

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, *Κυριακή 1 Νοεμβρίου 2026 • Ετος 17ο • Αρ. φύλλου 950* Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα *www.kathimerini.com.cy* | €2,90

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ – ΣΤΑ ΔΥΟ Η ΠΙΝΔΑΡΟΥ

Ο φόβος της επόμενης μέρας

Εύθραυστη ανακωχή το μορατόριουμ δηλώσεων

Δύο στρατόπεδα, αμφισβήτηση της Ανίτας Δημητρίου, οι ανησυχίες εάν επαναληφθεί το εκλογικό αδιέξοδο του 2023 και οι σκέψεις για έκτακτο εκλογικό συνέδριο. Στο κάδρο και το Προεδρικό: Τηλεφωνική επικοινωνία Αναστασιάδη–Χριστοδουλίδη φέρουν πληροφορίες, μετά την πρόταση για προσυμφωνία. **Σελ. 6**

Ο ΔΗΣΥ και οι πολλοί κηδεμόνες του

Το κόμμα δεν πάσχει από έλλειψη προσωπικοτήτων που επιθυμούν να καθορίσουν το μέλλον του. Αντιθέτως, διαθέτει περισσότερους επίδοξους καθοδηγητές από όσους μπορεί να αντέξει. **Σελ. 8**

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΥΠΕΞ ΣΕ Ε.Ε.

SOS για τον αγωγό της Τουρκίας

Στην επιστολή του Κωνσταντίνου Κόμπου προς 4 Ευρωπαίους αξιωματούχους, που εξασφάλισε η «Κ», υπογραμμίζεται ότι οι τουρκικές κινήσεις για τον υποθαλάσσιο αγωγό Τουρκίας-«ΤΔΒΚ» υπονομεύουν τις ενέργειες του ΟΗΕ για λύση του Κυπριακού, ενώ εμμέσως αγγίζει και ζήτημα κυρώσεων κατά της Τουρκίας. **Σελ. 5**

ΚΟΙΤΑΣΜΑ ΚΡΟΝΟΣ

Σε τελική φάση η ανάπτυξή του

Το κοίτασμα «Κρόνος» είναι το πρώτο που εισέρχεται σε φάση εμπορικής εκμετάλλευσης, 4 χρόνια από την ανακάλυψή του. Εντονη η γεωπολιτική του αξία. **Σελ. 4**

Η ΚΑΛΠΗ ΤΩΝ 11,6 ΔΙΣ.

Οι δοκιμασίες της μεγάλης Τρίτης για τον Τραμπ και τις ΗΠΑ

Πώς θα επηρεάσει τυχόν απώλεια του Κογκρέσου τις αποφάσεις του προέδρου για το Ιράν – Τι θα σημάνει για το υπόλοιπο της θητείας του

Σελ. 19-20

Ο Τραμπ ετοιμάζεται να μοιράσει καπέλα στο ακροατήριο σε προεκλογική εκδήλωση στο Τέξας την Τρίτη. Οι πιο μετριοπαθείς Ρεπουμπλικανοί μπορεί να μείνουν σπίτι αντί να πάνε στην κάλπη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΜΠΟΡΙΔΗΣ

Είμαι εδώ για να ενώσω, όχι για να εκβιάσω

Η υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου αναβιώνει τα πάθη του ’23 και ενισχύει τον Χριστοδουλίδη, λέει στην «Κ» ο Γιώργος Παμπορίδης και τονίζει ότι η δική του υποψηφιότητα μπορεί να ενώσει τον ΔΗΣΥ και να δώσει προοπτική. **Σελ. 7**

ΚΛΕΑ ΠΑΠΑΕΛΛΗΝΑ

Πιστεύω στη συλλογική προσπάθεια

Η υφυπουργός Πολιτισμού Κλέα Παπαέλληνα μιλάει για τις προτεραιότητες και τις εκκρεμότητες που καλείται να διαχειριστεί το χαρτοφυλάκιό της και απαντάει για τα περί υπερσυγκέντρωσης εξουσιών της διοίκησης του υφυπουργείου. **Σελ. 9**

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΩΔΙΟ

Το Ηράκλειο περιμένει, ενώ η Βεγγάζη βράζει

Η καταγγελία του τουρκολιβυκού μνημονίου στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ήταν ό,τι περισσότερο μπορούσε να κάνει η Αθήνα. Τώρα η NAVTEX για το «Abeille Marengo», που περιμένει στο Ηράκλειο, θα δείξει αν οι επαφές Παρισιού-Αγκυρας έφεραν αποτέλεσμα για το GSI. Ποιοι κέρδισαν και ποιοι έχασαν στο παζάρι της Βεγγάζης; **Σελ. 16**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Το παράθυρο

Η συνάντηση Χριστοδουλίδη - Ολγκίν συντήρησε την προοπτική σύγκλησης άτυπης πενταμερούς πριν από το τέλος του 2026, υπό την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει ουσιαστική πρόοδος. Το επόμενο διάστημα αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς οι επαφές Ολγκίν και η επικείμενη συνάντηση των δύο ηγετών μαζί της θα καταδείξουν κατά πόσο η στασιμότητα που παρουσιάζει η «κινητικότητα» μπορεί να μετατραπεί σε πραγματική προοπτική.

ΟΙ ΑΝΑΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ ΔΕΝ ΕΦΕΡΑΝ ΚΑΜΨΗ

Αμείωτη η διάθεση των Κυπρίων για ταξίδια

Παρά τις αυξήσεις στις τιμές των εισιτηρίων, οι Κύπριοι διατηρούν αμείωτο το ενδιαφέρον τους για ταξίδια, αναζητώντας προσφορές και προγραμματίζοντας έγκαιρα τις κρατήσεις τους. Ωστόσο, οι νέες ανατιμήσεις που αναμένονται το 2027, θα δοκιμάσουν τις αντοχές της ταξιδιωτικής ζήτησης. **Οικονομική, σελ. 4**

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Διατροφικές και άλλες συνήθειες της Ερήμης

Η αναπληρώτρια καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Αρχαιολογίας Εύη Μαργαρίτη μιλάει στην «Κ» για την ανασκαφή στον χαλκολιθικό οικισμό της Ερήμης. **Τέχνες, σελ. 3**

ΒΙΒΛΙΟ

Πώς αφηγείσαι τη Μήδεια στα παιδιά;

Οι διασκευές των μεγάλων κλασικών έργων για ανηλίκους φτάνουν έως τη Γαλλία και την Κίνα. Ελληνες συγγραφείς και εικονογράφοι μιλούν στην «Κ». **Τέχνες, σελ. 10**

ΣΚΕΨΕΙΣ / Του ΘΟΔΩΡΗ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Πολλά κακά σενάρια

Η εκστρατεία της κυβέρνησης Τραμπ προσπαθεί σταθερά να αφαιρέσει κάθε έλεγχο από τις κατά τόπους επιτροπές, και όχι μόνο με νομοθετικές πρωτοβουλίες. Ολες οι υπηρεσίες του κεντρικού κράτους έχουν επιστρατευθεί σε αυτή την προσπάθεια.

Γιατί χαίρεται ο κόσμος και χαμογελά στις ΗΠΑ; Μα, επειδή οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ένα «μπλε κύμα» στις εκλογές της ερχόμενης Τρίτης. Σύμφωνα με τα μοντέλα και τις προβλέψεις, θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι οι Δημοκρατικοί θα κερδίσουν την πλειοψηφία στη Βουλή των Αντιπροσώπων και πλέον είναι πολύ πιθανό να κερδίσουν και τη Γερουσία. Αν αυτό συμβεί, θα σημαίνει ότι ένα προστατευτικό πέπλο, που θωράκιζε την ασυδοσία των τελευταίων δύο χρόνων, θα πέσει. Τι θα γίνει μετά; Πώς θα μοιάζει μια κυβέρνηση Τραμπ με τη νομοθετική εξουσία απέναντι; Θα είναι «ξεδοντιασμένη» και αδύναμη; Ή, το αντίθετο, θα ξεσπάσει καταργώντας τη διάκριση των εξουσιών και στην πράξη, εξαπολύοντας νέες επιθέσεις, ας πούμε, σε ξένες χώρες;

Διαβάζω αναλύσεις για τα πιθανά σενάρια εάν οι Ρεπουμπλικανοί χάσουν την Τρίτη, τα οποία θεωρούν δεδομένο ότι αυτό είναι κάτι που το καθεστώς μετά θα το αποδεχθεί. Μα δεν είναι δεδομένο. Ισα ίσα, είναι πολύ πιθανό η διαδικασία να μην είναι νορμάλ, ειρηνική και απρόσκοπτη. Υπάρχει, όντως, ένα σενάριο στο οποίο ο Τραμπ αποδέχεται το αποτέλεσμα της κάλπης αδιαμαρτύρητα και μια κανονικότητα διατηρείται, αλλά το πιθανότερο είναι τα πράγματα να μην εξελιχθούν ήρεμα και φυσιολογικά. Και αυτό δεν μας το δείχνει μια γενικότερη αίσθηση, το προηγούμενο των εκλογών του 2020, ή «το vibe». Μας το δείχνουν ξεκάθαρα, κρυστάλλινα, όλα όσα κάνει το καθεστώς τώρα, σήμερα.

Εδώ και δύο χρόνια γίνονται διαρκείς κινήσεις επιρεασμού της εκλογικής διαδικασίας από το κεντρικό κράτος σε βαθμό πρωτοφανή στην αμερικανική ιστορία. Ο Τραμπ έχει υπογράψει δύο προεδρικά διατάγματα και έχει προσπαθήσει να περάσει και ένα νέο εκλογικό νόμο, που περιέχουν εξωφρενικά πράγματα: από την αλλαγή των προδιαγραφών των εκλογικών μηχανημάτων μέχρι τον περιορισμό της επιστολικής ψήφου, και από την παράδοση του ελέγχου των εκλογικών καταλόγων στην κυβέρνηση μέχρι τον καθορισμό νέων κριτηρίων για το ποιοι πολίτες δικαιούνται να ψηφίζουν. Πολλές από τις κραυγαλέα παράνομες και αντισυνταγματικές ρυθμίσεις των προεδρικών διαταγμάτων έχουν ήδη μπλοκαριστεί από τα δικαστήρια (κάποιες από δικαστές διορισμένους από τον Τραμπ – ήταν τόσο εξωφρενικές), ενώ το εκλογικό νομοσχέδιο, αν και πέρασε από τη Βουλή, δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει 60 ψήφους στη Γερουσία. Αλλά η προσπάθεια έγινε και γίνεται, και είναι λυσσαλέα – και παράνομη.

Στις ΗΠΑ οι εκλογές διοργανώνονται από τις πολιτείες με βάση τους δικούς τους νόμους και κανόνες και μόνο το Κογκρέσο μπορεί να περάσει μέτρα που τους αφορούν. Η εκστρατεία της κυβέρνησης Τραμπ προσπαθεί σταθερά να αφαιρέσει κάθε έλεγχο από τις κατά τόπους επιτροπές, και όχι μόνο με νομοθετικές πρωτοβουλίες. Ολες οι υπηρεσίες του κεντρικού κράτους έχουν επιστρατευθεί σε αυτή την προσπάθεια. Πιστοί ακόλουθοι του Τραμπ και ηγέτες της απόπειρας ανατροπής του εκλογικού αποτελέσματος του 2020 διορίστηκαν σε κρίσιμες θέσεις. Το υπουργείο Δικαιοσύνης μήνυσε όλες τις πολιτείες (30 στον αριθμό) που αρνήθηκαν να του παραδώσουν πλήρεις εκλογικούς καταλόγους, κάτι που δεν έχει δικαίωμα να ζητήσει (δεν έχει κερδίσει ούτε μία δίκη έως τώρα, ασφαλώς). Το ίδιο υπουργείο σκοπεύει να στείλει 1.000 παρατηρητές σε όλες τις πολιτείες της χώρας για να «επιβλέψουν» τη διαδικασία, νούμερο πρωτοφανές. Επίσης, έκανε προληπτικά μήνυση στην πολιτεία της Αλάσκας για να μην αναγνωρίσει το αποτέλεσμα εάν ο Ρεπουμπλικανός υποψήφιος χάσει με μικρή διαφορά, επειδή στα ψηφοδέλτια υπάρχει και άλλος υποψήφιος με σχεδόν το ίδιο όνομα.

Παράλληλα, όλες οι υπηρεσίες κινητοποιούνται για να αμφισβητήσουν την εμπιστοσύνη των ψηφοφόρων στη διαδικασία. Το υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας κατηγόρησε τέσσερις πολιτείες για το ότι έχουν «250.000 μη πολίτες» στους εκλογικούς καταλόγους τους, καταγγελία που, όπως αποδείχθηκε, δεν στηρίζεται σε κανένα στοιχείο. Στο ίδιο υπουργείο συντάσσουν και έναν παράλληλο «εκλογικό κατάλογο», ο οποίος περιέχει μόνον αυτούς που το κράτος θεωρεί ότι πρέπει να μπορούν να ψηφίσουν. Αλλες υπηρεσίες του κράτους που είχαν ρόλο στην προστασία και στη θωράκιση της εκλογικής διαδικασίας, από την άλλη, έχουν εξαρθρωθεί. Ο διευθυντής του εκεί ΕΣΡ απειλεί τα τηλεοπτικά κανάλια που δημοσιεύουν «παραπλανητικές» δημοσκοπήσεις ή όταν δεν προβάλλουν πλήρως τα διαγγέλματα του προέδρου. Για πρώτη φορά εδώ και 24 χρόνια η αμερικανική κυβέρνηση αρνήθηκε να καλέσει παρατηρητές του ΟΑΣΕ. Τα μόνα κράτη-μέλη όπου δεν πάνε παρατηρητές στις εκλογές παρεμπιπτόντως, ήταν, έως τώρα, η Ρωσία και η Λευκορωσία. Τίποτε από αυτά δεν είναι νορμάλ.

Μπορεί όντως, όπως προβλέπουν οι δημοσκοπήσεις, το αποτέλεσμα να είναι καθαρό. Η Βουλή και η Γερουσία να περάσουν στον έλεγχο των Δημοκρατικών και ο Τραμπ να το αποδεχθεί. Αλλά και το σενάριο να πετύχουν όλες οι παραπάνω προσπάθειες του καθεστώτος, ώστε οι εκλογές της Τρίτης να μη διεξαχθούν ήρεμα και πολιτισμένα, και το αποτέλεσμα να αμφισβητηθεί με όλους τους δυνατούς τρόπους είναι, δυστυχώς, υπαρκτό. Και σε αυτήν την περίπτωση, δεν θα είναι μόνον η αμερικανική δημοκρατία το θύμα.

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

1-11-1936

Ο πρίγκηψ Ερνέστος Αύγουστος Χριστιανός Γεώργιος, με τη σύζυγό του και την κόρη τους Φρειδερίκη, μέλλουσα βασίλισσα των Ελλήνων.

Παλινόρθωσις; Ο Καγκελλάριος Χίτλερ αντιμετωπίζει την παλινόρθωσιν της μοναρχίας εν Γερμανία. [...] Κατόπιν επισταμένης μελέτης ο Φύρερ εξέλεξε τον ηγεμονικόν Οίκον της Βρουνσβίκης-Λούνεμπουργκ ο οποίος εβασίλευσεν επί του ομωνύμου Δουκάτου μέχρι του 1918. Αρχηγός του Οίκου τούτου είναι ο Ερνέστος Αύγουστος Χριστιανός Γεώργιος, βασιλικός πρίγκηψ της Μεγάλης Βρεττανίας και της Ιρλανδίας, και Δουξ της Βρουνσβίκης-Λούνεμπουργκ.

Τάσεις: Την 3ην Νοεμβρίου ο Αμερικανικός λαός θα εκλέξη τον νέον Πρόεδρον της Δημοκρατίας. [...] Οι πατέρες του αμερικανικού Συντάγματος του 1787 δεν είχαν προφανώς μεγάλην εμπιστοσύνην εις την κρίσιν του λαού και καθιέρωσαν το σύστημα των δευτεροβαθμίων εκλογών. Αφ' ετέρου, μια εκλογή η οποία θα είχε τον χαρακτήρα δημοψηφίσματος θα παρείχε εις τον εκλεγόμενον πρόεδρον εξαιρετικόν γόητρον, πράγμα το οποίον θα ενίσχυε τας δικτατορικάς τάσεις.

«Πετράκης Νομικός»: Το Πρακτορείον Ρώϋτερ πληροφορείται εκ Ρότερνταμ ότι επί του ελληνικού πετρελαιοφόρου «Πετράκης Νομικός» όπερ επεσκευάζετο αυτόθι, εγένετο έκρηξις, την οποίαν επηκολούθησε πυρκαϊά. Ενδεκα άτομα εφονεύθησαν.

ΟΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Παραιτούμαι απ' την ελπίδα να τα βρούμε, παραιτούμαι

Η κυρία Ολγκίν είδε την Παρασκευή τον Χριστοδουλίδη, ενώ τη Δευτέρα θα συναντηθεί και με τον Ερχιουρμαν. Στις 9 του μήνα θα συναντηθούν και οι τρεις. Όπως λέμε, τρεις λαλούν και δυο χορεύουν. Η ατμόσφαιρα δεν αναμένεται να είναι... ηλεκτρισμένη, θα είναι μάλλον φιλική, αλλά όχι και σε σημείο «εμείς οι τρεις οι φίλοι που τρώμε το σταφύλι». Ο νεαρός Νίκος δηλώνει πως οι επόμενες μέρες θα είναι κρίσιμες (κάτι που ακούμε εδώ πάνω από μισό αιώνα) αλλά είναι αισιόδοξος -και πότε δεν ήταν;- πως αν υπάρχει παράθυρο ελπίδας θα το ανοίξει. Άνοιξε το παράθυρο να μπει, δροσιά να μπει του Μάη, εμείς για αλλού κινήσαμε για αλλού κι αλλού η Ολγκίν μας πάει.

Φίλος συναγερμικός μου είπε ψες το εξής και με προβλημάτισε. «Το '23 η Αννίτα θα μπορούσε να κερδίσει την προεδρία μα ο Αβέρωφ της το αρνήθηκε, έσπασε τα μούτρα του και συμπαράλιασε τον Συναγερμό. Αν το '28 ζήσουμε παρόμοιο σενάριο τι γίνεται;» Τι να σου πω ρε φίλε, μάλλον θα γίνει όπως πρόβλεψε ο Παμπορίδης, το τρικό θα ξηλωθεί και θα μείνουμε... τίτσιροι.

Με θυμώνει, συνέχισε ο φίλος, που η Αννίτα, ενώ ήταν η πιο εκλέξιμη, εκβιάστηκε να αποχωρήσει. Μα αν φέρθηκε με τρόπο που να την άφησε εκτεθειμένη σε εκβιασμούς, μήπως σημαίνει πως τελικά ούτε και φέτος ήταν έτοιμη; Αυτό ρώτησε ο τρίτος της παρέας, παλιά καραβάνα στον Συναγερμό και μείναμε όλοι σκεφτικοί. Να σημειωθεί πως ήμασταν στην περιβόητη ψαροταβέρνα και σε διπλανό τραπέζι έτρωγε -και ίσως κρυφάκουγε με τα μεγάλα αυτιά του- ο γνωστός ελέφαντας στο δωμάτιο.

Παρετάτε να παραιτείστε.

Την Τετάρτη ο Τζον Χριστοδούλου συναντήθηκε σε πολύ γνωστό εστιατόριο με τον Φειδία Παναγιώτου. Σύμφωνα με το μαύρο κατασκοπευτικό μου βαν συζητήθηκε μεταξύ άλλων και το ενδεχόμενο ο Τζον να είναι υποψήφιος στις επερχόμενες προεδρικές εκλογές. Η συνάντηση δημιούργησε προβληματισμό στο στρατόπεδο Αβέρωφ, αφού ο Φούλης θεωρούσε δεδομένη τη στήριξη του Φειδία. Φήμες πως πίσω από τη συγκεκριμένη συνάντηση βρίσκονται υποστηρικτές της Αννίτας που ζητούν εκδίκηση -παράλληλα με την ενότητα- ελέγχονται ως ανακριβείς.

Πάντως η ατάκα του Τζον, πως το μυαλό του ανήκει στον ΔΗΣΥ και η καρδιά του στο ΑΚΕΛ, ακόμα συζητείται. Έτσι όταν έβγαλε στη σκηνή τον Κωνσταντίνο Αργυρό στα πλαίσια φιλανθρωπικής συναυλίας που διοργάνωσε το ίδρυμά του, κάποιος σχολίασε σκωπτικά: το μυαλό του ήταν στον Πάριο και η καρδιά του στον Νταλάρα και για να μην κακοκαρδίσει κανένα κατέληξε στον Αργυρό. Δεν κάνει τον σπουδαίο, μα είναι παιδί γενναίοοοο. Δικό σας.

Δημοσκόπηση δείχνει προβάδισμα Αβέρωφ έναντι Παμπορίδη και στον Λόφο ανοίγουν σαμπάνιες θεωρώντας πως πάνε για επανάληψη του σεναρίου του '23. Από την άλλη, μηδένα προ του τέλους μακάριζε -ή κακάριζε, όπως έλεγε μια αθώα γιαγιά μου- αφού μέχρι τον Μάρτη του '28 θα δούμε πολλές ανατροπές, χωρίς καθόλου να αποκλείεται και η ανατροπή στις εσωκομματικές. Στο τέλος ξυρίζουν τον γαμπρό, αν και τον λαό «τον ξιουρίζουν» ολόχρονα.

Οι παραιτήσεις στον ΔΗΣΥ εξακολουθούν να πέφτουν βροχή και η Αννίτα -βράχος- δεν αποδέχεται καμιά. Τι νομίζετε πως είμαστε εδώ, η ΕΔΕΚ; ακούστηκε μια δυνατή φωνή στην Πινδάρου. Άλλοι παραιτούνται διότι κάτι τους δυσαρέστησε κι άλλοι διότι δεν γίνονται δεχτές οι παραιτήσεις των δυσαρεστημένων. Όπως είπε κάποτε ένας Γάλλος φιλόσοφος «δεν με ικανοποιεί τίποτα κι αν με έκαναν Θεό πάλι θα υπέβαλλα αμέσως την παραίτησή μου». Κι όπως τραγούδησε η Γαλάνη, «παραιτούμαι, απ' την ελπίδα να τα βρούμε, παραιτούμαι».

Μύθοι, Αλήθειες και Possible της εβδομάδας: Αν ο Τζον πάει για Πρόεδρος θα φέρει τη Βίσση στο ΓΣΠ να τραγουδήσει τραγούδια του Βασίλη Παπακωνσταντίνου και θα έχει ύμνο της εκστρατείας του το Χαιρετίσματα λοιπόν στην Εξουσία. Μύθος. Ο Κώστας Κώστα του ΑΚΕΛ δεν έχει καμιά συγγένεια με τον Κώστα Κώστα τον κωμικοτραγουδοποιό. Αλήθεια. Ο Αβέρωφ πρότεινε σε Δίπλαρο και Καρούσο την προεδρία του ΔΗΣΥ. Possible.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: Δημητρης Λοττιδης • *Διευθυντής:* Θανασης Φωτιου
Υπεύθυνος Υλης: Αποστολος Κουρουπακης • *Υπεύθυνος Ατελιέ:* Παντελης Δαμιανου

Νικόλαου Σαριπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: Αλεξης Παπαχελας • *Αναπληρωτής Διευθυντής:* Κωστης Φαφουτης • *Σύμβουλος έκδοσης:* Νοτης Παπαδοπουλος

Έκθεση

Μηνύματα σε Μέταλλο

Ένας διαχρονικός διάλογος με την Κύπρο

110 σπάνια νομίσματα από τη Νομισματική Συλλογή της Alpha Bank μαζί με 23 από τη Συλλογή του Λεβέντειου Δημοτικού Μουσείου Λευκωσίας και ακόμα 3 από τη Συλλογή της Λεβεντείου Πινακοθήκης, παρουσιάζονται στην έκθεση ‘’Μηνύματα σε Μέταλλο. Ένας διαχρονικός διάλογος με την Κύπρο’’, που συνδιοργανώνει η **Alpha Bank** και το **Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας**.

Η έκθεση αναδεικνύει το νόμισμα όχι μόνο ως μέσο συναλλαγής, αλλά και ως φορέα ιστορίας, αφήγησης και πολιτισμικής μνήμης, ενώ παράλληλα καλεί τους επισκέπτες να εξερευνήσουν τα νομίσματα σε μεγέθυνση, να ακολουθήσουν τις διαδρομές τους στον χάρτη των νομισματοκοπείων της αρχαιότητας, να δοκιμάσουν τις γνώσεις τους μέσα από ψηφιακά παιχνίδια, και να κόψουν το δικό τους αρχαίο νόμισμα, στον ειδικό χώρο της έκθεσης.

Νομισματική Συλλογή Alpha Bank

Alpha bank

Λεβέντειο
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας

16.10.2026–10.01.2027

«Κρόνος»: Το αουτσάιντερ της ΑΟΖ που εξελίχθηκε σε φαβορί

Το πρώτο κοίτασμα που εισέρχεται σε φάση εμπορικής εκμετάλλευσης, τέσσερα χρόνια από την ανακάλυψή του

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Δεκαπέντε χρόνια μετά την πρώτη ανακάλυψη ικανοποιητικών ποσοτήτων υδρογονανθράκων εντός της κυπριακής ΑΟΖ, η Κυπριακή Δημοκρατία και η ιταλική εταιρεία ΕΝΙ έκαναν το σημαντικότερο βήμα προκειμένου η Κύπρος να εισέλθει στο κλαμπ των χωρών παραγωγής ενεργειακών προϊόντων. Τα όσα υπεγράφησαν μεταξύ των δυο μερών δεν είναι τίποτε λιγότερο από την τελική φάση υλοποίησης ανάπτυξης του κοιτάσματος «Κρόνος». Μια εξέλιξη με έντονη γεωπολιτική αξία, παρά οικονομική από πλευράς εσόδων για τα ταμεία της Δημοκρατίας, όπως εκτιμούν παράγοντες της αγοράς. Το 2028 θεωρείται χρονιά ορόσημο για τα ενεργειακά της Δημοκρατίας, αφού και όπως εκτιμούν οι Ιταλοί διαχειριστές του κοιτάσματος θα ξεκινήσει η παραγωγή των πρώτων ποσοτήτων κυπριακού Φ.Α., οι οποίες θα καταλήγουν αρχικά στις εγκαταστάσεις υγροποίησης της ΕΝΙ στην Νταμιέτα και από εκεί σε υγροποιημένη μορφή (LNG) θα διοχετεύονται στις αγορές, κυρίως τις ευρωπαϊκές. Στην κορυφή της λίστας με τα γεωπολιτικά οφέλη για την Κυπριακή Δημοκρατία συμπεριλαμβάνεται και η Ευρώπη, μιας και η έναρξη παραγωγής του «Κρόνου» ουσιαστικά σηματοδοτεί ένα ορόσημο μετατροπής της ανατολικής Μεσογείου ως μιας νέας πηγής τροφοδοσίας της γηραιάς ηπείρου. Στα συν, γεωπολιτικά και οικονομικά, η έναρξη ανάπτυξης του κοιτάσματος στο τεμάχιο 6, που αναμένεται να τρέξει τις προκαταρκτικές διαδικασίες και σε άλλα γειτονικά κοιτάσματα που έχουν εντοπισθεί πολύ πριν από την ανακάλυψη του «Κρόνος».

> *Η αξιοποίηση του κοιτάσματος θα επιφέρει γεωπολιτικά παρά οικονομικά οφέλη στη Δημοκρατία, εκτιμά ο τέως υπουργός Ενέργειας Γιώργος Παπαναστασίου, ο οποίος θεωρεί τον στόχο του 2028 ως εφικτό αλλά αισιόδοξο.*

Τι μέλλει γενέσθαι

Οι γεωτρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στον στόχο Cronos1, ερευνητικές και επιβεβαιωτικές, έχουν δείξει την ύπαρξη κοιτάσματος 3 tcf (τρισ. κυβικά πόδια) ποσότητας ικανοποιητικής από εμπορικής απόψεως για τους επενδυτές που είναι η ΕΝΙ με ποσοστό 50% και η γαλλική TOTAL με το άλλο 50%. Η συμφωνία που υπογράφηκε στη Λευκωσία αφορά ένα πακέτο συμβάσεων, οι οποίες θα συμπληρώσουν την τελική επενδυτική απόφαση που ανακοίνωσε ο διαχειριστής του κοιτάσματος ΕΝΙ το περασμένο καλοκαίρι. Ανάμεσα στις συμβάσεις που θα οδηγήσουν στην έναρξη παραγωγής του «Κρόνου» συμπεριλαμβάνονται:

-Σύμβαση της ΕΝΙ με εργολάβους του έργου.

-Σύμβαση για τον μηχανικό σχεδιασμό του έργου που αφορά την προμήθεια εξοπλισμού των υποδομών εξόρυξης.

-Σύμβαση για την κατασκευή και εγκατάσταση υποθαλάσσιων υποδομών γεωτρήσεων και μεταφοράς του Φ.Α.

Ο χρόνος αξιοποίησης του κοιτάσματος θα ήταν διαφορετικός εάν στην ευρύτερη περιοχή δεν υπήρχαν υποδομές άλλων κοιτασμάτων, τα οποία και αυτά καταλήγουν στην Αίγυπτο. Το κοίτασμα «Κρόνος» βρίσκεται 110 χιλιόμετρα από την πλησιέστερη υποδομή που είναι του «Zor». Οι υποδομές του αιγυπτιακού κοιτάσματος θα χρησιμοποιηθούν προκειμένου να υποβάλλεται σε πρώτο χρόνο σε επεξεργασία το Φ.Α. του «Κρόνος», το οποίο στη συνέχεια μέσω των αγωγών του «Zor» θα μεταφέρεται στο εργοστάσιο της ΕΝΙ στην Νταμιέτα για υγροποίηση (LNG) και για εξαγωγή στη συνέχεια στις αγορές. Επί της ουσίας η ΕΝΙ θα προχωρήσει στην κατασκευή ενός νέου αγωγού, ο οποίος θα συνδέει τον «Κρόνο» με το αιγυπτιακό κοίτασμα. Μοντέλο παραγωγής που ενδεχομένως να υιοθετηθεί για την ανάπτυξη και άλλων κοιτασμάτων που έχουν εντοπισθεί στην ίδια περιοχή με ποσότητες ικανοποιητικές προς εμπορική αξιοποίηση. Η απόφαση το πρώτο κυπριακό Φ.Α. να καταλήγει σε υποδομή επί αιγυπτιακού εδάφους έχει ξεχωριστή γεωπολιτική αξία που αφορά τη στρατηγική σχέση Λευκωσίας-Καΐρου. Ουσιαστικά το κοίτασμα του τεμαχίου 6 επιτρέπει την επανεκκίνηση του εργοστασίου LNG της Νταμιέτα, το οποίο παραμένει ανενεργό.

Τα οφέλη

Με αδιαμφισβήτητα τα γεωπολιτικά οφέλη από την επικείμενη έναρξη αξιοποίησης του κυπριακού κοιτάσματος, ένα ζήτημα που προκάλεσε έντονη δημόσια συζήτηση ήταν το οικονομικό αποτύπωμα για την Κυπριακή Δημοκρατία. Οι συμβάσεις ύψους €1,8 δισ. που υπογράφηκαν, αν και χαρακτηρίστηκαν σοβαρή πρόοδος, έφεραν στην επιφάνεια τα οφέλη για τα κρατικά ταμεία. Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση του τέως υπουργού Ενέργειας Γιώργου Παπαναστασίου, ο οποίος διαχειρίστηκε ένα μεγάλο κομμάτι των προκαταρκτικών διαδικασιών που οδήγησαν στην επενδυτική απόφαση και υπογραφή των συμβάσεων. Ο κ. Παπαναστασίου δεν είναι τόσο αισιόδοξος για τα οικονομικά οφέλη της Δημοκρατίας, και βλέπει πως η εμπορική αξιοποίηση του κοιτάσματος θα αποφέρει περισσότερα έσοδα στους επενδυτές του κοιτάσματος, Ιταλούς και Γάλλους. Χωρίς να προσδιορίζονται τα έσοδα με αριθμούς, ο τέως υπουργός εκτιμά πως πέρα από τα γεωπολιτικά οφέλη, η Δημοκρατία στο οικονομικό κομμάτι θα πρέπει να αναμένει την απόσβεση της επένδυσης Ιταλών και Γάλλων.

Με βάση τα συμβόλαια κατανομισμού η Δημοκρατία έχει να λαμβάνει μόνο από την πώληση του αεροποιημένου Φ.Α. και προτού αυτό υγροποιηθεί. Αυτό το μοντέλο, όπως εξήγησε στην «Κ», δεν επιτρέπει στην Κυπριακή Δημοκρατία να επωφεληθεί από την υπεραξία που υγροποιημένου αερίου προς τις αγορές. Συγκρατημένα αισιόδοξος παρουσιάστηκε ο τέως υπουργός Ενέργειας και για τον χρόνο έναρξης αξιοποίησης του κοιτάσματος. Ο κ. Παπαναστασίου θεωρεί «εφικτό αλλά αισιόδοξο» τον στόχο που έχει τεθεί από πλευράς ΕΝΙ.

> *Οι υφιστάμενες περιφερειακές υποδομές καθώς και ο τερματισμός απραξίας του τερματικού LNG στην Αίγυπτο, στο οποίο θα καταλήγει για υγροποίηση το κυπριακό Φ.Α., είναι δυο από τους λόγους που δεν προκάλεσαν καθυστέρηση στην αξιοποίηση του κοιτάσματος «Κρόνος».*

Οι Ιταλοί στην Κύπρο και το χρονικό του «Κρόνος»

Η ιταλική ΕΝΙ είναι από τις πρώτες εταιρείες στην οποία παραχωρήθηκαν τεμάχια της κυπριακής ΑΟΖ. Η παρουσία της χρονολογείται από τον δεύτερο γύρο αδειοδότησης στις 11 Φεβρουαρίου 2012 και έκτοτε έχει εξελιχθεί σε ένα σημαντικό εταίρο της Κυπριακής Δημοκρατίας εντός της ΑΟΖ.

2ος Γύρος Αδειοδότησης (2012)

-Ημερομηνία: 11 Φεβρουαρίου 2012.

-Τεμάχια προς αδειοδότηση: 1 έως 11 και το τεμάχιο 13.

-Παραχώρηση: Κοινοπραξία Eni Cyprus Limited και KOGAS Cyprus Limited στις 24 Ιανουαρίου 2013 τα τεμάχια 2, 3 και 9: (τα τεμάχια αυτά αργότερα αποδεσμεύτηκαν). Σε ένα από αυτά, το τεμάχιο 3, απειλήθηκε επεισόδιο μετά από παρενόχληση που δέχθηκε το ερευνητικό σκάφος που είχε μισθώσει η κοινοπραξία από τουρκικό πολεμικό πλοίο, που οδήγησε σε ματαίωση των ερευνητικών εργασιών.

3ος Γύρος Αδειοδότησης (2016)

-Ημερομηνία: 24 Μαρτίου 2016.

-Τεμάχια προς αδειοδότηση: 6, 8 και 10.

-Παραχώρηση (Απρίλιος 2017): Στην κοινοπραξία Eni Cyprus Limited / Total E&P Cyprus B.V. (TotalEnergies) παραχωρήθηκε το τεμάχιο 6. Στην Eni Cyprus Limited παραχωρήθηκε το τεμάχιο 8.

Τεμάχιο 7

Τον Οκτώβριο του 2018 το Υπουργικό Συμβούλιο αποφάσισε την έναρξη της διαδικασίας για τη χορήγηση Άδειας Έρευνας Υδρογονανθράκων για το ερευνητικό τεμάχιο 7. Η άδεια δόθηκε στην κοινοπραξία Total E&P Cyprus B.V. και Eni Cyprus Limited στις 18 Σεπτεμβρίου 2019.

Το «Κρόνος»

Το κοίτασμα βρίσκεται στο τεμάχιο 6, 160 με 180 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Κύπρου σε βάθος 2.287 μέτρων.

-Αύγουστος 2022 – Ερευνητική γεώτρηση στο «Cronos-1» από το πλωτό γεωτρύπανο Tungsten Explorer. Η ΕΝΙ ανακοίνωσε πως εντοπίσθηκε στήλη Φ.Α. σε ανθρακικά πετρώματα εκτιμώμενης ποσότητας 3 tcf.

-Φεβρουάριος 2024 – Επιβεβαιωτική γεώτρηση στο «Cronos-2» που ενίσχυσε τα αποτελέσματα της γεώτρησης στο «Cronos-1» για τις ποσότητες Φ.Α. Γεώτρηση που άνοιξε τον δρόμο για τη μελέτη εμπορικής αξιοποίησης.

-Ιούλιος 2026 – Τελική Επενδυτική Απόφαση (FID): Η Eni και η Total Energies έλαβαν την επίσημη Τελική Επενδυτική Απόφαση (FID) για την ανάπτυξη του κοιτάσματος.

Οκτώβριος 2026 – Υπογραφή συμβάσεων για τον σχεδιασμό, την προμήθεια και την κατασκευή των υποθαλάσσιων υποδομών, αξίας 1,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Σήμα κινδύνου από Λευκωσία στην Ε.Ε. για τον αγωγό Τουρκίας-«ΤΔΒΚ»

Επιστολή ΥΠΕΞ προς 4 Επιτρόπους – Βαθύτατη ανησυχία για «μη αναστρέψιμες εξελίξεις», ενσωμάτωση Κατεχομένων από την Άγκυρα και υπονόμευση ενεργειών ΟΗΕ στο Κυπριακό

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Χείρα βοηθείας από τις Βρυξέλλες ζητάει η Λευκωσία, υπό το φως της δρομολόγησης κατασκευής υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου, αμφίδρομης ροής, μεταξύ Τουρκίας και της λεγόμενης «ΤΔΒΚ». Ο ΥΠΕΞ Κωνσταντίνος Κόμπος, με επιστολή προς τέσσερις αξιωματούχους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, την ύπατη εκπρόσωπο/αντιπρόεδρο της Κομισιόν Κάγια Κάλας, την επίτροπο Διεύρυνσης Μάρτα Κος και κοινοποίηση προς τους επιτρόπους για τη Μεσόγειο Ντουμπράβκα Σουίτσα και Ενέργειας Νταν Γιόρκενσεν, επισημαίνει ότι τα έργα κατασκευής «φαίνεται να έχουν ξεκινήσει». Και καλεί την Ε.Ε. να εξετάσει το ζήτημα «με τη μέγιστη σοβαρότητα» και να μεταφέρει μήνυμα προς την Άγκυρα «να απόσχει από οποιαδήποτε βήματα προς την υλοποίηση του Μνημονίου Συναντίληψης και να τερματίσει όλες τις σχετικές δραστηριότητες, οι οποίες καταπατούν περαιτέρω την κυριαρχία ενός κράτους-μέλους» της Ε.Ε.

Η επιστολή του ΥΠΕΞ, την οποία εξασφάλισε η «Κ», εκπέμπει παράλληλα σήμα κινδύνου για τις εξελίξεις στην Κύπρο, εκφράζοντας τη «βαθύτατη ανησυχία» της Λευκωσίας και υπογραμμίζοντας ότι η συμφωνία της Τουρκίας και της ούτω καλούμενης «ΤΔΒΚ», αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα της μακροχρόνιας και συστηματικής πολιτικής της Άγκυρας για την εδραίωση του ελέγχου της επί των κατεχόμενων περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο ίδιο ακριβώς πλαίσιο τονίζει ότι οι ενέργειες αυτές υπονομεύουν τόσο τις προσπάθειες του γ.γ. ΟΗΕ για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων για μια συνολική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος, όσο και επιδιώκουν να προδικάσουν το μέλλον του νησιού μέσω μη αναστρέψιμων εξελίξεων. Ο κ. Κόμπος δεν παραλείπει να αναφερθεί στην καταπάτηση της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας, υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι Τούρκοι αξιωματούχοι επεσήμαναν ότι ο αμφίδρομης ροής αγωγός, ενδέχεται να διευκολύνει τη μελλοντική μεταφορά πόρων φυσικού αερίου που βρίσκονται εντός θαλάσσιων περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας.

ΚΥΠΕ

Στο πλαίσιο της επιστολής του, ο ΥΠΕΞ Κωνσταντίνος Κόμπος ζητάει ακόμη από την Ε.Ε. να καταγράψει τις τουρκικές ενέργειες στην επερχόμενη ετήσια έκθεση της Κομισιόν, η οποία αναμένεται να εκδοθεί στις 4 Νοεμβρίου.

Στην επιστολή του, ο κ. Κόμπος εγείρει εμμέσως και θέμα κυρώσεων κατά της Τουρκίας, καθώς σημειώνει ότι «οι εξελίξεις αυτές πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο των παράνομων γεωτρήσεων και σεισμικών δραστηριοτήτων της Τουρκίας που πραγματοποιήθηκαν στην ΑΟΖ/υφαλοκρηπίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά την περίοδο 2019-2021» και «οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση να θεσπίσει, το 2019, ένα καθεστώς περιοριστικών μέτρων ως απάντηση στις παράνομες γεωτρητικές δραστηριότητες της Τουρκίας εντός των θαλάσσιων ζωνών της Κύπρου…».

Στην επιστολή του, ο ΥΠΕΞ εγείρει εμμέσως και θέμα κυρώσεων κατά της Τουρκίας, σημειώνοντας ότι οι εξελίξεις αυτές πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο των έκνομων τουρκικών ενεργειών που «οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση να θεσπίσει, το 2019, ένα καθεστώς περιοριστικών μέτρων».

Αν και η Ε.Ε. είναι εξαιρετικά διστακτική να λάβει οποιαδήποτε μέτρα κατά της Τουρκίας, την οποία θεωρεί εταίρο κλειδί όχι μόνο στο μεταναστευτικό, αλλά και για τη διατήρηση της συνοχής του ΝΑΤΟ, με ό,τι αυτό συνεπάγεται και για τη νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική άμυνας και ασφάλειας, ο ΥΠΕΞ εγείρει επίσης εμμέσως και ζήτημα αναστροφής της «θετικής ατζέντας» που δόθηκε στην Τουρκία τον Απρίλιο 2024. Διαδικασία που έχει οδηγήσει ήδη σε επαναφορά όλων των Υψηλών Ευρωτουρκικών Διαλόγων, δρομολογώντας παράλληλα την υλοποίηση σημαντικών ντοσιέ, περιλαμβανομένων μεταξύ άλλων, της επαναδραστηριοποίησης της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων στην Τουρκία, την παραχώρηση διευκολύνσεων για ευρωπαϊκές θεωρήσεις διαβατηρίων, αλλά και την έναρξη συζητήσεων για αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης.

Στο πλαίσιο της επιστολής του, ο ΥΠΕΞ ζητάει ακόμη από την Ε.Ε. να καταγράψει τις τουρκικές ενέργειες στην επερχόμενη ετήσια έκθεση της Κομισιόν, η οποία αναμένεται να εκδοθεί στις 4 Νοεμβρίου. Ωστόσο, η εν λόγω έκθεση, που είχε εξέχουσα σημασία τα πρώτα χρόνια της έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας (2005), δρομολογώντας και ομόφωνες κυρώσεις (2006), θεωρείται πλέον περιορισμένου πολιτικού εκτοπίσματος, καθώς στερείται οποιουδήποτε μοχλού άσκησης πίεσης προς την Άγκυρα.

«Μικρό καλάθι»

Η Ε.Ε αντιλαμβάνεται το νέο πρόβλημα που εισάγει η κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού από την Άγκυρα και την «ΤΔΒΚ», συνδέοντας την Τουρκία με την κατεχόμενη Κύπρο, επιβαρύνοντας ακόμη περισσότερο το ήδη βεβαρημένο σκηνικό γύρω από την ισχνή προοπτική επίλυσης του Κυπριακού. Παρόλα αυτά, τόσο οι Βρυξέλλες, όσο και το Βερολίνο, αλλά και η Ρώμη, αντιμετωπίζουν την Άγκυρα ως κρίσιμο «στρατηγικό εταίρο» για τη συνοχή του ΝΑΤΟ και κατ' επέκταση για την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική άμυνας, ως επίσης και για τη διαχείριση του μεταναστευτικού και τη γενικότερη ενεργειακή συνεργασία στην περιοχή. Υπό το πρίσμα αυτό, πηγή στην έδρα της Ε.Ε. θεωρεί ότι το καλάθι αντιδράσεων της Ε.Ε. είναι –επί του παρόντος τουλάχιστον– «πολύ μικρό», όπως άλλωστε διαφάνηκε και στο πρόσφατο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων, στις 13 Οκτωβρίου, όπου ο ΥΠΕΞ Κωνσταντίνος Κόμπος ήγειρε το ζήτημα, υπό το φως και της επιστολής που απέστειλε στους τέσσερις αξιωματούχους της Ε.Ε. Πηγή στην έδρα της Ε.Ε., ανέφερε στην «Κ» ότι εντός αιθούσης, ο κ. Κόμπος είπε ότι η Άγκυρα, στις 30 Σεπτεμβρίου, μία ημέρα πριν από την επέτειο της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, εξέδωσε NAVTEX και προχώρησε στη διεξαγωγή ερευνών στα χωρικά ύδατα και στην κυπριακή ΑΟΖ, συνδέοντας τη στάση της Τουρκίας με την «αλαζονεία» που διακατέχει μια «δύναμη κατοχής».

Ωστόσο, η αντίδραση ήταν μάλλον τυπική και εξαντλήθηκε στις γνωστές γενικόλογες φραστικές υποδείξεις προς την Τουρκία, προκειμένου να σεβαστεί την κυριαρχία και τα κυριαρχικά δικαιώματα όλων των κρατών-μελών της Ε.Ε. Όπως πληροφορείται η «Κ», η αρμόδια επίτροπος Διεύρυνσης Μάρτα Κος ανέφερε ότι παραμένει αμετάβλητη η υποχρέωση υποψηφίων χωρών να πληρούν συγκεκριμένες υποχρεώσεις, προσθέτοντας όμως ότι «η υφιστάμενη γεωπολιτική συγκυρία δεν μπορεί να αγνοηθεί», με ό,τι αυτό συνεπάγεται και με ό,τι κάποιος μπορεί να αντιληφθεί.

Σε πορεία εδραίωσης ο έλεγχος της Τουρκίας στα Κατεχόμενα

Η «Κ» παραθέτει λέξη προς λέξη την επιστολή που απέστειλε ο ΥΠΕΞ Κωνσταντίνος Κόμπος προς την Ε.Ε., στις 16 Σεπτεμβρίου, εκφράζοντας βαθύτατη ανησυχία για τις εξελίξεις που προδιαγράφονται μέσα από το Μνημόνιο Συναντίληψης Τουρκίας-«ΤΔΒΚ» για την κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού αμφίδρομης ροής. Η επιστολή έχει ως αποδέκτες την ύπατη εκπρόσωπο/αντιπρόεδρο της Κομισιόν Κάγια Κάλας, την επίτροπο Διεύρυνσης Μάρτα Κος και κοινοποιήθηκε προς τους επιτρόπους για τη Μεσόγειο Ντουμπράβκα Σουίτσα και Ενέργειας Νταν Γιόρκενσεν:

«Εξοχότατες, αγαπητή Κάγια, αγαπητή Μάρτα,

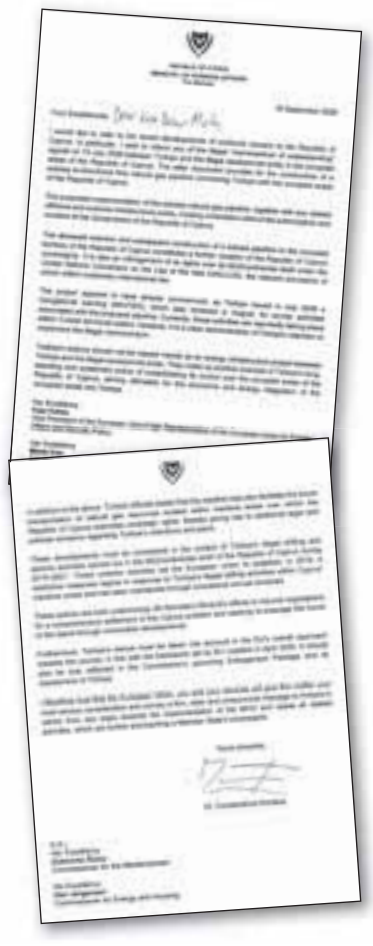
Θα ήθελα να αναφερθώ στις πρόσφατες εξελίξεις που προκαλούν βαθύτατη ανησυχία στην Κυπριακή Δημοκρατία. Συγκεκριμένα, επιθυμώ να σας ενημερώσω για το παράνομο "μνημόνιο συναντίληψης" που υπεγράφη στις 10 Ιουλίου 2026 μεταξύ της Τουρκίας και της παράνομης αποσχιστικής οντότητας στις κατεχόμενες περιοχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το εν λόγω έγγραφο προβλέπει την κατασκευή ενός υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου, αμφίδρομης ροής, που θα συνδέει την Τουρκία με τις κατεχόμενες περιοχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η υποτιθέμενη υλοποίηση του υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου, μαζί με οποιαδήποτε σχετικά έργα υπεράκτιας και χερσαίας υποδομής, αναλαμβάνεται χωρίς την έγκριση και τη συγκατάθεση της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η προαναφερθείσα πρόθεση και η επακόλουθη κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού στο κατεχόμενο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας συνιστά περαιτέρω παραβίαση της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αποτελεί επίσης παραβίαση των δικαιωμάτων της επί της ΑΟΖ/υφαλοκρηπίδας της βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), οι σχετικές διατάξεις της οποίας αντικατοπτρίζουν το εθιμικό διεθνές δίκαιο.

Το έργο φαίνεται να έχει ήδη ξεκινήσει, καθώς η Τουρκία εξέδωσε τον Ιούλιο του 2026 μια ναυτική οδηγία (NAVTEX), η οποία ανανεώθηκε τον Αύγουστο, για ερευνητικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τον προτεινόμενο αγωγό. Επί του παρόντος, οι δραστηριότητες αυτές φέρονται να λαμβάνουν χώρα εντός των τουρκικών χωρικών υδάτων. Ωστόσο, αποτελεί σαφή απόδειξη της πρόθεσης της Τουρκίας να εφαρμόσει το παράνομο μνημόνιο.

Οι ενέργειες της Τουρκίας δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται απλώς ως ένα έργο ενεργειακής υποδομής μεταξύ της Τουρκίας και της παράνομης αποσχιστικής οντότητας. Αποτελούν ένα ακόμη παράδειγμα της μακροχρόνιας και συστηματικής πολιτικής της Τουρκίας για την εδραίωση του ελέγχου της επί των κατεχόμενων περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας, με απώτερο στόχο την οικονομική και ενεργειακή ενσωμάτωση των κατεχόμενων περιοχών στην Τουρκία.

Επιπλέον των ανωτέρω, Τούρκοι αξιωματούχοι δήλωσαν ότι ο αγωγός ενδέχεται επίσης να διευκολύνει τη μελλοντική μεταφορά πόρων φυσικού αερίου που βρίσκονται εντός θαλάσσιων περιοχών επί των οποίων η Κυπριακή Δημοκρατία ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα, προκαλώντας έτσι πρόσθετες νομικές και πολιτικές ανησυχίες σχετικά με τις προθέσεις και τα σχέδια της Τουρκίας.

Αυτές οι εξελίξεις πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο των παράνομων γεωτρήσεων και σεισμικών δραστηριοτήτων της Τουρκίας που πραγματοποιήθηκαν στην ΑΟΖ/υφαλοκρηπίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά την περίοδο 2019-2021. Αυτές οι παράνομες δραστηριότητες οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση να θεσπίσει, το 2019, ένα καθεστώς περιοριστικών μέτρων ως απάντηση στις παράνομες γεωτρητικές δραστηριότητες της Τουρκίας εντός των θαλάσσιων ζωνών της Κύπρου, το οποίο διατηρείται μέσω διαδοχικών ετήσιων ανανεώσεων.

Οι ενέργειες αυτές υπονομεύουν τόσο τις προσπάθειες του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων για μια συνολική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος, όσο και επιδιώκουν να προδικάσουν το μέλλον του νησιού μέσω μη αναστρέψιμων εξελίξεων.

Επιπλέον, η στάση της Τουρκίας πρέπει να ληφθεί υπόψη στη συνολική προσέγγιση της Ε.Ε. έναντι της χώρας, σύμφωνα με το πλαίσιο που καθορίστηκε από τους ηγέτες της Ε.Ε. τον Απρίλιο του 2024. Θα πρέπει επίσης να αποτυπωθεί δεόντως στο επερχόμενο Πακέτο Διεύρυνσης της Επιτροπής και στην αξιολόγησή της για την Τουρκία.

Ως εκ τούτου, εμπιστεύομαι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, εσείς και οι υπηρεσίες σας θα εξετάσετε το ζήτημα αυτό με τη μέγιστη σοβαρότητα και θα μεταφέρετε ένα σταθερό, σαφές και αδιαμφισβήτητο μήνυμα στην Άγκυρα να απόσχει από οποιαδήποτε βήματα προς την υλοποίηση του Μνημονίου Συναντίληψης (MOU) και να τερματίσει όλες τις σχετικές δραστηριότητες, οι οποίες καταπατούν περαιτέρω την κυριαρχία ενός κράτους μέλους.

Με εκτίμηση,
(Υπογραφή)
Δρ Κωνσταντίνος Κόμπος».

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Το κόμμα φαίνεται να έχει χωριστεί σε δύο στρατόπεδα, υπέρ και κατά Αβέρωφ. Η ανταλλαγή κατηγοριών, κυρίως για τη στάση που τήρησε ο καθένας τα προηγούμενα χρόνια με επίκεντρο το 2023, γίνεται καθημερινά σε κομματικά πηγαδάκια και συγκεντρώσεις.

Στα δύο ο ΔΗΣΥ... για την ενότητα

Καζάνι που βράζει η Πινδάρου, με την πρόεδρο να αμφισβητείται πλέον ανοιχτά

Της **ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Το τεντωμένο σχοινί πάνω στο οποίο βαδίζει ο ΔΗΣΥ, κάνει την «επόμενη μέρα» να φαντάζει ως μια σκληρή δοκιμασία. Το ενδεχόμενο να μείνει εκτός δεύτερου γύρου προεδρικών εκλογών για δεύτερη συνεχόμενη πενταετία είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσει αλυσιδωτές επιπτώσεις, τόσο στον πολιτικό του προσανατολισμό όσο και στα ποσοστά του, με τον κίνδυνο της διάσπασης να είναι πλέον άμεσος και ορατός.

Στην Πινδάρου, αντιλαμβανόμενοι πως δεν υπάρχει άλλο περιθώριο λαθών, επιλέγουν τουλάχιστον δημόσια το μορατόριουμ δηλώσεων ώστε να αποφευχθούν τα χειρότερα. Επικαλούνται πλέον τον απλό ψηφοφόρο, που θέλει λύσεις στα προβλήματα της καθημερινότητας και όχι κομματικές νουθεσίες. Πάντως, υπάρχουν και αξιωματούχοι που ερμηνεύουν την απόφαση αυτή ως αδυναμία της Αννίτας Δημητρίου να ηγηθεί.

Βέβαια, κανείς τούτη την ώρα δεν μπορεί να πείσει πως πρώτη έγνοια είναι η ενότητα του κόμματος, αν και αναφέρεται πλέον σε καθημερινή βάση. Το κόμμα φαίνεται να έχει χωριστεί σε δύο στρατόπεδα – υπέρ και κατά Αβέρωφ. Η ανταλλαγή κατηγοριών, κυρίως για τη στάση που τήρησε ο καθένας τα προηγούμενα χρόνια με επίκεντρο το 2023, γίνεται καθημερινά σε κομματικά πηγαδάκια και συγκεντρώσεις.

Μάλιστα, η επιστολή του πρώην υπουργού Οικονομικών Χάρη Γεωργιάδη, με την οποία θέτει την παραίτησή του από το Ινστιτούτο Γλαύκος Κληρίδης ενώπιον της Αννίτας Δημητρίου, φαίνεται να εντείνει την αντιπαράθεση. Οι ψυχραιμότεροι σημειώνουν πως, σε περίπτωση επικράτησης Αβέρωφ Νεοφύτου στις εσωκομματικές διαδικασίες, ο κ. Γεωργιάδης θα πρέπει ούτως ή άλλως να αποχωρήσει από την προεδρία του Ινστιτούτου από τη στιγμή που δεν θα στηρίζει τον υποψήφιο της παράταξης, καθώς όλοι οι αξιωματούχοι οφείλουν να συμπορεύονται με τις αποφάσεις του κόμματος.

Βέβαια, τη δημόσια τοποθέτηση του Χάρη Γεωργιάδη πιθανώς να ακολουθήσουν και άλλοι, δυσκολεύοντας ακόμη περισσότερο το έργο της Αννίτας Δημητρίου. Η ίδια μέχρι αυτή την ώρα φαίνεται να μην έχει δώσει ικανοποιητικές απαντήσεις για το πώς άλλαξε στάση μέσα σε δέκα μέρες σε ό,τι αφορά την υποψηφιότητά της, αλλά και πώς με την απόσυρσή της διαφύλαξε την ενότητα.

Μάλιστα, το αν η πρόεδρος του ΔΗΣΥ υπέστη πολιτικό ή άλλου είδους εκβιασμό δημιουργεί επίσης προβληματισμό σε σχέση με τις διεργασίες εντός του κόμματος. Την ίδια ώρα, διαμηνύεται ότι η ίδια μίλησε για το συγκεκριμένο θέμα και με τον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Νίκο Αναστασιάδη.

Πάντως, η Αννίτα Δημητρίου προσπαθεί τούτη την ώρα να στείλει μήνυμα προς πάσα κατεύθυνση πως δεν υπάρχει άλλη επιλογή από ένα νικηφόρο αποτέλεσμα για τον ΔΗΣΥ στις προεδρικές του 2028. Μάλιστα, φαίνεται προς το παρόν να μην επιθυμεί περαιτέρω συζήτηση του θέματος για στήριξη του Νίκου Χριστοδουλίδη στον δεύτερο γύρο –σε αντίθεση με άλλους αξιωματούχους που προσπαθούν ουσιαστικά να απενοχοποιήσουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο– εστιάζοντας σε κοινές εμφανίσεις με τους Αβέρωφ Νεοφύτου και Γιώργο Παμπορίδη.

Σε αυτή την προσπάθεια καλεί τους πάντες. Για τον λόγο αυτό, μάλιστα, ανέβασε τους τόνους στην τελευταία συνεδρίαση του Εκτελεστικού Γραφείου, απευθυνόμενη κυρίως προς τον αντιπρόεδρο του κόμματος Γιάννη Καρούσο και τονίζοντας ότι δεν πρέπει να πυροδοτούνται νέες αντιπαραθέσεις.

Βέβαια, οι συναγερμικοί υπήρξαν μάρτυρες πολλών αντιπαραθέσεων και κατακριτέων ενεργειών το τελευταίο διάστημα, με αποτέλεσμα να μην πείθονται πως όλα ξεπεράστηκαν. Δυσκολεύονται να πιστέψουν ότι η επόμενη μέρα τους βρίσκει ενωμένους (ήδη από το ’23 γίνεται διαρκής αναφορά στην επόμενη μέρα, στην ενότητα και στο ότι δεν περισσεύει κανείς) και σε μια τροχιά εποικοδομητικής αντιπολίτευσης, αρχής γενομένης από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Μάλιστα, το γεγονός ότι υφίσταται ουσιαστικά μορατόριουμ δηλώσεων πιθανώς προκαλεί περισσότερες παρασκηνιακές κινήσεις, όπως αναφέρουν στελέχη του κόμματος. Παράλληλα, δίνει άλλοθι και στον εκ των υποψηφίων Αβέρωφ Νεοφύτου, ο οποίος, ενώ κλήθηκε επανειλημμένα από τους δημοσιογράφους να τοποθετηθεί για τα όσα λέχθηκαν περί πολιτικού εκβιασμού αλλά και για τις εξελίξεις στην Πινδάρου τη μέρα απόσυρσης της Αννίτας Δημητρίου από την εσωκομματική κούρσα, απαντούσε πως θα το πράξει τις επόμενες μέρες.

Εμβόλιμες στο όλο σκηνικό που διαμορφώνεται είναι και οι δημοσκοπήσεις που διενεργούνται αυτή την περίοδο, προκειμένου να καταγράψουν τα ποσοστά των δύο υποψηφίων στη βάση του κόμματος. Μάλιστα, ορισμένοι έχουν ήδη στα χέρια τους αριθμούς συγκεκριμένης δημοσκόπησης που δείχνει ξεκάθαρο προβάδισμα του ενός υποψηφίου, αλλά παράλληλα καταγράφει για τον δεύτερο ένα ποσοστό που πιθανώς αφήνει περιθώρια διαφοροποίησης των δεδομένων, ακόμη και σε σχέση με την επόμενη μέρα και τις ισορροπίες εντός της παράταξης.

Πάντως, τα όσα εξελίσσονται εντός ΔΗΣΥ φαίνεται να παρακολουθεί, έστω και από απόσταση, το Προεδρικό, αν και ο Νίκος Χριστοδουλίδης δηλώνει ότι είναι πολύ νωρίς για τις προεδρικές του 2028. Μάλιστα, μετά την πρόταση του Νίκου Αναστασιάδη για προσυμφωνία συνεργασίας μεταξύ ΔΗΣΥ και Νίκου Χριστοδουλίδη για τον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών, αλλά και τη συζήτηση του θέματος με τον Αβέρωφ Νεοφύτου, φαίνεται πως υπήρξε τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ του πρώην και του νυν Προέδρου της Δημοκρατίας.

Δυσαρέσκεια από βουλευτές

Στο μεταξύ, η Αννίτα Δημητρίου φαίνεται να έχει ανοιχτό μέτωπο και με την κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος, με τα πνεύματα να οξύνονται στην τελευταία τους συνάντηση. Βέβαια, η επικοινωνία των δύο πλευρών παρουσίαζε προβλήματα και επί της προηγούμενης κοινοβουλευτικής ομάδας, καθώς ορισμένοι εξέφραζαν παράπονα ότι είχαν παραγκωνιστεί, αφού το κόμμα κατέληγε σε προτάσεις και θέσεις (ακόμη και για επιτροπές στις οποίες οι ίδιοι προεδρεύουν) χωρίς να τους συμπεριλαμβάνει στον διάλογο.

Επίσης, το καλό αποτέλεσμα των βουλευτικών εκλογών για τον ΔΗΣΥ δημιούργησε νέες προσδοκίες για την επόμενη μέρα, οι οποίες, όπως αναφέρουν βουλευτές της παράταξης, καταρρίπτονται όσο περνάει ο χρόνος. Οι ίδιοι δηλώνουν προβληματισμένοι για μια σειρά ενεργειών, όπως η ενημέρωσή τους για τη δημοσκόπηση του κόμματος το περασμένο καλοκαίρι μέσω των μέσων ενημέρωσης.

Ενόχληση υπάρχει και σε σχέση με τον κομματικό πατριωτισμό που ορισμένοι επικαλούνται αναφορικά με τις αποφάσεις που λαμβάνουν. Μερίδα βουλευτών διαμηνύει πως, αν συνεχιστεί η ίδια τακτική, θα υπάρξει νέος γύρος αντιπαραθέσεων, καθώς δεν αποδέχονται να κρίνονται για το πόσο συναγερμικοί είναι από πρόσωπα που δεν βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή και στην καθημερινή επαφή με τους πολίτες, όπως οι ίδιοι.

Σκέψεις για εσωκομματικές

Πάντως, είναι και η μερίδα συναγερμικών που βάζει στο τραπέζι για προβληματισμό και το ενδεχόμενο έκτακτου εκλογικού συνεδρίου για ανανέωση της λαϊκής εντολής. Μετά την εκλογή του υποψήφιου για το χρίσμα του κόμματος στις προεδρικές, υπάρχει η άποψη πως πιθανώς η πρόεδρος θα πρέπει να ζητήσει την επαναδιατύπωση της στήριξης των μελών. Έτσι, μέχρι το 2028 θα μπορεί να αποδείξει με το αποτέλεσμα ότι λαμβάνει ενισχυμένη εσωκομματική δύναμη, έχοντας συνεπώς τον πρώτο λόγο στις όποιες αποφάσεις ληφθούν.

Αυτό που τονίζεται πάντως είναι πως, μετά την ολοκλήρωση της εσωκομματικής διαδικασίας για το χρίσμα, πιθανώς να ανοίξει ένας νέος κύκλος εσωστρέφειας. Ανεξαρτήτως ποιος θα είναι ο νικητής, θα πρέπει να βρεθεί ο τρόπος και η μεθοδολογία ώστε οι προτάσεις του υποψηφίου να ευθυγραμμίζονται με αυτές του κόμματος, πείθοντας παράλληλα για τις διαφορές που υπάρχουν με την πολιτική της παρούσας κυβέρνησης.

> *Μερίδα βουλευτών διαμηνύει πως, αν συνεχιστεί η ίδια τακτική, θα υπάρξει νέος γύρος αντιπαραθέσεων, καθώς δεν αποδέχονται να κρίνονται για το πόσο συναγερμικοί είναι από πρόσωπα που δεν βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή και στην καθημερινή επαφή με τους πολίτες, όπως οι ίδιοι.*

> *Μετά την πρόταση του Νίκου Αναστασιάδη για προσυμφωνία συνεργασίας μεταξύ ΔΗΣΥ και Νίκου Χριστοδουλίδη για τον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών, αλλά και τη συζήτηση του θέματος με τον Αβέρωφ Νεοφύτου, φαίνεται πως υπήρξε τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ του πρώην και του νυν Προέδρου της Δημοκρατίας.*

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Πιστεύω σε μια ριζοσπαστική, εκσυγχρονιστική, και ανανεωτική Κεντροδεξιά, η οποία εδράζεται στην αρχή της ελεύθερης οικονομίας και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, έχοντας όμως στο επίκεντρο την πρόοδο της κοινωνίας και την ευτυχία του ανθρώπου με κύριο εργαλείο τις μεταρρυθμίσεις.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΜΠΟΡΙΔΗΣ, *πρώην υπουργός Υγείας και βουλευτής ΔΗΣΥ*

Είτε γυρίζουμε σελίδα ή μένουμε όμηροι στο χθες

Η υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου αναβιώνει τα πάθη του ’23 και ενισχύει τον Χριστοδουλίδη, ενώ η δική μου μπορεί να ενώσει τον ΔΗΣΥ και να δώσει προοπτική

«Είτε γυρίζουμε σελίδα ή μένουμε όμηροι στο χθες», δηλώνει στην «Κ» ο Γιώργος Παμπορίδης, θέτοντας με αυτό τον τρόπο το διακύβευμα των εκλογών στον ΔΗΣΥ για το χρίσμα του κόμματος για τις προεδρικές του 2028. Υποστηρίζει ότι η υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου αναβιώνει τα πάθη του ’23 και ενισχύει τον Χριστοδουλίδη, ενώ, όπως τονίζει, η δική του υποψηφιότητα μπορεί να ενώσει τον ΔΗΣΥ και να δώσει προοπτική. Επισημαίνει ότι όσα έγιναν τον τελευταίο μήνα είναι μια τάτσα, η οποία δεν πρόκειται να φύγει, αν δεν δοθούν επαρκείς εξηγήσεις. Αναφέρει ότι ο πολιτικός εκβιασμός από τον Αβέρωφ Νεοφύτου δεν μπορεί να αμφισβητηθεί και συμπληρώνει ότι οι πολιτικές αποφάσεις της Αννίτας Δημητρίου θα κριθούν εκ του αποτελέσματος.

> *Βασικός αντίπαλος του ΔΗΣΥ στις προεδρικές είναι ο κακός του εαυτός και μοιραία σε αυτή την εξίσωση μπαίνουν και οι πρωταγωνιστές του ’23.*

> *Διαχειριστική και δημοσιοϋπαλληλική η προσέγγιση των ζητημάτων από την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη χωρίς όραμα και στρατηγική. Ο τόπος χρειάζεται αλλαγή διακυβέρνησης.*

–Γιατί ο κόσμος του ΔΗΣΥ να εμπιστευτεί εσάς και όχι τον Αβέρωφ Νεοφύτου για το χρίσμα του κόμματος για τις προεδρικές εκλογές;

–Εκπροσωπούμε δύο εντελώς διαφορετικές πολιτικές φιλοσοφίες. Προσωπικά πιστεύω σε μια σύγχρονη προσέγγιση που βλέπει την Κεντροδεξιά ως την αποτελεσματική απάντηση στα προβλήματα που ταλανίζουν την κοινωνία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο Αβέρωφ Νεοφύτου διαμορφώθηκε πολιτικά σε ένα μοντέλο πολιτικής του χτες που αντιλαμβάνεται την πολιτική ως τακτική και συναλλαγή για επίτευξη στόχων.

–Αυτό είναι το δικό σας πολιτικό μανιφέστο;

–Πιστεύω σε μια ριζοσπαστική, εκσυγχρονιστική, και ανανεωτική Κεντροδεξιά, η οποία εδράζεται στην αρχή της ελεύθερης οικονομίας και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, έχοντας όμως στο επίκεντρο την πρόοδο της κοινωνίας και την ευτυχία του ανθρώπου με κύριο εργαλείο τις μεταρρυθμίσεις.

–Πέρα από την πολιτική φιλοσοφία, ποιες είναι οι πολιτικές σας διαφορές;

–Αναδεικνύονται μέσα από την πολιτική μας διαδρομή. Στο Κυπριακό εγώ στήριξα το «όχι» στο Σχέδιο Ανάν και στάθηκα απέναντι σε ολόκληρη την ηγεσία. Στην οικονομία δεν υποστηρίζω τον άκρατο φιλελευθερισμό και την προώθηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας έναντι οποιουδήποτε τιμήματος, αλλά την οικονομική ανάπτυξη με κοινωνικό πρόσημο. Στήριξα και πολέμησα για το ΓεΣΥ με όλες μου τις δυνάμεις έχοντας απέναντι όλο το κατεστημένο. Με απογοήτευσε επίσης η πρόσφατη εισήγησή του για άρση ενεργειακών κυρώσεων κατά της Ρωσίας, αν και κατανοώ ότι σε μια προεκλογική περίοδο γίνονται και λάθη.

–Ακόμη και οι εικόνες από την υποβολή των υπογραφών και από την υποβολή των υποψηφιοτήτων σας δείχνουν διαφορετικούς πολιτικούς κόσμους.

–Είναι διαφορετικό το ύφος και η κουλτούρα της πολιτικής μου προσέγγισης. Δεν θεωρώ ότι η επίδειξη και η οπαδική νοοτροπία υπηρετούν καλύτερα την κοινωνία. Ο κόσμος έχει απομυθοποιήσει τέτοιες συμπεριφορές και ζητεί ειλικρίνεια.

–Γιατί εστιάσατε στο αδιάβλητο των εκλογών;

–Επειδή αισθάνομαι την ανάγκη να τονίσω ότι δεν θα ανεχθώ το παραμικρό που θα δημιουργεί την όποια σκιά για το εκλογικό αποτέλεσμα.

–Κάποιος που διεκδικεί το χρίσμα του ΔΗΣΥ για τις προεδρικές εκλογές έχει τη φιλοδοξία να εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ποιο είναι το όραμά σας για τον τόπο;

–Να ηγηθώ μιας αποτελεσματικής κεντροδεξιάς κυβέρνησης, με τα χαρακτηριστικά που περιέγραψα προηγουμένως, που θα δίνει στον πολίτη τα εργαλεία ανάπτυξης και δεν θα τον καθιστά επαίτη για βοηθήματα. Ο πολίτης είναι το υπέρτατο αφεντικό και η εκάστοτε κυβέρνηση οφείλει να τον υπηρετεί. Από κει και πέρα υπάρχουν δύο κατηγορίες θεμάτων. Αυτά που θεωρούνται υψηλής πολιτικής όπως το Κυπριακό, οι διεθνείς σχέσεις, οι οικονομικοί δείκτες, η συνταγματική τάξη και ασφάλεια και η αντιμετώπιση της διαφθοράς. Οι πολιτικοί επιβάλλεται να ασχολούνται με αυτά τα ζητήματα, αλλά δεν πρέπει να ξεχνούν τα θέματα που επηρεάζουν την καθημερινότητα των πολιτών, όπως είναι το κυκλοφοριακό, η ακρίβεια, το στεγαστικό, το ενεργειακό ζήτημα και φυσικά η παιδεία-παραπαιδεία. Η επόμενη κυβέρνηση πρέπει να εστιάσει σε αυτά τα προβλήματα που καθηλώνουν τους πολίτες σε ένα τέλμα και τους δώσει διέξοδο, χωρίς φυσικά να τίθεται σε κίνδυνο η γενική κατεύθυνση της χώρας. Γι’ αυτό ο τόπος χρειάζεται αλλαγή διακυβέρνησης.

–Δεν έχει ανταποκριθεί σε αυτά που περιγράφετε η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη;

–Πιστεύω πως μια διαχειριστική και δημοσιοϋπαλληλική προσέγγιση των ζητημάτων χωρίς όραμα και στρατηγική, όπως αυτή της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη, δεν μπορεί να προσφέρει μια ριζοσπαστική και μεταρρυθμιστική προοπτική για τον τόπο.

–Είναι τελικά ο βασικός αντίπαλος του ΔΗΣΥ στις εκλογές ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης;

–Βασικός αντίπαλος του ΔΗΣΥ στις προεδρικές εκλογές είναι ο κακός του εαυτός και μοιραία σε αυτή την εξίσωση μπαίνουν και οι πρωταγωνιστές του ’23.

–Δεν είναι το ΑΚΕΛ, ως ο παραδοσιακός ιδεολογικός αντίπαλος του ΔΗΣΥ;

–Το ΑΚΕΛ παραμένει ο ιδεολογικός μας αντίπαλος, αλλά πρέπει πρώτα να ξεπεράσουμε τον κακό μας εαυτό, για να έχουμε την πολυτέλεια της ιδεολογικής αντιπαράθεσης.

–Πώς κρίνετε την πρόταση Αναστασιάδη για συνεννόηση με τον κ. Χριστοδουλίδη από τώρα, ότι όποιος δεν περάσει στον β΄ γύρο, θα στηρίξει τον άλλο;

–Ο Συναγερμός δεν έχει κανένα περιθώριο να χάσει ξανά στον πρώτο γύρο. Εξάλλου, δεν ξέρουμε καν, αν ο κ. Χριστοδουλίδης θα είναι υποψήφιος και αν θα είναι, αν ο ίδιος επιθυμεί κάτι τέτοιο. Καλό θα ήταν λοιπόν να περιμένουμε τις εξελίξεις.

–Μπορεί ο «αντιακελισμός» να είναι πολιτική θέση για τον ΔΗΣΥ, όπως είδαμε να προτάσσεται κατά καιρούς;

–Προσωπικά αυτή η θέση δεν με εξέφρασε ποτέ. Ο ΔΗΣΥ και το ΑΚΕΛ είναι δύο κόμματα «καταδικασμένα» να συνεργάζονται στα μεγάλα εθνικά ζητήματα προς όφελος της κοινωνίας όπως για παράδειγμα στο Κυπριακό. Άλλωστε ο Συναγερμός με το ΓεΣΥ απέδειξε ότι δεν έχει τέτοια δογματικά κωλύματα.

–Πώς απαντάτε στα μέλη του ΔΗΣΥ που αντιμετωπίζουν με καχυποψία τις επαφές που είχατε και με το ΑΚΕΛ για να είστε υποψήφιος πρόεδρος το 2023;

–Προσεγγίστηκα από το ΔΗΚΟ ως Συναγερμικός για να με βολιδοσκοπήσουν κατά πόσο θα με ενδιέφερε να τρέξω ως υπερκομματικός υποψήφιος σε έναν συνασπισμό τεσσάρων κομμάτων. Κατέστη πολύ νωρίς προφανές ότι δεν υπήρχε δυνατότητα κοινού παρονομαστή μεταξύ των κομμάτων. Θεωρώ πως οι Συναγερμικοί ξέρουν ποιος είμαι και ότι δεν αλλάζω τις αρχές μου.

–Σε περίπτωση που εξασφαλίσετε το χρίσμα του ΔΗΣΥ, με ποια κόμματα μπορείτε να συνεργαστείτε για να νικήσετε στις προεδρικές εκλογές;

–Θεωρώ ότι μπορώ να απευθυνθώ στο ΔΗΚΟ και τον ενδιάμεσο χώρο, αλλά και σε άτομα που κινήθηκαν δεξιότερα του ΔΗΣΥ, επειδή απογοητεύτηκαν από το κόμμα.

–Αναφερθήκατε σε άτομα. Θα μπορούσατε να συνεργαστείτε με το ΕΛΑΜ;

–Ειλικρινά αισθάνομαι άβολα να συζητώ αυτό το θέμα, διότι πιστεύω ότι το ΕΛΑΜ, που υπήρξε απότοκο της Χρυσής Αυγής, διέπεται από αρχές εκτός δημοκρατικού τόξου και επομένως έξω από τη δική μου πολιτική κουλτούρα. Από την άλλη, δεν έχω πρόβλημα να συνεργαστώ με τους βουλευτές του ΕΛΑΜ στη Βουλή για να βρούμε λύσεις σε προβλήματα. Όμως, έχω αυτό το ηθικό ζήτημα που με βασανίζει και δεν μου επιτρέπει να μπω στη λογική της πολιτικής συνεργασίας. Αν όμως μιλούμε για μια Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας, για παράδειγμα, σε μια προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού τότε ίσως να ήταν δυνατόν.

–Πώς απαντάτε σε όσους υποστηρίζουν ότι η επιτυχία ενός πρώην υπουργού Υγείας με την εισαγωγή του ΓεΣΥ, δεν μεταφράζεται αυτομάτως και σε ικανότητα να κυβερνήσει τον τόπο;

–Συμφωνώ. Το ζητούμενο είναι να είσαι πολιτικό ον με πλήρη αντίληψη της αγοράς και της κοινωνίας και να μπορείς να αντιμετωπίσεις τα θέματα με πολιτικό όραμα και σχεδιασμό. Άρα στο ΓεΣΥ έδωσα δείγμα γραφής αυτής της ικανότητας και κρίνομαι από αυτό.

> *Οσα εξελίχθηκαν τον τελευταίο μήνα είναι μια τάτσα, η οποία δεν πρόκειται να φύγει, αν δεν δοθούν επαρκείς εξηγήσεις.*

> *Οι πολιτικές αποφάσεις της Αννίτας Δημητρίου θα κριθούν εκ του αποτελέσματος. Αν το ’28 ο ΔΗΣΥ κερδίσει τις προεδρικές, τότε η πολιτική της κίνηση θα δικαιωθεί.*

Είμαι εδώ για να ενώσω, όχι για να εκβιάσω

–Το τελευταίο διάστημα ανέδειξε για ακόμη μία φορά την εσωστρέφεια και τις προσωπικές αντιπαλότητες στον ΔΗΣΥ. Συνεπώς, διερωτάται κάποιος, πώς ο Συναγερμός θα κινηθεί ενωμένος ενόψει προεδρικών εκλογών;

–Δύσκολα, ειδικά αν παραμείνουν στο προσκήνιο εκείνοι που πρωταγωνίστησαν το ’23. Στις βουλευτικές εκλογές ο κόσμος του ΔΗΣΥ μάς έδωσε μια παράταση και αντί εμείς να πορευόμαστε στις προεδρικές εκλογές συντάσσοντας ένα πρόγραμμα διακυβέρνησης για να πείσουμε τους πολίτες να μας εμπιστευτούν ξανά, μπήκαμε σε μια δίνη εσωστρέφειας. Αυτό συμβαίνει γιατί οι πληγές του 2023 δεν επουλώθηκαν, με ευθύνη της ηγεσίας του κόμματος που επέλεξε να σπρώξει τα προβλήματα κάτω από το χαλί. Άρα, αν έχουμε μια επανάληψη του σκηνικού του ’23 με τους ίδιους πρωταγωνιστές, γιατί να ελπίζουμε σε διαφορετικό αποτέλεσμα; Με σεβασμό υποβάλλω πως η υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου αναβιώνει τα πάθη του ’23 και ενισχύει τον Χριστοδουλίδη, ενώ η δική μου υποψηφιότητα μπορεί να ενώσει τον ΔΗΣΥ και να δώσει προοπτική. Συνεπώς, είτε γυρίζουμε σελίδα ή μένουμε όμηροι στο χθες.

–Πώς κρίνετε την απόφαση του Χάρη Γεωργιάδη να ανακοινώσει ότι δεν θα λάβει μέρος στην προεκλογική εκστρατεία σε περίπτωση που εξασφαλίσει το χρίσμα ο Αβέρωφ Νεοφύτου;

–Κατανοώ πως υπάρχουν κρίσιμα πολιτικά ζητήματα για τα οποία δεν μπορείς να επιβάλεις τη συνταύτιση. Και δεν είναι θέμα σεβασμού του αποτελέσματος δημοκρατικών διαδικασιών. Υπάρχουν θέματα αρχής που δεν λύνονται με μια κάλπη. Είναι καθαρά θέματα συνείδησης. Όπως ακριβώς έγινε το 2004 με το Σχέδιο Ανάν, που και τότε υπήρχαν συλλογικές δημοκρατικές αποφάσεις, όμως, τελικά επικράτησαν συνειδησιακά ζητήματα και θέματα αρχής.

–Κατά την υποβολή των υποψηφιοτήτων στην Πινδάρου, σχολιάστηκε η απουσία της Αννίτας Δημητρίου και γενικότερα της ηγεσίας. Αυτή η στάση σφυρηλατεί την ενότητα ή τροφοδοτεί την εσωστρέφεια;

–Θα ήταν καλύτερα να ήταν εκεί και η πρόεδρος της παράταξης και τα υπόλοιπα μέλη της ηγεσίας.

–Πιστεύετε ότι η Αννίτα Δημητρίου, με τον τρόπο που απέσυρε το ενδιαφέρον της, μπορεί να παραμείνει στη θέση της και να ηγηθεί του προεκλογικού αγώνα του ΔΗΣΥ για τις προεδρικές εκλογές ή το κόμμα πρέπει να κινηθεί και για εσωκομματικές εκλογές για ανάδειξη νέας ηγεσίας; Η ίδια ισχυρίζεται ότι έλαβε την απόφασή της με γνώμονα την ενότητα του κόμματος, άλλοι υποστηρίζουν, όπως και εσείς, ότι υπήρξε πολιτικός εκβιασμός από τον Αβέρωφ Νεοφύτου με το να συντηρεί το ενδεχόμενο ανεξάρτητης υποψηφιότητας.

–Ο πολιτικός εκβιασμός ήταν προφανής και δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Εγώ είμαι εδώ για να ενώσω, όχι για να εκβιάσω. Από κει και πέρα, οι πολιτικές αποφάσεις της προέδρου θα κριθούν εκ του αποτελέσματος. Αν το 2028 ο ΔΗΣΥ κερδίσει τις προεδρικές εκλογές, τότε η πολιτική κίνηση της Αννίτας Δημητρίου θα δικαιωθεί.

–Γιατί να κριθεί εκ των υστέρων και όχι τώρα που υπάρχουν συγκεκριμένα δεδομένα; Ζητήθηκαν και δόθηκαν επαρκείς εξηγήσεις από την πρόεδρο του ΔΗΣΥ γιατί παρευρέθηκε στο περιβόητο δείπνο στην ψαροταβέρνα, τι έγινε ή δεν έγινε εκεί; Και αν η πρόεδρος του ΔΗΣΥ είναι ευάλωτη σε πολιτικό εκβιασμό, μπορεί να παραμείνει στη θέση της; Έτσι λειτουργεί ο ηγέτης του ΔΗΣΥ;

–Οσα εξελίχθηκαν τον τελευταίο μήνα είναι μια τάτσα, η οποία δεν πρόκειται να φύγει, αν δεν δοθούν επαρκείς εξηγήσεις. Τα γεγονότα μάς έχουν προσπεράσει και θεωρώ ότι και αυτό το θέμα, όπως και όσα συνέβησαν από το 2022 μέχρι σήμερα, πρέπει να συζητηθούν ανοικτά σε ένα συνέδριο.

–Λαμβάνοντας υπόψη τι έγινε, υπήρχε στοιχείο υπερβολής στη δήλωση που κάνατε μετά την απόσυρση ενδιαφέροντος από την Αννίτα Δημητρίου;

–Νομίζω είναι κατανοητό ότι ήταν μια ανθρώπινη έκφραση στήριξης προς μια νέα γυναίκα που υφίστατο έναν πολιτικό εκβιασμό. Παράλληλα, ήθελα να αναδείξω ότι η απόσυρση του ενδιαφέροντος από την Αννίτα Δημητρίου υπό τις περιστάσεις δεν ήταν μια πολιτικά εύκολη πράξη.

Πρώην πρόεδροι, ιστορικά στελέχη, εν ενεργεία αξιωματούχοι και επίδοξοι διάδοχοι παρεμβαίνουν, διαφωνούν, ξιφουλκούν, συμμαχούν, αναζητούν ερείσματα, διεκδικούν ρόλο και επιχειρούν να διαμορφώσουν τη σκηνή στην οποία θα διαπρέψει το ταλέντο τους.

Ο ΔΗΣΥ και οι πολλοί κηδεμόνες του

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός δεν πάσχει από έλλειψη προσωπικοτήτων που επιθυμούν να καθορίσουν το μέλλον του. Αντιθέτως, διαθέτει περισσότερους επίδοξους καθοδηγητές από όσους μπορεί να αντέξει

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Τον Οκτώβριο του 2022, ο εκδότης της εφημερίδας «Αλήθεια» και ιστορικό στέλεχος του Δημοκρατικού Συναγερμού, Φρίξος Κουλέρμος, με μια δραματική παρέμβασή του στην προμετωπίδα της εφημερίδας του, διατύπωνε την άποψη ότι «το σχίσμα στην παράταξη του Γλαύκου Κληρίδη βρίσκεται προ των πυλών». Αυτό οφειλόταν, όπως υποδείκνυε, στη διασπαστική κίνηση ενός υπουργού της κυβέρνησης του ΔΗΣΥ, ο οποίος «λειτουργώντας ως Δούρειος Ίππος […], εγκολπώθηκε τους χειρότερους εχθρούς και πιο παθιασμένους υπονομευτές του κόμματός του, για να αναρριχηθεί στον προεδρικό θώκο». Και αφού τόνιζε ότι «δεν υπάρχει ακριβέστερο δείγμα προδοσίας, αχαριστίας, πολιτικής ανηθικότητας και ξεπεσμού», σημειώνοντας ότι «δεν δικαιούμαστε να επιτρέψουμε σε έναν πολέμιο του ΔΗΣΥ να καταστρέψει ένα κόμμα που για να σώσει και να επανενώσει τη χώρα, κτίστηκε με φωτιά και σίδηρο […], υπό καθεστώς διωγμών, προπηλακισμών, διώξεων, σπίλωσης, χαλκεύσεων και βρώμικου πολέμου», καλούσε τον τότε πρόεδρο της Δημοκρατίας, Νίκο Αναστασιάδη, να αναλάβει την ιστορική του ευθύνη και να εξηγήσει στον κυπριακό λαό και ιδιαιτέρως στον κόσμο του Δημοκρατικού Συναγερμού ότι η παράταξη του Γλαύκου Κληρίδη […] κινδυνεύει με σχίσμα. Να εξηγήσει ότι ο Νίκος Χριστοδουλίδης όχι μόνο δεν είναι Συναγερμικός υποψήφιος, αλλά ο μεγαλύτερος, αυτή τη στιγμή, πολέμιος του Συναγερμού. Από αυτόν κινδυνεύει η πατρίδα μας».

Η παρέμβαση του εκδότη είχε γίνει στις 26 Οκτωβρίου, δύο ημέρες μετά που ο Αβέρωφ Νεοφύτου, ερωτώμενος από τον Γιάννη Καρεκλά, στο πλαίσιο τηλεοπτικής εκπομπής, εάν είχε πράγματι αναφερθεί σε συνεδρία του Πολιτικού Γραφείου στον Αναστασιάδη ως τον «ελέφαντα στο δωμάτιο» τον οποίο είχε απέναντί της η υποψηφιότητά του, δεν το διέψευσε. Η ακριβής απάντησή του ήταν: «Δημιουργήθηκαν σκιές, και οι σκιές δημιουργήθηκαν από δημόσιες δηλώσεις. Αυτός που έχει ευθύνη να τις ξεκαθαρίσει δεν είναι άλλος από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας». Μερικές μέρες αργότερα, η απάντηση του Νίκου Αναστασιάδη θα δινόταν μέσα από την ίδια εκπομπή: «Αν όντως δημιουργούνται κάποιες ροπές και επιχειρείται ένα σχίσμα, δεν είναι ευθύνη του Προέδρου αλλά εκείνων που ενδεχόμενα συμβάλλουν στο να υπάρξει σχίσμα».

Ο Νίκος Αναστασιάδης, ο οποίος πρόσφατα δήλωσε ότι στον δεύτερο γύρο είχε ψηφίσει Νίκο Χριστοδουλίδη, ουδέποτε αποδέχτηκε τον χαρακτηρισμό του ελέφαντα στο δωμάτιο και σε συνεντεύξεις που παραχώρησε μετεκλογικά, σημείωνε πως, «τα όσα θλιβερά επεσυνέβησαν δεν οφείλοντο στις δικές μου προσωπικές φιλοδοξίες. Παρά τις προσπάθειές μου, δυστυχώς το εγώ υπερίσχυσε του καλού της παράταξης». Ιδιαίτερα δηκτικά όμως ήταν όσα είχε πει στην εκπομπή «Τετ-Α-Τετ» με τον Τάσο Τρύφωνος, τον Μάρτιο του 2023, λίγο πριν αποχωρήσει από την Προεδρία της Δημοκρατίας. «Ένας έμπειρος και σοβαρός πολιτικός όπως είναι ο Αβέρωφ Νεοφύτου κάπου παγιδεύτηκε σε ευγενείς φιλοδοξίες οι οποίες ελήφθησαν σε μια κακή ώρα.

Εάν διαπιστώνεις ότι ενδέχεται να μην έχεις τις προϋποθέσεις, αν δηλαδή δεν μπορείς να γίνεις βασιλεύς, γίνε ο πατέρας του βασιλιά, ο δημιουργός του βασιλιά. Αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό. Το 2008, διαπιστώνοντας ότι ήμουν αντι-δημοφιλής, δεν θεώρησα ότι επειδή ήμουν πρόεδρος της παράταξης θα έπρεπε να διεκδικήσω την Προεδρία. Ο κ. Γιαννάκης Κασουλίδης με ρώτησε 'τι να πράξουμε για τις εκλογές Πρόεδρε;' και είπα πρέπει να βρούμε έναν υποψήφιο ο οποίος να μας δώσει τη δυνατότητα να έχουμε ένα αξιοπρεπές αποτέλεσμα και ο κ. Κασουλίδης είπε 'είμαι στη διάθεσή σου'. Υποστηρίξαμε τον κ. Κασουλίδη, το κόμμα στάθηκε στο πλευρό του και τερμάτισε πρώτος παρά το γεγονός ότι όλες οι δημοσκοπήσεις τότε προέβλεπαν ότι θα ήταν τρίτος».

Αν στο πλαίσιο του παρόντος κειμένου, αξίζει να αναφερθεί ακόμα κάτι από τις εκλογές του 2023, είναι μια αναφορά του Νίκου Αναστασιάδη σε ομιλία του κατά την προεκλογική περίοδο. Είχε πει συγκεκριμένα: «Πρέπει να γίνει συνείδηση στον καθένα πως χωρίς τη συσπείρωση και την ενότητα της παράταξης, θα αντιμετωπίσουμε τα τραγικά φαινόμενα του 2003. Και εγώ δεν είμαι διατεθειμένος να συνεργήσω προς αυτή την κατεύθυνση. Και θέλω να το τονίσω και να το υπογραμμίσω: Κωφεύσατε εις όσα λέγονται ή εσκεμμένα διαδίδονται. Για μένα μία είναι η επιλογή. Η επιλογή του ηγέτη της παράταξης, του ικανού και δοκιμασμένου μου συνεργάτη, του Αβέρωφ Νεοφύτου».

2003: Κρίση, ρήξη και παρεμβάσεις

Η κρίση του 2003 ήταν διπλή και χαρακτηρίστηκε ως η σφοδρότερη που αντιμετώπισε ποτέ ο Δημοκρατικός Συναγερμός. Θυμίζω ότι το 2003 ο ΔΗΣΥ οδηγήθηκε σε προεδρικές εκλογές με δύο υποψηφίους που προέρχονταν από τον δικό του πολιτικό χώρο: τον Γλαύκο Κληρίδη και τον Αλέκο Μαρκίδη. Ο πρώτος είχε ανακοινώσει στις 3 Ιανουαρίου την πρόθεσή του να διεκδικήσει επανεκλογή για 16 μήνες και στις 4 Ιανουαρίου 2003 ανακοίνωσε τη δική του ανεξάρτητη υποψηφιότητα ο Αλέκος Μαρκίδης, ο οποίος αργότερα σε συνέντευξή του στον «Φιλελεύθερο», είχε πει πως ο ίδιος ο Κληρίδης τον είχε πείσει να βάλει υποψηφιότητα «και ήταν πολύ αργά να τραβήξω πίσω όταν άλλαξε άποψη».

Στις εκλογές εκείνες, ο Τάσσος Παπαδόπουλος εξελέγη από τον πρώτο γύρο. Η κρίση της διπλής υποψηφιότητας και το γεγονός ότι ο ΔΗΣΥ έχασε την εξουσία, εξελίχθηκε σε σύγκρουση με τους υποστηρικτές του Μαρκίδη, τη διαγραφή των οποίων είχε ζητήσει ο τότε πρόεδρος του ΔΗΣΥ Νίκος Αναστασιάδης. Και δεν σταμάτησε εκεί. Συνεχίστηκε σε μάχη για την ίδια την προεδρία του ΔΗΣΥ, την άνοιξη του 2003, όταν ο Ιωάννης Κασουλίδης αντιπαρατάχθηκε στον Νίκο Αναστασιάδη και κορυφώθηκε με τη ρήξη του 2004 εξαιτίας του Σχεδίου Ανάν.

Το 2003 έχει ιδιαίτερη σημασία για την παρούσα ανάλυση διότι καταδεικνύει ότι τα «σημεία και τέρατα» που εντοπίζουμε σήμερα, δεν είναι καινούργιο φαινόμενο, ο ΔΗΣΥ δεν αντιμετωπίζει για πρώτη φορά μεγάλες προσωπικές συγκρούσεις και διασπάσεις, ούτε κλήθηκε για πρώτη φορά το 2023 να χειριστεί δημόσιες κατηγορίες για προδοσίες, δεν μίλησε πρώτη φορά για Ιούδες, ούτε και πρώτη φορά αντιμετώπισε διαγραφές. Αν μη τι άλλο για να αποφύγουμε μια εξωραϊσμένη εικόνα του παλαιού ΔΗΣΥ. Το 2003 ο ΔΗΣΥ είχε δύο υποψηφίους προερχόμενους από την παράταξη, έχασε την εξουσία, αντιμετώπισε και διαγραφές, και στη συνέχεια οδηγήθηκε σε αναμέτρηση για την ηγεσία του. Είχε όμως ένα αναγνωρίσιμο ιδεολογικό και πολιτικό στίγμα και η σύγκρουση Αναστασιάδη-Κασουλίδη αφορούσε, μεταξύ άλλων, δύο διαφορετικές αντιλήψεις για τον τρόπο ηγεσίας και τη διεύρυνση της παράταξης. Και υπάρχει ακόμη μια ιστορική λεπτομέρεια που καταγράφω ως σημαντική διαφοροποίηση με τη σημερινή: Τη στάση που οι βασικοί πρωταγωνιστές εκείνης της κρίσης –Κληρίδης, Μαρκίδης, Αναστασιάδης, Κασουλίδης– τήρησαν. Και απέναντι στον ΔΗΣΥ και εν πολλοίς μεταξύ τους.

Το «τρικό» άρχισε να ξηλώνεται προ πολλού. Όμως, η αντιπαλότητα προς το ΑΚΕΛ και η προοπτική της εξουσίας εξακολούθησαν να λειτουργούν ως ισχυροί παράγοντες συσπείρωσης. Αυτό δεν σήμαινε ότι οι εσωτερικές αντιφάσεις είχαν εξαφανιστεί. Σήμαινε ότι υπήρχαν ακόμη αρκετοί λόγοι για να παραμένουν οι διαφορετικές τάσεις στην ίδια πολιτική στέγη.

Υπάρχει, όμως, μια πολύ ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια σ' εκείνη την ιστορία, η οποία προσφέρει και μια άλλη, εξαιρετικά σημαντική ιστορική αντιπαραβολή με το 2026, καθώς καταδεικνύει ότι και στις τότε κομματικές διεργασίες είχαν υπάρξει παρεμβάσεις εκδοτών και άλλων παραγόντων στα τεκταινόμενα. Τα όσα κατέγραψε πρόσφατα ο δημοσιογράφος Ανδρέας Πιμπίσιης, υπεύθυνος πολιτικού ρεπορτάζ στον «Φιλελεύθερο», μιλούν από μόνα τους: «Την άνοιξη του 2003 ο Φρίξος Κουλέρμος μάς κάλεσε (την ομάδα των πολιτικών συντακτών) στο γραφείο του, στον πάνω όροφο του ομώνυμου συγκροτήματος στην Πινδάρου, για να συζητήσουμε πώς θα καλύπταμε τις εσωκομματικές εκλογές στον Δημοκρατικό Συναγερμό, που θα διεξάγονταν τον Μάη του ίδιου έτους. Υποψήφιοι οι Νίκος Αναστασιάδης και Ιωάννης Κασουλίδης. Ο πρώτος επαναδιεκδικούσε την προεδρία του κόμματος. Ο δεύτερος, μετά τη μακρά θητεία του ως υπουργός Εξωτερικών του Γλαύκου Κληρίδη, θέλησε να αμφισβητήσει την πρωτοκαθεδρία του Αναστασιάδη, κρίνοντας πως το κόμμα, μετά την ήττα στις προεδρικές του 2003, έπρεπε να προχωρήσει σε αλλαγή. Οι οδηγίες ήταν ξεκάθαρες: "Καλύπτουμε και τους δύο ως εφημερίδα. Αυτός που πρέπει να κερδίσει είναι ο Αναστασιάδης". Είχε κριθεί εκείνη τη στιγμή ότι χρειαζόταν να παραμείνει ο Αναστασιάδης για να διατηρηθεί η συνοχή του κόμματος, λόγω των αναταραχών μετά την εκλογική ήττα. Κρίθηκε τότε πως ο Κασουλίδης δεν είχε εκείνα τα προσόντα ηγέτη που απαιτούσε η συγκυρία. Στις εκλογές της 25ης Μαΐου 2003 ο Νίκος Αναστασιάδης επανεξελέγη στην προεδρία του ΔΗΣΥ, εξασφαλίζοντας ποσοστό 55% έναντι 45% του Ιωάννη Κασουλίδη».

2026: Ψαροταβέρνες και εκδότες

Ερχόμαστε στη σημερινή κρίση του ΔΗΣΥ ή, αν προτιμάτε, στην παρούσα φάση μιας κρίσης που διαρκεί από το 2022 και αναζωπυρώθηκε παρά το θριαμβευτικό αποτέλεσμα του περασμένου Μαΐου, το οποίο, υπό άλλες συνθήκες, θα μπορούσε να επουλώσει τις πληγές της διάσπασης του 2023. Θυμίζω ότι η νέα αναταραχή πυροδοτήθηκε από την επιμονή πρόθεση του Αβέρωφ Νεοφύτου να διεκδικήσει, εντός ή εκτός κομματικών διαδικασιών, την Προεδρία της Δημοκρατίας. Μια πρόθεση που στην εξέλιξή της προσέλαβε χαρακτηριστικά πολιτικού εκβιασμού, όπως καταδεικνύουν τα διαδοχικά επεισόδια από τον Αύγουστο μέχρι και μετά την απόσυρση της Αννίτας Δημητρίου.

Στην ιστορία εμφανίζονται και δύο εκδότες: του «Πολίτη» και της «Αλήθειας». Τον πρώτο ο Αβέρωφ μάς σύστησε ως τον στενότατο συνεργάτη της Αννίτας. Ο δεύτερος εξήγησε ότι προσκλήθηκε στην Πινδάρου από την ίδια, ως ένας από τους ανθρώπους που συνέβαλαν στην οικοδόμηση του ΔΗΣΥ. Κανένας, βεβαίως, δεν εμφανίστηκε με την ιδιότητα του εκδότη. Ο πρώτος είχε δώσει, πριν από τις βουλευτικές εκλογές, μια υπόσχεση στον Αβέρωφ, την οποία εκείνος, όπως διαβεβαίωσε, δεν έλαβε υπόψη. Η προσφορά του στον ΔΗΣΥ είναι ανιδιοτελής, δεν εξαρτάται από ανταλλάγματα. Γι' αυτό και συνέβαλε στην επανεκλογή της Αννίτας στη Βουλή.

Στη συνέχεια, εντελώς συμπτωματικά, μόλις πληροφορήθηκε τη διενέργεια εσωτερικής δημοσκόπησης, τα αποτελέσματα της οποίας ευνοούσαν τις φιλοδοξίες της προέδρου, άρχισε να καταγγέλλει παιχνίδια εις βάρος του. Επί δύο μήνες επικαλούνταν το Κυπριακό, κορυφώνοντας την πίεση για τη δική του υποψηφιότητα. Στις 27 Σεπτεμβρίου προέταξε τη στασιμότητα στο εθνικό θέμα –«Το παράθυρο ελπίδας […] παρέμεινε δυστυχώς κλειστό»– και στις 28 Σεπτεμβρίου μάθαμε επιτέλους και τα της ψαροταβέρνας: το παρασκήνιο, το deal που δεν έγινε, την υπόσχεση που δεν έλαβε υπόψη.

Όσο για τον δεύτερο εκδότη, ο Γιώργος Παμπορίδης ισχυρίστηκε ότι, κατά τη συνάντησή τους στην Πινδάρου, του ζήτησε να αποσύρει την υποψηφιότητά του «αν θέλει να έχει πολιτικό μέλλον». Κάτι που, με μια κάποια ευρύτητα ερμηνείας, θα μπορούσε επίσης να εκληφθεί ως υπόσχεση. Ο Φρίξος Κουλέρμος αρνήθηκε ότι άσκησε πιέσεις. Μια φορά, η Αννίτα απέσυρε την υποψηφιότητά της, χωρίς πίεση και χωρίς ανταλλάγματα, όπως η ίδια διαβεβαίωσε, υπό το βάρος της ευθύνης για τη διατήρηση της ενότητας του κόμματος. Η οποία έκτοτε αγνοείται. Η ενότητα, διευκρινίζω, για να μην έχουμε νέα δράματα. Καθώς ο ΔΗΣΥ, όπως καταγράφει η Οριάνα Παπαντωνίου στο πάντα έγκυρο ρεπορτάζ της, έχει χωριστεί στα δύο –το λες και συγκρατημένη αισιοδοξία– ενώ υπογείως εξελίσσεται ένας νέος «Τρωικός πόλεμος». Που, εννοείται, δεν γίνεται για τα μάτια της Ωραίας Ελένης.

Σάρκα εκ της σαρκός και η προσυμφωνία

Φυσικά, το πρόβλημα δεν γεννήθηκε το φθινόπωρο του 2026, με την επιστροφή του Αβέρωφ στη διεκδίκηση του προεδρικού χρίσματος. Ούτε εξηγείται αποκλειστικά από τις παρεμβάσεις του Νίκου Αναστασιάδη, ο οποίος χαρακτηρίζει τον «Δούρειο Ίππο» του Κουλέρμου «σάρκα εκ της σαρκός μας» και εισηγείται –όλως τυχαίως– προσυμφωνία, όπως είχε επιχειρήσει και το 2023, οραματιζόμενος τρεις πενταετίες συναγερμικής διακυβέρνησης. Ούτε από τον ρόλο του Φρίξου Κουλέρμου ή τις δημόσιες διαφοροποιήσεις άλλων στελεχών.

Ο Γιώργος Παμπορίδης προειδοποίησε προ ημερών ότι «εάν ο ΔΗΣΥ υποστεί δεύτερη ήττα με ένα ντε ζα βου σενάριο του '23, πολύ φοβούμαι ότι το τρικό θα ξηλωθεί». Μόνο που το «τρικό» του ΔΗΣΥ άρχισε να ξηλώνεται προ πολλού. Το 2004 ανέδειξε με ιδιαίτερη οξύτητα τις αντιθέσεις στο εσωτερικό της παράταξης. Ο ΔΗΣΥ διατήρησε, ωστόσο, για χρόνια την εκλογική του ισχύ. Η αντιπαλότητα προς το ΑΚΕΛ και η προοπτική της εξουσίας εξακολούθησαν να λειτουργούν ως ισχυροί παράγοντες συσπείρωσης. Όχι επειδή είχαν εξαφανιστεί οι εσωτερικές αντιφάσεις ή οι μεγάλες προσωπικές φιλοδοξίες, αλλά επειδή υπήρχαν ακόμη αρκετοί λόγοι για να παραμένουν οι διαφορετικές τάσεις κάτω από την ίδια πολιτική στέγη.

Όσα παρακολουθούμε σήμερα αποτελούν την τελευταία εκδήλωση μιας κρίσης που ωρίμαζε επί χρόνια και αποκαλύφθηκε με ιδιαίτερη ένταση στις προεδρικές εκλογές του 2023. Μιας κρίσης στην οποία οι προσωπικές φιλοδοξίες και οι πολιτικές αντιπαλότητες έπαψαν σταδιακά να υποτάσσονται στην ανάγκη κοινής πολιτικής πορείας. Και έκτοτε όλοι, ή σχεδόν όλοι, στροβιλίζονται γύρω από τον ίδιο άξονα.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός διαθέτει σήμερα περισσότερους επίδοξους καθοδηγητές και κηδεμόνες από όσους μπορεί να αντέξει. Εκείνο που του λείπει είναι ο συνδετικός κρίκος: ένας ηγέτης στον οποίο ο κόσμος του θα αναγνωρίσει το δικαίωμα να ηγηθεί και μια πολιτική πρόταση ικανή να εμπνεύσει ξανά την παράταξη.

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

ΚΛΕΑ ΠΑΠΑΕΛΛΗΝΑ, *υφυπουργός Πολιτισμού*

Η πρόοδος προϋποθέτει αμοιβαίο σεβασμό

«Οι αποφάσεις για τον πολιτισμό πρέπει να διαμορφώνονται μαζί με τους ανθρώπους του»

Η υφυπουργός Πολιτισμού Κλέα Παπαέλληνα μιλάει στην «Κ» για τις προτεραιότητες και τις εκκρεμότητες που καλείται να διαχειριστεί το χαρτοφυλάκιό της. Σε σχέση με τις καθυστερήσεις που υπήρξαν στην προκήρυξη των προγραμμάτων η κα Παπαέλληνα λέει πως οι βελτιώσεις τους πρέπει να σχεδιάζονται μαζί με τους ανθρώπους στους οποίους απευθύνονται. Όσον αφορά για τα περί υπερσυγκέντρωσης εξουσιών της διοίκησης τονίζει πως αυτό που προέχει είναι η εύρυθμη λειτουργία του Υφυπουργείου, με σαφείς αρμοδιότητες, αποτελεσματικό συντονισμό και ενίσχυση των οργανωτικών του δομών, ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται έγκαιρα και να παράγουν ουσιαστικό αποτέλεσμα προς όφελος του πολιτισμού και της κοινωνίας.

–Υπάρχουν πολλά και ανοικτά διαχρονικά θέματα που ταλανίζουν το υφυπουργείο σας (Καθεστώς καλλιτέχνη, Κυπριακή Βιβλιοθήκη, ΣΠΕΛ [Μουσείο Σύγχρονης και Μοντέρνας Τέχνης], αύξηση προϋπολογισμού). Ποιες είναι οι προτεραιότητές σας;

–Προτεραιότητά μας είναι αφενός η αντιμετώπιση των διαχρονικών εκκρεμοτήτων και αφετέρου ο εκσυγχρονισμός των πολιτιστικών υπηρεσιών, με στόχο τη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την ουσιαστική ανάπτυξη του πολιτισμού στην Κύπρο. Για εμάς, όμως, εξίσου σημαντικό με τον σχεδιασμό είναι και το αποτέλεσμα. Οι πολιτικές και οι αποφάσεις αποκτούν ουσιαστική αξία όταν μετατρέπονται σε συγκεκριμένες δράσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των δημιουργών και της κοινωνίας. Πρώτη προτεραιότητα θεωρούμε την οριστική ρύθμιση του Καθεστώτος του Καλλιτέχνη. Πρόκειται για ένα θεμελιώδες ζήτημα, η επίλυση του οποίου θα συμβάλει στην αντιμετώπιση σειράς μικρότερων και μεγαλύτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες του πολιτισμού. Πιο συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά το Καθεστώς του Καλλιτέχνη, προχωρούμε σε ουσιαστική αναθεώρηση του νομοσχεδίου, σε συνεργασία με το Γραφείο Επιτρόπου Νομοθεσίας και μέσα από ουσιαστικό διάλογο με τους εκπροσώπους των καλλιτεχνικών κλάδων και φορέων. Στόχος είναι η διαμόρφωση ενός σύγχρονου και δίκαιου πλαισίου, που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των καλλιτεχνών. Η θεσμοθέτηση του Καθεστώτος του Καλλιτέχνη θα δημιουργήσει ένα σαφές και ασφαλές επαγγελματικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο οι καλλιτέχνες θα μπορούν να εργάζονται και να δημιουργούν με αξιοπρέπεια, με δίκαιη αμοιβή για την εργασία τους, αναγνώριση της επαγγελματικής τους ιδιότητας και διασφάλιση των εργασιακών και κοινωνικών τους δικαιωμάτων. Η ρύθμιση αυτή δεν αφορά μόνο τους ίδιους τους καλλιτέχνες, αλλά συνολικά τη βιωσιμότητα και την επαγγελματική ανάπτυξη του πολιτιστικού τομέα. Επιδιώκουμε παράλληλα την κάλυψη των πραγματικών αναγκών κάθε Τμήματος και υπηρεσίας του Υφυπουργείου, την πλήρωση κενών θέσεων και την αναβάθμιση των υποδομών, ώστε να μπορούμε να υλοποιούμε αποτελεσματικότερα την πολιτιστική μας πολιτική. Προτεραιότητα επίσης αποτελεί η ουσιαστική αναβάθμιση της Κυπριακής Βιβλιοθήκης, τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και σε επίπεδο οργάνωσης, στελέχωσης και υπηρεσιών, ώστε να μπορεί να επιτελεί αποτελεσματικά τον ρόλο της ως εθνικής βιβλιοθήκης. Συγκεκριμένα, προωθούμε την αποκατάσταση και αναβάθμιση του κτηρίου στον προμαχώνα Ντ' Αβίλα, με τις εργασίες να αναμένεται να ολοκληρωθούν το πρώτο τρίμηνο του 2027. Παράλληλα, συνεχίζουμε τις διαδικασίες για την εξεύρεση κατάλληλου κτηρίου που θα αποτελέσει τη μόνιμη στέγη της.

Στις προτεραιότητές μας εντάσσεται και η περαιτέρω αναβάθμιση του Κρατικού Αρχείου, με την προώθηση των αναγκαίων κτηριακών υποδομών, την ενίσχυση της στελέχωσης και την αξιοποίηση της τεχνολογίας. Όραμά μας είναι ένα σύγχρονο, οργανωμένο και εξωστρεφές Κρατικό Αρχείο, προσβάσιμο στους πολίτες, στους ερευνητές, στην εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή κοινότητα, που θα συμβάλλει ενεργά στη διαφύλαξη και ανάδειξη της ιστορικής μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας.

Αντίστοιχα, η δημιουργία του Μουσείου Μοντέρνας και Σύγχρονης Τέχνης αποτελεί στρατηγικό στόχο, ο οποίος θα συμβάλει στη διαφύλαξη και ανάδειξη της κρατικής συλλογής έργων τέχνης, στην προβολή της κυπριακής καλλιτεχνικής δημιουργίας και στη διεθνή πολιτιστική παρουσία της χώρας. Κεντρική επιδίωξή μας είναι να περάσουμε από την αντιμετώπιση μεμονωμένων εκκρεμοτήτων στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου και βιώσιμου θεσμικού πλαισίου για τον πολιτισμό, το οποίο θα στηρίζει τους δημιουργούς, θα ενδυναμώνει τους πολιτιστικούς οργανισμούς και θα εξασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη του τομέα. Παράλληλα, δίνουμε έμφαση στην έμπρακτη στήριξη των πολιτιστικών φορέων και των δημιουργών μέσα από στοχευμένα χρηματοδοτικά σχέδια. Ενδεικτικά, για το 2026 προκηρύχθηκε για δεύτερη φορά το Σχέδιο Στήριξης Τεχνολογικής και Ψηφιακής Αναβάθμισης Πολιτιστικών Φορέων, με συνολικό προϋπολογισμό €400.000. Το σχέδιο αποσκοπεί στην ενίσχυση των τεχνολογικών υποδομών των πολιτιστικών φορέων και στην αναβάθμιση της λειτουργίας τους.

> *«Προτεραιότητά μας είναι η αντιμετώπιση των διαχρονικών εκκρεμοτήτων και ο εκσυγχρονισμός των πολιτιστικών υπηρεσιών, με στόχο τη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την ουσιαστική ανάπτυξη του πολιτισμού στην Κύπρο».*

Επιπλέον, προωθούμε δράσεις που ενισχύουν τη δημιουργία, διαφυλάσσουν την ιστορική μνήμη και αναδεικνύουν την πολιτιστική πολυμορφία. Ενδεικτικά να αναφερθώ στο Σχέδιο Στήριξης Κατεχόμενων Κοινοτήτων «ΝΟΣΤΟΣ», στο Σχέδιο Στήριξης Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων Θρησκευτικών Ομάδων και στο Σχέδιο Ενίσχυσης Περιοδικών Εκδόσεων Κατεχόμενων Δήμων και Κοινοτήτων για το 2026. Πρόκειται για σχέδια τα οποία ανακοινώθηκαν πρόσφατα. Στόχος μας είναι να διαμορφώσουμε ένα σύγχρονο και βιώσιμο πολιτιστικό περιβάλλον, με ισχυρότερες υποδομές, αποτελεσματικότερες υπηρεσίες, ουσιαστική στήριξη των δημιουργών και περισσότερες ευκαιρίες συμμετοχής των πολιτών στον πολιτισμό και τα πολιτιστικά δρώμενα.

–Πού οφείλονται οι πολλές καθυστερήσεις στην προκήρυξη προγραμμάτων του υφυπουργείου Πολιτισμού, με αποτέλεσμα να χάνεται πολύτιμος δημιουργικός χρόνος ή ακόμα και η μη προώθηση φεστιβάλ που χρηματοδοτεί το υφυπουργείο;

–Αντιμετωπίζουμε το ζήτημα με συγκεκριμένες ενέργειες. Αρκετά από τα χρηματοδοτικά σχέδια του Υφυπουργείου εφαρμόζονται εδώ και χρόνια και χρειάζονται επανεξέταση και επικαιροποίηση, ενώ και για νεότερα σχέδια έχουν προκύψει εισηγήσεις βελτίωσης μέσα από την εφαρμογή τους. Παράλληλα λαμβάνουμε υπόψη τις επισημάνσεις και συστάσεις της Ελεγκτικής Υπηρεσίας καθώς και τους προβληματισμούς των πολιτιστικών φορέων. Στο πλαίσιο αυτό, προχωρούμε εντός του 2026 στην επανεξέταση και βελτίωση των σχεδίων, με ουσιαστική διαβούλευση με τους ανθρώπους στους οποίους απευθύνονται, ώστε να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες του πολιτιστικού τομέα. Αναγνωρίζουμε, ωστόσο, ότι οι καθυστερήσεις στην προκήρυξη των προγραμμάτων ενδέχεται να έχουν επηρεάσει τον προγραμματισμό των δημιουργών και των πολιτιστικών φορέων. Γι' αυτό και έχουμε θέσει ως άμεση προτεραιότητα την επιτάχυνση των διαδικασιών, ώστε να αξιοποιηθούν οι διαθέσιμοι πόροι και η στήριξη να φτάσει έγκαιρα στους ανθρώπους του πολιτισμού.

Ήδη το τελευταίο διάστημα έχει ανακοινωθεί σειρά χορηγικών προγραμμάτων και θα ακολουθήσουν και άλλα. Μεταξύ άλλων, έχει προκηρυχθεί εκ νέου το Σχέδιο Στήριξης Τεχνολογικής και Ψηφιακής Αναβάθμισης Πολιτιστικών Φορέων, ενώ αναθεωρήθηκε η προκήρυξη για την Πλατφόρμα Χορογραφίας Κύπρου 2026.

Θέλω, ωστόσο, να υπογραμμίσω κάτι που θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό: οι βελτιώσεις στα προγράμματα πρέπει να σχεδιάζονται μαζί με τους ανθρώπους στους οποίους απευθύνονται. Όπου έχει προηγηθεί ουσιαστική διαβούλευση, προχωρούμε με τις αλλαγές. Όπου δεν έχει ολοκληρωθεί η διαβούλευση, προτεραιότητά μας είναι να προχωρήσουν έγκαιρα τα προγράμματα, με τις αναγκαίες βελτιώσεις να ενσωματώνονται στον επόμενο κύκλο. Επιδίωξή μας είναι να συνδυάζουμε τη συνεχή βελτίωση των προγραμμάτων με την έγκαιρη υλοποίησή τους, ώστε η στήριξη να φτάνει στους δημιουργούς, όταν πραγματικά τη χρειάζονται.

«Στόχος μας είναι να διαμορφώσουμε ένα σύγχρονο και βιώσιμο πολιτιστικό περιβάλλον, με ισχυρότερες υποδομές, αποτελεσματικότερες υπηρεσίες, ουσιαστική στήριξη των δημιουργών και περισσότερες ευκαιρίες συμμετοχής των πολιτών στον πολιτισμό και τα πολιτιστικά δρώμενα» λέει στην «Κ» η υφυπουργός Πολιτισμού Κλέα Παπαέλληνα.

Πιστεύω στη συλλογική προσπάθεια

–Πώς απαντάτε στα ζητήματα περί υπερσυγκέντρωσης εξουσιών της διοίκησης του υφυπουργείου, με αποτέλεσμα τα πράγματα να μην προχωρούν με ταχείς ρυθμούς;

–Η αποτελεσματική διοίκηση προϋποθέτει σαφή κατανομή αρμοδιοτήτων, υπευθυνότητα, αμοιβαία εμπιστοσύνη και ουσιαστικό συντονισμό μεταξύ των Τμημάτων και των Υπηρεσιών του Υφυπουργείου. Πιστεύω στη συλλογική προσπάθεια και στην αξιοποίηση της εμπειρίας και της τεχνογνωσίας των ανθρώπων που υπηρετούν τον πολιτισμό. Κάθε τμήμα έχει το δικό του σημαντικό ρόλο και η διοίκηση δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε όλοι να μπορούν να επιτελούν αποτελεσματικά το έργο τους. Αυτό που προέχει για εμάς είναι η εύρυθμη λειτουργία του Υφυπουργείου, με σαφείς αρμοδιότητες, αποτελεσματικό συντονισμό και ενίσχυση των οργανωτικών του δομών, ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται έγκαιρα και να παράγουν ουσιαστικό αποτέλεσμα προς όφελος του πολιτισμού και της κοινωνίας. Θέλω με την ευκαιρία αυτή να ευχαριστήσω τον γενικό διευθυντή, τους διευθυντές των Τμημάτων και Υπηρεσιών, καθώς και το σύνολο του προσωπικού του υφυπουργείου Πολιτισμού για τη συνεργασία, την τεχνογνωσία και την αφοσίωσή τους. Πιστεύω βαθιά ότι ο πολιτισμός είναι συλλογική υπόθεση και ότι η πρόοδος προϋποθέτει κοινή προσπάθεια, αμοιβαίο σεβασμό και συντονισμό.

–Υπάρχουν σκέψεις για αλλαγή σε δομές και τμήματα που βρίσκονται υπό το υφυπουργείο Πολιτισμού; Για παράδειγμα η δημιουργία νομικών προσώπων για το Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Λευκωσίας, ή για το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης;

–Ο εκσυγχρονισμός και η αποτελεσματική λειτουργία των υπηρεσιών του κράτους αποτελούν βασικούς στόχους μας. Κάθε ενέργεια όμως πρέπει να βασίζεται σε τεκμηριωμένες ανάγκες και στην ίδια τη Νομοθεσία. Βασικό κριτήριο είναι η ενίσχυση της λειτουργικότητας, της αποτελεσματικότητας και της δυνατότητας των οργανισμών να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Σε ό,τι αφορά το Τμήμα Αρχαιοτήτων, προτεραιότητά μας είναι η ενίσχυση και η στελέχωσή του, με την πλήρωση των κενών θέσεων.

> *«Αυτό που προέχει για εμάς είναι η εύρυθμη λειτουργία του Υφυπουργείου, με σαφείς αρμοδιότητες, αποτελεσματικό συντονισμό και ενίσχυση των οργανωτικών του δομών».*

Παράλληλα, εξετάζονται οι πρόσθετες ανάγκες στελέχωσης, ιδιαίτερα ενόψει της λειτουργίας του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Κύπρου. Τη διαχείριση του έργου έχει το Τμήμα Δημοσίων Έργων, ενώ έχει ήδη ξεκινήσει η εκπόνηση μελέτης σχετικά με τη δομή και τις ανάγκες του Μουσείου σε προσωπικό. Ταυτόχρονα είμαστε σε επαφή και με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για την εξασφάλιση σχετικής εμπειρογνωμοσύνης για τα θέματα αυτά.

Η δημιουργία του Μουσείου Μοντέρνας και Σύγχρονης Τέχνης αποτελεί σημαντική προτεραιότητα του Υφυπουργείου Πολιτισμού. Στόχος μας δεν είναι απλώς η δημιουργία ενός ακόμη εκθεσιακού χώρου, αλλά η ανάπτυξη ενός σύγχρονου, ολοκληρωμένου πολιτιστικού οργανισμού, με ουσιαστική επιστημονική, ερευνητική, εκπαιδευτική και διεθνή παρουσία. Ιδιαίτερα σημαντική παράμετρος είναι η αξιοποίηση της Κρατικής Συλλογής Έργων Τέχνης, η οποία αριθμεί περισσότερα από 4.500 έργα και αποτελεί έναν ανεκτίμητο πολιτιστικό πλούτο. Η συλλογή αυτή μπορεί να αποτελέσει τον βασικό πυρήνα του νέου Μουσείου, με συστηματική επιστημονική τεκμηρίωση, συντήρηση, ψηφιοποίηση και παρουσίασή της στο κοινό.

Φιλοδοξία μας είναι να αποκτήσει επιτέλους η Κύπρος ένα Μουσείο αντάξιο της ιστορίας και της δυναμικής της μοντέρνας και σύγχρονης καλλιτεχνικής της δημιουργίας, το οποίο θα λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για τους καλλιτέχνες, τους ερευνητές και το κοινό, αλλά και ως σημαντικός φορέας πολιτιστικής εξωστρέφειας και διεθνούς προβολής της χώρας. Η πρόταση για τη σύσταση του Μουσείου Μοντέρνας και Σύγχρονης Τέχνης Κύπρου ως Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, προέκυψε από το έργο της Συμβουλευτικής Επιτροπής για το Μουσείο και βρίσκεται υπό εξέταση. Το έργο βρίσκεται, συνεπώς, σε φάση θεσμικής και κτηριακής προετοιμασίας, με τη σχετική νομοθετική διαδικασία να αποτελεί το επόμενο στάδιο, ενώ παράλληλα συνεχίζονται οι σχετικές συζητήσεις με το Υπουργείο Οικονομικών.

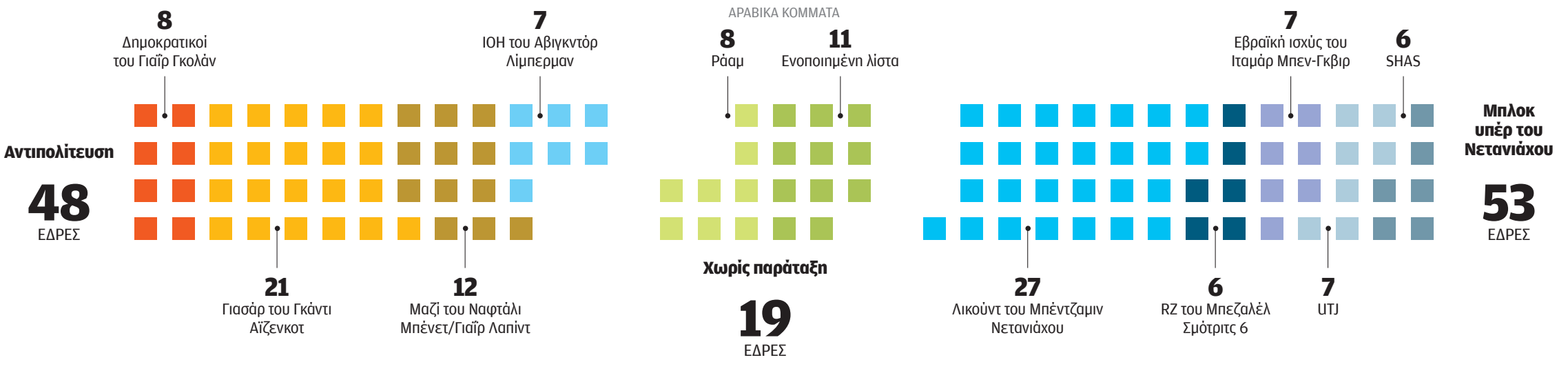
–Θεωρείτε αρκετό το χρονικό διάστημα έως τις επόμενες προεδρικές για να επιφέρετε απτές αλλαγές στο πολιτιστικό γίγνεσθαι της χώρας; Ποιο είναι το όραμά σας για τον Πολιτισμό;

–Δεν αντιμετωπίζουμε τις επόμενες προεδρικές εκλογές ως χρονικό όριο της πολιτιστικής πολιτικής. Ο πολιτισμός απαιτεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, συνέπεια και συλλογική προσπάθεια. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι έχουμε την πολυτέλεια να χάνουμε χρόνο σήμερα. Αντιθέτως, το χρονικό διάστημα που απομένει είναι αρκετό για να προχωρήσουμε σε ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις, να δώσουμε λύσεις εκεί που χρειάζεται και να θέσουμε στέρεες βάσεις για το μέλλον. Κύριος στόχος μας είναι η υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα Διακυβέρνησης του Προέδρου Χριστοδουλίδη. Στην προσπάθεια αυτή αναγνωρίζω τη σημαντική δουλειά που έχει προηγηθεί και τη συμβολή της προκατόχου μου, δρος Βασιλικής Κασσιανίδου, στην προώθηση ουσιαστικών πρωτοβουλιών για τον πολιτισμό. Πιστεύω στη θεσμική συνέχεια. Δική μας ευθύνη είναι να αξιοποιούμε όσα έχουν επιτευχθεί, να τα εξελίσσουμε και να προσθέτουμε τη δική μας συμβολή. Η επιτυχία της πολιτικής μας δεν θα κριθεί λοιπόν αποκλειστικά από όσα θα ολοκληρωθούν μέχρι τις επόμενες εκλογές, αλλά και από τις μεταρρυθμίσεις που θα δρομολογηθούν, τους θεσμούς που θα ενδυναμωθούν και τις βάσεις που θα τεθούν για τις επόμενες γενιές. Στόχος μας δεν είναι απλώς να ολοκληρώσουμε επιμέρους έργα μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά περιθώρια, αλλά να διαμορφώσουμε τις προϋποθέσεις για μια σταθερή και βιώσιμη πολιτιστική πολιτική.

Στρατηγική μας προτεραιότητα είναι η διαφύλαξη και ανάδειξη της κληρονομιάς μας και η ενίσχυση της σύγχρονης δημιουργίας με ευκαιρίες στους καλλιτέχνες για ουσιαστική παρουσία τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό. Μέσα από την πολιτιστική διπλωματία, τις διεθνείς συνεργασίες, τη συμμετοχή σε σημαντικές διοργανώσεις και την ενίσχυση της εξωστρέφειας των δημιουργών μας, επιδιώκουμε να αναδείξουμε την Κύπρο ως έναν δυναμικό πολιτιστικό χώρο με ισχυρή ιστορική ταυτότητα και σύγχρονη δημιουργική παρουσία.

Η πρόσφατη επίσκεψή μας στο Παρίσι αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης. Η υπογραφή, για πρώτη φορά, θεσμικού πλαισίου πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ Κύπρου και Γαλλίας, καθώς και οι επαφές μας με την ηγεσία της UNESCO και σημαντικούς πολιτιστικούς οργανισμούς, όπως το Μουσείο του Λούβρου, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας, η Comédie-Française και η Εθνική Όπερα των Παρισίων, δημιουργούν νέες προοπτικές συνεργασίας. Επιδίωξή μας είναι αυτές οι επαφές να μετουσιωθούν σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες, ανταλλαγή τεχνογνωσίας και ευκαιρίες για τους Κύπριους δημιουργούς και τους πολιτιστικούς μας οργανισμούς. Θέλουμε η Κύπρος να έχει ενεργή και ουσιαστική παρουσία στον ευρωπαϊκό και διεθνή πολιτιστικό χάρτη, αναδεικνύοντας τόσο την πλούσια πολιτιστική της κληρονομιά όσο και τη δυναμική της σύγχρονης δημιουργίας της. Σε μία ημικατεχόμενη πατρίδα όμως, η προστασία, η συντήρηση, η μελέτη και η ανάδειξη του αρχαίου και σύγχρονου πολιτισμού μας αποτελούν εθνικό χρέος. Μέσα από αυτή την προσπάθεια διαφυλάσσουμε την ιστορική μας μνήμη, ενισχύουμε την πολιτιστική μας ταυτότητα και δημιουργούμε πολύτιμες προοπτικές για το μέλλον. Αυτό είναι το όραμά μου.

Το μωσαϊκό των συσχετισμών στη νέα Κνέσετ

AP PHOTO / BAZ RATNER

«Εχουμε μια πιθανότητα να νικήσουμε», αναφέρει η αφίσα του Λικούντ, στην οποία εικονίζονται ο Μπέντζαμιν Νετανιάχου και ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ. Ο συνασπισμός που στηρίζει την κυβέρνηση Νετανιάχου έχασε 11 έδρες, μαζί και την πλειοψηφία στην Κνέσετ, τα κλειδιά της οποίας, πλέον, κρατούν τα αραβικά κόμματα.

Το παζάρι των ηττημένων

Ούτε ο Νετανιάχου ούτε ο Αϊζενκοτ διαθέτουν κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Μπορεί να λυθεί το αδιέξοδο;

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΚΑΛΠΕΣ

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Επί πρωθυπουργίας του, το εβραϊκό έθνος γνώρισε την πιο φονική ημέρα από την περίοδο του Ολοκαυτώματος και το κράτος του Ισραήλ το μεγαλύτερο φιάσκο ασφαλείας από την ίδρυσή του. Ο ίδιος χρεώθηκε την απώλεια της ζωής αρκετών ομήρων εξαιτίας της τυφλά εκδικητικής πολιτικής του και εξαγρίωσε το μισό Ισραήλ βάζοντας νάρκες στην ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης και στον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους. Υπόδικος ενώπιον της ισραηλινής Δικαιοσύνης για απάτη και δωροδοκία από το 2020 και καταζητούμενος από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τη γενοκτονία στη Γάζα, οδήγησε τη χώρα του σε μια άνευ προηγουμένου διεθνή απομόνωση. Το γεγονός ότι, σε πείσμα όλων αυτών, επέζησε πολιτικά των εκλογών της περασμένης Κυριακής μαρτυρεί τις βαθιές αλλαγές στο κοινωνικό σώμα και διαψεύδει τις ελπίδες όσων είχαν πιστέψει ότι το Ισραήλ ήταν έτοιμο να ξεφύγει από το καλούπι μιας χώρας σε καθεστώς διαρκούς πολέμου.

Οχι, ο Μπέντζαμιν Νετανιάχου δεν κέρδισε αυτή την κρίσιμη αναμέτρηση. Το κόμμα του, το Λικούντ, έπεσε από το 23,4% του 2022 σε 20,80% και ο συνασπισμός του συρρικνώθηκε από τις 64 σε 53 έδρες, πολύ μακριά από το όριο των 61 εδρών για την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Κατάφερε απλώς να επιβιώσει, κανιβαλίζοντας τους ακροδεξιούς και υπερορθόδοξους εταίρους του, με τη βοήθεια μιας υστερικής εκστρατείας φόβου. Στην τελική ευθεία της προεκλογικής εκστρατείας έριξε το σύνθημα «Δεξιά ή Παλαιστίνη», ερεθίζοντας το αντιαραβικό μένος και πλημμύρισε το Διαδίκτυο με ένα βίντεο, προϊόν τεχνητής νοημοσύνης, που έδειχνε ένα ραδιενεργό μανιτάρι ιρανικής προέλευσης στον ουρανό του Τελ Αβίβ.

Ο χλωμός αντίπαλος

Αν όμως ο Νετανιάχου δεν κέρδισε, ο Γκάντι Αϊζενκοτ κατάφερε να χάσει πανηγυρικά σε μια μάχη όπου του είχαν προσφέρει τη νίκη σε ασημένια πιατέλα. Ευνοημένος από τις δημοσκοπήσεις, ο πρώην αρχηγός του ισραηλινού στρατού είδε τελικά το κόμμα του, Γιασάρ, να περιορίζεται στο 16,1% και τον συνασπισμό της αντιπολίτευσης να υστερεί πέντε εδρών του κυβερνητικού μπλοκ. Εκτός από την πολιτική απειρία και τη μιντιακή αδεξιότητά του, ο Αϊζενκοτ χρεώνεται ότι δεν προσέφερε κανένα όραμα στην ισραηλινή κοινωνία. Θεώρησε ότι οι υποσχέσεις του για επιστροφή στο κράτος δικαίου, πάταξη της διαφθοράς και έρευνα για το φιάσκο της 7ης Οκτωβρίου 2023 αποτελούσαν ικανοποιητικό υποκατάστατο πολιτικού προγράμματος ενός αλλοπρόσαλλου συνασπισμού, που περιελάμβανε δεξιούς σαν τον Ναφτάλι Μπένετ, ακροδεξιούς σαν τον Αβιγκντόρ Λίμπερμαν και σοσιαλδημοκράτες σαν τον Γιαΐρ Γκολάν.

Στα ζητήματα ζωής ή θανάτου, ο Αϊζενκοτ δεν τόλμησε να διαφοροποιηθεί ουσιωδώς από τον Νετανιάχου. «Δεν υπάρχει παλαιστινιακό κράτος και δεν θα υπάρξει με την κυβέρνηση που θα φτιάξουμε», είχε δηλώσει τον Αύγουστο. Απέφυγε οποιαδήποτε δέσμευση για τερματισμό του φονικού αποκλεισμού της Γάζας. Τάχθηκε υπέρ της επέκτασης εποικισμών στη Δυτική Οχθη (αν και απέρριψε την προσάρτησή της από το Ισραήλ) και άσκησε κριτική στον Νετανιάχου για «ελαστικότητα», στο παρελθόν, έναντι του Ιράν.

Για μία ακόμη φορά, το Λικούντ απέδειξε ότι, παρά τα τραύματά του, παραμένει μια δύναμη ριζωμένη σε ένα σημαντικό κομμάτι της ισραηλινής κοινωνίας, με σαφή ιδεολογική ταυτότητα και με αρχηγό τον μακροβιότερο ηγέτη στα χρονικά του Ισραήλ (στα 27 τελευταία χρόνια ήταν πρωθυπουργός τα 19). Αντιθέτως, στο στερέωμα της ετερόκλητης αντιπολίτευσης εμφανίζονται κατά καιρούς διάφοροι διάττοντες αστέρες –Τζίπι Λίβνι, Σαούλ Μοφάζ, Σέλι Γιατσίμοβιτς, Γιαΐρ Λαπίντ, Ναφτάλι Μπένετ, Μπένι Γκαντς, Γιαΐρ Γκολάν, Γκάντι Αϊζενκοτ–, κάποιοι από τους οποίους αναλαμβάνουν για λίγο πρωθυπουργικά καθήκοντα, χωρίς όμως να αφήσουν κάποιο στίγμα στην πολιτική διαδρομή της χώρας τους, που μπορεί να διαιρεθεί σε τρεις φάσεις.

Η ιστορία

Στην πρώτη φάση, από την ίδρυση του ισραηλινού κράτους μέχρι το 1977, ο ηγεμονικός ρόλος ανήκει στην Κεντροαριστερά. Στις πρώτες εκλογές του 1949 το κόμμα Μαπάι (μετέπειτα Εργατικό Κόμμα) του Νταβίντ Μπεν-Γκουριόν κυριαρχεί με ποσοστό 36%, ενώ τη δεύτερη θέση καταλαμβάνει το μαρξιστικό και φιλοσοβιετικό Ναπάμ με 15%. Στη δεύτερη, μεταβατική φάση, από το 1977 μέχρι το 2003, διαμορφώνεται ένα διπολικό μοντέλο, με τη Δεξιά του Λικούντ και την Κεντροαριστερά των Εργατικών να εναλλάσσονται στην εξουσία. Από εκεί και πέρα, ξετυλίγεται η τρίτη φάση της επιταχυνόμενης συντηρητικής μετατόπισης, όπου η διαμάχη διεξάγεται κυρίως μεταξύ σκληροπυρηνικής Δεξιάς και Κεντροδεξιάς, με μεγεθυμένο τον ρόλο της Ακροδεξιάς. Σε αυτό το φόντο, η αναμέτρηση της προηγούμενης Κυριακής μπορεί να καταγραφεί ως το επόμενο σημείο καμπής.

Ο ιστορικός του μέλλοντος θα γράψει ότι στις πρώτες εκλογές μετά την 7η Οκτωβρίου και τη συλλογική τιμωρία των Παλαιστινίων που ακολούθησε, οι μεγάλοι κερδισμένοι ήταν οι δύο συνδυασμοί αραβικών κομμάτων, η Ενοποιημένη Λίστα και το Ράαμ. Είναι οι πολιτικοί εκπρόσωποι των παλαιστινιακής καταγωγής πολιτών του Ισραήλ, που αντιστοιχούν στο 21% του πληθυσμού. Παρά την εκστρατεία απομόνωσης και δαιμονοποίησής τους, διπλασίασαν τις ψήφους τους, για να εκτοξευθούν από το 7,8% του 2022 στο 15%, αυξάνοντας τις έδρες τους από 10 σε 19. Δεδομένου ότι ούτε το μπλοκ του Νετανιάχου ούτε η συμμαχία του Αϊζενκοτ εξασφάλισαν κοινοβουλευτική πλειοψηφία, τα αραβικά κόμματα αναδείχθηκαν σε ρυθμιστές του πολιτικού παιχνιδιού. «Ογδόντα χρόνια μετά τη Νάκμπα (την Καταστροφή των Παλαιστινίων) και την εγκαθίδρυση του κράτους του Ισραήλ, οι Ισραηλινοί Παλαιστίνιοι μπορεί να καθορίσουν τη μοίρα του. Υπάρχει μεγαλύτερη απόδειξη ιστορικής δικαιοσύνης από αυτό;», αναρωτιόταν την Πέμπτη ο αρθρογράφος της Haaretz Γκίντεον Λέβι.

Αντιδρώντας σε αυτή την εξέλιξη, ο Νετανιάχου έβαλε την υπηρεσία κρατικής ασφαλείας Σιν Μπετ να ερευνήσει πιθανή ανάμειξη «ξένων δυνάμεων» (Τουρκίας και Κατάρ) στις ισραηλινές εκλογές, μέσω της υποτιθέμενης προσφοράς χρημάτων για τη μαζική προσέλευση των Ισραηλινών Παλαιστινίων στις κάλπες. Στόχος του είναι, βεβαίως, να αποτρέψει τη συνεννόηση της αντιπολίτευσης με τα αραβικά κόμματα ή, αν δεν τα καταφέρει, να διασπάσει την αντιπολίτευση και να προσεταιριστεί συμμάχους από τα κόμματα του Λίμπερμαν και του Μπένετ, ώστε να εξασφαλίσει ο ίδιος κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αλλά η δαιμονοποίηση του 21% του ισραηλινού πληθυσμού ως πέμπτης φάλαγγας του εχθρού δυναμιτίζει την εσωτερική συνοχή της χώρας στον βωμό της πολιτικής επιβίωσης του 77χρονου υπηρεσιακού, πλέον, πρωθυπουργού.

Οι ρυθμιστές

Σε αυτή την ιστορική συγκυρία, ο Γκάντι Αϊζενκοτ βρίσκεται αντιμέτωπος με το πιεστικό δίλημμα που θα ήθελε να αποφύγει: συνεργασία με τα παλαιστινιακά κόμματα ή διαιώνιση του Νετανιάχου στην εξουσία, με όλες τις καταστροφικές συνέπειες που θα είχε κάτι τέτοιο για την ειρήνη στην περιοχή, αλλά και για τη διεθνή θέση του Ισραήλ. Ο ηγέτης της αντιπολίτευσης δεν έχει αποκλείσει τη συνεργασία, αν και οι όροι που έθεσε –αναγνώριση του εβραϊκού χαρακτήρα του Ισραήλ, αποκήρυξη της Χαμάς ως τρομοκρατικής, κατάργηση της απαλλαγής στράτευσης για τους παλαιστινιακής καταγωγής πολίτες– είναι εξαιρετικά δύσπεπτοι για τα αραβικά κόμματα. Ασφαλώς, αν διαβεί τον Ρουβίκωνα, θα πρέπει να περιμένει κραδασμούς στο στρατόπεδό του, όπου μόνο ο Γκολάν έχει ταχθεί υπέρ της συνεργασίας, χαρακτηρίζοντας μάλιστα προϊόν «ρατσιστικής νοοτροπίας» τον αποκλεισμό των αραβικών κομμάτων. Θα μπορούσε, ωστόσο, να αντέξει μέχρι και επτά αποστασίες από τα κόμματα του Μπένετ και του Λίμπερμαν και να διατηρήσει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Ας σημειωθεί ότι το πιο συντηρητικό από τα δύο αραβικά κόμματα, το Ράαμ, είχε στηρίξει την κυβέρνηση των Μπένετ - Λαπίντ, το 2021-2022, επιτρέποντάς τους να εκθρονίσουν τον Νετανιάχου.

Υπάρχει φυσικά και το ενδεχόμενο της κυβέρνησης εθνικής ενότητας, το οποίο, σύμφωνα με τον ισραηλινό Τύπο, ευνοεί η κυβέρνηση Τραμπ, εάν ο Αϊζενκοτ δεχθεί να αυτοκτονήσει πολιτικά, όπως και η εκ νέου προσφυγή στις κάλπες τους πρώτους μήνες του 2027, εάν δεν υπάρξει λύση στο κυβερνητικό παζλ. Στο μεταξύ, το μεγάλο ερώτημα είναι αν ο Νετανιάχου, στις εβδομάδες των σχοινοτενών διαβουλεύσεων που θα ακολουθήσουν, θα εξωθήσει τα πράγματα προς ένα νέο γύρο πολέμου με το Ιράν. Το είχε επιχειρήσει στην προεκλογική περίοδο, αλλά αποκρούστηκε τόσο από τον Τραμπ, όσο και από τον αρχηγό του στρατού, αντιστράτηγο Εϊάλ Ζαμίρ, όπως αποκάλυψαν το CNN και το ισραηλινό δίκτυο Channel 12. Είναι δύσκολο να μαντέψει κανείς ποιες θα είναι οι διαθέσεις της Ουάσιγκτον μετά τις εκλογές της Τρίτης για το Κογκρέσο. Για την ώρα, ο Τραμπ έδωσε το πράσινο φως στον αντιπρόεδρο Τζέι Ντι Βανς για την εκκίνηση ενός νέου γύρου διαπραγματεύσεων με την Τεχεράνη προς εξεύρεση διπλωματικής λύσης. Ιδωμεν.

Πυρηνικό φόβητρο

Ο ηγέτης του Λικούντ κατάφερε να επιβιώσει προτάσσοντας το σύνθημα «Δεξιά ή Παλαιστίνη» και ένα βίντεο, προϊόν AI, που έδειχνε ένα πυρηνικό μανιτάρι ιρανικής προέλευσης στον ουρανό του Τελ Αβίβ.

Το αραβικό δίλημμα

Συνεργασία με τα αραβικά κόμματα ή διαιώνιση του Νετανιάχου στην εξουσία; Ο Γκάντι Αϊζενκοτ δεν αποκλείει κανένα ενδεχόμενο, αν και οι όροι που έθεσε είναι εξαιρετικά δύσπεπτοι για τους Παλαιστινίους.

Μιλούν για το Ιράν και όχι για τα ενοίκια

Ψυχική κόπωση από τον διαρκή πόλεμο μετά την 7η Οκτωβρίου, ανασφάλεια και η αίσθηση ότι δεν ακούγονται τα προβλήματα της καθημερινότητάς τους: νέοι ψηφοφόροι του Ισραήλ μιλούν στην «Κ» για την επόμενη ημέρα των εκλογών στο Ισραήλ. Το διακύβευμα για εκείνον, όπως και για χιλιάδες ακόμη νέους Ισραηλινούς που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία ή ξεκινούν τώρα μια οικογένεια, αλλά και για πολλούς που είδαν τη ζωή τους να αλλάζει δραματικά μετά τα γεγονότα της 7ης Οκτωβρίου, είναι η σταθερότητα και η προοπτική.

Του απεσταλμένου μας στο ΙΣΡΑΗΛ
ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

«Θέλω τα παιδιά μου να μεγαλώσουν στο Ισραήλ, να σπουδάσουν, να υπηρετήσουν στον στρατό, αλλά να έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν τη ζωή που θα επιλέξουν. Αν δεν μπορώ να το έχω αυτό, θα επιλέξω μια άλλη χώρα για να ζήσω». Με αυτά τα λόγια περιγράφει ο 30χρονος Σαχάρ τις προσδοκίες του για την «επόμενη ημέρα» στο Ισραήλ, την ώρα που κανείς από τους δύο μεγάλους πολιτικούς συνασπισμούς, ο κυβερνητικός υπό τον Μπέντζαμιν Νετανιάχου και ο συνασπισμός της αντιπολίτευσης υπό τον Γκάντι Αϊζενκοτ, δεν φαίνεται να συγκεντρώνει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία που θα του εξασφαλίσει ψήφο εμπιστοσύνης.

Το τελευταίο διάστημα η πολιτική συζήτηση, συχνά σε υψηλούς τόνους, περιστρέφεται γύρω από την ασφάλεια και την επιβίωση του κράτους, ενώ οι νέοι Ισραηλινοί ανησυχούν όλο και περισσότερο για τη δική τους επιβίωση.

«Δεν έχουμε αυταπάτες. Γνωρίζουμε ότι τα προβλήματα της καθημερινότητας απουσιάζουν από την ατζέντα των κομμάτων. Δεν ασχολούνται με το κόστος στέγασης, την υγεία, τις μεταφορές, την ακρίβεια. Μιλούν μόνο για τους εχθρούς του Ισραήλ και τον πόλεμο», λέει ο Σαχάρ, που εργάζεται ως κινηματογραφιστής και τα τελευταία χρόνια ζει στο Τελ Αβίβ. «Από τότε που ξεκίνησε ο πόλεμος, το ενοίκιό μου έχει αυξηθεί κατά 1.000 σέκελ (σχεδόν 290 ευρώ) και πληρώνω 6.000 σέκελ τον μήνα (περίπου 1.700 ευρώ) για ένα μικρό διαμέρισμα σε ένα πολύ παλιό κτίριο. Το κόστος στέγασης είναι κάτι που απασχολεί πολλούς ανθρώπους της ηλικίας μου, αλλά κανείς δεν μιλάει γι' αυτό».

Το χάσμα ανάμεσα στην ασφάλεια και στην καθημερινότητα εντοπίζει και η Οφρι, 26 ετών, που συμφωνεί τόσο με ορισμένες από τις θέσεις του κυβερνητικού συνασπισμού όσο και με κάποια από τα σημεία του προγράμματος της αντιπολίτευσης. Πιστεύει ότι οι δύο συνασπισμοί δεν έχουν βασικές διαφορές μεταξύ τους στα μεγάλα θέματα, όπως το Παλαιστινιακό, το Ιράν και η ασφάλεια. Ομως, όπως και ο Σαχάρ, θεωρεί ότι τα προβλήματα της καθημερινότητας διαφεύγουν την προσοχή των πολιτικών.

Η Οφρι ζει στο σπίτι των γονιών της στο Ρέχοβοτ και μετακινείται καθημερινά με τη δημόσια συγκοινωνία για να πάει στη δουλειά της στην πόλη Νετάνια, βορείως του Τελ Αβίβ. «Είναι μικρή χώρα, αλλά μη σας ξεγελάει η απόσταση· χρειάζομαι περίπου μία ώρα με τα μέσα μεταφοράς για να φθάσω». Θα ήθελε να ζει πιο κοντά στη δουλειά της, αλλά οι τιμές των ενοικίων, όπως εξηγεί, είναι απαγορευτικές. «Οι πολιτικοί τσακώνονται για τα σκάνδαλα, τον πόλεμο και το Ιράν, αλλά δεν κοιτάνε τα πραγματικά προβλήματα των νέων. Αν δεν εργάζεσαι στην υψηλή τεχνολογία, τότε τα βγάζεις πέρα με δυσκολία. Ακόμη και η έξοδος στον κινηματογράφο είναι πολυτέλεια για πολλούς από εμάς», υπογραμμίζει.

Μιλώντας την ημέρα των εκλογών με νέες γυναίκες και νέους άνδρες στις ουρές των εκλογικών τμημάτων, διαπιστώνει κανείς ότι η αβεβαιότητα για την πορεία της ζωής τους είναι κοινός τόπος. Οχι για την πορεία της χώρας τους, καθώς οι περισσότεροι πιστεύουν πως η εξωτερική πολιτική και τα ζητήματα της ασφάλειας δεν διαφέρουν πολύ ανάμεσα στους δύο κυρίαρχους συνασπισμούς και πως όποιος βρεθεί στο τιμόνι της χώρας «θα κάνει αυτό που πρέπει». Πρόκειται, όμως, για μια κοινωνία που βρίσκεται σε διαρκή επιφυλακή, και η ψυχολογική κόπωση από τη σφαγή της 7ης Οκτωβρίου και τους πολέμους που ακολούθησαν είναι εμφανής.

«Πρέπει να κλείσουν οι πληγές, πρέπει να προχωρήσουμε μπροστά. Χωρίς να ξεχάσουμε. Αλλά πρέπει να προχωρήσουμε». Με αυτά τα λόγια ο Ιταμάρ, ένας 29χρονος Ισραηλινός που ζει στο Ραμάτ Γκαν, συνοψίζει τις προσδοκίες του

Διαδηλωτές πραγματοποιούν καθιστική διαμαρτυρία απαιτώντας τη συμμετοχή αραβικών κομμάτων στον επόμενο κυβερνητικό συνασπισμό. Η παρατεταμένη εμπόλεμη κατάσταση δοκιμάζει τις αντοχές της ισραηλινής κοινωνίας, και ιδίως της νέας γενιάς που βλέπει ότι οι αγωνίες της δεν «χωράνε» στην πολιτική ατζέντα.

«Δεν είμαστε απολιτίκ»

Ο Ιταμάρ θέλει να μείνει στο Ισραήλ και να εργαστεί ως μηχανικός. Δεν είναι απολιτίκ, όπως μου λέει, και μάλιστα πήγε να ψηφίσει νωρίς το πρωί. Αν και δεν θέλει να αποκαλύψει ποιο κόμμα στηρίζει, εκτιμά ότι ψήφισε τη λιγότερο «κακή» επιλογή. «Πολλοί από εμάς είδαμε τη ζωή μας να μπαίνει σε παύση. Φυσικά και θα ανταποκριθώ όταν με χρειάζεται η πατρίδα μου και θα πολεμήσω για να προστατεύσω την οικογένεια και τη χώρα μου. Αλλά αυτό έχει κόστος στην προσωπική και επαγγελματική εξέλιξή μου», λέει. Αυτός είναι, ίσως, ένας από τους λόγους που το ζήτημα της στράτευσης των υπερορθοδόξων Εβραίων έχει διχάσει τόσο βαθιά την ισραηλινή κοινωνία. «Οι υπερορθόδοξοι αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού και δεν υπηρετούν· αυτό είναι άδικο», πιστεύει ο Ιταμάρ.

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΚΑΛΠΕΣ

Πολυτέλεια και το σινεμά

Αν δεν εργάζεσαι στην υψηλή τεχνολογία, τότε τα βγάζεις πέρα με δυσκολία. Ακόμη και η έξοδος στο σινεμά είναι πολυτέλεια για πολλούς από εμάς.

Οφρι
26 ετών

Προχωράμε, δεν ξεχνάμε

Πρέπει να κλείσουν οι πληγές, πρέπει να προχωρήσουμε μπροστά. Χωρίς να ξεχάσουμε. Πολλοί από εμάς είδαμε τη ζωή μας να μπαίνει σε παύση.

Ιταμάρ
29 ετών

Τα όρια της ανάθεσης

Του **ΔΙΟΜΗΔΗ ΣΠΙΝΕΛΛΗ**

Οι σύγχρονες επιχειρήσεις ενθαρρύνουν τα στελέχη τους να αναθέτουν εργασίες σε υφισταμένους και να χρησιμοποιούν εξωτερικούς συνεργάτες για δραστηριότητες που δεν αποτελούν τον πυρήνα τους. Όταν όμως η ανάθεση γίνεται σε ένα σύστημα τεχνητής νοημοσύνης (Τ.Ν.), η ίδια πρακτική παρουσιάζεται συχνά ως ανεύθυνη ή ακόμη και επικίνδυνη. Η αντίδραση αυτή θυμίζει τον ηθικό πανικό που συνοδεύει πολλές νέες τεχνολογίες· ωστόσο, η ανάθεση εργασιών στην Τ.Ν. δεν είναι από μόνη της ούτε σωστή ούτε λανθασμένη. Σημασία έχουν η φύση της εργασίας, οι μηχανισμοί ελέγχου και η ευθύνη για το αποτέλεσμα.

Οι προϊστάμενοι αναθέτουν εργασίες επειδή ο χρόνος και οι γνώσεις τους είναι περιορισμένοι. Ενας συνεργάτης μπορεί να γνωρίζει καλύτερα ένα αντικείμενο ή να διαθέτει περισσότερο χρόνο. Η αποτελεσματική ανάθεση, όμως, προϋποθέτει σαφείς στόχους, κατάλληλες αρμοδιότητες και έλεγχο της προόδου. Μια εργασία δεν πρέπει να ανατίθεται όταν οι συνέπειές της υπερβαίνουν τις αρ-

Οι εργαζόμενοι αποκτούν εμπειρία, αναπτύσσουν κρίση και μεταφέρουν γνώσεις μέσα στον οργανισμό. Οταν αναθέτουμε συνεχώς τη σκέψη μας σε συστήματα τεχνητής νοημοσύνης, κινδυνεύουμε να χάσουμε την ικανότητα να αξιολογούμε τις απαντήσεις τους.

μοδιότητες ή τις ικανότητες εκείνων που την αναλαμβάνουν, όταν οι προϊστάμενοι δεν μπορούν να αξιολογήσουν το αποτέλεσμα ή όταν η εργασία είναι τόσο κρίσιμη ώστε τυχόν σφάλματα να μην μπορούν να εντοπιστούν και να διορθωθούν εγκαίρως. Για παράδειγμα, αν και τα αεροσκάφη συχνά πετούν με αυτόματο πιλότο, θα ήταν απαράδεκτο να ανατεθεί η προσγείωση σε έναν ανεκπαίδευτο αεροσυνοδό. Οι κίνδυνοι της ανεξέλεγκτης ανάθεσης είναι γνωστοί. Το 1995 η βρετανική τράπεζα Barings κατέρρευσε εξαιτίας των συναλλαγών του στελέχους της, Νικ Λίσον. Ο ίδιος είχε τη δυνατότητα και να πραγματοποιεί συναλλαγές και να ελέγχει την καταγραφή τους, αποκρύπτοντας τεράστιες ζημίες. Η διοίκηση δεν είχε εξασφαλίσει τον απαραίτητο διαχωρισμό αρμοδιοτήτων και την αποτελεσματική εποπτεία.

Ανάλογα προβλήματα εμφανίζονται όταν οι επιχειρήσεις αναθέτουν δραστηριότητες σε εξωτερικούς προμηθευτές. Η Boeing, κατά την ανάπτυξη του 787 Dreamliner, ανέθεσε μεγάλο μέρος της κατασκευής σε ένα διεθνές δίκτυο συνεργατών. Οι δυσκολίες συντονισμού και ελέγχου συνέβαλαν σε καθυστερήσεις σχεδόν τριών ετών και τεράστιες υπερβάσεις κόστους. Το δίδαγμα εδώ είναι ότι η επιχείρηση, όσο αυξάνει τις εξωτερικές αναθέσεις, οφείλει να διατηρεί τις γνώσεις που χρειάζεται για να ελέγχει τους συνεργάτες της.

Οι φόβοι για την Τ.Ν. εντάσσονται σε μια μακρά ιστορία ανησυχιών απέναντι στην τεχνολογική αλλαγή. Στο παρελθόν, τα μυθιστορήματα, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και τα βιντεοπαιχνίδια κατηγορήθηκαν για κοινωνικά δεινά. Οι ανησυχίες δεν ήταν πάντοτε αβάσιμες, αλλά συχνά οδηγούσαν σε υπερβολικές αντιδράσεις. Συνεπώς, αντί να απορρίπτουμε συλλήβδην μια τεχνολογία, πρέπει να αναγνωρίζουμε και να αντιμετωπίζουμε συγκεκριμένους κινδύνους.

Τα συστήματα Τ.Ν. μπορούν πλέον να αναλαμβάνουν σύνθετες εργασίες: να αναζητούν πληροφορίες, να συντάσσουν κείμενα, να αναλύουν δεδομένα και να γράφουν προγράμματα υπολογιστή. Σε αντίθεση όμως με τους ανθρώπους, εργάζονται με τεράστια ταχύτητα και μπορούν να επαναλάβουν χιλιάδες φορές το ίδιο λάθος. Επίσης είναι σχεδιασμένα για να παράγουν πειστικά αποτελέσματα, που ενδέχεται να περιέχουν δυσδιάκριτες ανακρίβειες. Χρειάζονται επομένως σαφείς περιορισμοί πρόσβασης, ανεξάρτητοι έλεγχοι και δυνατότητα αναίρεσης των ενεργειών τους.

Υπάρχει και ένας βαθύτερος κίνδυνος. Οι εργαζόμενοι αποκτούν εμπειρία, αναπτύσσουν κρίση και μεταφέρουν γνώσεις μέσα στον οργανισμό. Αν τους αντικαταστήσουμε αλόγιστα με συστήματα Τ.Ν., μπορεί να εξοικονομήσουμε χρήματα σήμερα, αλλά να στερηθούμε αύριο ανθρώπους ικανούς να κατανοούν και να επιλύουν δύσκολα προβλήματα. Επιπλέον, όταν αναθέτουμε συνεχώς τη σκέψη μας σε μηχανές, κινδυνεύουμε να χάσουμε την ικανότητα να αξιολογούμε τις απαντήσεις τους.

Συνεπώς, θα πρέπει να αναθέτουμε σε συστήματα Τ.Ν. εργασίες με σαφή όρια, ελέγξιμα αποτελέσματα και αναστρέψιμα λάθη. Ας κρατήσουμε, για την ώρα, στους ανθρώπους τις κρίσιμες αποφάσεις, τη γνώση που απαιτείται για την εποπτεία τους και την τελική ευθύνη των αποφάσεων.

Ο κ. Διομήδης Σπινέλλης είναι καθηγητής στο Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Οικονομικού Πανεπιστήμιου Αθηνών και στο Τμήμα Τεχνολογίας Λογισμικού του Πολυτεχνείου του Ντελφτ.

EPA/PAWEL SUPERNAK

Ο Πρόεδρος του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Πολωνίας Bogdan Swieczkowski φτάνει για συνάντηση με τον Πολωνό Πρόεδρο Karol Nawrocki στο Προεδρικό Μέγαρο στη Βαρσοβία. Ο Πολωνός Πρόεδρος ανακοίνωσε το βράδυ της 30ής Οκτωβρίου ότι διέκοψε την πτήση του προς τη Σενεγάλη και επέστρεψε στην Πολωνία μετά από αναφορές για άφιξη της αστυνομίας στο Συνταγματικό Δικαστήριο.

Το «σιωπητήριο»

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Οταν πλέον ο μόνος τρόπος για να δείξεις ενωμένος είναι να μην ανοίγει κανείς το στόμα του, τότε το «σιωπητήριο» ή, αν προτιμάτε, το «μορατόριουμ» δηλώσεων που αποφασίστηκε σε ό,τι αφορά τις εσωκομματικές διεργασίες, μπορεί να θεωρείται μέχρι και σοφή απόφαση. Στην πραγματικότητα, βέβαια, δηλώνεις ότι αντί για κόμμα διαχειρίζεσαι μια εύφλεκτη αποθήκη πυρομαχικών, ελπίζοντας απλώς να μην ανάψει κανείς σπίρτο. Πράγμα (σχεδόν) αναπόφευκτο.

Όχι ότι ήταν πολλοί εκείνοι που είχαν την τόλμη και την παρρησία να εκφραστούν. Απεναντίας, πολλοί οι διατεθειμένοι να μιλήσουν. Οι περισσότεροι, όμως, καθυπόταξαν την τολμηρή και ισχυρή άποψή τους, μέχρι να δουν πού θα κάτσει η μπίλια, προκειμένου να μη χάσουν το νήμα της Αριάδνης. Άλλωστε, στην πολιτική η σιωπή δεν αποτελεί πάντοτε ένδειξη σύνεσης. Ενίοτε είναι η ασφαλέστερη επένδυση στην επόμενη ημέρα.

Το πρόβλημα, ωστόσο, του Δημοκρατικού Συναγερμού δεν είναι εκείνοι που μιλούν ούτε όσοι επιλέγουν να σιωπούν. Είναι ότι μια παράταξη που κυβέρνησε τον τόπο, διαμόρφωσε πολιτικές, ανέδειξε ηγεσίες και καθόρισε επί δεκαετίες τις πολιτικές εξελίξεις, εμφανίζεται σήμερα να αδυνατεί να διαχειριστεί τον ίδιο της τον εαυτό. Και, ακόμη χειρότερα, να συγχέει την εσωκομματική ειρήνη με την πολιτική της ανάκαμψη. Διότι η σημερινή κρίση δεν γεννήθηκε από την απόφαση του Αβέρωφ Νεοφύτου να διεκδικήσει το προεδρικό χρίσμα. Εκείνη υπήρξε ο καταλύτης, όχι η γενεσιουργός αιτία. Πρόκειται για τη συνέχεια της κρίσης που κορυφώθηκε το 2023, με διαφορετικές πλέον συμμαχίες, αναδιατεταγμένα στρατόπεδα και ανεξόφλητους προσωπικούς λογαριασμούς. Μια κρίση που ούτε η αλλαγή ηγεσίας ούτε οι εκλογικές επιτυχίες κατόρθωσαν να θεραπεύσουν. Επειδή, προφανώς, το πρόβλημα βρίσκεται βαθύτερα.

Ο ΔΗΣΥ διαθέτει εκλεγμένη πρόεδρο, συλλογικά όργανα, κοινοβουλευτική δύναμη και στελέχη με κυβερνητική εμπειρία. Εκείνο που δεν έχει κατορθώσει να αναδείξει είναι μια αδιαμφισβήτητη πολιτική ηγεσία, ικανή να επιβάλει κατεύθυνση, να συνθέσει αντιθέσεις και να εμπνεύσει εμπιστοσύνη. Και εδώ οφείλουμε να διαχωρίσουμε την καταστατική νομιμοποίηση από το πολιτικό κύρος. Η πρώτη απονέμεται από τις εσωκομματικές διαδικασίες. Το δεύτερο κατακτάται. Δεν κληρονομείται, δεν παραχωρείται από τους προκατόχους και ασφαλώς δεν εξασφαλίζεται με συμφωνίες μη επίθεσης.

Ακόμη σοβαρότερο, όμως, είναι το έλλειμμα πολιτικής ταυτότητας. Τι ακριβώς εκπροσωπεί σήμερα ο Δημοκρατικός Συναγερμός; Ποια είναι η διακριτή του πρόταση για την οικονομία, την κοινωνική συνοχή, το Κυπριακό, την ενέργεια, τον εκσυγχρονισμό του κράτους; Πού συμφωνεί με την κυβέρνηση και πού διαφωνεί ουσιαστικά; Και, κυρίως, ποια διαφορετική προοπτική προσφέρει στους πολίτες; Ένα κόμμα εξουσίας δεν μπορεί να περιορίζεται στην καθημερινή διαχείριση της επικαιρότητας, να πολιτεύεται αναλόγως των περιστάσεων και να επικαλείται την ιστορική του παρακαταθήκη ως υποκατάστατο σύγχρονης πολιτικής πρότασης.

Το έλλειμμα αυτό αποτυπώνεται πρωτίστως στη σχέση του με την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη. Μια κυβέρνηση που δεν έχει δώσει πειστικές απαντήσεις σε μείζονα προβλήματα του τόπου, που εμφανίζει σοβαρές αδυναμίες στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση πολιτικών, δεν αντιμετωπίζει από τη μεγαλύτερη κοινοβουλευτική δύναμη μια αντίστοιχου βάρους, συγκροτημένη πολιτική αμφισβήτηση. Όχι επειδή απουσιάζουν τα επιχειρήματα ή οι αφορμές. Αλλά επειδή ο Συναγερμός δεν έχει καταστήσει σαφές ποια διαφορετική αντίληψη διακυβέρνησης εκπροσωπεί. Ασκεί αντιπολίτευση, χωρίς όμως οι επιμέρους παρεμβάσεις του να συνθέτουν μια αναγνωρίσιμη πολιτική κατεύθυνση. Και αυτό επιτρέπει στον Νίκο Χριστοδουλίδη να διατηρεί πολιτικό χώρο, όχι κατ' ανάγκην χάρη στις δικές του επιδόσεις, αλλά εξαιτίας της αδυναμίας του βασικού του αντιπάλου να παρουσιάσει μια πειστική εναλλακτική.

Υπάρχει και μια δυσκολότερη πραγματικότητα. Ο Χριστοδουλίδης δεν αποτελεί για τον ΔΗΣΥ έναν πολιτικά ξένο αντίπαλο. Προέρχεται από αυτόν και διατηρεί αναφορές στον ευρύτερο συναγερμικό χώρο και παραμένει μέρος των υπολογισμών για το 2028. Όταν η στάση απέναντι στην κυβέρνηση επηρεάζεται από πιθανές μελλοντικές συνεργασίες, προσωπικές σχέσεις και εκλογικές σκοπιμότητες, η πολιτική διαφοροποίηση κινδυνεύει να υποχωρήσει μπροστά στην ανάγκη διατήρησης ανοιχτών επιλογών. Και αντί ο ΔΗΣΥ να επιβάλλει τους όρους της πολιτικής αντιπαράθεσης, επιτρέπει στον Πρόεδρο να κινείται σε έναν χώρο που η ίδια η παράταξη δυσκολεύεται να οριοθετήσει.

Ασφαλώς, ο ΔΗΣΥ υπήρξε ιστορικά μια πολυσυλλεκτική παράταξη. Μία από τις σημαντικότερες πολιτικές κατακτήσεις του Γλαύκου Κληρίδη. Μόνο που η πολυσυλλεκτικότητα δεν ταυτίζεται με την πολιτική ασάφεια. Άλλο η σύνθεση διαφορετικών αντιλήψεων γύρω από μια σαφή κατεύθυνση και άλλο η διαρκής προσαρμογή των θέσεων ώστε να μη δυσαρεστείται κανείς. Στην πρώτη περίπτωση οικοδομείται μια μεγάλη παράταξη. Στη δεύτερη, ένα άθροισμα προσωπικών επιδιώξεων που αναζητούν την κατάλληλη συγκυρία για να επικρατήσουν.

Αυτή η αντιστροφή προτεραιοτήτων χαρακτηρίζει και τη συζήτηση για το 2028. Αναλώνονται δυνάμεις, επιστρατεύονται μηχανισμοί, αναζητούνται συμμαχίες και καταστρώνονται στρατηγικές για το ποιος θα διεκδικήσει την Προεδρία της Δημοκρατίας. Προτού, όμως, απαντηθεί το ουσιώδες: με ποια πολιτική πρόταση, ποιο όραμα και ποια κοινωνική συμμαχία; Σαν να θεωρείται αυτονόητο ότι, μόλις επιλεγεί ο υποψήφιος, θα βρεθεί και το περιεχόμενο της υποψηφιότητάς του.

Ο Γλαύκος Κληρίδης δεν ένωσε διαφορετικούς πολιτικούς κόσμους αποφεύγοντας τις δύσκολες επιλογές. Τους ένωσε επειδή διέθετε πολιτικό εκτόπισμα, σαφή προσανατολισμό και την ικανότητα να τους πείθει ότι συμμετείχαν σε μια κοινή προσπάθεια. Ο σημερινός ΔΗΣΥ επιχειρεί περίπου το αντίστροφο: να εξασφαλίσει πρώτα την ισορροπία μεταξύ των προσώπων, προσδοκώντας ότι κάποτε θα προκύψει και η πολιτική κατεύθυνση.

Και όσο αυτό συνεχίζεται, οι προσωπικές φιλοδοξίες θα υποκαθιστούν την πολιτική, οι πρώην θα διεκδικούν ρόλο κηδεμόνα και η ηγεσία θα αναζητεί τρόπους να διατηρεί τις ισορροπίες αντί να καθορίζει τις εξελίξεις. Το «σιωπητήριο» μπορεί να αποτρέψει προσωρινά μια νέα έκρηξη. Δεν μπορεί, όμως, να θεραπεύσει μια παράταξη που δυσκολεύεται να συμφωνήσει όχι μόνο για το ποιος θα την οδηγήσει στην εξουσία, αλλά και για το τι ακριβώς θα κάνει με αυτήν.

photiouth@kathimerini.com.cy

Η Αννίτα και ο πολιτικός κύκλος με την κιμωλία

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Η πρώτη ουσιαστική πολιτική παρέμβαση της Αννίτας Δημητρίου, ως προέδρου της Βουλής, καταγράφηκε δύο μήνες μετά την εκλογή της στο δεύτερο τη τάξει αξίωμα του κράτους, το 2021. Η κα Δημητρίου είχε τότε συναντηθεί με τον ύπατο αρμοστή της Βρετανίας, Στίβεν Λίλι, τον οποίο «ευχαρίστησε για τη διαχρονική στήριξη του Ηνωμένου Βασιλείου στις προσπάθειες επίλυσης του κυπριακού προβλήματος, ως μονίμου μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, αλλά και μιας εκ των εγγυητριών δυνάμεων της Κυπριακής Δημοκρατίας». Τις ίδιες ακριβώς μέρες, η Βρετανία, ως συγγραφέας του προσχεδίου προεδρικής δήλωσης του Σ.Α., αρνήθηκε να κατονομάσει την Τουρκία ως την υπεύθυνη για το «πιλοτικό άνοιγμα» της Αμμοχώστου. Πέραν όμως της απενοχοποίησης της Άγκυρας, για την πρώτη πράξη εποικισμού της περίκλειστης πόλης, ο τότε πρωθυπουργός Μπόρις Τζόνσον φωτογράφιζε ευκρινέστατα λύση συνομοσπονδίας στο Κυπριακό, κάτι που επίσης δεν εμπόδισε την κα Αννίτα Δημητρίου να ευχαριστήσει τη Βρετανία για τις διαχρονικές της υπηρεσίες στην επίλυση του εθνικού προβλήματος της Κύπρου.

Τα φροντιστήρια πολιτικής κατάρτισης που εμφανώς χρειαζόταν η κα Δημητρίου –εάν έγιναν– δεν έπιασαν τόπο. Και η πρόεδρος της Βουλής, που στη συνέχεια ανέλαβε και τις τύχες του ΔΗΣΥ, κατέγραψε απίστευτες πολιτικές αδυναμίες ακόμη και για τα αυτονόητα. Έτσι, λοιπόν, όταν ο τότε πρόεδρος της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης επιχείρησε να νομιμοποιήσει την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο, ενώπιον των προέδρων κοινοβουλίων 42 κρατών και ειρωνεύτηκε την κα Αννίτα Δημητρίου για άγνοια, επικαλούμενος το νεαρό της ηλικίας της, η πρόεδρος της Βουλής (και του ΔΗΣΥ) έχασε το ριμπάουντ. Και αντί να απαντήσει με πολιτικούς όρους, ερμήνευσε την απαράδεκτη σε κάθε περίπτωση τοποθέτηση του Μουσταφά Σεντόπ, ως «σεξιστική συμπεριφορά», στην οποία εξάντλησε την κατ' ουσία απάντησή της, χωρίς να αρθρώσει ουσιαστικό πολιτικό λόγο.

Λίγους μήνες αργότερα, η κα Δημητρίου, μιλώντας στο πλαίσιο συνέντευξης στην ΕΡΤ, διατύπωσε την εξής «προσωπική» όπως είπε, «άποψη»: «Θεωρώ ότι το κεφάλαιο της πλήρους ένταξης της Τουρκίας (σ.σ. στην Ε.Ε.) έχει λήξει». Αυτή η άποψη, που οικειοποιήθηκε η κα Αννίτα Δημητρίου ως «προσωπική» τον Αύγουστο του 2023, ήταν ωστόσο η ομόφωνη απόφαση των κρατών-μελών της Ε.Ε., 5 ολόκληρα χρόνια νωρίτερα, τον Ιούνιο 2018, όταν το Συμβούλιο έκρινε ότι οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας έχουν περιέλθει σε «αδράνεια» (standstill) και ότι πλέον «δεν εξετάζεται» το άνοιγμα κανενός διαπραγματευτικού της κεφαλαίου. Η κα Δημητρίου έκανε κι άλλες απόπειρες πολιτικών τοποθετήσεων, περιλαμβανομένου του μεταναστευτικού, όταν εξήγγειλε πρωτοβουλίες, «κατόπιν εορτής», οι οποίες είχαν ήδη υλοποιηθεί από την υφιστάμενη κυβέρνηση, που στον τομέα αυτό κάνει ομολογουμένως μεγάλη προσπάθεια.

Και στα εσωτερικά του ΔΗΣΥ, όμως, η Αννίτα Δημητρίου, δεν τα πήγε καλύτερα. Οι πληγές των προεδρικών εκλογών του 2023 έμειναν ανοικτές, ενώ στις Βρυξέλλες το κόμμα δείχνει να βρίσκεται στη σκιά του Νίκου Χριστοδουλίδη που επιβλήθηκε από την ηγεσία του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος και τον Μάνφρεντ Βέμπερ, προλειαίνοντας το έδαφος μιας πολιτικής συμβίωσης, εν είδει συνεργασίας με τον ΔΗΣΥ, που τείνει πλέον να επεκταθεί και στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών του 2028. Με τις ευλογίες του Νίκου Αναστασιάδη, του Ευθύμιου Δίπλαρου, αλλά κυρίως της ίδιας της Αννίτας Δημητρίου, η οποία προφανώς θεωρεί ότι το πολιτικό της μέλλον στην ηγεσία του ΔΗΣΥ και όχι μόνον, είναι συνυφασμένο με την εξασφάλιση μιας επίπλαστης, έστω, πολιτικής νίκης, στις επικείμενες προεδρικές εκλογές. Ειδικά αν προέρχεται από τον Νίκο Χριστοδουλίδη που δεν θα έχει δικαίωμα επανεκλογής το 2033.

Με τον τρόπο αυτό, η κα Αννίτα Δημητρίου αυτοτοποθετείται σε έναν ιδιότυπο «πολιτικό κύκλο με την κιμωλία», όπου το αριστούργημα του Μπέρτολτ Μπρεχτ αποκτά αντίθετη ροή από αυτήν που του προσέδωσε ο Γερμανός δραματουργός. Με αποτέλεσμα, η κα Δημητρίου να κρατάει σφιχτά από το ένα χέρι την ηγεσία του ΔΗΣΥ και από το άλλο χέρι, εξίσου σφιχτά, την όποια προοπτική για τις προεδρικές εκλογές του 2033. Χωρίς να αφήνει από τα χέρια της, κανένα από τα δύο. Παρά το γεγονός ότι ούτε για το πρώτο είναι φτιαγμένη, όπως αποδείχθηκε στην πράξη, δεδομένης της χαοτικής κατάστασης που επικρατεί στον ΔΗΣΥ, αλλά ούτε για το δεύτερο, όπως άλλωστε καταδεικνύει το πολιτικό της εκτόπισμα, στο δεύτερο τη τάξει αξίωμα του κυπριακού κράτους.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Σύγκρουση δύο κόσμων

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Η Αμερική είναι μια χώρα που νόμιζα ότι την ήξερα καλά. Ταξιδεύοντας όμως στην Αμερική του σήμερα, λίγες ημέρες πριν από τις κρίσιμες εκλογές για το Κογκρέσο, συνειδητοποιώ πόσο έχει αλλάξει. Συναντάς πρώτα απ' όλα φόβο, και μάλιστα φόβο εκεί όπου δεν τον περιμένεις: ανάμεσα σε δημοσιογράφους, πολιτικούς και πανεπιστημιακούς. Δεν έχει διαφορά αν είναι Δημοκρατικοί ή Ρεμπουμπλικανοί σαν αυτούς που υπήρχαν πριν από τον Τραμπ και τώρα έχουν γίνει είδος υπό εξαφάνιση. Νιώθουν

Ο,τι και αν συμβεί την ερχόμενη Τρίτη στις ενδιάμεσες εκλογές για το Κογκρέσο, η μάχη μεταξύ μιας παλιάς, «κανονικής» και μιας δυστοπικής, σκοτεινής Αμερικής δεν θα τελειώσει με το τέλος της ψηφοφορίας.

ότι ζουν ένα κακό όνειρο, εδώ και περίπου δέκα χρόνια, που τους έχει προκαλέσει ένα βαθύ τραύμα. Αισθάνονται την αποτυχία τους πρώτα να καταλάβουν τον μέσο Αμερικανό και κατόπιν να μπορέσουν να σταματήσουν τον Τραμπ. Οσα ακούν και μαθαίνουν καθημερινά για το τι κάνει ο ευρύτερος κύκλος του προέδρου τούς σοκάρουν, αλλά ταυτόχρονα τους προκαλούν αυτό που ένας Ελληνας πολιτικός χαρακτήριζε «διαστολή συνειδήσεως». Φοβούνται πως ακόμη και αν ο Τραμπ χάσει την αναμέτρηση για το Κογκρέσο, μπορεί να καταφύγει σε χειρισμούς που θα οδηγήσουν τη χώρα ακόμη και σε εμφύλιο. Στις συζητήσεις τους μοιάζουν σαν να έχουν μόλις δει μία από αυτές τις σειρές που παρουσιάζουν ένα αντίστοιχο δυστοπικό σενάριο. Δεν είναι, όμως, κάτι αστείο ή φιλολογικό για αυτούς. Προετοιμάζονται για τα χειρότερα, ακόμη και για μέρες που θα πρέπει να επιβιώσουν με κάποια εφόδια εκτάκτου ανάγκης. Συχνά έχουν ένα σακίδιο έτοιμο για κάθε περίπτωση. Αισθάνεσαι ότι εκεί έχουν καταλήξει, γιατί μέχρι τώρα κανένας θεσμός δεν μπόρεσε να σταματήσει τον εφιάλτη διαρκείας. Και βέβαια, είναι εξαιρετικά δύσπιστοι για τις δημοσκοπήσεις, επειδή έχουν καεί στο παρελθόν και γιατί πιστεύουν ότι οι μετρήσεις κάπου χάνουν τον σφυγμό του σκληρού οπαδού του Τραμπ.

Ο Αμερικανός πρόεδρος προσπαθεί να ξυπνήσει όλα εκείνα τα πρωτόγονα ένστικτα που τον έφεραν στην εξουσία. Δεν τον σταματάει τίποτα και, όσο περνάει ο καιρός, αυτό γίνεται πιο σαφές. Είναι πιθανό να χάσει και τη Βουλή και τη Γερουσία; Οι γκουρού θεωρούν βέβαιο ότι οι Δημοκρατικοί θα κερδίσουν τη Βουλή με διαφορά και τη Γερουσία με μία ή δύο έδρες. Αν αυτό συμβεί, πολλοί πιστεύουν ότι ο Τραμπ θα κάνει ό,τι μπορεί για να αμφισβητήσει το αποτέλεσμα, ενώ θεωρούν βέβαιο ότι μέχρι το τέλος της θητείας του θα κάνει κυριολεκτικά ό,τι του κατέβει. Πράγμα που σημαίνει πως ό,τι και αν συμβεί την επόμενη Τρίτη, η μάχη μεταξύ μιας παλιάς, «κανονικής» και μιας δυστοπικής, σκοτεινής Αμερικής δεν θα τελειώσει με το τέλος της ψηφοφορίας.

Επετειακά και άλλα

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Δεν είναι ασφαλώς πρώτη φορά που ένας πρόεδρος των ΗΠΑ –στις μέρες ο Ντόναλντ Τραμπ– φέρεται ενίοτε με βαναυσότητα προς τους ΝΑΤΟϊκούς συμμάχους του. Την προσεχή Πέμπτη 5 Νοεμβρίου κλείνουν εβδομήντα χρόνια από τη μοιραία εκείνη ημέρα του 1956, όταν αγγλογαλλικές δυνάμεις –μαζί με το Ισραήλ– εισέβαλαν στην Αίγυπτο για να ανακτήσουν τον έλεγχο της διώρυγας του Σουέζ, που είχε εθνικοποιήσει ο πρόεδρος της Αιγύπτου Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσερ το καλοκαίρι του 1956.

Η στρατιωτική επιχείρηση υπήρξε επιτυχής, αλλά την επόμενη μέρα ο Βρετανός πρωθυπουργός Αντονι Ιντεν ανακοίνωσε κατάπαυση του πυρός, καθώς η λίρα υπετιμάτο και ο κίνδυνος της χρεοκοπίας του Ηνωμένου Βασιλείου ήταν πλέον προφανής. Λίγες μέρες πριν, στις 30 Οκτωβρίου, η Βρετανία και η Γαλλία άσκησαν βέτο στις προτάσεις της ΕΣΣΔ και των ΗΠΑ για άμεση κατάπαυση της επιθέσεως που είχε ήδη εξαπολύσει πρώτο το Ισραήλ.

Μέσα σε μία ημέρα η Βρετανία έπαυσε να είναι Μεγάλη Δύναμη. Η ανατροπή ήταν τραυματική, διότι το πλήγμα το επέφερε ο μέγας σύμμαχος και πρόεδρος των ΗΠΑ Ντουάιτ Αϊζενχάουερ, σε συνεργασία με τον θανάσιμο εχθρό της Δύσεως, την ΕΣΣΔ, που την προηγουμένη της αγγλογαλλικής επιχειρήσεως, τα σοβιετικά άρματα μάχης είχαν εισβάλει στη Βουδαπέστη καταστέλλοντας την ουγγρική επανάσταση.

Μία νέα τάξη πραγμάτων άρχισε να διαμορφώνεται στην περιοχή. Από το τέλος του Συνεδρίου της Βιέννης η Βρετανία –τότε Μεγάλη– επέτυχε να καταστήσει τη Μεσόγειο «λίμνη βρετανική». Αλλά από το 1956 και μετά, ο έλεγχος πέρασε σταδιακώς στις ΗΠΑ και στη συνέχεια η Μεσόγειος κατέστη περιοχή αμερικανοσοβιετικού ανταγωνισμού έως ότου, μετά την ανατροπή του Μπασάρ αλ Ασαντ της Συρίας, η περιοχή περιήλθε στον έλεγχο της Ουάσιγκτον.

Στις ημέρες μας οι ισορροπίες στην περιοχή έχουν αλλάξει πλέον δραματικά. Το 1956 η οργή του Αϊζενχάουερ επικεντρώθηκε εναντίον των δύο μεγαλύτερων αποικιακών δυνάμεων της εποχής. Το Ισραήλ, που συμμετείχε στον πόλεμο εναντίον της Αιγύπτου, το αντιμετώπισε με περιφρόνηση. Ούτως ή άλλως το ενδιαφέρον της Ουάσιγκτον για το Ισραήλ αναβαθμίσθηκε δραστικά μετά τον πόλεμο των Εξι Ημερών του 1967.

Επί των ημερών του προέδρου Τραμπ, το Ισραήλ ανεδείχθη ο αποκλειστικός σύμμαχος της Ουάσιγκτον, κατά την επίθεσή τους εναντίον του Ιράν. Οι Ευρωπαίοι εταίροι της Ουάσιγκτον ουδέποτε ενημερώθηκαν για ένα άκρως ριψοκίνδυνο εγχείρημα, με ολέθριες συνέπειες –ως απεδείχθη– στην οικονομία των χωρών τους. Και φυσικά, δεν έσπευσαν να συνεργασθούν με τον ηγέτη του Ελευθέρου Κόσμου.

Στην εποχή μας τα κομμουνιστικά καθεστώτα κατέρρευσαν. Αλλά η Δύση –κοντεύουν πέντε χρόνια– βρίσκεται ουσιαστικά σε πόλεμο με τη Ρωσία και ο πρόεδρος Τραμπ διαπραγματεύεται με τον Ρώσο ομόλογό του Βλαντιμίρ Πούτιν λύση του ουκρανικού ζητήματος δίχως να λαμβάνει υπ' όψιν τους Ευρωπαίους συμμάχους του. Και υπάρχουν κάποιοι που πιστεύουν ότι η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται έστω και ως φάρσα!

Εκλογές και διαφθορά

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Το αποτέλεσμα των εκλογών στη Σερβία δείχνει, αν μη τι άλλο, ότι ακόμη και τον 21ο αιώνα ένα κοινωνικό κίνημα μπορεί να αλλάξει το πολιτικό καθεστώς. Οι συγκεντρώσεις ξεκίνησαν με αφορμή την γκρεμισμένη στέγη στον σιδηροδρομικό σταθμό του Νόβι Σαντ, που άφησε πίσω της 15 νεκρούς και πολλούς τραυματίες. Η στέγη γκρεμίστηκε μετά την ανακαίνισή της, που είχε γίνει το 2024. Το δυστύχημα ήταν η αφορμή για να αποκαλυφθεί η διαφθορά του καθεστώτος που είχε εγκαταστήσει ο Βούτσιτς στην πολύπαθη δημοκρατία. Ο ίδιος στην αρχή αποκάλεσε τους διαμαρτυρόμενους, φοιτητές ως επί το πλείστον, τρομοκράτες, μετά όμως αναγκάστηκε να πενθήσει μαζί τους. Δύο χρόνια αργότερα, τις εκλογές κέρδιζε ο αυτοσχέδιος πολιτικός σχηματισμός που δημιούργησαν οι φοιτητές με επικεφαλής έναν καθηγητή Νομικής, αν δεν κάνω λάθος, ο οποίος έως τότε δεν είχε πολιτική εμπλοκή. Ποια θα είναι η συνέχεια κανείς δεν ξέρει. Το πρόγραμμα του σχηματισμού που κέρδισε τις εκλογές μέχρι στιγμής αναφέρεται μόνο στην καταπολέμηση της διαφθοράς, κάτι που σίγουρα δεν αποτελεί κυβερνητικό σχέδιο από μόνο του. Είναι άγνωστο ποια είναι η στάση που θα ακολουθήσει η Σερβία απέναντι στην Ευρώπη, κυρίως δε απέναντι στο κατεξοχήν ζήτημα της ευρωπαϊκής πολιτικής στην περιοχή και όχι μόνο, τη στάση στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Το καθεστώς του Βούτσιτς είχε φιλικές σχέσεις με τη Ρωσία, αλλά και με την Κίνα. Δεν υπάρχουν όμως ψευδαισθήσεις ως προς αυτό. Το «κίνημα» που κέρδισε τις εκλογές δεν είναι απαραιτήτως πιο φιλοευρωπαϊκό. Οταν η Βουλγαρία και η Ρουμανία είναι ήδη μέλη της Ε.Ε. και η Αλβανία ακολουθεί τις ενταξιακές διαδικασίες, ακόμη και η Βόρεια Μακεδονία, η Σερβία παραμένει στο περιθώριο. Η προοπτική ένταξής της στην Ε.Ε. μοιάζει πιο μακρινή σήμερα από όσο ήταν πριν από είκοσι χρόνια.

Ιστορικό παράδοξο, αφού η Σερβία, όταν ήταν ο πυρήνας της πρώην Γιουγκοσλαβίας, από όλες τις χώρες των Βαλκανίων ήταν αυτή που βρισκόταν πιο κοντά στην υπόλοιπη Ευρώπη. Και δεν αναφέρομαι μόνο στην πολιτική στάση της στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, όταν δεν συμμετείχε στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας, αλλά ήταν μέλος του Κινήματος των Αδεσμεύτων –περισσότερο φαντασίωση φιλόδοξων ηγετών και λιγότερο πολιτική οντότητα– αναφέρομαι και στην πολιτισμική της ταυτότητα. Θα μου πείτε ότι η Κροατία ήταν μέλος της Ομοσπονδίας αλλά ήταν και χώρα της Κεντρικής Ευρώπης. Αλλά και ο κινηματογράφος της, για παράδειγμα, με τον Κουστουρίτσα ή η λογοτεχνία της με τον Ντανίλο Κις ή τον Μίλοραντ Πάβιτς είχε αμιγώς ευρωπαϊκή ταυτότητα. Το ιστορικό παράδοξο παύει να είναι τόσο παράδοξο αν υπολογισθεί ο πόλεμος που διέλυσε την πρώην Γιουγκοσλαβία τη δεκαετία του ενενήντα. Το μόνο κομμουνιστικό καθεστώς που δεν ήταν δορυφόρος της Μόσχας κατέρρευσε με τον πάταγο ενός οιονεί εμφυλίου πολέμου. Η Ιστορία δεν διορθώνεται από τα «αν», οπότε δεν έχει νόημα να αναρωτηθεί κανείς τι θα είχε γίνει αν η Γερμανία δεν είχε οργανώσει την απόσχιση της Σλοβενίας και της Κροατίας από την Ομοσπονδία, κι αν στη Σερβία δεν κυριαρχούσε ένας εθνικιστής μιξοβάρβαρος από το Μαυροβούνιο, περιστοιχισμένος από αδίστακτους επιτελείς που μετέτρεψαν τον εμφύλιο πόλεμο σε ανθρωπιστική σφαγή με θύματα κυρίως μουσουλμάνους.

Στην πρώην Γιουγκοσλαβία διεξήχθη ο πρώτος πόλεμος σε ευρωπαϊκό έδαφος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο. Και εκεί αναδείχθηκε η αδυναμία της Ευρώπης να διαχειρισθεί ακόμη και τα προβλήματα που η ίδια είχε προκαλέσει. Και μάλιστα σε μια περίοδο, λίγο πριν από το μιλένιουμ, όταν η Ευρώπη πίστευε πως ο κόσμος που είχε χτίσει για τον εαυτό της ήταν του χεριού της. Ο Μιτεράν και ο Κολ δεν τόλμησαν να στείλουν στρατό στη Γιουγκοσλαβία. Τους απέτρεψαν οι στρατιωτικοί τους. Οπότε έκαναν αυτό που ήξεραν να κάνουν οι Ευρωπαίοι σε όλον τον εικοστό αιώνα. Κάλεσαν τους Αμερικανούς. Βομβάρδισαν ανελέητα, κατέστρεψαν υποδομές, γκρέμισαν τις γέφυρες του Δούναβη, για να φτιάξουν ένα μωσαϊκό κρατιδίων όπως το Μαυροβούνιο και η Βόρειος Μακεδονία. Και να απομακρύνουν τη Σερβία από τον Δυτικό κόσμο. Μια μικρή λεπτομέρεια που δείχνει όμως τη δύναμη των συμβόλων, όπως η καταστροφή των γεφυρών του Δούναβη. Ενα από τα μεγάλα κλασικά έργα της σερβικής λογοτεχνίας είναι «Το γεφύρι του Δρίνου» του Ιβο Αντριτς.

Η Σερβία αυτήν τη στιγμή βρίσκεται μακριά από την Ε.Ε., αλλά δεν παύει να είναι μια ευρωπαϊκή χώρα. Οσα ψυχολογικά ρήγματα και αν προκάλεσε η δεκαετία του ενενήντα. Και επειδή η χρονιά αυτή –όχι η ημερολογιακή– είναι χρονιά εκλογών στην Ευρώπη, νομίζω ότι έχει σημασία να μην αγνοήσουμε τις εκλογές στη Σερβία. Οπου εκείνο που μέτρησε είναι η διαφθορά του καθεστώτος. Αυτήν που εκμεταλλεύονται στο έπακρο οι ανερχόμενες δυνάμεις των άκρων στις ευρωπαϊκές χώρες για να παραμερί-

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini. gr

Να εξυμνούμε τις εξεγέρσεις;

Του **ΣΤΑΘΗ Ν. ΚΑΛΥΒΑ**

Η φυσική ροπή μας είναι να υποβαθμίζουμε σημαντικά αγαθά που μας εξασφαλίζουν σημαντικά προνόμια με την αθόρυβη λειτουργία τους, να τα παραβλέπουμε και να τα θεωρούμε δεδομένα, ενώ δεν είναι. Κλασικά παραδείγματα η υγεία, που καταλαβαίνουμε την αξία της όταν τη χάσουμε, ή οι ηλικιωμένοι γονείς που τους ξεχνάμε μέσα στην πολύβουη καθημερινότητα, για να το μετανιώσουμε όταν τους χάσουμε. Ενα αντίστοιχο αγαθό είναι και η δημοκρατία, ιδίως με μικρό δ.

Οχι, δηλαδή, η εκδοχή της που κατοικοεδρεύει στις μεγαλόστομες διακηρύξεις των άπιαστων ιδανικών, αλλά εκείνη που κρύβεται πίσω από την καθημερινή και συνήθως βαρετή ρουτίνα των θεσμών, επιτυγχάνοντας με τον τρόπο αυτόν ένα πραγματικό θαύμα: την ειρηνική μας συμβίωση μέσα σε συνθήκες ελευθερίας. Εως τη σύγχρονη επανεμφάνιση και διάδοση αυτών των φαινομενικά απλών κανόνων που αποκαλούμε δημοκρατία, η διαθέσιμη επιλογή, όπως εύστοχα έθεσε ο Αγγλος διανοητής Τόμας Χομπς τον 17ο αιώνα, ήταν είτε ο «πόλεμος όλων εναντίον όλων», η διάχυτη δηλαδή βία των συνεχών συγκρούσεων, είτε ο αυταρχισμός ενός κρατικού Λεβιάθαν που εγγυόταν την τάξη με αντάλλαγμα την απόλυτη κυριαρχία του. Στην εξασφάλιση της ειρηνικής μας συμβίωσης μέσα σε συνθήκες ελευθερίας βρίσκεται, λοιπόν, η ουσία της δημοκρατίας και είναι κάτι που δεν είναι ούτε αυτονόητο ούτε δεδομένο.

Στις ΗΠΑ σήμερα, η διαδικασία διάβρωσης των δημοκρατικών θεσμών ξεκινά από τα πάνω και συμπληρώνεται με μια πρωτοφανή διάδοση συμπεριφορών διαφθοράς και χυδαιότητας, χωρίς καν να γίνεται προσπάθεια απόκρυψής τους. Το μόνο στο οποίο μπορούμε να ελπίζουμε είναι να αποτελέσουν οι επερχόμενες ενδιάμεσες εκλογές την απαρχή του ξηλώματος της θλιβερής αυτής εξέλιξης. Στην Ευρώπη, αντιθέτως, οι θεσμοί ροκανίζονται τελευταίως από τα κάτω. Μέρος της διαδικασίας αυτής αποτελεί και η επανεμφάνιση ενός παλαιότερου αφηγήματος για την ιστορική αναγκαιότητα των εξεγέρσεων, που διαδίδεται ευρέως τη στιγμή που οι καταστροφές και οι λεπλασίες στο Παρίσι είναι ακόμη φρέσκες.

Σύμφωνα λοιπόν με το αφήγημα αυτό, φαινόμενα σαν και αυτά που παρακολουθήσαμε πρόσφατα στο Παρίσι είναι όχι μόνο δικαιολογημένα, αλλά συνιστούν υγιείς αντιδράσεις μέσα στην κατάσταση που ζούμε. Το αφήγημα αυτό φιλτράρει πραγματικές ανησυχίες, από την ακρίβεια έως το άγχος για τις προοπτικές του μέλλοντος, μέσα από τον μύλο του Διαδικτύου, μιας μηχανής κατασκευής φθόνου και οργής. Και καταλήγει στη στήριξη της πεζοδρομιακής βίας, ακόμη και του ανεξέλεγκτου πλιάτσικου ως αναπόφευκτης συνέπειας μιας απολύτως δικαιολογημένης οργής. Η δημοκρατία υποβαθμίζεται είτε ως ατελής, επειδή δεν παράγει τα αποτελέσματα που θα επιθυμούσαμε, είτε ως αποτυχημένη, μια μηχανή παραγωγής αφηρημένης και αναποτελεσματικής διαβούλευσης. Ταυτόχρονα, το αφήγημα μετατρέπει τις μικρές μειοψηφίες που πρωταγωνιστούν στις εξεγέρσεις σε «κοινωνικές πλειοψηφίες», και μάλιστα εξαθλιωμένες, και τις τοποθετεί στην προνομιακή θέση του λαού που βρίσκεται απέναντι στις αρπακτικές ελίτ, ακολουθώντας πιστά τη γνωστή συνταγή του λαϊκισμού. Αντιθέτως, περιφρονεί και περιθωριοποιεί εκλογικές πλειοψηφίες και ολόκληρες κοινωνικές ομάδες, όπως οι μικρομαγαζάτορες που είδαν την περιουσία τους να καταστρέφεται. Αγνοεί, τέλος, πως κάθε δράση προκαλεί αντίδραση και πως η βία μπορεί στο τέλος να στραφεί και εναντίον εκείνων που αρχικά τη στήριζαν και εναντίον των αθώων.

Ιδιαίτερα παραπλανητική, όμως, είναι η επαναλαμβανόμενη αναφορά σε ένα εξιδανικευμένο επαναστατικό παρελθόν, που προσπερνά βολικά δύο σημαντικές αλήθειες: αφενός, ότι οι σπουδαίες επαναστάσεις του παρελθόντος που θαυμάζουμε στράφηκαν εναντίον αυταρχικών, και όχι δημοκρατικών, καθεστώτων και, αφετέρου, ότι οι μεγαλύτερες θετικές αλλαγές στον κόσμο δεν προέκυψαν μέσα από επαναστάσεις, αλλά από επιστημονικές ανακαλύψεις, τεχνολογικές καινοτομίες, οικονομική πρόοδο, ειρηνικές μεταρρυθμίσεις και, βέβαια, εκλογές. Το γεγονός πως πολλές θετικές αλλαγές προέκυψαν επίσης και μέσα από πολεμικές συγκρούσεις παραλείπεται. Θα ήταν άραγε λόγος αυτός να επιδιώξουμε σήμερα τον πόλεμο; Δεν είναι, λοιπόν, μόνο βαθύτατα αντιδημοκρατική αυτή η εξύμνηση των εξεγέρσεων. Είναι τελικά και εντελώς ψευδεπίγραφη.

Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, κάτοχος της έδρας Gladstone στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

Ασύδοτη αγορά

Του **ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Ο εξευγενισμός, ευρύτερα γνωστός με την αγγλική ορολογία gentrification, που λαμβάνει χώρα (και) στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια, κυρίως στις παραθαλάσσιες πόλεις, έχει αναμφίβολα προκαλέσει στον ντόπιο πληθυσμό πολλά προβλήματα, ανάμεσα στα οποία είναι η εκτόξευση των τιμών σε ενοίκια και αγορές σπιτιών, καθώς και στη συνεχώς διογκούμενη αίσθηση που αποκτούν πολλοί συνάνθρωποί μας ότι γίνονται ξένοι και δεύτερης κατηγορίας πολίτες στην ίδια την πατρίδα τους. Οι έξοδοι για διασκέδαση και ψυχαγωγία και η προμήθεια ακόμη και ειδών πρώτης ανάγκης, όπως αυτά που διατίθενται σε ένα σουπερμάρκετ, επίσης επηρεάζονται από το φαινόμενο του gentrification.

Παρόλο που στην ελληνική γλώσσα παραπέμπει ετυμολογικά σε κάτι μάλλον θετικό, ο όρος gentrification έχει στο μεταξύ καθιερωθεί για να περιγράφει κάτι κυρίως αρνητικό: Τη δυσάρεστη και τακτικά βίαιη εκδίωξη ντόπιων πληθυσμών από περιοχές στις οποίες παραδοσιακά κατοικούσαν για πολλά χρόνια και τη συνοπτική αντικατάστασή τους από ξένους και πλουσιότερους ανθρώπους, που για τον άλφα ή βήτα λόγο φθάνουν μια μέρα από αλλού πραγματοποιώντας μια άτυπη οικονομική, κατ' επέκταση όμως και πολιτισμική, κατάκτηση.

Για προφανείς και εύκολα κατανοητούς λόγους, τα μέρη τα οποία εξευγενίζονται ή είναι ευάλωτα στο να εξευγενιστούν είναι στο μεταξύ συχνά υποβαθμισμένες και παραμελημένες περιοχές και γειτονιές, όπου η αντίσταση είναι από μειωμένη έως ανύπαρκτη.

Είναι μόνο αρνητικές οι συνέπειες; Παρατηρώντας τι συμβαίνει στην πόλη της Λεμεσού τα τελευταία χρόνια, την κατεξοχήν πόλη που έχει επηρεαστεί από το φαινόμενο, καθίσταται νομίζω φανερό πως προκύπτουν και πολλά οφέλη για τους παραδοσιακούς κατοίκους από τους φρενήρεις ρυθμούς της συγκεκριμένης ανάπτυξης.

Καταρχάς, οι αγοραπωλησίες και τα ενοίκια. Όσο δύσκολο, για να μην πω πανδύσκολο και ανέφικτο είναι για μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού να τα βγάλει πέρα εξαιτίας ακριβώς αυτού του φαινομένου, άλλο τόσο επωφελές και κερδοφόρο έχει αποδειχθεί για τους ιδιοκτήτες ακινήτων, που μέσα σε λιγότερα από δέκα χρόνια είδαν την αξία της περιουσίας τους να υπερδιπλασιάζεται. Η ίδια λογική αντιστοιχεί προφανώς σε όλους τους τομείς της ζωής που έχουν επηρεαστεί από τη θεαματική άνοδο των τιμών. Από τον καφέ και το φαγητό, μέχρι τη διασκέδαση και το σουπερμάρκετ, άλλοι ζημιώνουν και άλλοι κερδίζουν. Αναλόγως πού βρίσκονται…

Θετικές είναι σίγουρα και επιμέρους εξελίξεις, όπως για παράδειγμα η αναπαλαίωση των εμβληματικών μοντερνιστικών εργοστασίων ανάμεσα στα δύο λιμάνια της Λεμεσού, που για δεκαετίες ήταν εγκαταλελειμμένα και η νέα τους χρήση –με ξένα επενδυτικά κεφάλαια– ως πολυχώροι πολιτισμού, εκδηλώσεων και ψυχαγωγίας. Ενδεικτικά θα μπορούσε να γίνει αναφορά στην αριστουργηματική, αρχιτεκτονικά μιλώντας, πρώην Αποθήκη Χαρουπιών, που από ετοιμόρροπο διαμάντι έχει πλέον μετατραπεί σε έναν εντυπωσιακό χώρο σύγχρονων πολιτιστικών εκδηλώσεων, ανοιχτό στο ευρύ κοινό, καθώς και στα περίφημα πάλαι ποτέ εργοστάσια κρασιού της πρώην ΣΟΔΑΠ και πρώην ΕΤΚΟ, καθώς και της πρώην Coca-Cola (σημερινή Κόλλα) που συνεχώς και σε εβδομαδιαία βάση φιλοξενούν μεγάλο και αξιοπρόσεκτο αριθμό εκδηλώσεων.

Αρνητική δεν είναι ωστόσο η μεγάλη εικόνα; Να ένα ερώτημα, το σημαντικότερο προφανώς που θα έπρεπε να απασχολήσει επισταμένα την Πολιτεία και την κοινωνία μας, ως επίσης και τους πολιτικούς μας, που για την ώρα δείχνουν να κοιμούνται ύπνο βαθύ γύρω από το ζήτημα. Με την πρακτική της ελεύθερης ή και ασύδοτης, θα μπορούσε να ειπωθεί, αγοράς –αναλόγως με την οπτική μας γωνία– να αποτελεί τον ρυθμιστή της όλης υπόθεσης, είναι πέρα για πέρα ξεκάθαρο πως το κράτος μας απουσιάζει εκκωφαντικά από τις συγκεκριμένες διεργασίες. Είναι λες και όλα βρίσκονται στον αυτόματο πιλότο, αυτή είναι η εντύπωση που δικαιολογημένα μπορεί να αποκομίσει ένας μέσος πολίτης με μια στοιχειώδη αντίληψη της πραγματικότητας γύρω του.

Μπορεί η πόλη της Λευκωσίας, που κυρίως βασίζεται στις δημόσιες υπηρεσίες του κράτους, να μην έχει ακόμη επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό και να αντιστέκεται –οι εξελίξεις αυτές κυρίως τον ιδιωτικό τομέα αφορούν– αυτό εντούτοις δεν σημαίνει πως το ζήτημα δεν μπορεί γρηγορότερα από ό,τι νομίζουμε να αποδειχθεί ελέφαντας στο δωμάτιο.

demetriadesp@sppmedia.com

EPA/ANGELO CARCONI

Ιταλοί διαδηλώνουν μπροστά από το Κολοσσαίο κατά τη διάρκεια μιας πανεθνικής διαμαρτυρίας και γενικής απεργίας που διοργανώθηκε από συνδικάτα και φοιτητικές οργανώσεις κατά του αυξανόμενου κόστους ζωής, στη Ρώμη της Ιταλίας.

Ισραήλ: οι επόμενες μέρες

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Οι αναμετρήσεις στο Ισραήλ τρέχουν. Μετά τις εκλογές, η μάχη για σχηματισμό κυβέρνησης. Κανένα μπλοκ στις 61 έδρες. Τι μπορεί να γίνει;

1. Εκ νέου προσφυγή στις κάλπες μετά από κάποιους μήνες.

2. Προσπάθειες για σχηματισμό κυβέρνησης «εθνικής ενότητας», από τους δύο μεγάλους συνασπισμούς, γι' αυτό ήδη μίλησε ο πρόεδρος Χέρτζοκ (28/10). Το εγχείρημα είναι ιδιαίτερα δύσκολο, καθώς όλοι οι ηγέτες του μπλοκ Άιζενκοτ ζητούσαν «ο Νετανιάχου σπίτι του».

3. Συνεργασία της αντιπολίτευσης (48 έδρες) με την «Αραβική Λίστα» (19 έδρες). Ο Β. Νετανιάχου έπεισε πολλούς ότι ενδεχόμενη συνεργασία της αντιπολίτευσης με την «Αραβική Λίστα» θα σήμαινε «προδοσία».

4. Κυβέρνηση μειοψηφίας υπό τον Άιζενκοτ, χωρίς συμμετοχή της Αραβικής Λίστας στην κυβέρνηση.

Από τις 27/10 πιο πολλά φώτα στην Αραβική Λίστα. Ο Γιουσέφ Τζαμπαρίν δήλωσε (9/10) ότι στηρίζει «κυβέρνηση μειοψηφίας» υπό τον Γκάντι Άιζενκοτ. Το κόμμα του Ra'am, «παρέχει κοινοβουλευτικό δίχτυ ασφαλείας σε οποιαδήποτε κυβέρνηση επιδιώξει την απομάκρυνση του πρωθυπουργού Β. Νετανιάχου». Οι προϋποθέσεις Γ. Τζαμπαρίν: «Τερματισμός των κατεδαφίσεων κατοικιών, αναγνώριση των μη αναγνωρισμένων χωριών των Βεδουίνων στην έρημο Νεγκέβ, αναγνώριση των δικαιωμάτων των Αράβων πολιτών του Ισραήλ» (J. Post, 12/10).

Στόχος του Β. Νετανιάχου να ακυρώσει εν τη γενέσει της τη συζήτηση για συνεργασία της αντιπολίτευσης με την Αραβική Λίστα. Έτσι το κόμμα του, το Λικούντ, μίλησε για «κλοπή των εκλογών από τα αραβικά κόμματα» (28/10). Ανώτερος αξιωματούχος της αστυνομίας απορρίπτει τους ισχυρισμούς περί εκλογικής νοθείας, χαρακτηρίζοντάς τους «αβάσιμους χειρισμούς εντυπώσεων». Η αστυνομία έλαβε λιγότερες καταγγελίες για νοθεία σε σχέση με προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Ο γενικός διευθυντής της Εκλογικής Επιτροπής απέρριψε επίσης τον ισχυρισμό του κόμματος Λικούντ ότι οι Άραβες ψηφοφόροι «έκλεψαν» τις εκλογές», (πηγή Haaretz, 29/10). Πέρα από σαφές πως ο Β. Νετανιάχου επιχειρεί να γαντζωθεί στην εξουσία και να μην επιτρέψει να εξελιχθούν άλλα σενάρια που τον θέτουν εκποδών. Έτσι, η πολιτική ζωή του Ισραήλ γλιστρά ακόμα μια φορά πάνω στις σκηνοθετημένες επιθυμίες του.

Στη συζήτηση παρεμβαίνει και ο επικεφαλής της παράταξης «Κοινή Λίστα» (Joint List), βουλευτής Αχμάντ Τίμπι, ο οποίος δήλωσε στο σαουδαραβικό κρατικό δίκτυο Al Hadath ότι «έχουμε λάβει αιτήματα από το στρατόπεδο του Άιζενκοτ και είμαστε πρόθυμοι να τον βοηθήσουμε να ρίξει την κυβέρνηση». Η Κοινή Λίστα θα καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να μπει ένα τέλος στη διακυβέρνηση του Νετανιάχου. Είμαστε έτοιμοι για πολιτική συνεργασία με στόχο τον σχηματισμό μιας εναλλακτικής κυβέρνησης» (J. Post, 29/10).

Ο Γιαΐρ Γκολάν, απόστρατος υποστράτηγος, πρόεδρος των «Δημοκρατικών» που πολιτικά ανήκει στην Κεντροαριστερά, και μέρος του συνασπισμού της αντιπολίτευσης (με έξι έδρες στην Κνεσέτ) δήλωσε χαρακτηριστικά και τα εξής: «Ο Νετανιάχου έχασε. Ξέρω να μετράω μέχρι το 120. Το 67 (το 48 συν 19) είναι μεγαλύτερο από το 53. Έτσι λειτουργεί η ισραηλινή δημοκρατία. Τελεία. Η πραγματικότητα πρέπει να μας διδάξει ένα ηχηρό μάθημα: δεν θα έχουμε μέλλον εδώ, αν δεν πάψουμε να φοβόμαστε και αν δεν σταματήσουμε τον ρατσισμό. Δεν μπορούμε πλέον να αποδεχόμαστε τον ρατσιστικό διαχωρισμό του Νετανιάχου ανάμεσα στις εβραϊκές και τις αραβικές ψήφους. Η ψήφος ενός Ισραηλινού πολίτη που ψηφίζει στην Τίρα έχει ακριβώς την ίδια αξία με την ψήφο ενός Ισραηλινού πολίτη που ψηφίζει στην Γκιβάτ Σμουέλ. Ούτε μικρότερη. Ούτε περίπου ίση. Ακριβώς η ίδια. Όποιος επιχειρεί να διαγράψει τις ψήφους των Αράβων πολιτών, παραδίδεται στον Νετανιάχου και απαρνείται το Ισραήλ».

Το Reuters σημειώνει την εμπειρία του από την εκλογική Τρίτη: «Στις κάλπες περισσότεροι από 7,3 εκατομμύρια ψηφοφόροι. Μέσα σε κλίμα έντασης, με βανδαλισμούς σε εκλογικά τμήματα, καταγγελίες για εξαφάνιση ψηφοδελτίων και συλλήψεις υπόπτων για εκλογική δωροδοκία, διεξάγονται οι βουλευτικές εκλογές στο Ισραήλ» (27/10).

Ο Β. Νετανιάχου δεν υποχωρεί, προβάλλει κάθε σενάριο που θεωρεί ότι επιμηκύνει την παρουσία του στην εξουσία. Την ημέρα των εκλογών δήλωσε ότι «το Ιράν είναι πιο αδύναμο από ποτέ. Το Ισραήλ είναι πιο δυνατό από ποτέ». Ο Β. Νετανιάχου παίζει με το κεφάλαιο «ασφάλεια» για να φανατίσει το δικό του κοινό, κάτι που, όπως δείχνουν οι εκλογικοί αριθμοί, τού έδωσε κομματικούς πόντους. Η «πρωτοφανής σύγκρουση» μεταξύ Β. Νετανιάχου-Εγιάλ Ζαμί, αρχηγού του στρατού, γύρω από την οργάνωση επίθεσης κατά του Ιράν εξηγεί εν μέρει χθεσινούς αριθμούς. Ο Ε. Ζαμί «ζήτησε (από τον Νετανιάχου) να του παρασχεθούν υπογεγραμμένα έγγραφα σχετικά με τη νομική εξουσιοδότηση της επιχείρησης» (J. Post, 26-10).

Με βάση όλο το πιο πάνω «υλικό», ο πρώην πρωθυπουργός του Ισραήλ Εχούντ Ολμέρτ, σε συνέντευξή του στο Al-Arabiya English στις 27/10, σημείωσε ότι «είτε οι πολίτες ψήφισαν τον Μπένετ, είτε τον Άιζενκοτ, είτε τον Λαπίντ, είτε τον Γκολάν –οι διαφορές δεν είναι αμελητέες, αλλά όλοι τους βρίσκονται στη σωστή πλευρά της ιστορίας– ενώ ο Νετανιάχου βρίσκεται στη λάθος πλευρά της ιστορίας».

www.larkoslarkou.org.cy

Γιατί στην Κύπρο δεν αλλάζει τίποτα

Του **ΜΙΧΑΛΗ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ**

Παρακολουθούσα τις προάλλες μια εξαιρετική παρουσία του υπουργού Ανάπτυξης της Βρετανίας Νταν Τόμλινσον στο Sky News. Εκεί, ο δημοσιογράφος Εντ Κόνγεϊ, χωρίς να τον έχει προειδοποιήσει, του έβγαζε συνεχώς γραφικές παραστάσεις για το δημόσιο χρέος, τα μέτρα κοινωνικής στήριξης, την περιφερειακή ανάπτυξη κ.λπ. και ο Τόμλινσον εξηγούσε με αριθμούς αλλά και παραθέτοντας το φιλοσοφικό υπόβαθρο, την οικονομική πολιτική της κυβέρνησής του. Μπορεί να μη με βρίσκουν σύμφωνο πολιτικές των Εργατικών, αλλά η μόλις οκτώ λεπτών συζήτηση ήταν ένας ύμνος στη δημοκρατία και τη λογοδοσία.

Στις ΗΠΑ, έχουμε αυτές τις μέρες τις ενδιάμεσες εκλογές και η συζήτηση γίνεται σχεδόν αποκλειστικά για το κόστος ζωής, τον πληθωρισμό, τον πόλεμο στο Ιράν και την τεχνητή νοημοσύνη, τώρα που οι φανατισμοί για το μεταναστευτικό και τη «woke» ατζέντα έχουν υποχωρήσει. Στην Αυστραλία, η υπουργός Οικονομικών Κέιτ Γκάλαχερ αντιμετωπίζει τεράστιο πολιτικό πρόβλημα, μετά που στη Βουλή απέτυχε να υπερασπιστεί την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Τα παραδείγματα, μόνο για αυτή τη βδομάδα, είναι δεκάδες.

Ο Κρις Ζαμπάς, χρήστης του «Χ», αναδημοσίευσε την παρουσία του Τόμλινσον, κάνοντας δύο πολύ εύστοχες ερωτήσεις: «Υπάρχουν δημοσιογράφοι στην Κύπρο που θα μπορούσαν να παρουσιάσουν την κατάσταση της οικονομίας με τέτοιο απλό τρόπο; Υπάρχουν πολιτικοί στην Κύπρο που θα μπορουσαν να σταθούν, χωρίς μάλιστα προετοιμασία, και να εξηγήσουν τι προσπαθεί να κάνει η κυβέρνηση;». Η αλήθεια είναι πως όχι. Αυτοί που υπάρχουν είναι ελάχιστοι και, απ' αυτούς, ακόμη λιγότεροι πλέον ασχολούνται.

Στη χώρα μας, είχαμε τις ίδιες μέρες τη συζήτηση στη Βουλή για τον προϋπολογισμό της Παιδείας. Της μεγαλύτερης μας εθνικής αποτυχίας. Όχι μόνο γιατί τα παιδιά μας βγαίνουν από τα σχολεία λειτουργικά αναλφάβητα (το 45%), αλλά και επειδή το κόστος της παιδείας και της παραπαιδείας γονατίζει τη μέση οικογένεια αλλά και την καθημερινή ζωή των γονιών, των παιδιών και κατ' επέκταση όλων μας. Την ίδια στιγμή, ΠΟΕΔ, ΟΕΛΜΕΚ και ΟΛΤΕΚ ζήτησαν συνάντηση με τον Πρόεδρο για το σύστημα διορισμών και προειδοποίησαν με κλιμάκωση μέτρων, προκειμένου να μην καταργηθεί ο κατάλογος διοριστέων, όπως συμφώνησαν πριν από δέκα χρόνια.

Η υπουργός Παιδείας παρουσίασε τον προϋπολογισμό €1,699 δισ. για το 2027, αυξημένο κατά 5% από πέρυσι.

Πού είναι λοιπόν η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την οποία δεν προβλέπεται κανένα ποσό;

Πράγματι, η Κύπρος ξοδεύει το πέμπτο μεγαλύτερο ποσοστό των κρατικών δαπανών στην παιδεία, σε όλη την Ευρώπη. Οι εκπαιδευτικοί μας είναι στην πρώτη τριάδα των πιο ακριβοπληρωμένων Ευρωπαίων εκπαιδευτικών, με βάση την αγοραστική δύναμη. Ποιο το πρόβλημα; Ότι έχει τα χειρότερα των αποτελεσμάτων και η δημόσια συζήτηση δεν ασχολείται με αυτό. Με την ίδια την υπουργό να παραδέχεται ότι χωρίς τομές δεν πρέπει να περιμένουμε βελτίωση. Μα, καλά, ποιος είναι ο αρμόδιος για τις τομές αυτές;

Ας ξεκινήσουμε από τους αριθμούς, όπως αναφέρονται στον ίδιο τον προϋπολογισμό. Τα επιπλέον χρήματα για το 2027 είναι €88,9 εκατομμύρια. Τα €60,1 εκατομμύρια από αυτά, περίπου τα δύο τρίτα, πηγαίνουν στο μισθολογικό κόστος: νέες θέσεις, προσαυξήσεις και ΑΤΑ. Γενικά, στον προϋπολογισμό για τα σχολεία δημοτικής, μέσης και τεχνικής εκπαίδευσης, το μισθολόγιο απορροφά το 80% περίπου από κάθε ευρώ. Για όλα τα υπόλοιπα, από βιβλία και εργαστήρια μέχρι κλιματιστικά και προγράμματα στήριξης, μένουν είκοσι σεντ. Πού είναι λοιπόν η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση για την οποία δεν προβλέπεται κανένα ποσό; Πού είναι η ανάγκη να αλλάξουμε τα πράγματα, όταν ούτε καν ψίχουλα δεν περιλαμβάνουμε στους σχεδιασμούς της χώρας μας; Μπορείτε να φανταστείτε την Κύπρια υπουργό σε ένα τηλεοπτικό στούντιο, μπροστά σε ένα γράφημα με το 379 της PISA δίπλα στο 13,2% των δαπανών μας; Να πρέπει να εξηγήσει την απόλυτη χρεοκοπία; Φαντάζομαι πως όχι. Όπως ούτε και εγώ.

Κανείς, σχεδόν, δεν θα κάνει αυτή τη δημόσια συζήτηση. Όχι μόνο στην παιδεία, αλλά σε οποιοδήποτε θέμα. Είτε είναι η ενέργεια, είτε ο καλπάζων πληθωρισμός, είτε η δικαιοσύνη, είτε το στεγαστικό είτε, ακόμα, και το Κυπριακό. Κανείς δεν θα νιώσει την πίεση ή τον έλεγχο στη δημόσια σφαίρα για να αναγκαστεί να υπηρετήσει μια μεταρρύθμιση. Και κανείς δεν είναι πλέον διατεθειμένος να βάλει κάτω το κεφάλι του για να σηκώσει το λάβαρο και την ευθύνη μιας αλλαγής. Ειδικά από την ώρα που, πλέον, όχι μόνο το πολιτικό και το δημοσιογραφικό σύστημα θα τον κονιορτοποιήσουν επειδή «τόλμησε» να χαλάσει την πιάτσα, αλλά και η ίδια η κοινωνία θα τον στείλει σπίτι του.

Στην Κύπρο δεν θα αλλάξει τίποτα, όσο η δημόσια συζήτηση περιορίζεται στο κουτσομπολιό, την κλειδαρότρυπα, τις πικρίες και τη θεώρηση των αξιωμάτων ως επαγγελματική ανέλιξη, αντί δημόσιου λειτουργήματος. Όσο δεν έχουμε ούτε πολιτικούς, ούτε δημοσιογράφους να οδηγούν την κοινωνία στον δρόμο μιας καλύτερης χώρας.

michalis@michalis.com

Αγανακτισμένες ευρω-κυβερνήσεις

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

«Φρόνιμος» πλην αγανακτισμένος βουλευτής, έλεγε πριν από μερικές μέρες ότι ανέθεσε στην επιστημονική του σύμβουλο, στον μισό της χρόνο, να συμπληρώνει αιτήσεις φτωχών και καταφρονημένων και έριχνε τα εξ αμάξης στη γραφειοκρατία, η οποία δεν έχει ούτε ιερό ούτε όσιο. «Απαιτούν από ανθρώπους, οι οποίοι βλέπουν την αίτηση και τρέμουν, οι οποίοι δεν ξέρουν να γράφουν καλά ελληνικά –ούτε το όνομα τους– να συμπληρώνουν κατεβατά κόλλες και να τρέχουν για να μαζέψουν ένα σωρό χαρτιά. Και όλα αυτά για να πάρουν ένα επίδομα». Άλλος αγανακτισμένος βουλευτής, φώναζε με τους «καρεκλοκένταυρους», οι οποίοι παραλαμβάνουν αιτήσεις με πολλά έγγραφα και αν έχει ένα ασήμαντο λάθος –έφερε και παραδείγματα– αντί να τηλεφωνήσουν στον αιτητή να διορθώσει το μικρό λάθος, του απορρίπτουν την αίτηση. Και οι καταφρονημένοι, θα πρέπει να ξεκινήσουν από την αρχή, να περιμένουν πάλι για μήνες, ώστε να εξεταστεί η αίτησή τους. Η ιστορία συνεχίστηκε με «μπινελίκια» κατά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία όπως ισχυρίζονται, θεσμοθέτησε μια ατέλειωτη γραφειοκρατία. Και άντε μετά, να πιστέψεις τον «κουμπάρο τον ξεφτίλα» όπως λέει και το τραγούδι του Γιάννη Μηλιώκα.

Η ατέλειωτη γραφειοκρατία και η αδυναμία προώθησης και εφαρμογής πολιτικών οι οποίες να αγγίζουν τους λιγότερο τυχερούς Ευρωπαίους πολίτες, οδήγησε σε μεγάλες διαδηλώσεις αγανακτισμένων πολιτών. Τώρα φαίνεται ότι ήρθε η σειρά κυβερνήσεων να εκφράσουν την αγανάκτησή τους, για τη γραφειοκρατία των Βρυξελλών. Σύμφωνα με πληροφορίες, η Αυστρία, η Τσεχία, η Δανία, η Γερμανία, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Ιταλία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Σλοβενία και η Σλοβακία, κινούνται ομαδικά «για τη μείωση των αδικαιολόγητων διοικητικών βαρών και την προώθηση απλών διοικητικών δομών στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Απλούστευση, όσο και αν φαίνεται παράδοξο ζήτησε και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ώστε να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα. «Κότσαραν» και την ακατανόητη για πολλούς φράση, «η νομοθεσία να είναι απλή εκ σχεδιασμού, εφαρμόσιμη στην πράξη, να σέβεται τις αρχές της αναλογικότητας και της επικουρικότητας και να διασφαλίζει ασφάλεια δικαίου και συνεπώς, ασφάλεια για τις επενδύσεις». Με απλά λόγια, όλα ξεκινούν και τελειώνουν στους επενδυτές και μετά έρχονται οι πολίτες οι οποίοι ζουν χωρίς σπίτια και με μισθούς πείνας. Οι 13 ισχυρές χώρες της Ευρώπης, φαίνεται ότι ήδη ξεκίνησαν τον πόλεμο κατά της γραφειοκρατίας, αφού χωρίς να το διαλαλούν, δεν προχωρούν στην ψήφιση και υιοθέτηση σειράς οδηγιών και κανονισμών, νομοθετήματα τα οποία είναι ώριμα και πέρασαν από τις πολύπλοκες διαδικασίες. Αντιλαμβάνονται πλέον οι ισχυροί της Ευρώπης, ότι οι πολίτες δεν μπορούν να αποδεχτούν και να υιοθετήσουν νέες αλλαγές, τις οποίες προωθούν «χρυσοπληρωμένοι» τεχνοκράτες, οι οποίοι ζουν στον δικό τους κόσμο, χωρίς επαφή με τον κόσμο. Οι ισχυροί της Γηραιάς Ηπείρου ζητούν και μια συστηματική επανεξέταση του κοινοτικού κεκτημένου (acquis communautaire). Με άλλα λόγια, ζητούν να αλλάξει η βάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το κεκτημένο, το οποίο αποτελεί «σημαία» και για την Κύπρο. Η ομάδα των χωρών, υποδεικνύει ότι «στόχος πρέπει να είναι η νομοθεσία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης να θεσπίζεται μόνο όταν η δράση της Ένωσης είναι αναγκαία και προσθέτει αξία, και να σχεδιάζεται με τρόπο αναλογικό, συνεκτικό και νομικά προβλέψιμο, υποστηρίζοντας ένα επιχειρηματικό περιβάλλον στο οποίο οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις μπορούν να επενδύουν, να καινοτομούν και να αναπτύσσονται».

Η «κατάρα» του πληθωρισμού θερίευει σε όλη την Ευρωζώνη και ροκανίζει μισθούς και εισοδήματα, προκαλώντας πανικό σε κυβερνώντες και οικονομολόγους. Το όνειρο της ευημερούσας Ευρώπης, άρχισε να κλονίζεται και οι συνεχιζόμενοι πόλεμοι Ρωσίας-Ουκρανίας και πολλών άλλων χωρών, στη Μέση Ανατολή, άδειασαν τα ενεργειακά αποθέματα της γηραιάς ηπείρου. Ιστορικά και στον Πρώτο και στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, πρώτη έγνοια των επιτιθέμενων Γερμανών και των συμμάχων τους, ήταν η εξασφάλιση καυσίμων και ακολούθως ήταν η κατασκευή οπλικών συστημάτων. Η Ευρώπη μπορεί να έχει τεχνογνωσία και μέταλλα, αλλά δεν έχει καύσιμα. Για αιώνες έκαιγαν δέντρα για να ζεσταθούν και να κινήσουν τα εργοστάσια. «Η αλαζονεία είναι αδελφή της εξουσίας», λέει ένα ρητό και κάθε φορά που συρρικνωνόταν ο έλεγχος της εξουσίας, τα αποτελέσματα ήταν τραγικά. Η λεγόμενη τέταρτη εξουσία, η δημοσιογραφία –πάντα χωρίς νόμους και αστυνόμους– για αιώνες είχε καθήκον να ελέγχει τις εξουσίες και να συμβάλλει στη μείωση της αλαζονείας. Σήμερα τα δεδομένα μπορεί να άλλαξαν, αλλά οι φυσικοί κανόνες δεν αλλάζουν ποτέ. Κατά τα άλλα, οι ταγοί της Ευρώπης επιβεβαιώνουν μέρα με τη μέρα, ότι η χειρότερη μορφή φασισμού είναι η φτώχεια. Και από το άδειο στομάχι, ξεκινούν όλα τα κακά…

kaparispan@yahoo.gr

Η κριτική σκέψη δεν έχει εθνικότητα

Του **ΑΝΤΡΟΥ Γ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ**

Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης αποτελεί θεμελιώδη στόχο της σύγχρονης εκπαίδευσης και βασική προϋπόθεση για την ενεργό συμμετοχή των νέων στη δημοκρατική κοινωνία. Μια πρόσφατη συζήτηση στο μάθημα των Αγγλικών, με αφορμή τις μαθητικές διαμαρτυρίες στη Γαλλία, ανέδειξε τις δυνατότητες των μαθητών και μαθητριών να προσεγγίζουν σύνθετα κοινωνικά ζητήματα, να αξιολογούν πληροφορίες και να διαμορφώνουν τεκμηριωμένες απόψεις, αξιοποιώντας τις προσωπικές τους εμπειρίες και τις γνώσεις τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασαν οι τοποθετήσεις μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία, οι οποίοι/οποίες είτε είχαν βιώσει παρόμοιες καταστάσεις στη Γαλλία είτε είχαν προσωπικές εμπειρίες από τις χώρες καταγωγής τους. Οι παρεμβάσεις τους ανέδειξαν τη σημασία της βιωματικής γνώσης, χωρίς να παραγνωρίζεται η ανάγκη διασταύρωσης των πληροφοριών και εξέτασης διαφορετικών οπτικών.

Χαρακτηριστική ήταν η μαρτυρία μαθητή, γεννημένου στη Γαλλία και απόφοιτου της γαλλικής γυμνασιακής βαθμίδας. Περιέγραψε δυσκολίες που, σύμφωνα με την εμπειρία του, αφορούσαν τις σχολικές υποδομές, τη συντήρηση των κτιρίων, την έλλειψη κατάλληλων αιθουσών και τη λειτουργία των μαθητικών συμβουλίων. Παράλληλα, αναφέρθηκε στις απαιτήσεις του σχολικού ωραρίου, στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και σε περιστατικά βίας μεταξύ μαθητών/μαθητριών, αλλά και αστυνομικής βίας κατά τη διάρκεια διαμαρτυριών. Οι εμπειρίες αυτές συνέβαλαν, όπως ανέφερε, στην απόφαση της οικογένειάς του να αναζητήσει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και εκπαίδευσης στην Κύπρο.

Αντίστοιχα, μαθητής με καταγωγή από χώρα της Ασίας ανέδειξε προβληματισμούς για τις εκπαιδευτικές ανισότητες στη χώρα του, αναφερόμενος στις ελλείψεις υποδομών, στις οικονομικές δυσκολίες που περιορίζουν την πρόσβαση στη μόρφωση και στον κίνδυνο πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου.

Οι μαρτυρίες αυτές δεν συνιστούν συνολική αξιολόγηση των αντίστοιχων εκπαιδευτικών συστημάτων, προσφέρουν όμως ουσιαστικά ερεθίσματα για συγκριτική προσέγγιση των εκπαιδευτικών προκλήσεων και των κοινωνικών ανισοτήτων.

Στον διάλογο αναδείχθηκαν επίσης προβλήματα που απασχολούν τα σχολεία της Κύπρου, όπως οι καθυστερήσεις στη στελέχωση, οι ελλείψεις διδακτικών βιβλίων και οι συμπεριφορές που διαταράσσουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Παρά τις δυσκολίες, ιδιαίτερα θετική υπήρξε η αναγνώριση της προσφοράς των Κύπριων εκπαιδευτικών από μαθητές/μαθήτριες διαφορετικής προέλευσης. Η ευγένεια, η αφοσίωση, το ενδιαφέρον και η προσπάθεια μετάδοσης γνώσεων αναφέρθηκαν ως σημαντικά στοιχεία της εκπαιδευτικής εμπειρίας τους.

Οι διαπιστώσεις αυτές αναδεικνύουν το σύνθετο έργο των εκπαιδευτικών στην Κύπρο και διεθνώς. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαχειριστούν ελλείψεις, κοινωνικές ανισότητες, διαφορετικές γλωσσικές αφετηρίες και ποικίλες μαθησιακές ανάγκες, διατηρώντας παράλληλα ένα ασφαλές, συμπεριληπτικό και δημιουργικό περιβάλλον. Η εμπειρία των παλαιότερων εκπαιδευτικών, σε συνδυασμό με την ανανέωση, τις νέες ιδέες και τη διάθεση προσφοράς των νεότερων, μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη συνεχή βελτίωση της εκπαίδευσης.

Κεντρικό συμπέρασμα αποτελεί ότι η κριτική σκέψη δεν εξαρτάται από την εθνικότητα ή την καταγωγή των μαθητών. Κύπριοι και αλλοδαποί μαθητές/μαθήτριες διαθέτουν τη δυνατότητα να αναλύουν, να αμφισβητούν δημιουργικά, να αναγνωρίζουν τα γνωστικά τους κενά και να διαμορφώνουν προσωπική άποψη. Η ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων, ωστόσο, δεν είναι αυτονόητη. Προϋποθέτει κατάλληλα μαθησιακά ερεθίσματα, πρόσβαση σε αξιόπιστες πηγές, ενθάρρυνση του διαλόγου και συστηματική παιδαγωγική καθοδήγηση.

Στο πλαίσιο της μετάβασης προς ένα σύγχρονο, ανθρωποκεντρικό και συμπεριληπτικό σχολείο, ο εκπαιδευτικός δεν περιορίζεται στη μετάδοση γνώσεων. Δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε η φωνή του/της κάθε μαθητή/μαθήτριας να ακούγεται, να ερευνά, να τεκμηριώνει και να σέβεται τη διαφορετική άποψη. Την ευθύνη αυτή δεν μπορεί, βεβαίως, να επωμίζεται αποκλειστικά ο εκπαιδευτικός της τάξης, αλλά απαιτείται θεσμική στήριξη, κατάλληλες υποδομές και ουσιαστική συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Το σχολείο οφείλει να καλλιεργεί πολίτες που δεν αναπαράγουν απλώς όσα διαβάζουν, αλλά αναζητούν την αλήθεια, αξιολογούν τα δεδομένα και συμμετέχουν υπεύθυνα στον δημόσιο διάλογο. Και σε αυτή την προσπάθεια, η καταγωγή δεν καθορίζει τις δυνατότητες του/της μαθητή/μαθήτριας, αφού η ποιότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών και η παιδαγωγική καθοδήγηση μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

Ο κ. Άντρος Γ. Καραγιάννης είναι τέως δήμαρχος Δερύνειας, καθηγητής Αγγλικών με Σύμβαση, Λύκειο Παραλιμνίου.

Η ικανοποίηση αποτυπώνεται ακόμη και στην πλάτη του ηγέτη της Βόρειας Κορέας Κιμ Γιονγκ Ουν κατά τη διάρκεια επίδειξης εκτόξευσης πυραύλων. Ασκηση που στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία και ακρίβεια στη στόχευση.

Ο Μακιαβέλι, η γενιά Ζ και οι μαθητικές εξεγέρσεις

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ***

Η φιλελεύθερη δημοκρατία είναι ένα από τα πιο περίεργα πολιτεύματα: αντί να την ενοχλούν, η ηθική αταξία και η κοινωνική αναρχία την ενισχύουν. Κατά τον Λέο Στράους, πρώτος εισηγητής της φιλελεύθερης πολιτικής φιλοσοφίας υπήρξε ο Νικολό Μακιαβέλι, ο οποίος ανέλυσε σε βάθος τη δημοκρατική παράδοση και τις εξεγέρσεις στη Ρώμη στα «Δοκίμια για την Πρώτη Δεκάδα του Τίτου Λίβιου». Στα «Δοκίμια» ο Μακιαβέλι υποστηρίζει, αντίθετα με την κυρίαρχη ανθρωπιστική παράδοση, ότι οι συγκρούσεις ανάμεσα στη Σύγκλητο και τον λαό δεν υπήρξαν αιτία παρακμής της Ρώμης, αλλά πηγή της ελευθερίας και της δύναμής της. Επιμένει ότι οι «πολιτικές αναστατώσεις» (tumulti) των πληβείων (plebs) γέννησαν τους περισσότερους καλούς νόμους.

Προσθέτει δε ότι οι επιθυμίες ενός ελεύθερου λαού σπάνια βλάπτουν την ελευθερία, γιατί πηγάζουν από την καταπίεση. Μόνο όποιος φοβάται την ελευθερία αντιμετωπίζει με αδιάλλακτο δογματισμό τον κοινωνικό αναβρασμό. Η Ρώμη ήταν μια μικτή πολιτεία, στην οποία οι δύο «διαθέσεις» (umori) της πόλης, των μεγάλων που θέλουν να κυριαρχούν και του λαού που θέλει να μην κυριαρχείται, ισορροπούσαν μέσω θεσμών όπως εκείνος των Δημάρχων των πληβείων. Γι' αυτό θεωρεί ότι είναι καλύτερο να εμπιστευτεί κανείς τη φύλαξη της ελευθερίας στον λαό παρά στους ευγενείς. Σύμφωνα με τον Φλωρεντίνο στοχαστή, ο λαός είναι συνήθως σοφότερος και σταθερότερος από τον ηγεμόνα. Από τη Δημοκρατία των Φλωρεντίνων μέχρι τις σημερινές Ευρωπαϊκές Δημοκρατίες, η Δύση έχει γνωρίσει αμέτρητες αναταραχές, επαναστάσεις, εξεγέρσεις, ακόμη και εμφυλίους. Ιδιαίτερα κατά τον δέκατο ένατο αιώνα, πόλεις όπως το Παρίσι ζούσαν σε ένα έντονο επαναστατικό κλίμα, με συχνές εκρήξεις κοινωνικής βίας και εκατοντάδες νεκρούς στους δρόμους, ερείπια, πυρκαγιές και καταστροφές.

Κατά τον εικοστό αιώνα, ιδιαίτερα μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, Ευρώπη και Αμερική γνώρισαν έναν άλλο τύπο επανάστασης, την πολιτισμική. Και αντίθετα από τους προηγούμενους αιώνες, ο φορέας του νέου αυτού τύπου επαναστάσεων δεν ήταν ούτε το έθνος ούτε κάποιος χαρισματικός ηγεμόνας: ήταν μια γενιά, η πρώτη μεταπολεμική, οι boomers. Σύμφωνα με την «Εισαγωγή στη Φιλοσοφία της Ιστορίας» του Χέγκελ, η παγκόσμια ιστορία είναι η πρόοδος της συνείδησης της ελευθερίας. Στον Ανατολικό κόσμο ελεύθερος είναι ένας, ο Μέγας Βασιλέας, στον ελληνικό και τον ρωμαϊκό μερικοί, οι ελεύθεροι πολίτες, και στον γερμανικό (χριστιανικό) κόσμο, στον κόσμο δηλαδή μετά τη Γαλλική Επανάσταση, όλοι. Φορείς αυτής της προόδου δεν είναι απευθείας τα άτομα, αλλά τα «πνεύματα των λαών» (Volksgeister), δηλαδή οι ιστορικές μορφές κοινού ήθους, δικαίου και θεσμών, καθεμία από τις οποίες εκφράζει μια βαθμίδα της αυτοσυνειδησίας του Πνεύματος. Κάθε λαός ή έθνος έχει την εποχή του και τη «σκυτάλη» της παγκόσμιας ιστορίας, και όταν η ζωτικότητά του εξαντληθεί, την παραδίδει σε άλλον. Για τον λόγο αυτό, η παγκόσμια ιστορία είναι σύμφωνα με τον Χέγκελ και «παγκόσμιο δικαστήριο», ανεβάζει και ρίχνει από την παγκόσμια σκηνή έθνη και αυτοκρατορίες. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, τα υποκείμενα δρουν από πάθη και συμφέροντα, αλλά, μέσω της «πανουργίας του Λόγου», πραγματώνουν κάτι ευρύτερο από όσα επιδιώκουν. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα «κοσμοϊστορικά άτομα», όπως ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Ιούλιος Καίσαρας ή ο Ναπολέων.

Ανέκαθεν νέοι και νέες υπήρξαν ένθερμοι οπαδοί της κοινωνικής αλλαγής. Ποτέ όμως πριν τον εικοστό αιώνα δεν θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι τη σκυτάλη προς την πραγμάτωση της συνείδησης της ελευθερίας έχει πάρει ένα νέο ιστορικό υποκείμενο, όχι τα έθνη ή τα κοσμοϊστορικά άτομα, αλλά οι γενιές. Μετά τους boomers, την αμερικανική πολιτισμική επανάσταση, τις εξεγέρσεις σε Πράγα και Βερολίνο, μετά τον Μάη του '68 στη Γαλλία, σήμερα μια άλλη γενιά, η γενιά Ζ συνδέει το όνομά της με τις τωρινές εξεγέρσεις που αντί να αποδυναμώνονται ενισχύονται και, από τη Γαλλία, μεταδίδονται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στη Γαλλία, οι κινητοποιήσεις ξεκίνησαν από μαθητές λυκείου, οι οποίοι αποκλείουν σχολεία και διαδηλώνουν εδώ και πάνω από έναν μήνα, ζητώντας περισσότερους πόρους για τα σχολεία, ενώ στη συνέχεια το κίνημα διευρύνθηκε σε όλη την εργατική τάξη. Στην Ιταλία, φοιτητές σε Ρώμη, Νάπολη, Πάδοβα και Τορίνο οργάνωσαν καταλήψεις πανεπιστημίων, εμπνευσμένες από τη γαλλική κινητοποίηση. Διεθνείς αναλυτές αναφέρουν ότι η ίδια γενιά Ζ, γεννημένη περίπου μεταξύ 1997 και 2012, είχε ήδη προκαλέσει αναταραχές στο Μπαγκλαντές το 2024, στο Νεπάλ το 2025 και στην Ινδία φέτος, και ότι τώρα η Ευρώπη έχει γίνει κεντρικό πεδίο. Στο ταμπλό αυτό προστίθενται η Σερβία και πλέον και η Αλβανία. Στη Σερβία, οι φοιτητές κινητοποιούνται εδώ και δύο χρόνια κατά της διαφθοράς. Οι εκλογές της 25ης Οκτωβρίου και η νίκη του κόμματος των φοιτητών απομάκρυναν από την εξουσία τον «ισόβιο» αυταρχικό ηγέτη Αλεξάνταρ Βούτσιτς φέρνοντας τους ίδιους τους φοιτητές στην εξουσία. Παράλληλα, στην Αλβανία, μαθητές και φοιτητές εντάχθηκαν στο αντικυβερνητικό κίνημα Flamingo και στις συγκρούσεις με αίτημα την παραίτηση του πρωθυπουργού Ράμα.

Ο πίνακας αυτός δείχνει με γλαφυρότητα ότι η Ευρώπη και ο φιλελευθερισμός οδηγούνται μέσα από τις κοινωνικές συγκρούσεις σε ένα νέο στάδιο πολιτισμικής συνείδησης. Αν ακούσουμε τον Μακιαβέλι, αντί να φοβόμαστε τις κινητοποιήσεις, των οποίων ηγείται σήμερα η γενιά Ζ, η πρώτη «παγκόσμια» γενιά μεγαλωμένη εξολοκλήρου στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, θα πρέπει να στοχαστούμε ότι η κοινωνική σύγκρουση βρίσκεται στην ουσία της δημοκρατικής ελευθερίας και σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί απειλή για αυτή, όπως ισχυρίζονται οι οπαδοί του νόμου και της τάξης.

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Το Ηράκλειο περιμένει, η Βεγγάζη βράζει

Το γαλλικό πλοίο που έχει ελλιμενιστεί στην Κρήτη είναι έτοιμο να ξεκινήσει τις έρευνες για το καλώδιο με την έκδοση της σχετικής NAVTEX. Η τουρκολιβυκή ώσμωση περιπλέκει το εγχείρημα

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Η καταγγελία του τουρκικού επεκτατισμού και της πλήρους ασυμβατότητας του τουρκολιβυκού μνημονίου με το διεθνές δίκαιο από τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (ΣΑΟΗΕ), την Πέμπτη, ήταν ό,τι περισσότερο μπορούσε η Αθήνα να κάνει σε επίπεδο δημόσιας διπλωματίας, για ένα ζήτημα το οποίο φαινόταν δρομολογημένο από καιρό. Η τουρκολιβυκή εμπλοκή επηρεάζει και τη δημόσια συζήτηση για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας - Κύπρου (Great Sea Interconnector - GSI), καθώς δημιουργεί ένα σύνθετο περιβάλλον τόσο για την Αθήνα όσο και για την Αγκυρα, η οποία προσθέτει ένα ακόμη επιχείρημα στο τείχος αδιαλλαξίας που έχει υψώσει σε όλα τα ζητήματα που αφορούν την Ανατολική Μεσόγειο. Η έκδοση (ή μη) της NAVTEX για τις έρευνες του «Abeille Marengo», που πλέον έχει ελλιμενιστεί στο Ηράκλειο, θα δείξει αν οι πολιτικές και διπλωματικές επαφές των τελευταίων εβδομάδων ανάμεσα σε Παρίσι και Αγκυρα απέφεραν κάποιους καρπούς. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Γάλλοι πρακτικά έχουν να ισορροπήσουν ανάμεσα στην ανάγκη το έργο να υλοποιηθεί, προκειμένου οι εταιρείες τους να μην εκτεθούν περαιτέρω και στο πολύ σαφές πλαίσιο των ελληνικών θέσεων.

Δεδομένου ότι η τουρκική κυβέρνηση προανήγγειλε ότι πριν από το τέλος του χρόνου θα κατατεθεί στην Εθνοσυνέλευση και το νομοσχέδιο της «Γαλάζιας Πατρίδας», οι επόμενοι μήνες θα περιλαμβάνουν αρκετές «παγίδες» ρητορικής –και όχι μόνο– έντασης. Από την Αθήνα δεν πέρασε απαρατήρητο εκτενές άρθρο-ανάλυση για τη «Γαλάζια Πατρίδα» από τον αρχηγό του τουρκικού Ναυτικού Ερτζουμέντ Τατλίογλου με τίτλο «Από τη συνοριακή γραμμή στο θαλάσσιο όραμα». Κατ' αρχάς, είναι ενδεικτικό ότι το άρθρο υπογράφει ένας στρατιωτικός, ενώ επί της ουσίας πραγματεύεται την αξία της ναυτικής ισχύος ώστε η Τουρκία να κατορθώσει να επιτύχει τη «μετατροπή» των θαλασσών που την περικλείουν σε περιοχή «ευημερίας, παραγωγής και ασφάλειας». Επί τούτου, αρμόδιες πηγές σημειώνουν στην «Κ» ότι η επιλογή που έκανε η Ελλάδα πριν από περίπου έξι χρόνια για ενίσχυση των Ενόπλων Δυνάμεών της είχε ως βασική παράμετρο στη λήψη αποφάσεων ακριβώς αυτή την προοπτική.

Φυσικά, για την Ελλάδα η διπλωματία παραμένει πάντα η πρώτη επιλογή, ωστόσο οι τρέχουσες συνθήκες περιλαμβάνουν μεγάλο βαθμό αβεβαιότητας. Η πρώτη ανάλυση της Αθήνας είναι ότι στην τρέχουσα φάση η Αγκυρα προφανώς προωθεί τα συμφέροντά της, αλλά, ευρισκόμενη όπως είναι στο μέσον δύο μεγάλων μετώπων, της Ουκρανίας και του Ιράν - Περσικού Κόλπου, έχει άλλες προτεραιότητες. Για την ελληνική διπλωματία, οι ενδιάμεσες εκλογές στις ΗΠΑ και η πιθανή απώλεια των δύο αντιπροσωπευτικών σωμάτων από τους Ρεπουμπλικανούς, λόγω της αποτυχίας της κυβέρνησης του Ντόναλντ Τραμπ να τιθασεύσει τις αρνητικές συνέπειες του πολέμου στο Ιράν στην αμερικανική οικονομία, αντιμετωπίζονται ως ένα πολύ ανησυχητικό ενδεχόμενο, που θα μπορούσε να οδηγήσει σε αποφάσεις περαιτέρω αποσταθεροποίησης της περιοχής.

Οι ενδείξεις για την πιθανότητα επανέναρξης των πολεμικών περιπετειών στον Περσικό Κόλπο έχουν έλθει στην Αθήνα τόσο από την Ουάσιγκτον όσο και από τις Βρυξέλλες. Μάλιστα, σε επίπεδο Ε.Ε., αν και η Ελλάδα υποστηρίχθηκε ως κράτος-μέλος στο ζήτημα της κύρωσης του τουρκολιβυκού μνημονίου από τη Βεγγάζη, υπάρχει η ανάλυση ότι η Τουρκία αποτελεί αναντικατάστατο εταίρο σε σειρά από κρίσιμα μέτωπα. Επιπλέον, σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες που έχει στη διάθεσή της η «Κ», η Ε.Ε. θεωρεί την Αγκυρα κομβικό παράγοντα για την ειρήνευση στην Ουκρανία, αλλά και τη διαχείριση νέας πιθανής κρίσης από το Ιράν.

Το ταγκό της Λιβύης

Η κρίση των τελευταίων εβδομάδων στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αλλά, κυρίως, η κατάσταση στην περιοχή της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, έφερε, επίσης, στην επιφάνεια το πάγιο διπλωματικό έλλειμμα της χώρας σε όλη την περιοχή από την Τυνησία μέχρι το Λεβάντε. Αυτή τη στιγμή η μεσανατολική πολιτική της Αθήνας κρέμεται από τις άριστες σχέσεις με δύο βασικούς δρώντες. Ο πρώτος είναι, βέβαια, το Ισραήλ, το οποίο αποτελεί στρατηγικό εταίρο για την Ελλάδα, ουσιαστικό αντίπαλο για την Τουρκία στη Μέση Ανατολή, αλλά έχει πολύ λίγους αυθεντικούς συμμάχους. Και ο δεύτερος είναι η Αίγυπτος, η οποία προς το παρόν, λόγω των στενά δικών της συμφερόντων, στέκεται σκληρά εναντίον του τουρκολιβυκού μνημονίου, αγνοώντας τις μάλλον «μπακαλίστικες» υποσχέσεις για «παραχωρήσεις» της Αγκυρας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Και οι δύο αυτές χώρες, πάντως, δεν κατόρθωσαν να «χορέψουν το ταγκό» που απαιτείτο στο πεδίο της ανατολικής Λιβύης, στη Βεγγάζη της φατρίας των Χαφτάρ, οι οποίοι αποδείχθηκαν μαέστροι του παζαριού με όλους όσοι τους είχαν προσεγγίσει. Η Ελλάδα, η Αίγυπτος και το Ισραήλ βρέθηκαν στην πλευρά των χαμένων. Η Ελλάδα, διότι η Βεγγάζη κύρωσε το τουρκολιβυκό μνημόνιο. Η Αίγυπτος, διότι οι Τούρκοι έφεραν τον στρατό τους στα σύνορα Λιβύης και Αιγύπτου. Και τούτο παρά το γεγονός ότι οι Αιγύπτιοι είχαν στηρίξει τον Χαφτάρ, ενώ του είχαν ζητήσει και να διαχειριστεί κάποιες από τις ανησυχίες τους. Οπως, για παράδειγμα, το γεγονός ότι στις τάξεις των δυνάμεων του Χαφτάρ φαίνεται ότι υπάρχουν και στελέχη της Χαμάς. Κάτι που τράβηξε την προσοχή του Ισραήλ, που είναι ο τρίτος –προς το παρόν– χαμένος, αφού δεν κατόρθωσε να αποκτήσει αποτύπωμα στη Βεγγάζη, παρά τις προσφορές που απηύθυνε προς τον στρατάρχη Χαλίφα Χαφτάρ και τους γιους του.

Πέρα από την Τουρκία, σημαντικός κερδισμένος στην παρτίδα σκακιού της Βεγγάζης είναι τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ), μιας και πέτυχαν να αναλάβουν (από κοινού με τους Τούρκους) την αναδιοργάνωση του ενοποιημένου στρατού της Λιβύης. Βέβαια, τα φαινόμενα απατούν, καθώς, σύμφωνα με πληροφορίες, ο υπαρχηγός του λιβυκού στρατού Σαντάμ Χαφτάρ –και επισπεύδων της κύρωσης του τουρκολιβυκού μνημονίου μετά την εκπαραθύρωση του Ακίλα Σάλεχ από τη θέση του προέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων της Λιβύης– είναι δυσαρεστημένος. Οι Τούρκοι είχαν υποσχεθεί στον Σαντάμ Χαφτάρ το «δαχτυλίδι» της υποστήριξης για την προεδρία της ενοποιημένης Λιβύης. Ο φυλετικός κατακερματισμός της χώρας, όμως, δεν συγχωρεί τέτοιες βεβαιότητες και, όπως φαίνεται, η προοπτική αυτή έχει ξεσηκώσει διάφορους τοπικούς παράγοντες, ιδιαίτερα στην περιοχή της Μισράτας στη δυτική Λιβύη, η οποία είναι η πιο πλούσια πόλη της χώρας.

Με αυτά τα δεδομένα, το παιχνίδι στη Λιβύη γίνεται στην πραγματικότητα ακόμη πιο χαοτικό, γεγονός που δεν είναι κατ' ανάγκην αρνητικό για την Ελλάδα.

Σύννεφα στον ορίζοντα

Η τουρκική κυβέρνηση προανήγγειλε ότι πριν από το τέλος του χρόνου θα κατατεθεί το νομοσχέδιο της «Γαλάζιας Πατρίδας», γεγονός που προμηνύει ότι οι επόμενοι μήνες θα περιλαμβάνουν αρκετές «παγίδες» ρητορικής – και όχι μόνο– έντασης.

Κάλπες και πόλεμος

Πιθανή απώλεια του Κογκρέσου από τους Ρεπουμπλικανούς θα μπορούσε να προκαλέσει «ανάφλεξη» στη Μέση Ανατολή. Στην Αθήνα φτάνουν ενδείξεις για πιθανή επανέναρξη των επιχειρήσεων στον Κόλπο, γεγονός που θα αναβαθμίσει την τουρκική επιρροή.

REUTERS/JEENAH MOON

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης παρουσιάζει στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ τον χάρτη της Μεσογείου, στον οποίο αποτυπώνεται το παράνομο τουρκολυβικό μνημόνιο. Η τουρκολιβυκή εμπλοκή επηρεάζει και τη δημόσια συζήτηση για την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας - Κύπρου, με το γαλλικό πλοίο «Abeille Marengo» να περιμένει εντολή απόπλου από το Ηράκλειο.

Φόρμουλα επιδιαιτησίας στη Λιβύη από την Αγκυρα

Διαμεσολάβηση για ένωση Τρίπολης - Βεγγάζης. Συζητήσεις και για νέα βάση στη Σαουδική Αραβία

Του ανταποκριτή μας στην ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΜΑΝΩΛΗ ΚΩΣΤΙΔΗ

Με δύο νέα δόγματα δημιουργείται η νέα στρατιωτική δομή της Τουρκίας. Σύμφωνα με πληροφορίες που δημοσιεύονται και στον τουρκικό Τύπο, στο υπουργείο Αμυνας της γειτονικής χώρας προχωρούν οι διαδικασίες για την προετοιμασία ενόψει ενός πολέμου μεγάλης κλίμακας, λαμβάνοντας υπόψη τις παγκόσμιες εξελίξεις, αλλά και για την επέκταση της στρατιωτικής παρουσίας και των πεδίων δράσης των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων στο εξωτερικό, με την ίδρυση νέων στρατιωτικών βάσεων σε όλο τον κόσμο, κυρίως όμως σε χώρες της Αφρικής και της Ασίας.

Την περασμένη εβδομάδα ο αρχηγός του τουρκικού ναυτικού Ερτζουμέντ Τατλίογλου, σε ομιλία του μετά την άσκηση με τη χρήση πολλών μη επανδρωμένων σκαφών, οχημάτων και μη επανδρωμένων αεροσκαφών, είχε τονίσει ότι «είναι μια άσκηση για τον πόλεμο που θα διεξάγουμε στο μέλλον».

Σύμφωνα με την εφημερίδα Hürriyet, η νέα προσέγγιση της Αγκυρας περιλαμβάνει τη συνεργασία με πολλές χώρες σε διαφορετικές ηπείρους, κυρίως στην Αφρική και την Ασία, κατά το πρότυπο άλλων μεγάλων χωρών. Η ανάπτυξη νέων στρατιωτικών, ναυτικών και αεροπορικών βάσεων εξετάζεται στο πλαίσιο των διμερών στρατιωτικών σχέσεων και των συμμαχιών στις οποίες συμμετέχει η Τουρκία.

Η Τουρκία διατηρεί επί του παρόντος στρατιωτική παρουσία σε χώρες όπως το Κατάρ, η Σομαλία, η Λιβύη, η Συρία, το Ιράκ, η Αλβανία και το Κόσοβο, καθώς και σε άλλες χώρες, με διαφορετικές μορφές.

Υπάρχουν ήδη πληροφορίες πως η Σαουδική Αραβία συζητάει με την Τουρκία την εγκατάσταση στρατιωτικής βάσης στο έδαφός της, πέραν του κύριου αρχηγείου της Συμμαχίας της Μέκκας. Το μοντέλο που εξετάζεται αναμένεται να είναι παρόμοιο με την τουρκική στρατιωτική δομή στο Κατάρ. Οι κύριοι στόχοι είναι η ενίσχυση της αποτροπής με την παρουσία τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων, η παροχή εκπαίδευσης και συμβουλευτικής υποστήριξης στο σαουδαραβικό στρατιωτικό προσωπικό, αλλά και η ανάπτυξη κοινών αμυντικών δυνατοτήτων.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Αγκυρα, μετά την επικύρωση του τουρκολιβυκού μνημονίου από τη Βουλή της ανατολικής Λιβύης, επιχειρεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο και στις πολιτικές εξελίξεις στη Λιβύη.

Την περασμένη εβδομάδα, ο υπουργός Αμυνας της Τουρκίας Γιασάρ Γκιουλέρ συναντήθηκε στην Αγκυρα με τον αντιστράτηγο Σαντάμ Χαφτάρ, γιο του ηγέτη της στρατιωτικής δομής στην ανατολική Λιβύη, Χαλίφα Χαφτάρ, και αναπληρωτή γενικό διοικητή του Λιβυκού Εθνικού Στρατού, καθώς και τον αντιστράτηγο Αμπντουλσαλάμ Ζουμπί, στέλεχος του υπουργείου Αμυνας της διοίκησης με έδρα την Τρίπολη.

Σύμφωνα με πληροφορίες, στη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στις 23 Οκτωβρίου στην Αγκυρα μεταξύ εκπροσώπων των δύο πλευρών εξετάστηκαν νέες φόρμουλες για μια κοινή δομή διοίκησης. Η προσέγγιση που βρίσκεται υπό επεξεργασία αποτελείται από δύο στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η στρατιωτική ενοποίηση, δηλαδή η συγκρότηση ενιαίου στρατού. Αναφέρεται ότι αυτό θα τεθεί σε εφαρμογή στο εγγύς μέλλον. Το δεύτερο στάδιο είναι ο πολιτικός συμβιβασμός. Σύμφωνα με την Αγκυρα, η ισχυρότερη επιλογή που τέθηκε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων είναι η διατήρηση της θέσης του Αμπντούλ Χαμίντ Ντμπεϊμπά ως πρωθυπουργού και η ανάληψη των καθηκόντων του αρχηγού του Γενικού Επιτελείου από τον Σαντάμ Χαφτάρ. Πάντως, μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει κάποιο ευκρινές αποτέλεσμα.

Το αριστούργημα που ύμνησε
τον έρωτα κυκλοφορεί
με την Καθημερινή

Το αξεπέραστο
μυθιστόρημα
της Τζέιν Όστεν
σε μια νέα,
εμπλουτισμένη
έκδοση για
τους παλαιούς
και τους νέους
θαυμαστές της

Την Κυριακή 8/11
με την Καθημερινή

Το γλωσσάρι της υπόθεσης

«Daddy»

Το παρατσούκλι με το οποίο αποκαλούσαν τον Αγγελο Γιαννακόπουλο οι συνεργάτες του, μαζί με το «Boss». Σε συνομιλίες της δικογραφίας εμφανίζεται και στα ελληνικά, ως «ο μπαμπάς».

«Βαφτιστήρια»

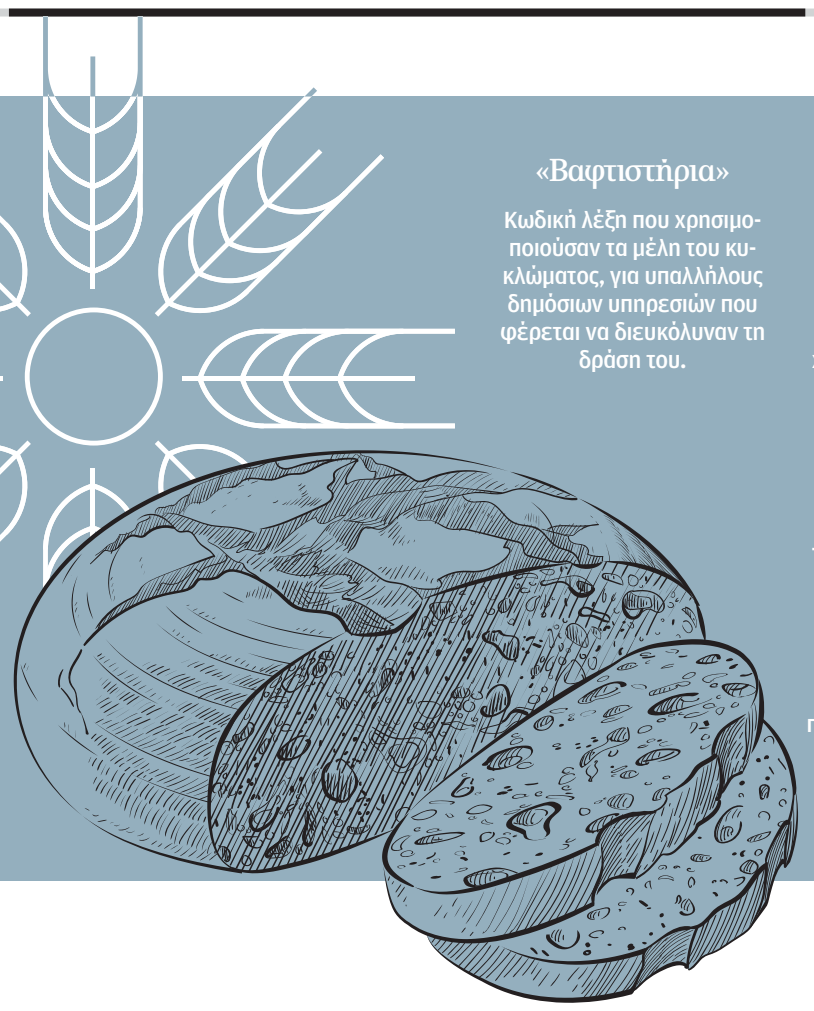
Κωδική λέξη που χρησιμοποιούσαν τα μέλη του κυκλώματος, για υπαλλήλους δημόσιων υπηρεσιών που φέρεται να διευκόλυναν τη δράση του.

«Βρώμισε»

Αργκό της αστυνομικής γλώσσας για μια επιχείρηση που διέρρευσε. Οι ύποπτοι έμαθαν για την έφοδο της ΔΑΟΕ που είχε προγραμματιστεί για τη νύχτα της Κυριακής προς Δευτέρα.

«Σάκης»

Το όνομα με το οποίο αναφέρεται στενός συνεργάτης του Γιαννακόπουλου. Ενας αστυνομικός με τον οποίο έχει φιλική σχέση φέρεται να τον είχε ειδοποιήσει για την επιχείρηση.

Βρώμικο ψωμί με άκρες και στην ΕΛ.ΑΣ.

Παρότι είχε κατηγορηθεί το 2008, ο ιδιοκτήτης του «Χωριάτικου» κατάφερε να μείνει ελεύθερος και να επεκτείνει τις δραστηριότητές του και στον τουρισμό. Μέχρι την ημέρα της σύλληψής του, μπορούσε να παίρνει πληροφορίες από τις διωκτικές αρχές

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΛΙΩΤΗ**

Ενα δαιδαλώδες πλέγμα διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος ξετυλίγει η πρόσφατη έρευνα της αστυνομίας για την υπόθεση του «Χωριάτικου» και τον φερόμενο ως εγκέφαλο της εγκληματικής οργάνωσης Αγγελο Γιαννακόπουλο. Συνελήφθησαν 59 άτομα, διωκόμενα μεταξύ άλλων για μαστροπεία και διακεκριμένη φοροδιαφυγή, μέσω ενός δικτύου πολλών δεκάδων υπαρκτών αλλά και ανύπαρκτων εταιρειών.

Παρότι ο 59χρονος επιχειρηματίας, τον οποίο οι συνεργάτες του αποκαλούσαν «Daddy» ή «Boss», είχε και στο παρελθόν διωχθεί για αδικήματα όπως μαστροπεία και ξέπλυμα, κατάφερε όχι μόνο να παραμείνει εκτός φυλακής, με τις ποινές που του επιβλήθηκαν να έχουν ανασταλτικό χαρακτήρα, αλλά και να διευρύνει τον κύκλο των δραστηριοτήτων του.

Παλαιότερα στελέχη της αστυνομίας θυμούνται ότι η βασική δικογραφία που είχε σχηματιστεί εναντίον του (την περίοδο 2008-2010) για trafficking και ξέπλυμα είχε οδηγηθεί στο ακροατήριο επτά χρόνια μετά τη σύλληψή του. Οπως ήταν αναμενόμενο, οι γυναίκες-θύματα του κυκλώματος, με καταγωγή κυρίως από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, δεν είχαν δώσει το «παρών» στο δικαστήριο. Ελλείψει μαρτύρων κατηγορίας, η ποινική κατάληξη της υπόθεσης ήταν μάλλον ευνοϊκή για τον ιδιοκτήτη της αλυσίδας αρτοποιείων «Το Χωριάτικο».

Τη δεκαπενταετία που ακολούθησε, ο Αγγελος Γιαννακόπουλος κατάφερε όχι μόνο να συνεχίσει αλλά και να διευρύνει τη δραστηριότητά του. Για να το πετύχει χρειάστηκε να χτίσει και να συντηρήσει ένα δίκτυο επαφών όχι μόνο στην αστυνομία, όπου φέρεται να διατηρούσε επί πολλά έτη ισχυρά ερείσματα, αλλά και στις φορολογικές αρχές, την τοπική αυτοδιοίκηση και αλλού.

Στο διάστημα των περίπου 10 μηνών που διήρκεσε η έρευνα της Διεύθυνσης Αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος (ΔΑΟΕ), ο Αγγελος Γιαννακόπουλος και οι άμεσοι συνεργοί του ενημερώθηκαν τουλάχιστον δύο φορές για την εις βάρος τους έρευνα, καταστρέφοντας πειστήρια και αλλάζοντας τον τρόπο δράσης τους.

Η πρώτη ήταν στα τέλη Μαΐου, όπως χαρακτηριστικά περιγράφεται στα επίσημα δικαστικά έγγραφα της υπόθεσης που μελέτησε η «Κ».

«Ο Αγγελος Γιαννακόπουλος», αναφέρεται χαρακτηριστικά, «έλαβε πληροφόρηση περί της ποινικής διερεύνησης της δραστηριότητάς του και του ελέγχου που επρόκειτο να πραγματοποιηθεί από τις διωκτικές-ελεγκτικές αρχές στο "Κεντρικό Γραφείο" της οργάνωσης επί της λεωφόρου Κηφισού 162».

Πηγή με γνώση της πορείας της έρευνας αποκάλυψε στην «Κ» ότι της διαρροής προηγήθηκε συνάντηση, περί τα τέλη Μαΐου, στελεχών της ΔΑΟΕ με υψηλόβαθμους αξιωματούχους του ΕΦΚΑ, από τους οποίους ζήτησαν έγγραφα σχετικά με τις εταιρείες-κελύφη του δικτύου. «Ζητήσαμε εμπιστευτικότητα, αλλά λίγα 24ωρα μετά εκείνη τη συνάντηση καταλάβαμε από τις παρακολουθήσεις των τηλεφώνων ότι οι ύποπτοι είχαν ειδοποιηθεί».

Μερικές μόλις εβδομάδες νωρίτερα, οι αστυνομικοί είχαν καταγράψει συνομιλία στην οποία δύο μέλη του εγκληματικού δικτύου συνεννοούνταν προκειμένου να αγοράσουν καλλυντικά και αρώματα Yves Saint Laurent για να τα δωρίσουν στους «δικούς τους». Αυτόν τον χαρακτηρισμό χρησιμοποιούσαν αναφερόμενοι στους υπαλλήλους των υπηρεσιών που διευκόλυναν τη δράση του κυκλώματος.

Στην επίμαχη συνομιλία, η οποία καταγράφηκε την 6η Απριλίου 2026, κάνουν ονομαστική αναφορά στους υπαλλήλους των υπηρεσιών με τους οποίους συνεργάζονταν, αποκαλώντας τους συνωμοτικά «βαφτιστήρια».

Ανάμεσά τους μια γυναίκα-υπάλληλος της Διεύθυνσης Διεθνών Συνεργασιών και ένα στέλεχος της Διεύθυνσης Διευθέτησης Αναφορών του ΕΦΚΑ, μια αξιωματούχος του υπουργείου Εργασίας κ.ά.

«Προκύπτουν βάσιμες ενδείξεις ότι αποτελούν αθέμιτα ωφελήματα για ενέργειες ή παραλείψεις τους σε σχέση με την άσκηση των καθηκόντων τους», σημειώνουν οι αστυνομικοί σχετικά με την αγορά των καλλυντικών από τα μέλη του εγκληματικού δικτύου.

Η δεύτερη διαρροή της έρευνας έγινε την περασμένη Κυριακή. Η επιχείρηση της ΔΑΟΕ ήταν προγραμματισμένη για τη νύχτα της Κυριακής προς Δευτέρα, με ταυτόχρονες εφόδους και στα τρία στριπ κλαμπ του κυκλώματος στη λεωφόρο Συγγρού και στην οδό Μιχαλακοπούλου. Το πρωί της Κυριακής, ωστόσο, η επικείμενη αστυνομική επιχείρηση «βρώμισε», εξέλιξη που προκάλεσε μεγάλο εκνευρισμό στην ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ. και του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Ο 59χρονος Γιαννακόπουλος εντοπίστηκε και συνελήφθη στα Γιάννενα, καθ' οδόν προς την Αλβανία, όπου σκόπευε να βρει καταφύγιο. Στο στρατηγείο του κυκλώματος επί της λεωφόρου Κηφισού 162 τα μέλη του δικτύου εντοπίστηκαν να προσπαθούν να εξαφανίσουν ψηφιακά πειστήρια από υπολογιστές και servers και χρειάστηκε η συνδρομή της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών για να γίνει ανάκτηση των δεδομένων.

Σύμφωνα με πηγή που μίλησε στην «Κ» υπό τον όρο της ανωνυμίας, την εντολή για την καταστροφή των ψηφιακών πειστηρίων έδωσε στα υπόλοιπα μέλη του κυκλώματος ο στενός συνεργός του Αγγελου Γιαννακόπουλου, ο 43χρονος «Σάκης». Ο συγκεκριμένος φέρεται να ενημερώθηκε για την επικείμενη επιχείρηση του «ελληνικού FBI» από αστυνομικό με τον οποίο διατηρεί επί σειρά ετών φιλική σχέση.

Το κινητό του 43χρονου «Σάκη» βρίσκεται στα χέρια της ΕΛ.ΑΣ., με τις Αρχές να αισιοδοξούν ότι από την ανάλυση των κλήσεων και των επαφών θα επιβεβαιωθεί η πηγή της διαρροής. Ερευνα για τη συγκεκριμένη πτυχή της υπόθεσης διεξάγει η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων.

Προς ενίσχυση των παραπάνω, αστυνομική πηγή αποκάλυψε στην «Κ» ότι μέλος του κυκλώματος καταγράφηκε προ μηνών να κάνει ονομαστική αναφορά στον αξιωματικό της ΔΑΟΕ και επικεφαλής της έρευνας για το «Χωριάτικο», λέγοντας ότι «μας παρακολουθεί κατ' εντολή του Χρυσοχοΐδη».

Στις τελευταίες σελίδες της δικογραφίας, η ΔΑΟΕ κάνει μια γενική αναφορά στην εμπλοκή αστυνομικών στην υπόθεση, αποφεύγοντας να παραθέσει λεπτομέρειες. Πληροφορίες της «Κ» αναφέρουν ότι ένας από τους ενστόλους που πρόκειται να ελεγχθούν στο πλαίσιο της κύριας ανάκρισης υπηρετεί στο Τμήμα Ασφαλείας Ακροπόλεως. Υπάρχουν συνομιλίες του με τον μάνατζερ ενός από τα στριπ κλαμπ του κυκλώματος επί της λεωφόρου Συγγρού, τον οποίο ενημέρωνε για τους επικείμενους ελέγχους της ΕΛ.ΑΣ. στο κατάστημα. Ενας δεύτερος ένστολος από το ίδιο τμήμα φέρεται να εισέπραξε από τον υπεύθυνο του στριπτιζάδικου 1.500 ευρώ, προκειμένου δήθεν να αγοράσει αναλώσιμα για το αστυνομικό τμήμα...

Στη Ρόδο

Στο δίκτυο του «Χωριάτικου» εμπλέκεται όμως και ένας ακόμη αξιωματικός. Κατείχε σημαντική θέση στην Ασφάλεια Ρόδου και το τελευταίο διάστημα βρίσκεται σε διαθεσιμότητα εξαιτίας εμπλοκής του σε άλλη ποινική υπόθεση.

Καλά ενημερωμένη πηγή αποκάλυψε στην «Κ» ότι ένα από τα μέλη του εγκληματικού δικτύου ζήτησε από τον αξιωματικό να ελέγξει στο πληροφοριακό σύστημα της αστυνομίας την πινακίδα κυκλοφορίας ενός αυτοκινήτου, προκειμένου να διαπιστώσει εάν επρόκειτο για υπηρεσιακό όχημα της ΔΑΟΕ ή όχι. Η ενέργεια αυτή έγινε κατά τη διάρκεια μυστικής επιχείρησης στην Αττική, με τους υπόπτους να ειδοποιούνται τελικά ότι βρίσκονται υπό παρακολούθηση από αστυνομικούς του «ελληνικού FBI». Διαπιστώθηκε ακόμα ότι ένα από τα μέλη του κυκλώματος στη Ρόδο (από τους 59 διωκόμενους οι 16 συνελήφθησαν στη Ρόδο) χρησιμοποιούσε για τις μετακινήσεις του μηχανάκι που ανήκε στον συγκεκριμένο αξιωματικό.

Ο τελευταίος φέρεται να διώκεται μεταξύ άλλων για κακουργηματική πλαστογραφία και ανακριβές «πόθεν έσχες», ενώ πληροφορίες από αρμόδιες πηγές αναφέρουν ότι είχε αποπειραθεί να αποπροσανατολίσει την εισαγγελική έρευνα για την ένοπλη επίθεση που είχε γίνει τον Νοέμβριο του 2025 στο σπίτι επιχειρηματία στην περιοχή Ασγούρου στη Ρόδο.

Επαφές του Αγγελου Γιαννακόπουλου με αστυνομικούς είχαν ήδη αποκαλυφθεί το 2025 και στη Μύκονο, όπου ο επιχειρηματίας είχε υπό τον έλεγχό του νυχτερινά κέντρα αλλά και μία ξενοδοχειακή μονάδα.

Από έρευνα των «Αδιάφθορων» είχε προκύψει ότι ένστολος που υπηρετούσε στην Ασφάλεια Μυκόνου αμειβόταν με τον μήνα, προκειμένου να ειδοποιεί τον επιχειρηματία για επικείμενους ελέγχους στα καταστήματά του. Ο ίδιος ανθυπαστυνόμος φέρεται να είχε συμφωνήσει να εισπράξει αμοιβή προκειμένου να «τακτοποιήσει» τα νομιμοποιητικά έγγραφα μιας 45χρονης από τη Μολδαβία, ενεργού μέλους του δικτύου «Χωριάτικο».

Τα τελευταία εικοσιτετράωρα, σε κατ' ιδίαν συζητήσεις τους, έμπειροι αστυνομικοί μοιράζονται ιστορίες για διασυνδέσεις του Αγγέλου Γιαννακόπουλου και των άμεσων συνεργατών του με αρκετούς ακόμα αστυνομικούς από Τμήματα Ασφαλείας του κέντρου της Αθήνας, όπως της Ομόνοιας, του Κολωνού ή και του Αγίου Παντελεήμονα, εκεί απ' όπου ξεκίνησε τη δραστηριότητά του ως ιδιοκτήτη αρτοποιείων και μαστροπού ο 59χρονος σήμερα Γιαννακόπουλος.

Τα μπιτς μπαρ

Στη Ρόδο, πάντως, οι διασυνδέσεις του κυκλώματος δεν περιορίστηκαν στην αστυνομία. Από στοιχεία τα οποία πολύ συνοπτικά παραθέτει η ΔΑΟΕ στη σχηματισθείσα δικογραφία και καταγγελίες που έχουν γίνει το προηγούμενο διάστημα και στις εισαγγελικές αρχές, προκύπτουν σοβαρά ερωτήματα για τον ρόλο της αυτοδιοίκησης και όχι μόνο.

Με αδιαφανείς διαδικασίες και συχνά με την παρουσία «φουσκωτών» σε πλειοδοτικούς διαγωνισμούς, πάνω από 30 ακίνητα στη Ρόδο κατέληξαν να βρίσκονται υπό τη διαχείριση εταιρειών-«κελυφών» του εγκληματικού δικτύου. Οι αρμόδιες αρχές προχωρούσαν με αξιοπρόσεκτη καθυστέρηση σε σφράγιση των μπιτς μπαρ και στη διεκδίκηση των χρημάτων που οι εταιρείες-φαντάσματα όφειλαν στον δήμο και την Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ).

Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ τον Αύγουστο του 2024 ελήφθη απόφαση για τη σφράγιση του ενός από τα αυθαίρετα μπιτς μπαρ του κυκλώματος, στην παραλία Ελλη, η δημοτική αρχή με συνολικά εννέα (!) διαδοχικές αποφάσεις παρέτεινε τη λειτουργία του έως τα τέλη Σεπτεμβρίου του 2025. Αντίστοιχα, ενώ οι τέσσερις εταιρείες του δικτύου «Χωριάτικο» που ήλεγχαν 28 (!) παραλίες του νησιού είχαν συγκεντρώσει οφειλή 850.000 ευρώ προς τον δήμο και την ΕΤΑΔ, η τοπική αυτοδιοίκηση και η ΕΤΑΔ δεν προχώρησαν σε διακοπή των συμβάσεων, όπως όριζε ο νόμος, αλλά σε εκπρόθεσμη ρύθμιση των οφειλών.

Για τα παραπάνω, τα μέλη μιας κίνησης πολιτών με την επωνυμία «Δίκτυο Ομπρέλα» προχώρησαν σε καταγγελία, μεταξύ άλλων, στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας. Στην τελευταία σελίδα της διαβιβαστικής αναφοράς της ΕΛ.ΑΣ. προς τον εισαγγελέα για την υπόθεση «Χωριάτικο» αναφέρεται: «Από την έρευνα προέκυψε προσωπική συνάντηση του δημάρχου με κατηγορούμενο της υπόθεσης και κατοχή από τον τελευταίο εμπιστευτικού εγγράφου της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, με αποδέκτη τον δήμαρχο και αντικείμενο συναφές με τις εξεταζόμενες εταιρείες».

Η πρώτη διαρροή

Στα τέλη Μαΐου, στελέχη της ΔΑΟΕ συναντήθηκαν με αξιωματούχους του ΕΦΚΑ, ζητώντας έγγραφα σχετικά με τις εταιρείες-κελύφη του δικτύου. «Λίγα 24ωρα μετά καταλάβαμε από τις παρακολουθήσεις των τηλεφώνων ότι οι ύποπτοι είχαν ειδοποιηθεί».

Επαφές και «δωράκια»

Ενστολος από το Τμήμα Ασφαλείας Ακροπόλεως ενημέρωνε μάνατζερ στριπ κλαμπ του κυκλώματος για επικείμενους ελέγχους της ΕΛ.ΑΣ. Συνάδελφός του φέρεται να εισέπραξε από τον ίδιο μάνατζερ 1.500 ευρώ, προκειμένου να αγοράσει... αναλώσιμα για το τμήμα.

INTIME NEWS / ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Στιγμιότυπο από τη συνάντηση του Κώστα Καραμανλή με τον Κυριάκο Πιερρακάκη στις εγκαταστάσεις της Συνεταιριστικής Ενωσης Καπνοπαραγωγών Ελλάδος, στην Ξάνθη, τη Δευτέρα. Αμέσως μετά, ο πρώην πρωθυπουργός και ο υπουργός Οικονομικών γευμάτισαν σε χαλαρό κλίμα, παρουσία συνεργατών τους.

Οπου υπάρχουν καπνά

Η «ζεστή» συνάντηση Κώστα Καραμανλή - Κυριάκου Πιερρακάκη στην Ξάνθη προκάλεσε ψιθύρους στο «γαλάζιο» οικοσύστημα. Δεν ήταν το πρώτο τους ραντεβού. Η ιστορία μιας σχέσης

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Στον καιρό της πολιτικής ακμής του, ο Κώστας Καραμανλής αναγνωριζόταν ως «μπαλκονάτος», με αβίαστο ρητορικό χάρισμα. Τα χρόνια που ακολούθησαν την αποχώρησή του από την πρωθυπουργία απέδειξαν ότι εξίσου επιδέξια με τον λόγο, μπορούσε να χειρίζεται και τη σιωπή. Ηξερε να μη μιλάει πολύ και να στέλνει σιωπηρά μηνύματα μέσω συμβολισμών και «νευμάτων». Το ποιες προσκλήσεις αποδεχόταν, ακόμη και για να λάβει απλώς θέση στο ακροατήριο, ή ποιους δεχόταν ο ίδιος στο γραφείο του κατέληξε να ερμηνεύεται ως χειρονομίες φορτισμένες με πολιτικό νόημα. Με αυτό το σκεπτικό, το φωτογραφικό στιγμιότυπο στο οποίο ο πρώην πρωθυπουργός εικονιζόταν να κρατάει αγκαζέ την περασμένη Δευτέρα τον Κυριάκο Πιερρακάκη προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις στο «γαλάζιο» οικοσύστημα.

Ο συνεταιρισμός

Αφορμή της συνάντησης ήταν η Συνεταιριστική Ενωση Καπνοπαραγωγών Ελλάδος, επιχείρηση της οποίας πρόεδρος είναι ο Καραμανλής. Ο πρώην πρωθυπουργός έχει υποστεί ειρωνικά σχόλια για την επιλογή του να βάλει τα τελευταία χρόνια το βαρύ όνομά του δίπλα «στα καπνά». Ο ίδιος αδιαφορεί για την κριτική από τις «ελίτ του Κολωνακίου», με τις οποίες δεν είχε ούτως ή άλλως ιδιαίτερη ώσμωση ποτέ. Ο Πιερρακάκης δεν ανήκει στην κατηγορία όσων υποτιμούν την επιλογή του Καραμανλή. Κάθε άλλο, καθώς όχι μόνον έχει αντιληφθεί τους λόγους για τους οποίους ο Μακεδόνας πολιτικός αποφάσισε να ασχοληθεί με τον πρωτογενή τομέα. Η συνεταιριστική και εξαγωγική επιχείρηση της οποίας προεδρεύει ο Καραμανλής έχει έδρα τον «προμαχώνα του Ελληνισμού», όπως αποκαλούσε τη Θράκη ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, και είναι η μεγαλύτερη βιομηχανία καπνικών στα Βαλκάνια, έχοντας μάλιστα αυξήσει σημαντικά τον τζίρο της τα τελευταία χρόνια και δημιουργώντας εκατοντάδες θέσεις εργασίας σε μια περιοχή εθνικά ευάλωτη που ερημώνει. Ο Καραμανλής θεωρεί πως επιτελεί μέσω της ΣΕΚΕ και εθνική υπηρεσία και αυτήν την ευαισθησία του ο Πιερρακάκης τη συμμερίζεται στην πράξη.

Εδώ υπάρχει ένα ενδιαφέρον ιστορικό στοιχείο που επικαλούνται όσοι θέλουν να προκαλέσουν συνειρμούς με τη σημερινή Ν.Δ.: η ΣΕΚΕ, της οποίας ηγείται σήμερα ο Καραμανλής, ίδρυσε το 1947 ο Αλέξανδρος Μπαλτατζής, ένας πολιτικός που πρωτοστάτησε στην Ενωση Κέντρου και χρημάτισε υπουργός Γεωργίας το 1964-65, με καταβολές στο βενιζελικό στρατόπεδο.

Η επίσκεψη του «κεντρώου» Πιερρακάκη στην Ξάνθη συνοδεύθηκε από σημαντικές αναμενόμενες κοινώσεις για την επιχείρηση: το «πάγωμα» της φορολογίας έως το 2036 για τα καπνικά προϊόντα, που ο Πιερρακάκης πέτυχε μέσω διαπραγμάτευσης στο ECOFIN και αποτελεί μία πολύ κομβική απόφαση για την επιχείρηση, αλλά και για όλη την περιοχή της Βόρειας Ελλάδας.

Αυτή δεν ήταν, όμως, η πρώτη φορά που ο Καραμανλής και ο Πιερρακάκης συναντώνται με αντικείμενο τη ΣΕΚΕ. Η πρώτη ήταν όταν ο ίδιος ο πρώην πρωθυπουργός είχε πραγματοποιήσει επίσημη επίσκεψη στο υπουργείο Οικονομικών.

«Χημεία» και γαστρονομία

Το γεγονός πως ο Καραμανλής θεωρεί «εθνικής σημασίας» την ισχυροποίηση της ΣΕΚΕ και έχει βρει θεσμικό σύμμαχο σε αυτήν την προσπάθεια τον υπουργό Οικονομικών δεν αρκεί από μόνο του για να δικαιολογήσει τις δημόσιες αβρότητες με τον Πιερρακάκη. Μεταξύ των δύο ανδρών υπάρχει και «προσωπική χημεία», λένε όσοι τους έχουν δει μαζί. Μετά τη συνάντηση την περασμένη Δευτέρα ακολούθησε γεύμα μεταξύ των δύο και συνεργατών τους και «χαλαρή συζήτηση», κάτι που ταιριάζει στην ιδιοσυγκρασία τους και ευνοεί την ανάπτυξη της «χημείας».

Ο Καραμανλής είναι φειδωλός στους επαίνους. «Είναι έξυπνο παιδί», φέρεται να έχει πει για τον υπουργό Οικονομικών. Από την άλλη, ο Πιερρακάκης είχε φροντίσει από νωρίς να ρίξει γέφυρες προς την Παναγή Κυριακού. Εχοντας ως βασικό μειονέκτημα, στην έως τώρα πορεία του, το ότι δεν προέρχεται από τη Ν.Δ., ήθελε να προσεγγίσει το πρόσωπο για το οποίο, σύμφωνα με τον Αδωνι Γεωργιάδη, «δεν υπάρχει Ν.Δ. χωρίς αυτόν».

Ετσι, ανεξάρτητα από τις διακυμάνσεις στις σχέσεις του Μαξίμου με τον Καραμανλή, ο Πιερρακάκης φρόντισε από νωρίς να υποβάλει τα «σέβη» του στον «ιδιοκτήτη του οικοσήμου της παράταξης». Την περίοδο που ήταν υπουργός Παιδείας και έφερνε τον νόμο για τα μη κρατικά πανεπιστήμια, μία πρωτοβουλία που ξεκίνησε επί κυβέρνησης Καραμανλή και Μαριέττας Γιαννάκου, είχε περάσει το κατώφλι της Παναγή Κυριακού, ζητώντας τις συμβουλές του πρώην πρωθυπουργού. Η επαφή από τότε κρατήθηκε σταθερά, χωρίς κανείς να ξέρει πόσο συχνά μιλούν οι δυο τους.

Το «οικόσημο»

Οσοι επιχειρούν να ερμηνεύσουν τον πρώην πρωθυπουργό ισχυρίζονται ότι η σχέση του με τον Πιερρακάκη είναι ενδεικτική και της κομματικής κουλτούρας του. Ο Καραμανλής δεν έχει πρόβλημα με όσους προσχωρούν στη Ν.Δ. από άλλους χώρους, αλλά με όσους επιδιώκουν να αλλάξουν τη Ν.Δ., θεωρώντας πως θα μεταφέρουν τις απόψεις τους στον φορέα που ίδρυσε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Προφανώς και ο Πιερρακάκης δεν ανήκει σε αυτή την κατηγορία. Η αποδοχή που είχε από τη νεοδημοκρατική βάση στην Α΄ Αθηνών ήταν το πρώτο δείγμα. Το στιγμιότυπο με τον Καραμανλή θεωρείται ένα ακόμη σημάδι παραταξιακής νομιμοποίησης, για ένα στέλεχος που, ως γνωστόν, φιλοδοξεί να έχει μακρά σταδιοδρομία στη Νέα Δημοκρατία.

Το χρονικό σημείο της συνάντησης στην Ξάνθη έχει κάτι ακόμη ενδιαφέρον. Μόλις μία ημέρα πριν από αυτήν, ο Καραμανλής είχε βρεθεί στο Πολεμικό Μουσείο και, παρόντων του Αντώνη Σαμαρά και του Βαγγέλη Μεϊμαράκη, είχε προειδοποιήσει ρητώς την κυβέρνηση ότι οποιοδήποτε αίτημα για εκχώρηση άδειας από την Τουρκία για το καλώδιο δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό, «είτε αυτό ονομαστεί ενημέρωση είτε ανακοίνωση». Μία ημέρα μετά βρισκόταν με έναν κορυφαίο υπουργό του Μητσοτάκη.

Ο πρωθυπουργός, σύμφωνα με πληροφορίες, γνώριζε για το τετ α τετ και δεν είχε καμία αντίρρηση. Συνεργάτες του εξηγούσαν ότι ο Μητσοτάκης, έστω και διά της τεθλασμένης, θέλει να κρατηθούν οι επαφές με τον πρώην πρωθυπουργό. Η συνάντηση της Ξάνθης είχε και αυτή την ερμηνεία από πολλά στελέχη της κυβέρνησης: «Ο Καραμανλής δεν έχει κόψει τον λώρο, όπως ο Αντώνης Σαμαράς».

Οταν μπήκαν τα «θεμέλια»

«Είναι έξυπνο παιδί», φέρεται να έχει πει ο Καραμανλής για τον υπουργό Οικονομικών, ο οποίος είχε φροντίσει από νωρίς να ρίξει γέφυρες προς την Παναγή Κυριακού, ζητώντας συμβουλές την περίοδο που, ως υπουργός Παιδείας, έφερνε τον νόμο για τα μη κρατικά ΑΕΙ.

Με την «ευχή» του Μαξίμου

Συνεργάτες του πρωθυπουργού εξηγούν ότι ο ίδιος, έστω και διά της τεθλασμένης, θέλει να κρατηθούν επαφές με τον Καραμανλή. Η συνάντηση της Ξάνθης είχε και αυτή την ερμηνεία από στελέχη: «Ο Καραμανλής δεν έχει κόψει τον λώρο, όπως ο Σαμαράς».

Ο Καιρίδης, η Ντόρα και η αυτοβιογραφία

Οι ερμηνείες για τις βολές του βουλευτή, που ανασκεύασε, και οι κινήσεις της πρώην υπουργού

Οι «σαμαρικοί» είναι εκτός Ν.Δ. και όσοι δεν είναι ακόμη τυπικά, μάλλον εκεί θα καταλήξουν. Οι «καραμανλικοί» είναι εντός, εκτός και επί τα αυτά. Και οι δύο «γαλάζιες» φυλές είναι γνωστές στο Μαξίμου. Υπάρχει όμως και μία τρίτη κατηγορία, που είναι και η πιο δυσδιάκριτη. Είναι οι βουλευτές που ανήκουν ή ανήκαν μεν στο «σύστημα» της νυν διακυβέρνησης, αλλά βρίσκονται σήμερα σε απόσταση τέτοια που τους επιτρέπει να εξαπολύουν σποραδικά πυρά κατά της κυβέρνησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μόλις των προηγούμενων ημερών ο βουλευτής Δημήτρης Καιρίδης. Ο πρώην υπουργός και νυν κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος είναι γέννημα-θρέμμα της μητσοτακικής διακυβέρνησης, αλλά παρ' όλα αυτά δεν δίστασε να μιλήσει για «πολιτική ήττα» λόγω του τουρκολιβυκού, πλησιάζοντας καίρια το Μαξίμου για ένα θέμα πολύ ευαίσθητο. Η θεαματική αναδίπλωσή του, με την οποία ισχυρίστηκε ότι «πιεζόμενος» αναφέρθηκε σε «ήττα κυρίως της Αιγύπτου» δεν άλλαξε τη γενική εικόνα. Στο «γαλάζιο» οικοσύστημα εμφανίζονται τελευταία βουλευτές σαν τον Καιρίδη, που είναι έτοιμοι να κάνουν αντιπολίτευση ακόμη και για προσωπικούς λόγους, ιδίως όταν αισθάνονται εκλογική ανασφάλεια στη μάχη του σταυρού στις περιφέρειές τους.

Δεν έλειψαν και εκείνοι στο κυβερνητικό στρατόπεδο που απέδωσαν την αρχική «βολή» του Δημήτρη Καιρίδη στη στενή σχέση του με την Ντόρα Μπακογιάννη. Μπορεί η πρώην υπουργός να ενθάρρυνε τον αντιπολιτευτικό οίστρο του βουλευτή, λόγω της διαταραγμένης σχέσης που έχει τελευταία με το Μαξίμου; Φημολογείται έντονα πως η κ. Μπακογιάννη δεν θα είναι ξανά υποψήφια στα Χανιά, με την ίδια να λέει πως δεν έχει λάβει τις οριστικές αποφάσεις της. Παράλληλα, η επιθυμία της να ενταχθεί στο Επικρατείας δεν φαίνεται να βρίσκει ανταπόκριση στο Μαξίμου. «Η κ. Μπακογιάννη δεν μπορεί να κάνει ευθέως αντιπολίτευση στην κυβέρνηση, αλλά μπορεί να την κάνει εμμέσως», λέει στην «Κ» κυβερνητική πηγή. Οι φήμες έφτασαν μέχρι τα Χανιά, όπου βρισκόταν η πρώην υπουργός, με την ίδια να χαρακτηρίζει «αστειότητες» τα περί αντιπολίτευσης στην κυβέρνηση, προσθέτοντας ωστόσο πως «για τη Ν.Δ. θα ήταν καλό να έχει δέκα Καιρίδηδες» που δίνουν μάχη, την ώρα που άλλοι φυγομαχούν. Δεν είναι μυστικό, πάντως, ότι η πρώην υπουργός έχει έναν κύκλο βουλευτών με τους οποίους συνομιλεί στενά και οι οποίοι δείχνουν πιο απελευθερωμένοι να ασκούν κριτική στα κυβερνητικά πεπραγμένα, όπως για παράδειγμα ο βουλευτής Φθιώτιδας Γιάννης Οικονόμου.

Σε κάθε περίπτωση, η πρώην υπουργός το επόμενο διάστημα θα είναι στην επικαιρότητα, καθώς στις αρχές Δεκεμβρίου αναμένεται η παρουσίαση της αυτοβιογραφίας της, που θα περιλαμβάνει την «ετυμηγορία» της για όλα τα σημαντικά πολιτικά γεγονότα του τελευταίου μισού αιώνα. Το περιεχόμενο του βιβλίου όσο και η σκηνοθεσία της παρουσίασής του αποτελούν ήδη αντικείμενο παραπολιτικής φημολογίας. Οσα έχουν γραφτεί για πιθανή κοινή παρουσίαση του βιβλίου από τους κ. Μητσοτάκη, Καραμανλή και Βενιζέλο διαψεύδονται ως «μυθοπλασία».

ΣΤΑΥΡΟΣ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ALEX KENT / THE NEW YORK TIMES

Ο Ντόναλντ Τραμπ αποχωρεί (μαζί με τους άνδρες της προσωπικής φρουράς του) από τη σκηνή προεκλογικής εκδήλωσης, στο Οχάιο. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι η δημοτικότητά του έχει καταρρακωθεί: ο ίδιος συμμετείχε τις τελευταίες ημέρες στην εκστρατεία, χωρίς όμως να δίνει βάρος στο πρόβλημα της ακρίβειας, που του κοστίζει πολιτικά περισσότερο.

Σαν «άσφαιρο» δημοψήφισμα

Την Τρίτη κρίνονται οι επιδόσεις του Τραμπ. Αλλά ο τρόπος που κυβερνά εκτιμάται ότι δεν θα αλλάξει

ΩΡΑ ΚΑΛΠΗΣ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Πρώτα έταξε στους Αμερικανούς 5.000 δολάρια αν οι Ρεπουμπλικανοί διατηρήσουν τον έλεγχο της Βουλής και της Γερουσίας στις ενδιάμεσες εκλογές. Μετά τους είπε να τα ξοδέψουν στις ΗΠΑ. Και στο τέλος τους προειδοποίησε ότι, αν πάνε στο δικό του κλαμπ, στο Μαρ-α-Λάγκο στη Φλόριντα, το πιθανότερο είναι πως θα φάνε μόνο ένα χάμπουργκερ κι ένα μικρό επιδόρπιο. Πολλοί αναρωτιούνται αν ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ έχει χάσει πλήρως την επαφή με την πραγματικότητα, σε μια εποχή που η ακρίβεια είναι η υπ' αριθμόν 1 ανησυχία της κοινής γνώμης, ή αν συνειδητά αδιαφορεί για το αποτέλεσμα, επειδή δεν αναγράφεται στο ψηφοδέλτιο το όνομά του.

Πού παίζεται

Οι δημοσκοπήσεις εμφανίζουν τους Δημοκρατικούς να προηγούνται έως και δέκα ποσοστιαίες μονάδες στις προτιμήσεις των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων. Επτά έδρες στη Γερουσία και 17 στη Βουλή θεωρούνται αμφίρροπες. Θα είναι, λοιπόν, οι μεθαυριανές ενδιάμεσες εκλογές η αρχή του τέλους για τον Ντόναλντ Τραμπ, καθιστώντας τον «κουτσή πάπια» (lame duck στα αγγλικά), δηλαδή έναν πρόεδρο σε αποδρομή χωρίς δυνατότητα επανεκλογής με ένα εχθρικό νομοθετικό σώμα; Ή θα διαψευστούν οι περισσότερες δημοσκοπήσεις, που αφήνουν να εννοηθεί ότι θα υπάρξει «μπλε κύμα» στο Κογκρέσο; Θα αποδείξει για μία ακόμη φορά την ανθεκτικότητά του ο Τραμπ, αιφνιδιάζοντας τους πάντες ή έχει φτάσει στα όριά της η επιρροή του;

Ενα 48ωρο πριν από την κρίσιμη αναμέτρηση, οι προβλέψεις είναι παρακινδυνευμένες, γιατί οι δημοσκοπήσεις συχνά υπερεκτιμούν ελαφρώς τη δύναμη των Δημοκρατικών, ενώ «κλειδί» για το αποτέλεσμα είναι η συμμετοχή, που παραδοσιακά είναι πολύ χαμηλότερη στις ενδιάμεσες εκλογές σε σχέση με τις προεδρικές. Ειδικά οι νέοι, οι ισπανόφωνοι και οι λευκοί άνδρες που ανήκουν στην εργατική τάξη και είχαν στραφεί προς τον Τραμπ στις προεδρικές εκλογές πριν από δύο χρόνια φαίνεται πως επαναπατρίζονται στους Δημοκρατικούς. Ολα αυτά, φυσικά, υπό τον όρο ότι θα σηκωθούν από τον καναπέ και θα πάνε να ψηφίσουν, κάτι που δεν είναι καθόλου βέβαιο, καθώς οι συγκεκριμένες ομάδες ψηφοφόρων είναι οι λιγότερο σταθερές ως προς την προσέλευση στις κάλπες.

Ποια ήταν τα βασικότερα χαρακτηριστικά της προεκλογικής περιόδου; «Το ένα στοιχείο είναι το πόσο έχει επιδεινωθεί η αντίληψη για την οικονομία, ακόμη και μεταξύ των υποστηρικτών του Τραμπ. Στις αρχές του έτους, πριν ξεκινήσει ο πόλεμος με το Ιράν, το 72% των Ρεπουμπλικανών θεωρούσε ότι η οικονομία βρισκόταν σε καλύτερη κατάσταση σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Μέχρι το φθινόπωρο, το ποσοστό αυτό μεταξύ των Ρεπουμπλικανών είχε πέσει στο 29%. Μια δεύτερη εξέλιξη που μου προκάλεσε εντύπωση είναι ότι, σε τουλάχιστον μία δημοσκόπηση, οι ψηφοφόροι ανέδειξαν τη διαφθορά ως το σημαντικότερο ζήτημα», επισημαίνει στην «Κ» ο δημοσιογράφος των New York Times Πίτερ Μπέικερ, ο οποίος καλύπτει τον Λευκό Οίκο. «Και οι δύο αυτές μεταβολές στη στάση της κοινής γνώμης έρχονται σε αντίθεση με τα παραδοσιακά πολιτικά πλεονεκτήματα του Τραμπ. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, επωφελήθηκε από την αντίληψη –τουλάχιστον μεταξύ των υποστηρικτών του– ότι αποτελεί ικανό διαχειριστή της οικονομίας και ότι, ως πρόσωπο εκτός του κατεστημένου, θα "καθάριζε τον βάλτο" της διαφθοράς στην Ουάσιγκτον. Πλέον, καμία από αυτές τις αντιλήψεις δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ισχυρή».

Πρωτοφανή χρηματικά ποσά δαπανήθηκαν για διαφήμιση στη διάρκεια της τρέχουσας προεκλογικής εκστρατείας: με 11,6 δισ. δολάρια που εκτιμάται ότι θα δαπανηθούν για πολιτική διαφήμιση, καταρρίπτεται το προηγούμενο ρεκόρ των 8,9 δισ. δολαρίων για τις ενδιάμεσες του 2022 και των 11,2 δισ. δολαρίων των προεδρικών του 2024. Μόνο στην αναμέτρηση για τη Γερουσία στο Τέξας ανάμεσα στον Δημοκρατικό Τζέιμς Ταλαρίκο και στον Ρεπουμπλικανό Κεν Πάξτον έχουν διοχετευθεί πάνω από μισό δισ. δολάρια. Τεχνολογικοί κολοσσοί και ολιγάρχες έριξαν εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια στην προεκλογική κούρσα με στόχο να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους, ειδικά τη μη θέσπιση κανόνων για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης. Επικεφαλής ήταν ο Ελον Μασκ, ιδρυτής της SpaceX, CEO της Tesla και ιδιοκτήτης του X, ο οποίος φέρεται ότι προσέφερε τουλάχιστον 445 εκατ. δολάρια σε καμπάνιες Ρεπουμπλικανών υποψηφίων.

Τοξικός «μύλος»

Η τοξικότητα, πάντως, ήταν διάχυτη και στα δύο στρατόπεδα. Οι ανοίκειες επιθέσεις εις βάρος του δημοφιλούς και μετριοπαθούς Τζέιμς Ταλαρίκο, με υπόνοιες ότι είναι γκέι (από τον αντιπρόεδρο Τζέι Ντι Βανς) και βίγκαν (από τον πρόεδρο Τραμπ), άρα μαλθακός πολιτικός, ήταν ενδεικτικές της απειλής που ένιωσαν οι Ρεπουμπλικανοί σε μια παραδοσιακά «κόκκινη» πολιτεία. Από την άλλη, εξίσου βρώμικα φαίνεται ότι έπαιξαν οι Δημοκρατικοί στην Αλάσκα, πείθοντας έναν άσχετο συνταξιούχο ονόματι Νταν Τζ. Σάλιβαν να κατεβεί υποψήφιος για να μπερδέψει τους ψηφοφόρους σε σχέση με τον συνονόματό του Ρεπουμπλικανό υποψήφιο, που διεκδικεί την επανεκλογή του στη Γερουσία. Σύμφωνα με ρεπορτάζ των New York Times, η πρωτοβουλία προήλθε από συνεργάτες της Δημοκρατικής υποψήφιας στην πολιτεία, Μέρι Πελτόλα, αν και η ίδια επιμένει ότι δεν είχε εμπλοκή στην υπόθεση. Ο Ρεπουμπλικανός κυβερνήτης της Αλάσκας Μάικ Ντάνλιβι διέταξε ήδη έρευνα για να διαπιστωθεί ο ρόλος του επιτελείου της Πελτόλα, με το επιχείρημα ότι «η εσκεμμένη προσπάθεια να παραπλανηθούν οι ψηφοφόροι και να ρίξουν την ψήφο τους υπέρ κάποιου άλλου πλήττει την ακεραιότητα των εκλογών μας».

Στο στόχαστρο ομοσπονδιακών Αρχών και Ρεπουμπλικανών έχουν επανειλημμένως βρεθεί μουσουλμάνοι υποψήφιοι, όπως η Δημοκρατική βουλευτίνα της Μινεσότα Ιλχάν Ομάρ, που διεκδικεί μεθαύριο μια πέμπτη θητεία, αλλά και ο Αμπντούλ Ελ Σαγέντ, υποψήφιος για τη Γερουσία στο Μίσιγκαν. Στις 12 Οκτωβρίου, ομοσπονδιακοί πράκτορες έκαναν έρευνα στο σπίτι της Ομάρ, εις βάρος της οποίας υπάρχουν υποψίες ότι προχώρησε σε εικονικό γάμο με έναν άνδρα, που εικάζεται ότι είναι ο αδερφός της, για να αποκτήσει εκείνος πράσινη κάρτα. Η ίδια αποκαλεί την κατηγορία, την οποία επανέλαβε πρόσφατα ο ίδιος ο Τραμπ, «ακροδεξιά θεωρία συνωμοσίας», ενώ οι Δημοκρατικοί κάνουν λόγο για πολιτική δίωξη.

Ο Ελ Σαγέντ έχει χαρακτηριστεί εξτρεμιστής μουσουλμάνος από τον Αμερικανό πρόεδρο, ενώ συχνά ερωτάται για τις σχέσεις του με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα, παρακλάδια της οποίας έχουν οριστεί ως τρομοκρατικές οργανώσεις στις ΗΠΑ. Ο ίδιος έχει διαψεύσει οποιαδήποτε σχέση με την οργάνωση και αποδίδει την προσπάθεια των Ρεπουμπλικανών σε μια εκστρατεία με στόχο να αποθαρρυνθούν Εβραίοι και άλλοι ψηφοφόροι από το να τον υποστηρίξουν. Σύμφωνα με πρόσφατη δημοσκόπηση, το 38% των ψηφοφόρων στο Μίσιγκαν εμφανίζεται διστακτικό να ψηφίσει έναν μουσουλμάνο υποψήφιο.

Παρά τις προσπάθειες κάποιων Ρεπουμπλικανών υποψηφίων να αποστασιοποιηθούν από τον Τραμπ, ο ίδιος αντιμετώπισε τις ενδιάμεσες εκλογές σαν δημοψήφισμα για την προεδρία του. Θεωρείται, ωστόσο, βέβαιο πως αν το κόμμα του υποστεί μεθαύριο δεινή ήττα, θα επιχειρήσει να επιρρίψει τις ευθύνες στους υποψηφίους. Στους New York Times, ο Αμερικανός πρόεδρος περιγράφεται εσχάτως δύσθυμος και απομονωμένος, περιστοιχισμένος μόνο από κόλακες που ικανοποιούν το εγώ του. Η Νάταλι Χαρπ, η αποκαλούμενη και «ανθρώπινος εκτυπωτής» του επειδή κουβαλάει πάντοτε μαζί της διάφορα άρθρα που τον αφορούν, τον ακολουθεί κατά πόδας, όπως και ο Μπιλ Πουλτ, ο οποίος βρίσκεται πίσω από τις εικόνες που παράγονται με τη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης και κοσμούν συχνά τα σόσιαλ μίντια του Λευκού Οίκου.

Πάλι με διατάγματα

Τι θα συμβεί αν επιβεβαιωθούν οι δημοσκοπήσεις και οι Ρεπουμπλικανοί απολέσουν τον πλήρη έλεγχο του Κογκρέσου, δηλαδή της Βουλής και της Γερουσίας; Πώς θα αντιδράσει ο Τραμπ; «Αξίζει να θυμόμαστε ότι, ακόμη και όταν οι Ρεπουμπλικανοί ήλεγχαν και τα δύο σώματα του Κογκρέσου, εκείνος δεν κυβέρνησε μέσω της νομοθετικής οδού (σ.σ.: δεν επιδιώξε τη συναίνεση του σώματος). Επομένως, είναι λογικό να υποθέσουμε ότι θα συνεχίσει να ασκεί μονομερώς την εξουσία του και να προωθεί την ατζέντα του», αναφέρει ο Πίτερ Μπέικερ.

Ο Τραμπ γνωρίζει ότι είναι σχεδόν αδύνατον να διατηρήσουν οι Ρεπουμπλικανοί τη Βουλή. Δεν θα κληθεί να πληρώσει 5.000 δολάρια σε κάθε ψηφοφόρο τους. Αλλιώς θα έπρεπε να σπαταλήσει 1,2 τρισ. δολάρια από τον προϋπολογισμό, λίγα παραπάνω από όσα ζητάει το Πεντάγωνο για το 2026...

Μετακινήσεις ψηφοφόρων

Οι νέοι, οι ισπανόφωνοι και οι λευκοί άνδρες που ανήκουν στην εργατική τάξη και είχαν στραφεί προς τον Τραμπ στις προεδρικές εκλογές φαίνεται πως γυρίζουν στους Δημοκρατικούς. Ωστόσο, «κλειδί» για το αποτέλεσμα είναι η συμμετοχή, που παραδοσιακά είναι χαμηλότερη στις ενδιάμεσες εκλογές.

Καμπάνιες και χορηγοί

Το ποσό των 11,6 δισ. δολαρίων που εκτιμάται ότι θα δαπανηθεί για πολιτική διαφήμιση καταρρίπτει κάθε προηγούμενο ρεκόρ, και αυτό χάρη στις «δωρεές» τεχνολογικών κολοσσών και ολιγαρχών που θέλουν να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους. Πρώτος και καλύτερος ο Ελον Μασκ, με χορηγίες 445 εκατ. δολαρίων.

Εβελιν Φάρκας, *εκτελεστική διευθύντρια του Ινστιτούτου Μακέιν*

Ισως αφυπνιστεί το Κογκρέσο

Πόσο πιθανό είναι να αντιταχθεί στον Τραμπ. Πώς θα επηρεαστεί η πολιτική του σε Ρωσία και Μ. Ανατολή

ΩΡΑ ΚΑΛΠΗΣ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Συνέντευξη στον **ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΥΛΑ**

Η συμφωνία για το ρωσικό ντίζελ και οι παλινωδίες όσον αφορά τη στήριξη της Ουκρανίας ενδέχεται να αποδειχθούν τα τελευταία φάλτσα της εξωτερικής πολιτικής του Ντόναλντ Τραμπ σε σχέση με τη «γραμμή» που ενδέχεται να επιβάλει το αμερικανικό Κογκρέσο, αν η πλειοψηφία αλλάξει μετά τις επικείμενες εκλογές. Η εκτελεστική διευθύντρια του Ινστιτούτου Μακέιν Εβελιν Φάρκας αναλύει στην «Κ» τις δυναμικές που ενεργοποιούν οι κάλπες της 3ης Νοεμβρίου.

– Είναι σαφές ότι ο πόλεμος με το Ιράν και, ευρύτερα, ο πληθωρισμός στις ΗΠΑ έχουν ζημιώσει πολιτικά τους Ρεπουμπλικανούς. Παραμένει απόλυτος κυρίαρχος ο πρόεδρος Τραμπ στο κόμμα του;

– Χωρίς αμφιβολία υπάρχουν στελέχη του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος που δεν υποστηρίζουν ορισμένες από τις πιο πρόσφατες ενέργειες του προέδρου. Αυτό δεν αφορά μόνο τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής αλλά και θέματα εμπορικής πολιτικής, με επίκεντρο τους δασμούς, οι οποίοι πλήττουν τομείς της αμερικανικής παραγωγής, όπως η γεωργία. Ομολογουμένως είναι αξιοπερίεργο το γεγονός ότι μέχρι σήμερα δεν έχουμε ουσιαστικές αντιδράσεις στο Κογκρέσο. Για παράδειγμα, στη Γερουσία περισσότεροι από 80 γερουσιαστές έχουν συνυπογράψει τη νομοθετική πρωτοβουλία για την επιβολή κυρώσεων στη Ρωσία. Επιπλέον, οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι οι Αμερικανοί πολίτες αντιλαμβάνονται ότι η Ρωσία είναι ο επιτιθέμενος. Κι όμως, το Κογκρέσο δεν έχει δείξει μέχρι στιγμής την προθυμία να αντιταχθεί στις πρόσφατες κινήσεις του προέδρου απέναντι στη Ρωσία. Θα μπορέσει το εκλογικό αποτέλεσμα να οδηγήσει σε ένα Κογκρέσο όπου οι νομοθέτες θα αντιταχθούν αποφασιστικά στον πρόεδρο, ακόμη και κατά τη μεταβατική περίοδο μέχρι την ανάληψη των καθηκόντων της νέας σύνθεσής του; Είναι πιθανό. Θα το μάθουμε σύντομα. Επειδή όμως αναφερθήκαμε στην Ουκρανία, θα ήθελα –αν μου επιτρέπετε– να κάνουμε μια μικρή παρένθεση, αξιοποιώντας την ευκαιρία ότι εκπροσωπείτε ένα ελληνικό μέσο ενημέρωσης.

– Παρακαλώ, σας ακούω με μεγάλο ενδιαφέρον.

– Θέλω να εκφράσω την ελπίδα ότι οι σύμμαχοί μας στην Ελλάδα –και στην Ισπανία– θα διαθέσουν στην Ουκρανία τους εξαιρετικά πολύτιμους πυραύλους αναχαίτισης Patriot που διατηρούν στα αποθέματά τους. Οι συγκεκριμένοι πύραυλοι πλησιάζουν ούτως ή άλλως στη λήξη της διάρκειας ζωής τους. Και η ελληνική κυβέρνηση δεν αντιμετωπίζει κάποια άμεση απειλή. Η μόνη απειλή που αντιμετωπίζει σήμερα το ΝΑΤΟ προέρχεται από τη Ρωσία. Σε αυτήν περιλαμβάνονται και οι τρομοκρατικές επιθέσεις, περίπου 100 ετησίως τα τελευταία τέσσερα χρόνια.

Προέχει να αντιμετωπίσουμε Ρωσία, Ιράν και Κίνα, χώρες που συνεργάζονται για να αποδυναμώσουν τις οικονομίες μας και να υπονομεύσουν τις δημοκρατίες μας, λέει η Εβελιν Φάρκας.

– Κατανοητό. Αντιλαμβάνεστε βέβαια ότι στην Ελλάδα υπάρχει σταθερά η ανησυχία, κατ' επέκτασιν και η εγρήγορση, σε σχέση με τον παράγοντα της Τουρκίας.

– Το αντιλαμβάνομαι. Ομως επιτρέψτε μου να το πω, διότι το πιστεύω ακράδαντα, και όχι μόνο εγώ: Η Τουρκία δεν πρόκειται να επιτεθεί στην Ελλάδα. Εάν υπάρχει κάποιος που θα μπορούσε σήμερα να απειλήσει την Ελλάδα προκαλώντας κάποιο περιστατικό, αυτός δεν είναι άλλος από τη Μόσχα. Και θέλω να είστε βέβαιοι ότι τα μέλη του αμερικανικού Κογκρέσου και οι Αμερικανοί πολίτες θα λάβουν υπόψη τους κατά πόσον η Ελλάδα και η Ισπανία στάθηκαν στο πλευρό της Ουκρανίας σε αυτή την κρίσιμη στιγμή.

– Στο μεταξύ, ένα ερώτημα με σημαντικές διεθνείς προεκτάσεις είναι εάν ο πρόεδρος Τραμπ θα επαναλάβει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον του Ιράν αμέσως μετά τις ενδιάμεσες εκλογές. Τι λέτε;

– Θα έλεγα ότι η πρόβλεψή μου συμπίπτει με την προσδοκία μου: να μην επαναληφθούν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις. Οι ανώτατοι στρατιωτικοί αξιωματούχοι των Ηνωμένων Πολιτειών φέρεται να έχουν πει στον πρόεδρο Τραμπ ότι ένας νέος γύρος βομβαρδισμών στο Ιράν δεν είναι πιθανό να οδηγήσει σε επιτυχή έκβαση. Αντιθέτως, η προσπάθεια θα πρέπει να εστιαστεί στην επίτευξη μιας συμφωνίας μέσω διαπραγματεύσεων, η οποία θα περιόριζε πιο μόνιμα το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Δυστυχώς θα πρέπει να επιδείξουμε υπομονή και να συνεχίσουμε αυτό που θα αποκαλούσα «αποκλεισμό του αποκλεισμού». Οσο επιβάλλουμε κυρώσεις και εμποδίζουμε το Ιράν να εξασφαλίζει τους οικονομικούς πόρους που χρειάζεται για να συντηρεί τον μηχανισμό ασφαλείας του, κάποια στιγμή το ιρανικό καθεστώς θα αναγκαστεί να υποχωρήσει.

– Υπάρχει πάντως και η παράμετρος του χρόνου. Αποτελεί δηλαδή ένα ερώτημα από μόνο του πόσο ακόμη μπορεί να παραμείνει ανοιχτό ένα μέτωπο το οποίο προκαλεί παγκόσμιες πληθωριστικές πιέσεις.

– Αντιλαμβάνομαι τα ζητήματα που προκύπτουν από τις αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων. Θέλω όμως εδώ να επισημάνω ότι έχουμε ταυτόχρονα και τους δασμούς, τους οποίους έχει επιβάλει η αμερικανική κυβέρνηση σε ολόκληρο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων και των ιδίων των συμμάχων μας. Θα πρέπει λοιπόν να εστιαστεί σε αυτό το σκέλος η συζήτηση: πώς θα μπορούσαν να μειωθούν, αν όχι να καταργηθούν, οι δασμοί που ανεβάζουν τις τιμές των προϊόντων. Επειτα, παρότι δεν μου αρέσει να το λέω, ίσως χρειάζεται σε αυτή τη φάση να ενισχυθούν οι δραστηριότητες έρευνας και εκμετάλλευσης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Αυτή τη στιγμή προέχει πραγματικά να αντιμετωπίσουμε τη Ρωσία, το Ιράν και την Κίνα, δηλαδή τις χώρες που συνεργάζονται για να αποδυναμώσουν τις οικονομίες μας και να υπονομεύσουν τις δημοκρατίες μας.

> **Μόνη απειλή η Μόσχα**
>
> *Η Τουρκία δεν πρόκειται να επιτεθεί στην Ελλάδα. Εάν υπάρχει κάποιος που θα μπορούσε σήμερα να απειλήσει την Ελλάδα προκαλώντας κάποιο περιστατικό, αυτός δεν είναι άλλος από τη Μόσχα.*

> **«Ασφυξία» στην Τεχεράνη**
>
> *Οσο επιβάλλουμε κυρώσεις και εμποδίζουμε το Ιράν να εξασφαλίζει οικονομικούς πόρους για να συντηρεί τον μηχανισμό ασφαλείας του, κάποια στιγμή το ιρανικό καθεστώς θα αναγκαστεί να υποχωρήσει.*

ALEX KENT/THE NEW YORK TIMES

Υποστηρίκτρια του Τραμπ σε προεκλογική συγκέντρωση στο Οχάιο, την Τετάρτη. Η επικρατούσα εκτίμηση στις ΗΠΑ είναι πως οι Δημοκρατικοί θα προσέλθουν μαζικά στις κάλπες, όχι όμως και οι Ρεπουμπλικανοί που δεν ανήκουν στον σκληρό πυρήνα του κινήματος MAGA.

Γουίλιαμ Ανθόλις, *ανώτερος συνεργάτης του Brookings Institution*

Μπορεί να επισπεύσει μια επίθεση στο Ιράν μετά την κάλπη

Ο Τραμπ έπαιξε κι έχασε στο Ιράν. Τουλάχιστον πολιτικά. Οι τιμές των καυσίμων συμπληρώνουν το μωσαϊκό της ακρίβειας στις ΗΠΑ και σκιάζουν τις προοπτικές των Ρεπουμπλικανών για τις εκλογές της 3ης Νοεμβρίου. Σε συνάρτηση με την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, ο ανώτερος συνεργάτης του Brookings Institution Γουίλιαμ Ανθόλις ξετυλίγει στην «Κ» το κουβάρι των πολιτικών εξελίξεων στην Ουάσιγκτον.

– Ποιο είναι το κλίμα στις ΗΠΑ λίγα 24ωρα πριν από τις κάλπες; Είναι αυτές οι «εκλογές της βενζίνης»;

– Το κλίμα είναι βαθιά πολωμένο στην αμερικανική κοινωνία. Ταυτόχρονα, υπάρχουν διαιρέσεις και στο εσωτερικό των δύο κομμάτων. Οι ψηφοφόροι που θα κρίνουν το εκλογικό αποτέλεσμα αισθάνονται μεγάλη ανασφάλεια για το κόστος ζωής. Και η βενζίνη είναι μόνο μία πτυχή του προβλήματος. Εξίσου σημαντικό είναι το κόστος της στέγης. Η επικρατούσα εκτίμηση είναι ότι οι Δημοκρατικοί θα προσέλθουν μαζικά στις κάλπες και οι Ρεπουμπλικανοί που δεν ανήκουν στον σκληρό πυρήνα του κινήματος MAGA θα μείνουν στο σπίτι τους.

– Ποιο είναι το βασικό σενάριο για τους συσχετισμούς στο Κογκρέσο;

– Η κυρίαρχη εκτίμηση είναι ότι οι Δημοκρατικοί θα κερδίσουν τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Το ερώτημα δεν είναι αν θα επικρατήσουν, αλλά με πόση διαφορά. Στη Γερουσία θα παίξει καθοριστικό ρόλο η ποιότητα των υποψηφίων σε κάθε επιμέρους εκλογική μάχη. Εκεί η δημοτικότητα των δύο κομμάτων έχει μικρότερη σημασία, επειδή το ενδιαφέρον επικεντρώνεται πολύ περισσότερο στα πρόσωπα.

– Είναι ειλικρινής ο Τραμπ όταν ισχυρίζεται ότι δεν αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στις ενδιάμεσες εκλογές; Ή απλώς υποτίμησε τις απαιτήσεις της στρατιωτικής επιχείρησης στο Ιράν και τώρα βιώνει τις συνέπειες;

– Νομίζω ότι δεν θα το μάθουμε ποτέ. Το σίγουρο είναι ότι ο πόλεμος έχει σαφώς επηρεάσει τις ενδιάμεσες εκλογές και ο Τραμπ δεν μπορεί παρά να ενδιαφέρεται για τις πολιτικές συνέπειες, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις τιμές της ενέργειας. Είδαμε την προσπάθειά του να διαπραγματευθεί με τη Ρωσία για το πετρέλαιο ντίζελ, όπως και τον χειρισμό του στην πρόσφατη σύνοδο κορυφής με τον Σι Τζινπίνγκ στην Κίνα. Το Πεκίνο διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στις τιμές της ενέργειας, καθώς οι Κινέζοι έχουν περιορίσει τη δική τους ενεργειακή κατανάλωση, συμβάλλοντας στη συγκράτηση των διεθνών τιμών. Επομένως, ο Τραμπ ασφαλώς παρακολουθεί τις πολιτικές επιπτώσεις. Ωστόσο, είναι πιθανό να μην μπορεί να κάνει τίποτα για να τις αποτρέψει.

Είναι πιθανό ο Τραμπ να μην μπορεί να κάνει τίποτα για να αποτρέψει τις πολιτικές συνέπειες του πολέμου με το Ιράν, λέει ο Γουίλιαμ Ανθόλις.

– Εσείς πώς ακούτε τις εκτιμήσεις ότι μετά τις ενδιάμεσες εκλογές θα επαναληφθούν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Ιράν;

– Θεωρώ απολύτως πιθανό ο Τραμπ να επαναλάβει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Ιράν μετά τις ενδιάμεσες εκλογές. Οι Ρεπουμπλικανοί θα συνεχίσουν να ελέγχουν το Κογκρέσο μέχρι την πρώτη εβδομάδα του Ιανουαρίου. Εάν, λοιπόν, αποφασίσει να δράσει, θα επιλέξει να το κάνει προτού αποκτήσουν ενδεχομένως τον έλεγχο οι Δημοκρατικοί. Σε κάθε περίπτωση, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα χρειαστεί να διαχειριστεί τον πόλεμο στο Ιράν έχοντας απέναντί του ένα ισχυρότερο Δημοκρατικό Κόμμα στο Κογκρέσο. Αυτό δεν θα λειτουργήσει ως απόλυτο εμπόδιο για όσα επιθυμεί να υλοποιήσει, αλλά θα δημιουργήσει πρόσθετες δυσκολίες. Είμαι βέβαιος ότι οι σύμβουλοί του το σκέφτονται ήδη.

– Ευρύτερα, εκτιμάτε ότι ένας πολιτικά αποδυναμωμένος Τραμπ θα γίνει πιο απρόβλεπτος ή –αντιθέτως– πιο συγκρατημένος στις επιλογές του;

– Σε γενικές γραμμές, όταν οι πρόεδροι βρίσκονται στα τελευταία χρόνια της θητείας τους και χάνουν τον έλεγχο του Κογκρέσου, τείνουν να δραστηριοποιούνται περισσότερο στην εξωτερική πολιτική, επειδή εκεί διαθέτουν μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων. Βεβαίως, την ίδια ώρα, θα υπάρχει εξαιρετικά αυστηρός έλεγχος των ενεργειών της κυβέρνησης και ιδιαίτερα του υπουργείου Αμυνας στον συγκεκριμένο τομέα. Ομως αυτό ενδέχεται να μην επηρεάσει προσωπικά τον Τραμπ. Μπορεί να μην τον ενδιαφέρει τόσο τι θα κάνουν οι Δημοκρατικοί στο Κογκρέσο στον υπουργό Αμυνας Πιτ Χέγκσεθ ή σε άλλα υψηλόβαθμα στελέχη της κυβέρνησης.

– Θα είναι μια ήττα των Ρεπουμπλικανών στις ενδιάμεσες εκλογές προάγγελος μιας ήττας και στις προεδρικές εκλογές του 2028; Ή αποτελούν οι δύο αναμετρήσεις εντελώς διαφορετικά πολιτικά γεγονότα;

– Τείνω περισσότερο προς τη δεύτερη απάντηση. Πρώτον, δεν γνωρίζουμε ποια θα είναι η κατάσταση της οικονομίας και του πολιτικού συστήματος σε δύο χρόνια. Δεύτερον, δεν γνωρίζουμε ποιοι θα είναι οι υποψήφιοι. Πάντως, ο Ρεπουμπλικανός υποψήφιος θα πρέπει να απαντήσει στο ερώτημα στο οποίο δεν κατάφερε να απαντήσει πειστικά η Κάμαλα Χάρις στο πρόσφατο παρελθόν: «Υπήρξε έστω ένα ζήτημα στο οποίο διαφωνήσατε με τον πρόεδρο; Ποιο ήταν αυτό; Το είπατε στον πρόεδρο;».

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ

Οι 5 επικρατέστεροι για την πρωθυπουργία στο Βελιγράδι

Ιλια Σρντάνοβιτς

Προεκλογικά έθετε ως βασικό στόχο την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ για το Κόσοβο τόνιζε ότι είναι αναπόσπαστο κομμάτι της Σερβίας, όπως ορίζει το Σύνταγμα.

Ράντομιρ Σάιτσιτς

Ακαδημαϊκός με διδακτορικό στη Χημεία, που διακήρυσσε προεκλογικά ότι «η Ρωσία κάνει περισσότερα από την κυβέρνηση της Σερβίας για να προστατεύσει την εδαφική μας ακεραιότητα (στο Κόσοβο)».

Ντέγιαν Σόσκιτς

Διοικητής της κεντρικής τράπεζας επί προεδρίας Μπόρις Τάντιτς, που έχει δεσμευθεί για μεταρρυθμίσεις με στόχο την ένταξη στην Ε.Ε. και έχει μιλήσει ανοιχτά κατά των δυτικών κυρώσεων στη Ρωσία.

Γιόβο Μπάκιτς

Καθηγητής στο Βελιγράδι, ο οποίος θεωρεί τη Ρωσία ιστορικό και σε πολλές περιπτώσεις ακόμη και εταίρο-προστάτη.

Ντέγιαν Μποντιρόγκα

Ο πρώην καλαθοσφαιριστής, αστέρας (και) του Παναθηναϊκού και πρόεδρος της Euroleague Basketball, «το πιο γνωστό όνομα» της Λίστας, με ασαφείς ακόμη πολιτικές απόψεις.

Από την πλατεία στα πνία

Μπορεί το φοιτητικό κίνημα, που νίκησε στις εκλογές της Σερβίας, να σχηματίσει κυβέρνηση σε 90 ημέρες;

A.P. PHOTO / MARKO DROBNJAKOVIC

Πανηγυρισμοί στο Βελιγράδι μετά την παραδοχή ήττας από τον Αλεξάνταρ Βούτσιτς στις βουλευτικές εκλογές. Η «Φοιτητική Λίστα» δεν έχει συγκρότηση κόμματος και στους κόλπους της συνυπάρχουν διαφορετικές απόψεις ακόμη και για τον στρατηγικό προσανατολισμό της χώρας.

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΖΙΜΑ**

Τα πάρτι και οι πανηγυρισμοί άρχισαν να κοπάζουν στο Βελιγράδι. Οι νικητές γλέντησαν με την ψυχή τους την πτώση του Αλεξάνταρ Βούτσιτς, που επί δεκατέσσερα χρόνια είχε «σαπίσει» στην εξουσία – «και στην πλάτη μας», όπως δήλωσε, πίνοντας μπίρες, ένας φοιτητής στην πλατεία Σλάβια.

Η ψηφοφορία της περασμένης Κυριακής «απάντησε» με εμφατικό τρόπο στο δίλημμα «Βούτσιτς ή φοιτητές». Αλλά στην κάλπη έγινε η «μισή δουλειά». Η άλλη μισή, το ξερίζωμα του πανίσχυρου συστήματος εξουσίας που είχε εγκαθιδρύσει ο Βούτσιτς, όπως και των γεωπολιτικών επιλογών του, εναποτίθεται πλέον στους φοιτητές και στην κυβέρνησή τους. Θα τολμήσει η νέα κυβέρνηση να συγκρουστεί μαζί του ή θα αρκεστεί σε επιδερμικές αλλαγές, αφήνοντάς το άθικτο να την κατατρώει;

Να ξεριζωθεί το σύστημα

«Η Σερβία βιώνει την ίδια φάση που είδαμε όταν ανατράπηκε ο Μιλόσεβιτς», είπε στο Radio Free Europe η Ιβάνα Στράντνερ, ερευνήτρια στο Ιδρυμα για την Υπεράσπιση των Δημοκρατιών, με έδρα την Ουάσιγκτον. «Η Σερβία πρέπει τώρα να εκθεμελιώσει το σύστημα διαφθοράς και αυταρχικού ελέγχου που κράτησε τον Βούτσιτς στην εξουσία, όχι απλώς να αντικαταστήσει τους ανθρώπους στην κορυφή», συμπλήρωσε. Ο ακαδημαϊκός και υποψήφιος της Φοιτητικής Λίστας Ράντομιρ Σάιτσιτς συνέστησε υπομονή: «Παρακολουθούμε επί δεκατέσσερα χρόνια να καταρρέουν οι θεσμοί, πρέπει τώρα να περιμένουμε λίγο ακόμη για να πραγματοποιήσουμε τον μετασχηματισμό με τον σωστό τρόπο, ώστε να μην πρόκειται για μια επαναστατική ανατροπή του κράτους».

Παρ' όλα αυτά, τη δεύτερη νύχτα των πανηγυρισμών οπαδοί της Λίστας εισέβαλαν στο στούντιο τηλεοπτικού σταθμού που υποστήριζε τον Βούτσιτς και προπλάκισαν εργαζομένους, ενώ στο Κραγκούγιεβατς μπήκαν στο δημαρχείο και αποκαθήλωσαν τη φωτογραφία του Βούτσιτς. Αν και στελέχη της Λίστας αποδοκίμασαν ακτιβισμούς του είδους, ο Βούτσιτς κάλεσε ήδη τους οπαδούς του να βρίσκονται με «το όπλο παρά πόδα», προβλέποντας ότι σύντομα θα επανέλθουν στην εξουσία, και επανέλαβε ότι «με έριξε η Δυτική Ευρώπη μαζί με το βαθύ κράτος των ΗΠΑ, επειδή ήμουν με τον Τραμπ».

Το κίνημα που έριξε τον Βούτσιτς θα πρέπει σε 90 ημέρες –τόσο είναι το χρονικό περιθώριο για τον σχηματισμό κυβέρνησης– να πάψει να συμπεριφέρεται ως «κίνημα διαμαρτυρίας» και να λειτουργήσει ως εξουσία, όπερ σημαίνει να ωριμάσει πρόωρα. Θα κληθεί να αποφασίσει για την οικονομία, το Κόσοβο, την Ε.Ε., τη Ρωσία και τις περιφερειακές σχέσεις, και δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι οι βουλευτές και οι υπουργοί του θα έχουν, ούτε κατά προσέγγιση, τις ίδιες απόψεις.

Απουσία κόμματος, ποιος θα παράγει πολιτική και θα διαχειρίζεται τις φυγόκεντρες τάσεις; Εκ της θέσεώς του ο πρωθυπουργός, ο οποίος θα πρέπει να διαθέτει πολιτική πυγμή, αλλά και εμπειρία, κυρίως στην εξωτερική πολιτική και στις ευάλωτες σχέσεις της Σερβίας με τους γείτονές της. Η αντισυμβατική Λίστα θα πρέπει να τον επιλέξει άμεσα.

Τα πρόσωπα

Μέχρι την κάλπη οι φοιτητές έφθασαν χωρίς ηγέτη, με τον καρδιολόγο καθηγητή από το Νόβι Σαντ Ιλια Σρντάνοβιτς να εκπροσωπεί τη Λίστα ως «πρώτος μεταξύ ίσων». Προαλείφεται και για πρωθυπουργός; Οχι κατ' ανάγκην, αν κρίνουμε από το πώς καταρτίστηκε το ψηφοδέλτιο: κάθε σχολή πρότεινε τέσσερις υποψηφίους. Οι υποψήφιοι δεν μπορούσαν να είναι φοιτητές, μέλη του κυβερνώντος συνασπισμού, νυν ή πρώην αξιωματούχοι της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης, και όλοι πέρασαν από συνέντευξη με τους φοιτητές, οι οποίοι είχαν δικαίωμα βέτο – που άφησε απ' έξω και γνωστά ονόματα των πλατειών. Αν ακολουθηθούν οι ίδιες διαδικασίες και για την επιλογή πρωθυπουργού, υπουργών και ανώτερων αξιωματούχων, ίσως να μην αρκέσει καν το τρίμηνο που προβλέπει το Σύνταγμα.

Ο κίνδυνος να «ξεφουσκώσουν τα πανιά» της Λίστας προτού καν το κυβερνητικό σκάφος ξεκινήσει να πλέει στα νερά του Δούναβη και του Σάβα δεν είναι αμελητέος. Σύντομα, μέχρι το τέλος του χρόνου, περιμένει ακόμη μία σκληρή μάχη, η εκλογή προέδρου της Δημοκρατίας, και εκεί η Λίστα θα αναμετρηθεί εκ νέου με το σύστημα Βούτσιτς, που θα κάνει τα πάντα για να την αποσταθεροποιήσει.

Οι αναλυτές δεν αποκλείουν να αναζητηθεί πρωθυπουργός εκτός Λίστας, κάτι που επιτρέπει το σερβικό σύστημα.

Ακόμη μεγαλύτερη πρόκληση από τη διάλυση του «συστήματος Βούτσιτς» θα είναι οι συμμαχίες που άφησε πίσω του. Η ένταξη στην Ε.Ε. παραμένει υψηλός στόχος του Βελιγραδίου, αλλά οι Βρυξέλλες έχουν διαμηνύσει ότι η διαδικασία δεν θα προχωρήσει όσο η Σερβία επιμένει στην πρόσδεσή της στο άρμα της Ρωσίας. Και ενώ η Λίστα πορεύθηκε ως κίνημα εμπνεόμενο από τις ευρωπαϊκές αξίες, προβεβλημένα στελέχη της δήλωναν, ακόμη και το βράδυ των πανηγυρισμών, πως δεν πρόκειται να ευθυγραμμιστούν με την Ε.Ε. στο θέμα των κυρώσεων κατά του Πούτιν.

Η αντίδραση της Μόσχας

Στις δηλώσεις για λογαριασμό του Κρεμλίνου ο Ντμίτρι Πεσκόφ, αφού εκθείασε τον απερχόμενο «σύμμαχο Βούτσιτς», έσπευσε να υπενθυμίσει με νόημα ότι είναι η Ρωσία που εφοδιάζει τη Σερβία με φθηνό φυσικό αέριο και στον ΟΗΕ λειτουργεί ως ισχυρός υποστηρικτής της στο θέμα του Κοσόβου.

Ο Βούτσιτς διαχειριζόταν με μαεστρία, για δικό του πολιτικό όφελος, και τον απλωμένο εθνικό «τραχανά» των σερβικών πληθυσμών εκτός συνόρων. Στη Βοσνία συγκρατούσε τον ηγέτη των εκεί Σέρβων Μιλόραντ Ντόντικ από το να οδηγήσει τη σερβική οντότητα σε απόσχιση. Για τους Σέρβους του Βορείου Κοσόβου ήταν ο «πατερούλης» που καθόριζε την πορεία του «διαλόγου» με τους Αλβανούς, ενώ κατηγορείται ότι εξόπλιζε παραστρατιωτικούς στη Μιτρόβιτσα. Αναταράξεις στις σχέσεις τους με το Βελιγράδι μπορεί να αποσταθεροποιήσουν ολόκληρη την περιοχή.

Η Κροατία, ο ιστορικός εχθρός των Σέρβων, πανηγύρισε την πτώση του Βούτσιτς. Στους Αλβανούς του Κοσόβου η αλλαγή φρουράς εισπράχθηκε με καχυποψία, λόγω των δηλώσεων για την εδαφική ακεραιότητα, και στα Τίρανα αγωνιούν μήπως οι εξεγερμένοι κατά του Ράμα φοιτητές έλαβαν το μήνυμα του Βελιγραδίου.

Για την ώρα, οι Σέρβοι διανύουν το μεθεόρτιο hangover της νίκης και οι φοιτητές ετοιμάζονται για τα κυβερνητικά «γεννητούρια» τους.

Πώς χτίστηκε το κίνημα

Η Λίστα εκτοξεύθηκε με «άλμα επί κοντώ» και σε πολιτικό χρόνο-ρεκόρ. Ολη αυτή η «Βαβέλ», που οι αντίπαλοί της χλεύαζαν ως «Λίστα καθηγητών», καθώς δεν είχε στο ψηφοδέλτιό της ούτε έναν φοιτητή, έφθασε ως «χυλός» στην κάλπη και νίκησε. Οι φοιτητές στη Σερβία έχουν παράδοση: η οργάνωσή τους «Οτπορ» πρωτοστάτησε στις διαδηλώσεις που έριξαν τον Μιλόσεβιτς το 2000· τώρα τη σκυτάλη πήραν, κατά του πρώην υπουργού του Βούτσιτς, οι θριαμβευτές της 25ης Οκτωβρίου.

Σπινθήρας ήταν το δυστύχημα με τους δεκαέξι νεκρούς από την κατάρρευση του στεγάστρου του σιδηροδρομικού σταθμού στο Νόβι Σαντ, την 1η Νοεμβρίου 2024. Στις 5 Νοεμβρίου έγινε μεγάλη συγκέντρωση διαμαρτυρίας στο Νόβι Σαντ και δέκα ημέρες μετά άρχισαν οι σιωπηλές συγκεντρώσεις στις 11.52 π.μ., την ώρα της κατάρρευσης, με ένα λεπτό σιγής για κάθε νεκρό, ενώ η επίθεση της αστυνομίας και οπαδών του Βούτσιτς κατά φοιτητών της Δραματικής Σχολής στο Βελιγράδι στις 22 Νοεμβρίου άπλωσε τις διαδηλώσεις σε όλα τα πανεπιστήμια.

Τον Ιανουάριο του 2025, ύστερα από γενική απεργία και νέα επίθεση εναντίον φοιτητών στο Νόβι Σαντ, παραιτήθηκε ο πρωθυπουργός Μίλος Βούτσεβιτς. Την 1η Φεβρουαρίου οι φοιτητές κατέλαβαν τρεις γέφυρες του Δούναβη στο Νόβι Σαντ, στις 15 Μαρτίου το Βελιγράδι έγινε ο τόπος μίας από τις μεγαλύτερες διαμαρτυρίες στη Σερβία εδώ και δεκαετίες, και στις 5 Μαΐου οι φοιτητές ζήτησαν πρόωρες εκλογές, αναγγέλλοντας ότι θα κατέβουν με δικό τους ψηφοδέλτιο. Στις 28 Δεκεμβρίου 2025 οργάνωσαν συλλογή υπογραφών σε όλη τη χώρα και στις 23 Μαΐου 2026 πραγματοποίησαν νέα μεγάλη συγκέντρωση στο Βελιγράδι.

Στις 7 Σεπτεμβρίου, υπό την πίεση των λαϊκών κινητοποιήσεων, η κυβέρνηση υπέβαλε πρόταση για τη διάλυση του Κοινοβουλίου. Δύο ημέρες αργότερα ο Βούτσιτς διέλυσε τη Βουλή και προκήρυξε εκλογές για τις 25 Οκτωβρίου, ενώ λίγες ημέρες μετά παραιτήθηκε και ο ίδιος από τη θέση του προέδρου της Δημοκρατίας, για να ηγηθεί της προεκλογικής εκστρατείας του κόμματός του.

Σχεδόν δύο χρόνια μετά την τραγωδία, το κίνημα που ξεκίνησε με αίτημα την απόδοση ευθυνών κατήγαγε συντριπτική νίκη και τώρα καλείται να αποδώσει το ίδιο τις ευθύνες για το δυστύχημα που τροφοδότησε την ανατροπή του Βούτσιτς και του συστήματός του.

Αποφάσεις και σύγκλιση

Η Φοιτητική Λίστα θα κληθεί να αποφασίσει για την οικονομία, το Κόσοβο, την Ε.Ε., τη Ρωσία και τις περιφερειακές σχέσεις, αλλά δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι οι βουλευτές και οι υπουργοί της θα έχουν τις ίδιες απόψεις.

Προκλήσεις στον ορίζοντα

Εως το τέλος του έτους περιμένει τη Λίστα ακόμη μία σκληρή μάχη, η εκλογή προέδρου της Δημοκρατίας, ενώ ακόμη μεγαλύτερη πρόκληση από τη διάλυση του «συστήματος Βούτσιτς» θα είναι οι συμμαχίες που άφησε πίσω του.

LINCOLN AGNEW / THE NEW YORK TIMES

Φίλοι του προέδρου

Ο CEO της Skydance Ντέιβιντ Ελισον, με τις εξαγορές της Paramount το 2025 και της Warner Bros. Discovery στις αρχές Οκτωβρίου, έχει πλέον στα χέρια του τον έλεγχο του CBS και του CNN, προς μεγάλη ικανοποίηση του (στενού φίλου της οικογενείας Ελισον) Ντόναλντ Τραμπ. «Προσπαθούμε να κάνουμε το CNN να ακολουθήσει μια φυσιολογική πορεία», είχε, εξάλλου, δηλώσει ο Αμερικανός πρόεδρος το καλοκαίρι.

Και το CNN στον γύψο;

Η σχέση της οικογενείας Ελισον, που απέκτησε το τηλεοπτικό δίκτυο, με τον Τραμπ ερμηνεύεται ως κακός οιωνός για την ανεξαρτησία του. Πώς έχει αλλάξει το τοπίο στα αμερικανικά media

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ**

Το πρώτο μισό της δεύτερης θητείας του Ντόναλντ Τραμπ δεν έχει χαρακτηριστεί από σημαντικά επιτεύγματα. Ο πόλεμος στο Ιράν πηγαίνει άσχημα, η ακρίβεια (ειδικά των καυσίμων) έχει προκαλέσει ευρύτατη δυσαρέσκεια, οι σχέσεις με τους συμμάχους βρίσκονται στο ναδίρ. Η δημοτικότητα του 47ου προέδρου διολισθαίνει διαρκώς.

Σε ένα πεδίο, όμως, η κυβέρνηση Τραμπ έχει επιτύχει την αναδιαμόρφωση του τοπίου με τρόπο που ενδέχεται να έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες: τα ΜΜΕ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Το X είναι στα χέρια του Ελον Μασκ, η Meta του Μαρκ Ζούκερμπεργκ έχει προσαρμόσει την πολιτική ελέγχου του περιεχομένου σε κατεύθυνση φιλική προς το MAGA και ο Τζεφ Μπέζος έχει ξεδοντιάσει σε ένα βαθμό την Washington Post. Οι πιο σημαντικοί υποστηρικτές του Τραμπ στο μιντιακό τοπίο, ωστόσο, είναι η οικογένεια Ελισον. Το κύριο όχημα της επιρροής τους είναι η Skydance (όπως πλέον ονομάζεται έπειτα από ένα μπαράζ εξαγορών), CEO της οποίας είναι ο Ντέιβιντ Ελισον, γιος του συνιδρυτή της Oracle Λάρι. Παράλληλα, ο ίδιος ο Λάρι –ένας από τους πλουσιότερους ανθρώπους στον πλανήτη και διαχρονικός υποστηρικτής τόσο του Νετανιάχου όσο και του Τραμπ (πριν γίνει της μόδας μεταξύ των Tech Bros)– ήταν επικεφαλής της ομάδας επενδυτών στους οποίους η κινεζική ByteDance πούλησε τον Δεκέμβριο του 2025 το αμερικανικό TikTok. Η οικογένεια μέσα σε μία διετία έχει εξελιχθεί στον πιο ισχυρό παίκτη στην αμερικανική αγορά των ΜΜΕ και της βιομηχανίας του θεάματος.

Το ντιλ των 110,9 δισ.

Οι Ελισον έχουν ήδη δείξει (στο CBS News, το οποίο απέκτησαν όταν εξαγόρασαν την Paramount το 2025) τη διάθεσή τους να επέμβουν στη λειτουργία των οργανισμών που εξαγοράζουν ώστε να διασφαλίσουν πως θα καλύπτουν πιο φιλικά την κυβέρνηση Τραμπ. Η νέα επικεφαλής του CBS News Μπάρι Γουάις, φανατικά φιλοϊσραηλινή και χωρίς καθόλου τηλεοπτική εμπειρία, έχει προκαλέσει τριγμούς στην αίθουσα σύνταξης, με σειρά ανταποκριτών –μεταξύ άλλων του θρυλικού «60 Minutes»– να μιλούν για ωμές παρεμβάσεις στη δουλειά τους. Στις αρχές Οκτωβρίου, μετά 13 μήνες ανταγωνιστικών προσφορών, ελέγχων από τις ρυθμιστικές αρχές και δικαστικών διενέξεων, η Skydance - Paramount εξαγόρασε τη Warner Bros. Discovery. Το ντιλ ανήλθε σε 110,9 δισ. δολάρια και έγινε με χρήματα, μεταξύ άλλων, των κρατικών επενδυτικών ταμείων της Σαουδικής Αραβίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων και του Κατάρ. Μία από τις εταιρείες του κολοσσιαίου ομίλου της WBD, που περνάει κι αυτή τώρα στα χέρια των Ελισον, είναι το CNN.

Ο Ντόναλντ Τραμπ δεν έχει κρύψει το μίσος του για το καλωδιακό δίκτυο που ίδρυσε ο Τεντ Τέρνερ. Επιτίθεται με κάθε ευκαιρία στους δημοσιογράφους του, χρεώνοντάς τους fake news και εξαπολύοντας προσωπικές προσβολές εναντίον τους (ειδικά, ως συνήθως, στις γυναίκες). Προ ολίγων εβδομάδων επιχείρησε να το αποκλείσει από τον Λευκό Οίκο, μαζί με το MS Now και το Politico (χρειάστηκε δικαστική εντολή για να αποκατασταθεί η πρόσβασή τους). Συνεχίζει, δε, να αποκλείει το CNN από το Air Force One, όπου συχνά δέχεται ερωτήσεις από τους δημοσιογράφους – κάτι που έχει οδηγήσει το δίκτυο να καταφύγει σε ένδικα μέσα.

Το καλοκαίρι, ο Τραμπ δήλωσε στον Τζέικ Τάπερ, από τους πιο γνωστούς παρουσιαστές του, ότι «προσπαθούμε να κάνουμε το CNN να ακολουθήσει μια φυσιολογική πορεία» (μετάφραση: να σταματήσει να του ασκεί κριτική). Στις αρχές του πολέμου στο Ιράν, ο Πιτ Χέγκσεθ είχε δηλώσει σε συνέντευξη Τύπου: «Οσο νωρίτερα πάρει τον έλεγχο [του CNN] ο Ντέιβιντ Ελισον, τόσο το καλύτερο».

Ορκοι ανεξαρτησίας

Ο ίδιος ο Ελισον ο νεότερος, αφού ολοκληρώθηκε η συμφωνία εξαγοράς, στήριξε δημοσίως τη νομική προσφυγή του CNN κατά του Λευκού Οίκου και δεσμεύθηκε να διαφυλάξει τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία του Μέσου. Το ίδιο μήνυμα είχε επιχειρήσει να στείλει με άρθρο του τον Αύγουστο στους New York Times.

Η παραμονή του Μαρκ Τόμσον, του έμπειρου CEO του τηλεοπτικού δικτύου, θεωρήθηκε ελπιδοφόρο σημάδι ότι δεν πρόκειται περί κενών λόγων. Ο Τόμσον –πρώην επικεφαλής της New York Times Company και του BBC– σε σημείωμα προς τους εργαζομένους του CNN έγραψε, αναφερόμενος στους νέους ιδιοκτήτες, ότι έχει «πραγματική εμπιστοσύνη τόσο ότι κατανοούν όσο και ότι θα υποστηρίξουν πλήρως, τόσο επί της αρχής όσο και στην πράξη, το είδος των ανεξάρτητων ειδήσεων που πάντα πρέσβευε το CNN».

Τη Δευτέρα το Status, το καλά πληροφορημένο newsletter του Ολιβερ Ντάρσι (που μέχρι το 2024 κάλυπτε τα ΜΜΕ για το CNN), αποκάλυψε τη διαφορετική μεταχείριση την οποία επιφύλαξε η νέα ηγεσία στα δύο ειδησεογραφικά δίκτυα που ελέγχει. Αφορμή ήταν επιστολή προς τους υπαλλήλους της Skydance από τον Ελισον και τον co-CEO Ινον Κράιζ, που αφορούσε την απαίτηση παρουσίας στο γραφείο και το νέο πρόγραμμα εθελουσίας εξόδου του ομίλου.

Τα επεξηγηματικά σημειώματα που ακολούθησαν από τον Μαρκ Τόμσον και την Μπάρι Γουάις προς το προσωπικό τους ήταν ενδεικτικά. Ο Τόμσον ανέφερε ότι πιστεύει στα οφέλη της εργασίας στο γραφείο, αλλά πρόσθεσε ότι οι ειδήσεις είναι ένα ιδιαίτερο επάγγελμα, όπου μεγάλο μέρος της δουλειάς γίνεται εκτός γραφείου. Η ηγεσία της Skydance «σέβεται και υποστηρίζει» τις «μοναδικού χαρακτήρα ανάγκες» του CNN, προσέθεσε. Οσο για το πρόγραμμα εθελουσίας, τα κριτήριά του, σύμφωνα με τον Τόμσον, εξαιρούν το μεγαλύτερο μέρος των υπαλλήλων.

Στο CBS News, το μήνυμα της Γουάις και του προέδρου και διευθυντή σύνταξης του δικτύου Τομ Σιμπρόφσκι ήταν αρκετά διαφορετικό. Στο θέμα της παρουσίας στο γραφείο, κατέστη σαφές ότι όλοι οι εργαζόμενοι –συμπεριλαμβανομένων και όσων συμμετέχουν στην παραγωγή των ειδήσεων, που μέχρι πρότινος εξαιρούνταν– θα πρέπει να συμμορφωθούν με τις νέες απαιτήσεις. Το Status μεταδίδει επίσης ότι πολύ περισσότεροι στο CBS News (μεταξύ άλλων και στο «60 Minutes») έχουν λάβει την πρόταση για εθελουσία, με προθεσμία αποδοχής έως τις 8 Νοεμβρίου.

«Το μήνυμα φαίνεται αρκετά σαφές», γράφει ο Ντάρσι. «Η Skydance φαίνεται να σκοπεύει να μειώσει το προσωπικό στο CBS News, διατηρώντας παράλληλα σε μεγάλο βαθμό το εργατικό δυναμικό του CNN ενόψει πιθανού γάμου μεταξύ των δύο ειδησεογραφικών οργανισμών».

Συμβούλιο εποπτείας

Η Skydance δεν έχει ακόμη αποκαλύψει τη σύνθεση του ανεξάρτητου συμβουλίου εποπτείας της αίθουσας σύνταξης, το οποίο συμφώνησε να συστήσει ως μέρος του διακανονισμού με τις 12 πολιτείες που είχαν προσφύγει κατά της εξαγοράς.

Σύμφωνα με τον γενικό εισαγγελέα της Καλιφόρνιας Ρομπ Μπόντα, το συμβούλιο «θα διασφαλίσει την ανεξάρτητη, αντικειμενική, βασισμένη στα γεγονότα δημοσιογραφία στο CBS News και στο CNN». Μια επιτροπή πέντε πολιτειών θα έχει την εποπτεία της συμμόρφωσης με τη συμφωνία.

Το συμβούλιο, που πρέπει να συσταθεί εντός έξι μηνών, θα διορίζεται από την ηγεσία της Skydance. Θα περιλαμβάνει πέντε «καταξιωμένους» δημοσιογράφους, εν ενεργεία ή συνταξιούχους, με τουλάχιστον 10 χρόνια εμπειρίας. Οπως αναφέρουν οι New York Times, σε ορισμένους το νέο σώμα θυμίζει την «ειδική επιτροπή» που σύστησε ο Ρούπερτ Μέρντοχ όταν εξαγόρασε την Dow Jones, εκδότρια της Wall Street Journal. Η επιτροπή υποτίθεται ότι θα είχε, μεταξύ άλλων, τον ρόλο της έγκρισης του νέου διευθυντή της εφημερίδας, αλλά ο τότε διευθυντής παραιτήθηκε λίγους μήνες αργότερα, χωρίς η επιτροπή να γνωρίζει τίποτε.

Ο Ελισον ο νεότερος είναι γνωστό ότι διατηρεί φιλικές σχέσεις με τον Αμερικανό πρόεδρο. Σύμφωνα με ρεπορτάζ της Wall Street Journal τον περασμένο Δεκέμβριο, σε επίσκεψή του στον Λευκό Οίκο εκείνες τις ημέρες, ο CEO της Skydance διαβεβαίωσε το επιτελείο του Τραμπ ότι θα κάνει μεγάλες αλλαγές στο CNN εάν περάσει στον έλεγχό του.

Τον ίδιο μήνα, ο Guardian αποκάλυψε ότι ο πατριάρχης της οικογένειας, Λάρι Ελισον, είχε συζητήσει κι αυτός με υψηλόβαθμο αξιωματούχο του Λευκού Οίκου πιθανές αλλαγές στο δίκτυο μετά την εξαγορά – συμπεριλαμβανομένων και των απολύσεων δημοσιογράφων που είναι γνωστό ότι ο Τραμπ αντιπαθεί.

Επιθέσεις και προσβολές

Ο Αμερικανός πρόεδρος δεν έχει κρύψει το μίσος του για το δίκτυο που ίδρυσε ο Τεντ Τέρνερ. Επιτίθεται με κάθε ευκαιρία στους δημοσιογράφους του, χρεώνοντάς τους fake news και εξαπολύοντας προσωπικές προσβολές εναντίον τους.

Υποσχέσεις για αλλαγές

Δημοσιεύματα της Wall Street Journal και του Guardian έχουν αποκαλύψει ότι πατήρ και υιός Ελισον παρείχαν στον Λευκό Οίκο διαβεβαιώσεις για «μεγάλες αλλαγές» στο δίκτυο και στο προσωπικό του εάν περνούσε στον έλεγχό τους.

Η έξοδος της Αμανπούρ

Στις 19 Οκτωβρίου η Κριστιάν Αμανπούρ (φωτογραφία), ίσως η πιο διάσημη τηλεοπτική ανταποκρίτρια των τελευταίων δεκαετιών, ανακοίνωσε ζωντανά στην εκπομπή της ότι, μετά 43 χρόνια, θα διακόψει του χρόνου τη συνεργασία της με το CNN. Ούτε η ίδια ούτε ο Μαρκ Τόμσον έκαναν αναφορά στην αλλαγή ιδιοκτησίας στις δημόσιες τοποθετήσεις τους για το συναινετικό (ή έστω πολιτισμένο) διαζύγιο.

Τον περασμένο Μάιο, ωστόσο, σε δημόσια εμφάνισή της στο Λονδίνο, η Αμανπούρ εξέφρασε την «ανησυχία» της για την εξαγορά του CNN από τη Skydance. Η πολυβραβευμένη δημοσιογράφος μίλησε για την ιδεολογική ανακατεύθυνση του CBS News και τη «δυνητική καταστροφή του “60 Minutes”», της κορυφαίας ερευνητικής εκπομπής του δικτύου, υπό τη νέα ηγεσία του.

VINCENT TULLO / THE NEW YORK TIMES

Στη δήλωσή της στην εκπομπή της, η Αμανπούρ μνημόνευσε τις μάχες που έδωσε όλα αυτά τα χρόνια ώστε «το CNN να μεταδίδει πάντα την αλήθεια για το τι συμβαίνει στον κόσμο, χωρίς να δείχνει εύνοια και χωρίς φόβο». Μίλησε επίσης για «πιέσεις άνευ προηγουμένου».

Σύμφωνα με το Status, η Αμανπούρ είχε προειδοποιήσει την ηγεσία του CNN ότι αν η Μπάρι Γουάις αναλάμβανε διευθυντικό ρόλο στο CNN, θα αποχωρούσε άμεσα. Παρότι αυτό δεν συνέβη, και παρά τις εκκλήσεις του Τόμσον, πήρε τελικά τη δύσκολη απόφαση της αποχώρησης.

Οι μονομάχοι πριν από τη σέντρα

Βαθμολογία
(σε 8 αγώνες)

1. Παναθηναϊκός — 21
2. Ολυμπιακός — 19
3. ΑΕΚ — 17*
4. Αρης — 16
5. ΠΑΟΚ — 15

* Εκκρεμεί το Ατρόμητος - ΑΕΚ

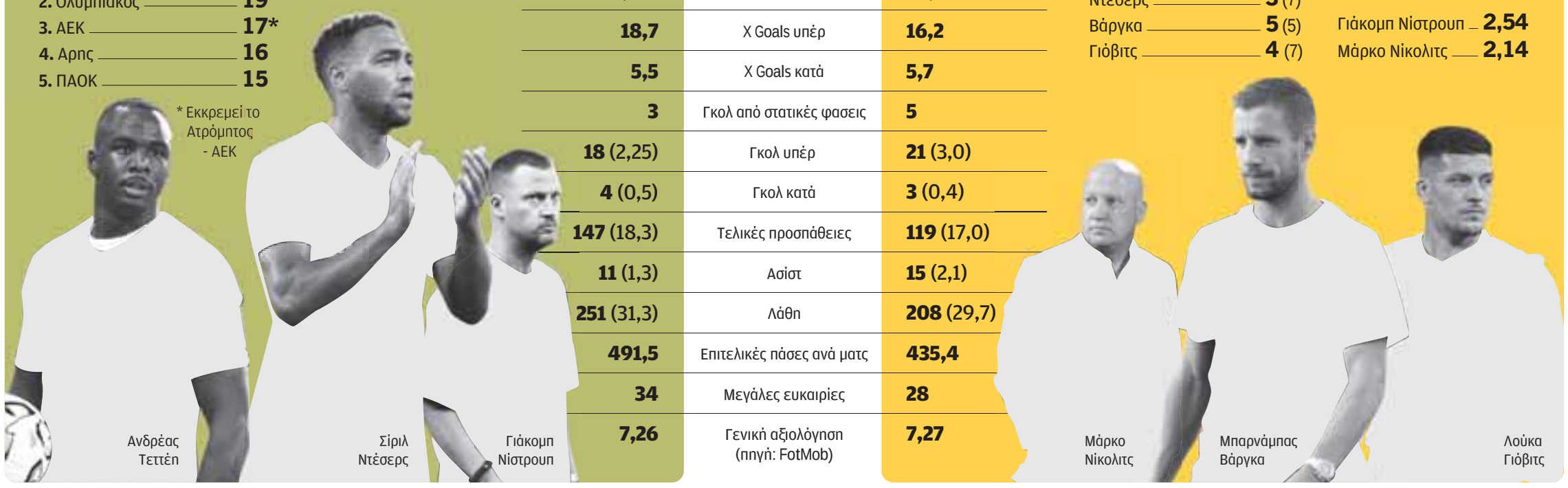
Παναθηναϊκός	ΠΑΟ vs ΑΕΚ (σε παρένθεση η μέση επίδοση ανά ματς)	ΑΕΚ
65,7%	Μέση κατοχή	59,3%
18,7	Χ Goals υπέρ	16,2
5,5	Χ Goals κατά	5,7
3	Γκολ από στατικές φάσεις	5
18 (2,25)	Γκολ υπέρ	21 (3,0)
4 (0,5)	Γκολ κατά	3 (0,4)
147 (18,3)	Τελικές προσπάθειες	119 (17,0)
11 (1,3)	Ασίστ	15 (2,1)
251 (31,3)	Λάθη	208 (29,7)
491,5	Επιτελικές πάσες ανά ματς	435,4
34	Μεγάλες ευκαιρίες	28
7,26	Γενική αξιολόγηση (πηγή: FotMob)	7,27

Οι πρώτοι σκόρερ

Τετέη — 4 (σε 8 συμμετοχές)
Ντέσερς — 3 (7)
Βάργκα — 5 (5)
Γιόβιτς — 4 (7)

Οι προπονητές
(μ.ό. κερδισμένων βαθμών ανά αγώνα)

Γιάκομπ Νίστρουπ — 2,54
Μάρκο Νίκολιτς — 2,14

Ανδρέας Τετέη · Σίριλ Ντέσερς · Γιάκομπ Νίστρουπ · Μάρκο Νίκολιτς · Μπαρνάμπας Βάργκα · Λούκα Γιόβιτς

Η ώρα των αποδείξεων

Παναθηναϊκός και ΑΕΚ αναμετρούνται απόψε στο Ολυμπιακό Στάδιο. Εως τώρα οι δύο ομάδες έχουν παρόμοιες αρετές και επιδόσεις. Τι θα κρίνει την αναμέτρηση; Ο Κώστας Κατσουράνης αναλύει

Του **ΑΚΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ**

Από τις ιστορικές «μάχες» της δεκαετίας του ’90 που έκριναν τίτλους μέχρι τα πρόσφατα, γεμάτα τακτική ντέρμπι των πλέι οφ, Παναθηναϊκός και ΑΕΚ είναι έτοιμοι απόψε στο ΟΑΚΑ να δώσουν τις πρώτες τους σαφείς απαντήσεις για την έκβαση του φετινού τίτλου. Το κλασικό αθηναϊκό ντέρμπι δεν είναι απλώς ένα παιχνίδι τριών βαθμών, αλλά μια ζωντανή σύγκρουση για την κυριαρχία και το γόντρο της κορυφής.

Υστερα από οκτώ αγωνιστικές, πρόκειται για το τρίτο κρας τεστ ανάμεσα στις πρωταγωνίστριες ομάδες του πρωταθλήματος. Οι «πράσινοι» έχουν μετρήσει ήδη τις δυνάμεις τους στα άλλα δύο ντέρμπι (με ΠΑΟΚ και Ολυμπιακό), ενώ για τους περυσινούς πρωταθλητές είναι το πρώτο δυνατό εγχώριο ματς.

Το συγκρότημα του Μάρκο Νικολιτς παραμένει αήττητο έχοντας και ένα ματς λιγότερο, αυτό με τον Ατρόμητο. Η Ενωση μοιάζει να ποντάρει στην ένταση και στην επιθετική της φιλοσοφία. Το «Τριφύλλι» προτάσσει το οργανωμένο πλάνο και το «μέταλλο» που δείχνει να βγάζει ως ομάδα. Το σίγουρο είναι πως ο νικητής θα αποκτήσει σημαντικό ψυχολογικό προβάδισμα ενόψει της συνέχειας, ειδικά αν είναι οι γηπεδούχοι, οι οποίοι θα έχουν ξεμπερδέψει με το πιο δύσκολο κομμάτι του πρώτου γύρου. Το πρόσφατο παρελθόν έχει δείξει πως η μάχη του τίτλου κρίνεται στα πλέι οφ. Οι διαφορές είναι μικρές και τα πάντα ξεκαθαρίζουν την άνοιξη. Δεν παύει, όμως, να είναι μια σοβαρή ένδειξη για το πώς θα ανταποκριθούν οι ομάδες και σε αυτά τα παιχνίδια.

Απόλυτη ισορροπία

Η γλώσσα των αριθμών αποτυπώνει και αυτή την πραγματικότητα: Παναθηναϊκός και ΑΕΚ πιστοποιούν μέσω των στατιστικών δεδομένων τους την εξαιρετική πορεία τους, προσδίδοντας πριν από το παιχνίδι την αίσθηση της απόλυτης ισορροπίας.

Αυτή την άποψη ενστερνίζεται και ο Κώστας Κατσουράνης, ο οποίος αναλύει στην «Κ» τους δύο αντιπάλους και κάνει τις προβλέψεις του. Ο παλαίμαχος διεθνής «legend» του 2004 που έχει φορέσει τη φανέλα και των δύο γνωρίζει καλά την ιδιαιτερότητα αυτών των παιχνιδιών.

«Και οι δύο βασίζονται στο παιχνίδι θέσεων, στο καλό build up, στην ανάκτηση της μπάλας και στον έλεγχο του ρυθμού με καλή κυκλοφορία. Γι’ αυτό και οι λεπτομέρειες, κυρίως στις στατικές φάσεις, εκτιμώ πως θα κάνουν τη διαφορά και θα γείρουν την πλάστιγγα στη μία ή στην άλλη πλευρά. Από εκεί και πέρα, το πώς θα προσεγγίσουν το ματς οι δύο προπονητές είναι ένα μεγάλο κεφάλαιο από το οποίο ξεκινούν όλα», τονίζει.

«Πήρε το μάθημά του»

Ο πρώην διεθνής μέσος εκτιμά πως ο Παναθηναϊκός έχει πάρει το «μάθημά» του από το ντέρμπι με τον Ολυμπιακό, όπου παρά τη διάθεση να αγωνιστεί συντηρητικά και να κερδίσει τη «μάχη» του κέντρου, δεν άντεξε στην πίεση του αντιπάλου.

«Νομίζω πως αυτή τη φορά θα προτιμήσει να παίξει με τα ίδια “όπλα” την ΑΕΚ. Θεωρώ πως στην επίθεση θα δούμε δίδυμο Ντέσερς - Τετέη, με τον τελευταίο, προσαρμοσμένο σε ρόλο τρίτου χαφ. Για εμένα είναι ο πιο σημαντικός παίκτης του Παναθηναϊκού, αφού μπορεί και έχει πολυσύνθετα καθήκοντα. Με δεδομένο ότι ο Παναθηναϊκός διαθέτει την ικανότητα να βγάζει γρήγορες αντεπιθέσεις ενώ η ΑΕΚ αρέσκεται να αμύνεται ψηλά, πιστεύω πως θα βρει τις φάσεις για να τις εκμεταλλευθεί. Αλλωστε, δείχνει να παρουσιάζει μεγαλύτερη υπεροχή στη δημιουργία ευκαιριών και προϋποθέσεων για γκολ από κάθε άλλη φορά, έχοντας τον Ντέσερς σε φουλ φόρμα. Οταν η ΑΕΚ χάνει την μπάλα ψηλά, οι γραμμές της παρουσιάζουν αποστάσεις, καθώς οι πλάγιοι μπακ ανεβαίνουν για να δώσουν πλάτος. Αυτό είναι ένα βασικό μειονέκτημά της, όπως συμβαίνει και με τα μπακ του Παναθηναϊκού, αλλά όχι σε ανάλογο βαθμό.

Από την άλλη, η ΑΕΚ, έχει υπεροχή στα στημένα και σε αυτό το σημείο μπορεί να επιβληθεί. Ο Νικολιτς κατάφερε να παίρνει πράγματα επιθετικά και από τους Ζίνι και Κοϊτά, χωρίς να μένει δογματικά στο 4-4-2, με δίδυμο τους Γιόβιτς - Βάργκας. Ετσι μάλιστα γίνεται πιο απρόβλεπτη. Αν η ΑΕΚ κλέψει μπάλες ψηλά και επιβάλλει τον δικό της ρυθμό είτε στο κέντρο είτε στα άκρα, με τον Ρότα αλλά και τον πολύ ανεβασμένο Πήλιο στα τελευταία ματς, θα μεταφέρει το παιχνίδι στα μέτρα της.

Το θέμα είναι πως, είτε με τον ένα είτε με τον άλλο τρόπο, και οι δύο είναι παραγωγικοί. Ζητούμενο είναι επίσης και το πώς θα ανταποκριθεί η ΑΕΚ, αφού μακριά από τη Νέα Φιλαδέλφεια δείχνει να δυσκολεύεται».

«Χωρίς δικαιολογία»

Η απουσία του Ουναΐ είναι πλήγμα για τον Παναθηναϊκό. Οπως αναφέρει ο Κώστας Κατσουράνης, όμως, «για το φετινό ρόστερ του Παναθηναϊκού και τις λύσεις που προκύπτουν από αυτό δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία. Στα τελευταία παιχνίδια η ομάδα δείχνει να αποδίδει το ίδιο καλά και χωρίς το κλασικό 10άρι, ενώ υπάρχει και η λύση του Λούζα».

Μπορεί ο Παναθηναϊκός βαθμολογικά να υπερέχει –έστω και οριακά– αλλά το «πρέπει» μοιάζει να είναι μεγαλύτερο. «Η ήττα στο ντέρμπι με τον Ολυμπιακό κράτησε τον αντίπαλο στο παιχνίδι της κορυφής. Ναι μεν στη συνέχεια η ομάδα έβγαλε αντίδραση, αλλά χάθηκε η ευκαιρία για τον Παναθηναϊκό όχι μόνο να του ξεφύγει βαθμολογικά, αλλά και να του δημιουργήσει μια άλλη προβληματική συνθήκη, που θα διαχειριζόταν δύσκολα. Ετσι, όπως είδαμε και στο παιχνίδι κυπέλλου με τον Αρη μεσοβδόμαδα, το ροτέισον ήταν ολοκληρωτικό, δείγμα του πόσο βάρος ρίχνουν στο ντέρμπι. Για την ΑΕΚ είναι το πρώτο εγχώριο ντέρμπι και αυτό που κυρίως θα θελήσει να αποδείξει είναι ότι παραμένει κυρίαρχη στην Ελλάδα. Εχω πει και στο παρελθόν πως παρά την ενέργεια που ξοδεύει για τα απαιτητικά παιχνίδια του Τσάμπιονς Λιγκ, αυτές οι παραστάσεις που μαζεύει από αυτό το επίπεδο μπορεί να την ωφελήσουν στο ελληνικό πρωτάθλημα».

«Πράσινο» πλεονέκτημα

Ενώ βρισκόμαστε λίγο μετά τα μισά του πρώτου γύρου κανείς δεν μπορεί να μιλήσει για βήμα τίτλου από τον νικητή. «Πρόβλεψή μου είναι πως και οι τρεις (σ.σ.: Παναθηναϊκός, ΑΕΚ, Ολυμπιακός) θα πάνε στα πλέι οφ με μικρές διαφορές. Αν έχει κάποιος μια ευκαιρία να πάρει ένα σχετικό προβάδισμα είναι ο Παναθηναϊκός, επωφελούμενος μέσω του ροτέισον, από τα πιο δύσκολα ευρωπαϊκά παιχνίδια της ΑΕΚ και του Ολυμπιακού και την ενέργεια που θα έχουν ξοδέψει εκεί».

Θα βρει ευκαιρίες

Με δεδομένο ότι ο Παναθηναϊκός διαθέτει την ικανότητα να βγάζει γρήγορες αντεπιθέσεις ενώ η ΑΕΚ αρέσκεται να αμύνεται ψηλά, πιστεύω πως θα βρει τις φάσεις για να τις εκμεταλλευθεί.

Με «όπλο» τον ρυθμό

Αν η ΑΕΚ κλέψει μπάλες ψηλά και επιβάλλει τον δικό της ρυθμό είτε στο κέντρο είτε στα άκρα, με τον Ρότα αλλά και τον πολύ ανεβασμένο Πήλιο στα τελευταία ματς, θα μεταφέρει το παιχνίδι στα μέτρα της.

ΑΠΟΨΗ

Τα κομπιούτερ δεν λένε (πάντα) την αλήθεια

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΔΗ**

Εχουν μπει τα τελευταία χρόνια στη ζωή μας και στο ποδόσφαιρό μας, οι προβλέψεις και οι εκτιμήσεις, σε σχέση με τις πιθανότητες ομάδων για την κατάκτηση του τίτλου. Προβλέψεις και εκτιμήσεις όχι απλώς σε επίπεδο ποδοσφαιρικών γνώσεων κάποιου, αλλά με τη χρήση αλγόριθμου με μια σύνθετη μεθοδολογία και υπολογισμό πιθανοτήτων της κάθε ομάδας και με μαθηματική προσομοίωση! Εδώ έχει φθάσει το ποδόσφαιρο γενικότερα και εξαίρεση δεν θα μπορούσε να αποτελέσει η Cyprus League.

Το αξιοσημείωτο, ωστόσο, είναι οι σημαντικές διαφοροποιήσεις τις οποίες παρουσίασαν οι μέχρι τώρα εκτιμήσεις για τον φετινό πρωταθλητή Κύπρου και μόλις σε εφτά αγωνιστικές. Χωρίς πρόθεση αμφισβήτησης ενός επιστημονικού τρόπου προσέγγισης των δεδομένων, μιλάμε άλλωστε για εκτιμήσεις/προβλέψεις και όχι δεδομένα αποτελέσματα, το φαινόμενο των σημαντικών αλλαγών ως προς τα φαβορί για τον τίτλο και κατ’ επέκταση τις αποδόσεις τους, αν μη τι άλλο πολύ πιο συγκρατημένους θα πρέπει να μας κάνουν.

Όταν λοιπόν τα ποσοστά μιας ομάδας για την κατάκτηση του τίτλου, είτε αυξάνονται είτε μειώνονται, σε διψήφιο αριθμό πιθανοτήτων και αυτό σε διάστημα μιας μόνο εβδομάδας, μίας μόλις αγωνιστικής, η όλη (επιστημονική) διαδικασία κάτι δεν μπορεί σωστά να... εντοπίσει. Το ποδόσφαιρο δεν είναι απλώς αριθμοί, ποσοστά και θεωρητικά δεδομένα. Στο ποδόσφαιρο δεν κερδίζει πάντα ο καλύτερος. Σ’ έναν ποδοσφαιρικό μαραθώνιο, όπως είναι μια διοργάνωση πρωταθλήματος, τα αναμενόμενα γκολ και κατ’ επέκταση οι κερδισμένοι ή χαμένοι βαθμοί, γενικότερα τα αποτελέσματα της κάθε ομάδας και στο τέλος ο συνδυασμός τους, από τον οποίο εξαρτάται η βαθμολογική κατάταξη, μπορούν να επηρεαστούν από πολλούς αστάθμητους ή έστω απροσδιόριστους παράγοντες για την... επιστήμη της εκτίμησης ή της πρόβλεψης. Είναι για παράδειγμα σε θέση οποιοδήποτε λογισμικό να εκτιμήσει και να υπολογίσει σωστά το πώς μια ομάδα, αναλόγως εκτοπίσματος, ιστορίας ή εμπειρίας, μπορεί να παρουσιαστεί ή να αντιδράσει σε μια δύσκολη ή καθοριστική στροφή ενός πρωταθλήματος ή σε ποιο βαθμό μπορεί να διαχειριστεί την πίεση και το άγχος;

Το ποδόσφαιρο δεν είναι απλώς αριθμοί, ποσοστά και θεωρητικά δεδομένα.

Καλές οι επιστημονικές αναλύσεις, οι εκτιμήσεις και οι αποδόσεις πιθανοτήτων, με μέτρο όμως. Και στη δική μας περίπτωση, η μέχρι τώρα εξέλιξη του πρωταθλήματος δύσκολα προσφέρεται για ασφαλή συμπεράσματα τόσο νωρίς. Ένα πρωτάθλημα το οποίο ψάχνει ή περιμένει ακόμη για το ενδεχόμενο να προκύψει φαβορί, πολύ περισσότερο ακλόνητο, αφού καμία μέχρι στιγμής ομάδα και για διαφορετικούς λόγους δεν έχει πείσει ότι... αξίζει έναν τέτοιο χαρακτηρισμό.

logidesg@sppmedia.com

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2026

Μεταβολές εβδομάδας				Dow Jones	Nasdaq	Nikkei	Dax	FTSE 100	Πετρέλαιο	€/$
Χ.Α.Κ.	Χ.Α.									
1,2%	3,5%			-0,85%	-2,0%	0,95%	3,53%	-0,37%	-0,48%	-0,33%

ΠΕΡΙΚΟΠΕΣ

Πόσο φρένο μπήκε στις ΑΠΕ

Η αυξανόμενη παραγωγή από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας φέρνει στο προσκήνιο τις δυνατότητες απορρόφησης του ηλεκτρικού συστήματος στην Κύπρο. Οι περικοπές ΑΠΕ αυξάνονται διαδοχικά, φθάνοντας το 2026 τις 604.777 MWh, ενώ παράλληλα η αυξημένη συμμετοχή των φωτοβολταϊκών επηρεάζει τη διαμόρφωση των τιμών στη χονδρεμπορική αγορά. **Σελ. 5**

Alpha bank

REAL ESTATE

Αύξηση τιμών κατοικίας κατά 110% σε 10 χρόνια

Ξεπερνάει το 110% η αύξηση των τιμών πώλησης κατοικίας στην Αττική κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας – 13,35% τα τελευταία δύο χρόνια. Από το 2017 και μέχρι φέτος τα νεόδμητα διαμερίσματα έχουν σημειώσει σωρευτική αύξηση κατά 112% και τα παλαιότερα ακίνητα κατά 109%. **Σελ. 12**

Κερδοφόρα η Κύπρος για τις τράπεζες

Ενα στα πέντε ευρώ κερδών συνδυαστικά των Eurobank και Alpha Bank προέρχεται από το νησί

Η Κύπρος δεν βάζει απλώς ένα λιθαράκι στην κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών, αλλά από ό,τι αποδεικνύεται, μετατρέπεται σε ισχυρό πυλώνα. Στα κέρδη εννιαμήνου της Eurobank συνεισέφερε το νησί το 30% των συνολικών της κερδών, ενώ στα κέρδη της Alpha Bank έφτασαν το 10%. Συνδυαστικά, σχημάτισαν από την Κύπρο κέρδη 435 εκατ. ευρώ, που αντιστοιχούν στο 22% των συνολικών κερδών του εννιαμήνου. Τα προσαρμοσμένα καθαρά κέρδη στην Κύπρο για τη Eurobank ναι μεν μειώθηκαν σε ετήσια βάση κατά 3,9%, αλλά έφτασαν στο υψηλό των 356 εκατ. ευρώ, ενώ για την Alpha Bank, τα προσαρμοσμένα κέρδη μετά από φόρους ανήλθαν σε 79 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 13% σε ετήσια βάση. Αμφότερες οι τράπεζες έριξαν γερή ψήφο εμπιστοσύνης στην Κύπρο, καθώς προχώρησαν σε επενδύσεις εξαγοράζοντας τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρείες και από ό,τι φαίνεται τους «βγαίνει». Από τη μία έγινε η εξαγορά της Ελληνικής Τράπεζας από τη Eurobank και της Astrobank από την Alpha Bank. Αντιστοίχως, προχώρησαν και σε εξαγορές ασφαλιστικών. **Σελ. 4**

Η Κριστίν Λαγκάρντ ανακοίνωσε επισήμως ότι θα παραιτηθεί από το τιμόνι της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στις 7 Φεβρουαρίου 2027, περίπου εννέα μήνες πριν από τη λήξη της θητείας της. Η θητεία της Λαγκάρντ στην ΕΚΤ έχει σημαδευθεί από την πανδημία, την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, τον πόλεμο στο Ιράν, το μεγαλύτερο πληθωριστικό σοκ της τελευταίας γενιάς και τον εμπορικό πόλεμο των ΗΠΑ.

ΕΚΤ

Κλείνει ο κύκλος της Κριστίν Λαγκάρντ

Σελ. 10

ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΥΠΡΙΩΝ

Στα ύψη η ζήτηση παρά την αύξηση τιμών εισιτηρίων

Αμείωτη είναι η όρεξη των Κυπρίων για ταξίδια στο εξωτερικό, παρά τις αυξήσεις στα αεροπορικά ναύλα. Κάνουν προγραμματισμό από νωρίς και ψάχνουν προσφορές προκειμένου να εξασφαλίσουν τα εισιτήριά τους σε σχετικά καλές τιμές. **Σελ. 4**

NVIDIA

Το Πεκίνο κατασκόπευε τον Γένσεν Χουάνγκ

Στο επίκεντρο ενός κινεζικού δικτύου κατασκοπείας φέρεται να βρέθηκε ο ισχυρός άνδρας της Nvidia Γένσεν Χουάνγκ, όπως αποκάλυψαν οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών, λίγα εικοσιτετράωρα πριν από τις ενδιάμεσες εκλογές για το Κογκρέσο. **Σελ. 9**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	**3,93%**	**-0,12%**
Γερμανία	3,34%	-0,02%
Γαλλία	4,97%	-0,06%
Ιταλία	4,48%	-0,10%
Ισπανία	3,94%	-0,10%
Ιρλανδία	3,45%	-0,04%
Ελλάδα	4,29%	-0,10%
Ην. Βασίλειο	5,29%	-0,07%

Βαθμολογία από Οίκους Αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	A	Θετική
Fitch	A-	Θετική
Moody's	A3	Σταθερή
S&P	A	Θετική
Scope Ratings	A-	Σταθερή

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ

Πετρέλαιο από Βενεζουέλα, ντίζελ από Ρωσία: Το στοίχημα του Τραμπ

Στο Κόρπους Κρίστι του Τέξας έδεσε την Τρίτη δεξαμενόπλοιο με 1 εκατ. βαρέλια βενεζουελανικού αργού. Ο Ντόναλντ Τραμπ χαρακτήρισε το φορτίο «δώρο». Δέκα ημέρες νωρίτερα είχε ανακοινώσει μια «νίκη»: την αποστολή ρωσικού ντίζελ προς τη Νέα Υόρκη. Οι δύο συμφωνίες αποσκοπούν στον περιορισμό της πίεσης από τις τιμές καυσίμων ενόψει των εκλογών της 3ης Νοεμβρίου.

Η συμφωνία με τη North American Blue Energy Partners (NABEP) δεν είναι απλή εμπορική αγορά, αλλά μια τεράστια επένδυση με πρόσβαση σε αποδεδειγμένα αποθέματα ύψους 65 δισ. βαρελιών. Το αμερικανικό Δημόσιο αποκτά δικαίωμα αγοράς του 20% της παραγωγής σε τιμή κόστους, ενώ το Πεντάγωνο, μέσω του Office of Strategic Capital, αποκτά δικαιώματα συμμετοχής 35% στη μητρική εταιρεία.

Το πρώτο φορτίο, που σύμφωνα με το Reuters θα διατεθεί σε διυλιστήρια της ExxonMobil και της Citgo, τιμολογήθηκε στα 30 δολάρια το βαρέλι, περίπου 75% κάτω από τις τρέχουσες τιμές της αγοράς. Αρα, δεν πρόκειται για δωρεάν παράδοση, αλλά για αγορά με προνομιακούς όρους.

Η NABEP έχει παρουσιάσει επενδυτικό σχέδιο έως 100 δισ. δολάρια, με στόχο να ξεπεράσει η παραγωγή της το ένα εκατομμύριο βαρέλια ημερησίως. Η εταιρεία αναφέρει παραγωγή άνω των 200.000 βαρελιών ημερησίως, από 18.000, έπειτα από επενδύσεις περίπου 1 δισ. δολαρίων. Η Ουάσιγκτον εκτιμά ότι δικαιώματα και φόροι θα αποφέρουν στη Βενεζουέλα 200 δισ. δολάρια σε 25 χρόνια. Οι προβλέψεις προϋποθέτουν υλοποίηση επενδύσεων, με τις υποδομές να απαιτούν κεφάλαια και αποκαταστάσεις. Ενώ αναλυτές του CSIS αμφισβητούν ακόμη και τη νομιμότητα των παραχωρήσεων 100 ετών. Οπότε ο κίνδυνος μη υλοποίησης του project είναι ορατός.

Η ρωσική συμφωνία αφορά βραχυπρόθεσμες προμήθειες έτοιμου καυσίμου. Ο Λευκός Οίκος ανακοίνωσε 300.000 τόνους τον Οκτώβριο, 500.000 τον Νοέμβριο και 1 εκατ. στη συνέχεια. Ωστόσο, το πρώτο φορτίο από το Πριμόρσκ αφορά περίπου 40.000 τόνους, δηλαδή 300.000 βαρέλια. Οι ΗΠΑ ανέστειλαν τις κυρώσεις για τις συγκεκριμένες παραδόσεις έως τον Απρίλιο του 2027.

Εδώ υπάρχει και γεωπολιτικό κόστος. Οι εισαγωγές ρωσικών προϊόντων είχαν απαγορευτεί μετά την εισβολή στην Ουκρανία. Αμερικανοί γερουσιαστές και από τα δύο κόμματα ζήτησαν την ανάκληση της εξαίρεσης, ενώ ο Βολοντίμιρ Ζελένσκι και η Ευρωπαϊκή Ενωση επέκριναν την απόφαση.

Η Βενεζουέλα προσφέρει μακροπρόθεσμη πρόσβαση σε βαρύ αργό, κατάλληλο για διυλιστήρια του αμερικανικού Νότου. Αντιθέτως η ρωσική αποστολή αποτελεί βραχυπρόθεσμη παρέμβαση στην αγορά ντίζελ.

Ωστόσο, η επίδραση και των δύο κινήσεων στις διεθνείς τιμές αναμένεται να είναι περιορισμένη. Το 1 εκατ. βαρέλια βενεζουελανικού αργού αποτελεί μικρό μέρος της αμερικανικής κατανάλωσης και το πρώτο ρωσικό φορτίο είναι μικρό σε σχέση με τη ζήτηση. Οι τιμές εξαρτώνται από την παγκόσμια προσφορά, τη ζήτηση και τους κινδύνους στα Στενά του Ορμούζ.

Η πολιτική μπορεί να ανακοινώνει φορτία και να τα βαφτίζει «νίκες», δεν μπορεί όμως να παρακάμπτει τους αριθμούς. Το πετρέλαιο που λείπει δεν αναπληρώνεται με συνθήματα, καθώς το κόστος μεταφέρεται είτε στους καταναλωτές είτε στη γεωπολιτική ισορροπία. Αν οι εκλογές κριθούν από την τιμή στην αντλία, τότε τα δύο φορτία δεν αρκούν. Αν η αγορά εξισορροπήσει από μόνη της, θα το έχει κάνει ανεξάρτητα από τις ανακοινώσεις.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε πρώτη φορά στο Liberal.gr.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Στην Κύπρο νομοθετούμε σωστά, για τους άλλους

Και ενώ νομοθετούμε σωστά με ενδιάμεσες δηλώσεις πόθεν έσχες ανά 30 μήνες, η Βουλή επιφυλάσσει έκπληξη. Και η έκπληξη βρίσκεται στις μεταβατικές διατάξεις. Το νομοσχέδιο είναι βήμα μπροστά, στην ουσία όμως δεν είναι σε σχέση με τους νυν. Διαβάζουμε από το κείμενο: «πρόσωπο το οποίο κατέχει ήδη αξίωμα κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος [...] δεν θα υποχρεούται να υποβάλει τις νέες ενδιάμεσες δηλώσεις, για όσο διάστημα εξακολουθεί να κατέχει το ίδιο αξίωμα». Με άλλα λόγια, ο νόμος που υποτίθεται ότι φέρνει διαφάνεια, δεν θα ισχύσει για όσους είναι σήμερα και θα παραμείνουν αύριο στην εξουσία. Δημιουργούμε αξιωματούχους δυο ταχυτήτων με υπόνοιες για φωτογραφικές ρυθμίσεις. Και το καλύτερο είναι πως για ένα τόσο σημαντικό θέμα δίνονται 14 ημέρες για δημόσια διαβούλευση, εν μέσω συζήτησης του προϋπολογισμού.

Ο «έκτακτος» φόρος στις τράπεζες που έγινε μόνιμος

Από το 2022, 16 χώρες της Ε.Ε. εφάρμοσαν ειδικούς φόρους στις τράπεζες λόγω της ανόδου των επιτοκίων που έφερε στις τράπεζες υψηλά κέρδη. Όμως οι έκτακτες εισφορές δεν έμειναν έκτακτες. Ισπανία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκονται σε διαδικασία επέκτασης. Η Ισπανία με τον νόμο 38/2022, η Ιταλία με νέα εισφορά 5% για τρία χρόνια, και το Ηνωμένο Βασίλειο με την επαναφορά του banking surcharge στο 8%. Ακόμα κι έτσι, ο κίνδυνος αφορά στον τρόπο που σχεδιάζεται. Ισπανία και Ιταλία επέλεξαν φορολόγηση επί των εσόδων/ισολογισμού. Αυτό είναι επικίνδυνο, γιατί οι τράπεζες πληρώνουν ακόμη κι αν παρουσιάσουν ζημιές. Καλύτερη ρύθμιση είναι αυτή του Ηνωμένου Βασιλείου, όπου η επιβάρυνση αφορά μόνο σε τράπεζες με κέρδη άνω των £100 εκατ. Σε κάθε περίπτωση, η Ε.Ε. θα πρέπει να αποφύγει να μετατρέψει έναν προσωρινό πολιτικό φόρο σε μόνιμο δημοσιονομικό εργαλείο.

Ρεκόρ δεκαετίας 44% στην υλοποίηση, αλλά τα μεγάλα έργα έμειναν στο μηδέν και το ανεκτέλεστο πλησιάζει το €1 δισ.

Πόσα θα πάρει τελικά το κράτος από τον Κρόνο;

Ενώ ο αναπληρωτής κυβερνητικός εκπρόσωπος και ο υπουργός Ενέργειας μιλούν για «ισχυρή ψήφο εμπιστοσύνης» και «την καλύτερη συμφωνία», κανένας από τους δύο δεν λέει το ζητούμενο για το πόσα θα πάρει το κράτος. Είναι γνωστό ότι στις συμφωνίες διαμοιρασμού παραγωγής (Production Sharing) πρώτα καλύπτεται το κόστος των εταιρειών και μετά γίνεται το μοίρασμα των εσόδων. Οι πανηγυρισμοί για τη «συμφωνία-μαμούθ» των $1,8 δισ. αφορούν στην κεφαλαιουχική δαπάνη των Eni/TotalEnergies και όχι στα έσοδα της χώρας. Και εφόσον καλυφθεί πρώτα αυτή η δαπάνη, τότε η Κύπρος θα αρχίσει να βλέπει έσοδα. Προκύπτει όμως πως το αφήγημα της «γρήγορης έλευσης» του αερίου (2028) μας στοίχισε ακριβά, αφού ως γνωστόν η ταχύτητα κοστίζει. Παραμένει όμως η απορία: γιατί δεν συμμετέχουμε στο πιο κερδοφόρο κομμάτι του έργου, που είναι η εμπορία του LNG;

Στις Βρυξέλλες για καλώδιο, στην Κύπρο για μαζούτ

Τα αδιέξοδα της διπλωματικής γλώσσας είναι εδώ. Την τελευταία διετία η χώρα μας προβάλλει τη θέση για ευρωπαϊκές επιδοτήσεις για διασυνδέσεις και αποθήκευση, λόγω ενεργειακής απομόνωσης, ενώ παράλληλα διεκδικεί εξαιρέσεις από τους κλιματικούς στόχους, γιατί δεν καταφέρνουμε να ξεφύγουμε από το μαζούτ και το diesel. Την ίδια στιγμή, ο επίτροπος Γιόργκενσεν δηλώνει ότι το πρόβλημα για 50 εκατ. Ευρωπαίους σήμερα δεν είναι η επάρκεια, αλλά η τιμή, και καλεί τα κράτη-μέλη να φύγουν από τα ορυκτά καύσιμα. Και κάπως έτσι καταλήγουμε να πηγαίνουμε στις Βρυξέλλες, ενώ δεν κάνουμε τίποτα, να λέμε για σκοπούς εσωτερικής κατανάλωσης πως έγνοια μας είναι η μείωση της τιμής.

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Υπεραξία Χρεογράφου

Υπεραξία χρεογράφου καλείται η θετική διαφορά η οποία προκύπτει από τη σύγκριση της τρέχουσας τιμής ενός επενδυτικού τίτλου (ομολόγου, αξιογράφου, ομολογίας, κ.ά.) που εκδίδεται από νομικό πρόσωπο (κυβέρνηση, εταιρία ή άλλο οργανισμό), σε σχέση με την αξία απόκτησής του.

CYPRUS INSTITUTE of MARKETING THE CYPRUS BUSINESS SCHOOL

Η κυβέρνηση παρακολουθεί τα Ταμεία Προνοίας από την εξέδρα

Η συζήτηση για τα Ταμεία Προνοίας μόλις ξεκίνησε και για την ώρα όλοι συμφωνούν στα λόγια. Δεν συμφωνούν όμως στις έννοιες για το τι είναι Ταμείο Προνοίας. Και επειδή στην Κύπρο βρισκόμαστε σκέφτονται να φτιάξουν ταμεία δύο ταχυτήτων. Όσον αφορά την υποχρεωτικότητα, το σίγουρο είναι πως αν επιλεγεί η προαιρετικότητα τα χαμηλά επίπεδα κάλυψης των εργαζομένων θα διατηρηθούν. Επίσης ζήτημα προκύπτει για την επάρκεια, καθώς οι εισφορές που συζητούνται δεν πρόκειται να πετύχουν κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα. Και τελευταία βέβαια έρχεται η κυβέρνηση που δεν επιθυμεί να δυσαρεστήσει κάποια πλευρά και τηρεί σιγήν ιχθύος.

Δύσκολοι καιροί για την ευρωπαϊκή αυτοκινητοβιομηχανία

Η συμφωνία Γαλλίας - Γερμανίας για τα κριτήρια του «Made in Europe» δεν αρκεί για να σώσει τον κλάδο.

Σε έναν συμβιβασμό που διευκολύνει τις πολιτικές διαπραγματεύσεις, χωρίς ωστόσο να δίνει απαντήσεις στα βαθύτερα προβλήματα της ευρωπαϊκής αυτοκινητοβιομηχανίας, κατέληξαν Γαλλία και Γερμανία. Η συμφωνία των δύο μεγαλύτερων οικονομιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανοίγει τον δρόμο για αλλαγές στους στόχους μείωσης των εκπομπών ρύπων και αυστηρότερα κριτήρια για τα αυτοκίνητα που θα χαρακτηρίζονται «Made in Europe». Ωστόσο, όπως επισημαίνει το Politico, ο συμβιβασμός κινδυνεύει να προκαλέσει αντιδράσεις από εμπορικούς εταίρους της Ε.Ε., την ώρα που οι Ευρωπαίοι κατασκευαστές χάνουν έδαφος έναντι των Κινέζων ανταγωνιστών τους.

Η συμφωνία επιτεύχθηκε στο περιθώριο της Συνόδου Κορυφής της 15ης και 16ης Οκτωβρίου. Το Βερολίνο αποδέχθηκε την πρόταση του Παρισιού για αυστηρότερες απαιτήσεις ευρωπαϊκής προέλευσης στο πλαίσιο της προτεινόμενης Πράξης για την Επιτάχυνση της Βιομηχανίας (Industrial Accelerator Act – IAA). Σε αντάλλαγμα, η Γαλλία συμφώνησε να στηρίξει τη χαλάρωση των ευρωπαϊκών στόχων περιορισμού των εκπομπών ρύπων.

Η συμφωνία έρχεται σε μια περίοδο κατά την οποία η ευρωπαϊκή αυτοκινητοβιομηχανία αντιμετωπίζει αυξανόμενη πίεση. Οι πωλήσεις ηλεκτρικών αυτοκινήτων αντιπροσωπεύουν πλέον το 23% της ευρωπαϊκής αγοράς, αλλά σημαντικό μέρος της ανάπτυξης καταγράφεται από κινεζικές εταιρείες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Leapmotor, οι πωλήσεις της οποίας αυξήθηκαν σχεδόν κατά 400% σε ετήσια βάση το πρώτο εννεάμηνο του 2026. Την ίδια ώρα, γερμανικές αυτοκινητοβιομηχανίες προχωρούν σε δεκάδες χιλιάδες απολύσεις και κλείσιμο εργοστασίων. «Σπαταλώντας χρόνο που θα έπρεπε να έχουμε αξιοποιήσει για να καταστήσουμε τα δικά μας ηλεκτρικά αυτοκίνητα πιο ανταγωνιστικά, καταλήγουμε να ενισχύουμε τους Κινέζους ανταγωνιστές μας», προειδοποιεί ο Φέρντινανντ Ντουντενχέφερ, επικεφαλής του ιδιωτικού Center for Automotive Research στο Μπόχουμ. Στο επίκεντρο του γαλλογερμανικού συμβιβασμού βρίσκεται η χαλάρωση του στόχου για τις εκπομπές ρύπων των νέων αυτοκινήτων από το 2035.

Είναι πιθανό ο συμβιβασμός να προκαλέσει αντιδράσεις από εμπορικούς εταίρους της Ε.Ε., την ώρα που οι Ευρωπαίοι κατασκευαστές χάνουν έδαφος έναντι των Κινέζων ανταγωνιστών τους.

Το Παρίσι και το Βερολίνο προτείνουν η απαιτούμενη μείωση να περιοριστεί στο 90%, έναντι 100% με βάση τα επίπεδα του 2021. Σε αντίθεση με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δεν θα απαιτείται αντιστάθμιση των υπολειπόμενων εκπομπών μέσω επενδύσεων σε εναλλακτικά καύσιμα ή πράσινο χάλυβα.

Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, πάντως, το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα κατέληξε σε διαφορετικό συμβιβασμό με τους Σοσιαλιστές και Δημοκράτες και το Renew Europe. Η κοινοβουλευτική πρόταση προβλέπει μείωση εκπομπών κατά 87,5%, με περιθώριο 5% χωρίς προϋποθέσεις και επιπλέον 7,5% που θα πρέπει να αντισταθμίζεται με τη χρήση πράσινου χάλυβα.

Δύο γνωμοδοτικές επιτροπές ενέκριναν τη συμφωνία στις 22 Οκτωβρίου, ενώ η αρμόδια Επιτροπή Περιβάλλοντος (ENVI) αναμένεται να ψηφίσει στις 4 Νοεμβρίου. Οι τελικές διατάξεις θα καθοριστούν έπειτα από διαπραγματεύσεις μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε., εφόσον προηγουμένως εγκρίνουν τις αντίστοιχες θέσεις τους.

Παρά τις πολιτικές συμφωνίες, οι αυτοκινητοβιομηχανίες δεν εμφανίζονται ικανοποιημένες. Η γερμανική ένωση αυτοκινητοβιομηχανιών VDA αναγνώρισε ότι ο συμβιβασμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου περιλαμβάνει βελτιώσεις σε σχέση με την αρχική πρόταση της Κομισιόν, υπογραμμίζοντας ωστόσο ότι δεν επαρκεί για τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης ως παραγωγικού κέντρου.

ΑΠΟΨΗ

Τα 80 δισ. ζημιών της Anthropic και το τεστ αλήθειας για τη Wall Street

Του **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ**

Στις αγορές χρήματος υπάρχει ένας απαράβατος κανόνας: στους αγώνες ταχύτητας κερδίζουν οι προσδοκίες, ενώ στους αγώνες αντοχής επικρατούν τα θεμελιώδη μεγέθη. Σήμερα, ο κανόνας αυτός δοκιμάζεται για ακόμη μία φορά.

Μόλις πριν από μία εβδομάδα η OpenAI ανακοίνωσε αναβολή της εισόδου της στη Wall Street, καθώς η απόσταση ανάμεσα στις προσδοκίες και στους αριθμούς και οι ανησυχίες για την ασφάλεια της τεχνητής νοημοσύνης δοκιμάζουν έντονα το αφήγημα της μεγαλύτερης τεχνολογικής επανάστασης. Τη σκυτάλη πήρε η Anthropic, η εταιρεία πίσω από το Claude, που ανακοίνωσε ιστορικού μεγέθους δημόσια προσφορά με αποτίμηση μεταξύ 1,5 και 2 τρισ. δολαρίων. Αφήνοντας τον ενθουσιασμό στην άκρη, το έγγραφο Form S-1 που κατατέθηκε στη SEC δεν αποτελεί απλώς μια εταιρική ενημέρωση. Είναι η αποκαλυπτική ακτινογραφία μιας ολόκληρης βιομηχανίας που τροφοδοτείται με δισεκατομμύρια, υποσχόμενη ένα μέλλον που κανείς δεν μπορεί να αποτιμήσει με ακρίβεια.

Η πρώτη ανάγνωση προκαλεί δέος: το πρώτο εξάμηνο του 2026 τα έσοδα έφτασαν στα 16,3 δισ. δολάρια, από 1,2 δισ. πέρυσι, με κινητήρα τη ζήτηση εταιρικών πελατών για αυτόνομους πράκτορες (AI agents). Στην τελευταία γραμμή όμως η εικόνα γίνεται εφιάλτης: καθαρές ζημίες-ρεκόρ 80,7 δισ. δολαρίων. Ακόμη κι αν αφαιρεθούν τα 72,4 δισ. μη ταμειακών προσαρμογών για τα μετατρέψιμα ομόλογα, η λειτουργική πραγματικότητα παραμένει αμείλικτη: η εταιρεία δαπάνησε σχεδόν 9 δισ. για υπολογιστική ισχύ και data centers σε έξι μήνες, περισσότερα από τις δαπάνες υποδομών ολόκληρου του 2025.

Το πραγματικό ρίσκο για τους μετόχους βρίσκεται και στις μελλοντικές δεσμεύσεις: μη ακυρώσιμες συμβάσεις υπολογιστικής ισχύος περίπου 637 δισ. δολαρίων προς AWS, Google, Microsoft και Broadcom. Δημιουργείται ένα σύμπλεγμα τύπου «keiretsu»: οι ίδιοι κολοσσοί είναι ταυτόχρονα επενδυτές, προμηθευτές servers, cloud και GPUs, και πελάτες ή στρατηγικοί εταίροι. Τα κεφάλαια ανακυκλώνονται μεταξύ των ίδιων παικτών, γεννώντας συστημικούς κινδύνους αν η ζήτηση ή η κερδοφορία απογοητεύσουν, ενώ το μοντέλο στηρίζεται στην παραδοχή ότι τα μελλοντικά έσοδα θα καλύψουν τα πάγια κόστη των hyperscalers. Τι θα συμβεί αν η ζήτηση επιβραδυνθεί, ενώ οι λογαριασμοί των data centers πρέπει να εξοφλούνται ανελλιπώς; Ο κίνδυνος δεν βρίσκεται στον τραπεζικό δανεισμό, αλλά στην ακαμψία αυτών των γιγαντιαίων συμβάσεων.

Η δημόσια εγγραφή λειτουργεί ως απόλυτος δείκτης για το αφήγημα της AI. Μια επιτυχία θα επιβεβαιώσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών στις μακροπρόθεσμες προοπτικές της AI και πιθανότατα θα ανοίξει τον δρόμο για την OpenAI και άλλες startups. Μια ψυχρή υποδοχή μπορεί να οδηγήσει σε αναθεώρηση των αποτιμήσεων των τεχνολογικών μετοχών, καθώς η αγορά θα αμφισβητήσει αν τα τεράστια κεφάλαια θα αποδώσουν σύντομα κέρδη.

Στο S-1 η Anthropic περιγράφει τη στρατηγική της: αυτόνομοι πράκτορες για επιχειρήσεις, ασφάλεια της AI και δομή εταιρείας δημόσιου οφέλους (PBC). Προειδοποιεί όμως τους επενδυτές για τη μεταβλητότητα της αγοράς, τον αυξημένο ανταγωνισμό και τους κινδύνους των υψηλών λειτουργικών δαπανών.

Στο IPO αναμένεται να συμμετάσχουν ισχυροί θεσμικοί επενδυτές που επιδιώκουν να αποκομίσουν υπεραξίες από την AI, καθώς και τράπεζες που προσδοκούν έσοδα από τις χρηματιστηριακές προμήθειες. Όταν όμως πέσει η αυλαία της δημόσιας εγγραφής, οι επενδυτές δεν θα αγοράζουν πια το αφήγημα περί «δημόσιου οφέλους» ή μελλοντικής τεχνητής νοημοσύνης (AGI). Οι επενδυτές θα ζητήσουν να δουν ελεύθερες ταμειακές ροές, περιθώρια κέρδους και αποδόσεις επί των κεφαλαίων.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε πρώτη φορά στο Liberal.gr.

ECONOMIST ENTERPRISE

22nd Annual Cyprus Summit

A strategic gateway for regional co-operation

Geopolitics – Growth – Investment

November 9th -10th 2026 | The Landmark Nicosia

hazlis & rivas
Economist Enterprise Events for south-east Europe

In collaboration with

European Parliament Office in Cyprus

#EconCyprusSummit

AI: Driving growth or deepening inequality?

Nicodemos Damianou
Deputy minister of research, innovation and digital policy,
Government of Cyprus

Dimosthenis Anagnostopoulos
Secretary general
for information systems and digital governance
Ministry of Digital Governance
Government of Greece

Simone Wiessmeyer
Vice president
government affairs & policy
for Central Europe
Mastercard

Christoforos Soutzis
Chief executive,
Capital.com
Cyprus

Nicolas Mesaritis
CTO
EcommBX

Cinzia Alcidi
Senior research fellow and head
of the economic policy
and jobs & skills units
Centre for European Policy Studies
(CEPS) (via connection)

www.hazliseconomist.com | www.22ndcyprussummit.economist.com

Economist Enterprise SE Europe · @Economist_SEUR · Economist Enterprise SE Europe
Economist Enterprise south-east Europe · economistenterprise_seeurope

Platinum sponsors: ecommbx, pwc
Premium gold sponsor: HANIKIAN LAW FIRM
Premium energy sponsor: ExxonMobil
Gold sponsors: capital.com, Sioufas & Associates Law Firm
Silver sponsors: Chevron, Medical Trade International, XM
Bronze sponsors: IOANNIDES DEMETRIOU, European University Cyprus
Communication sponsor: KATHIMERINI
Official airline carrier: AEGEAN
Telecommunications provider: NOVA
Logistics supplier: DHL
Contributor: NESPRESSO
Supported by: Cyprus Chamber of Commerce & Industry
Supporters: Lino3D, CONEQ, ARTECNIK PRODUCTIONS, GNOA
Digital agency: AdPIXEL

Η Κύπρος έφερε κέρδη 435 εκατ. ευρώ στις τράπεζες

Σχεδόν 1/5 των συνολικών κερδών της Eurobank και της Alpha Bank προέρχεται από τις κυπριακές δραστηριότητές τους

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Το μομέντουμ κερδών που πηγάζουν από την Κύπρο παραμένει ισχυρό, με δύο εκ των τριών τραπεζών που έχουν μητρικές στην Ελλάδα να παρουσιάζουν πολύ καλές επιδόσεις. Η επιλογή του να προχωρήσουν σε μεγάλες επενδύσεις στη μεγαλόνησο έως τώρα έχει βγει άκρως κερδοφόρα, με τα αποτελέσματα εννιαμήνου των ελληνικών τραπεζών να επιβεβαιώνουν την παραπάνω θέση. Συγκεκριμένα, Eurobank και Alpha Bank παρουσίασαν συνδυαστικά 435 εκατομμύρια κέρδη που πηγάζουν από τις δραστηριότητές τους στην Κύπρο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα εννιαμήνου 2026. Για να γίνει αντιληπτό το μέγεθος των 435 εκατομμυρίων ευρώ, οι δύο τράπεζες, Eurobank και Alpha Bank, παρουσίασαν συνδυαστικά συνολικά κέρδη στο εννιάμηνο λίγο κάτω από 2 δισεκατομμύρια ευρώ, συγκεκριμένα 1,94 δισ. ευρώ. Ποσοστιαία, τα 435 εκατ. ευρώ αντιστοιχούν στο 22% των συνολικών τους κερδών, ή αλλιώς, λίγο περισσότερο από το 1/5 τους, αριθμός αξιοσημείωτος για το μέγεθος του νησιού.

Ειδικότερα, το «ποντάρισμα» της Eurobank στην Κύπρο τής έχει βγει αναλογικά περισσότερο από το αντίστοιχο της Alpha Bank, καθώς τα κέρδη της Eurobank από την Κύπρο αντιπροσώπευσαν στο εννιάμηνο το 30% των συνολικών κερδών της τράπεζας. Τα κέρδη της Alpha Bank από τις δραστηριότητές της στην Κύπρο αντιστοιχούν στο 10% των συνολικών κερδών εννιαμήνου. Για του λόγου το αληθές, η Eurobank παρουσίασε την Πέμπτη κέρδη 1,16 δισ. ευρώ στο εννιάμηνο του 2026 και τα προσαρμοσμένα καθαρά της από την Κύπρο ήταν 356 εκατ. ευρώ. Της Alpha Bank τα συνολικά κέρδη που παρουσίασε την Παρασκευή ήταν 779 εκατ. ευρώ και τα 79 εκατ. ευρώ ήταν τα προσαρμοσμένα καθαρά που είχαν «κυπριακή υπογραφή».

Eurobank και Alpha Bank έριξαν γερή ψήφο εμπιστοσύνης στην Κύπρο, καθώς προχώρησαν σε επενδύσεις εξαγοράζοντας τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρείες.

Ενισχύεται το αποτύπωμα των δύο τραπεζών στην Κύπρο, με τις δραστηριότητές τους να αποφέρουν συνολικά 435 εκατ. ευρώ στο εννιάμηνο.

Εστιάζοντας στα οικονομικά αποτελέσματα της Eurobank τα προσαρμοσμένα καθαρά κέρδη των δραστηριοτήτων εκτός Ελλάδος παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητα, στα 555 εκατ. ευρώ και συνεισέφεραν 45,9% στην κερδοφορία του Ομίλου. Ειδικότερα, η Τράπεζα ανέφερε πως τα προσαρμοσμένα καθαρά κέρδη στην Κύπρο μειώθηκαν σε ετήσια βάση κατά 3,9% σε 356 εκατ. ευρώ και στη Βουλγαρία αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 9,2% σε 182 εκατ. ευρώ. Το σύνολο του ενεργητικού διαμορφώθηκε σε 114,2 δισ. στις 30 Σεπτεμβρίου 2026, εκ των οποίων 66,9 δισ. στην Ελλάδα, 29,4 δισ. στην Κύπρο και 14,8 δισ. στη Βουλγαρία. Η τράπεζα ανέφερε ότι τα δάνεια ενισχύθηκαν οργανικά κατά 3,8 δισ. το εννιάμηνο 2026, εκ των οποίων 2 δισ. στην Ελλάδα και 1,8 δισ. στις δραστηριότητες εκτός Ελλάδας. Τα συνολικά υπόλοιπα χορηγήσεων (προ προβλέψεων) διαμορφώθηκαν σε 59,1 δισ. στις 30 Σεπτεμβρίου 2026, εκ των οποίων 38,6 δισ. στην Ελλάδα, 9,3 δισ. στην Κύπρο και 10,1 δισ. στη Βουλγαρία. Σε επίπεδο Ομίλου, τα επιχειρηματικά δάνεια ανήλθαν σε 37,1 δισ., τα στεγαστικά σε 13,1 δισ. και τα καταναλωτικά σε 5,3 δισ. Οι καταθέσεις πελατών αυξήθηκαν κατά 4,7 δισ. το εννιάμηνο 2026 σε 87,2 δισ. στις 30 Σεπτεμβρίου 2026, εκ των οποίων 48,5 δισ. στην Ελλάδα, 24,3 δισ. στην Κύπρο και 11,7 δισ. στη Βουλγαρία.

Για την Alpha Bank, τα καθαρά κέρδη μετά από φόρους από τις διεθνείς δραστηριότητες του Ομίλου στο εννιάμηνο του 2026 ανήλθαν σε 57 εκατ. ευρώ (-16% σε ετήσια βάση) , ενώ τα προσαρμοσμένα κέρδη μετά από φόρους ανήλθαν σε 79 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 13% σε ετήσια βάση, κυρίως ως αποτέλεσμα των προβλέψεων ύψους 17,5 εκατ. ευρώ, σχετιζόμενων με το Σχέδιο Εθελούσιας Αποχώρησης (VRS) στην Κύπρο. Το καθαρό έσοδο τόκων αυξήθηκε κατά 64% σε ετήσια βάση, ενώ τα έσοδα από αμοιβές υπηρεσιών ενισχύθηκαν κατά 65%, αντίστοιχα. Τα επαναλαμβανόμενα λειτουργικά έξοδα αυξήθηκαν κατά 52% σε ετήσια βάση, ως αποτέλεσμα της αύξησης των αμοιβών και εξόδων προσωπικού καθώς και των γενικών εξόδων.

Τα υπόλοιπα των δανείων (μετά από συσσωρευμένες προβλέψεις) ανήλθαν σε 2,9 δισ. ευρώ, ενώ οι καταθέσεις διαμορφώθηκαν σε 6,6 δισ. ευρώ, ενώ ο δείκτης απόδοσης ενσώματων ιδίων κεφαλαίων για το εννεάμηνο 2026 ανήλθε σε 12,9 %, σημειώνει στα οικονομικά της αποτελέσματα η Alpha Bank.

Μεγάλες επενδύσεις

Αμφότερες οι τράπεζες έριξαν γερή ψήφο εμπιστοσύνης στην Κύπρο, καθώς προχώρησαν σε επενδύσεις εξαγοράζοντας τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρείες. Η Eurobank άνοιξε την αυλαία, επενδύοντας 1,3 δισ. ευρώ για την εξαγορά της Ελληνικής Τράπεζας, ενώ έκανε και άνοιγμα με γραφείο αντιπροσωπείας στην Ινδία που έχει κυπριακό «DNA». Παράλληλα, η Eurobank προχώρησε και σε επενδύσεις με τις ασφαλιστικές της CNP Cyprus και τις δύο ασφαλιστικές που είχε η Ελληνική Τράπεζα, τις Hellenic Life και Παγκυπριακή Ασφαλιστική. Ενοποιήθηκαν και μετονομάστηκε αργότερα όλο το σχήμα σε ERB ασφαλιστική. Την ίδια ώρα, η Fairfax, ο μεγαλομέτοχος της Eurobank από τον Καναδά, έχει γνωστοποιήσει την εξαγορά του 45% της ERB Ασφαλιστικής, με «οψιόν» να την απορροφήσει μεταγενέστερα κατά 100%.

Η Alpha Bank από πλευράς της εξαγόρασε την Astrobank, έναντι 200 εκατομμυρίων ευρώ και έτσι ενίσχυσε την κυπριακή της θυγατρική, την Alpha Bank Κύπρου, μετατρέποντάς την, στην 3η συστημική τράπεζα του νησιού (οι άλλες δύο είναι η Τράπεζα Κύπρου και η Eurobank). Σε επίπεδο ασφαλιστικών εταιρειών, η Alpha Bank προχώρησε και σε άλλες επενδύσεις, εξαγοράζοντας την Altius Insurance και μέρος της Universal Life. Πρακτικά, προχώρησε στον στρατηγικό συνδυασμό των ασφαλιστικών δραστηριοτήτων των δύο εταιρειών στην τοπική αγορά, ώστε να γίνει ένας εκ των μεγάλων παιχτών. Σημειώνεται ότι, η Alpha Bank έχει αποκτήσει πλειοψηφική συμμετοχή στην ενιαία εταιρεία.

Ανθεκτική η ταξιδιωτική διάθεση των Κυπρίων παρά τις αυξήσεις στα ναύλα

Για ισχυρή άνοδο της αεροπορικής κίνησης τα επόμενα χρόνια κάνει λόγο ο Eurocontrol στη φθινοπωρινή έκθεσή του

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Ακόρεστη παραμένει η όρεξη των Κυπρίων για ταξίδια παρά τις αυξήσεις τιμών στα αεροπορικά εισιτήρια. Με τις ανατιμήσεις να έχουν ήδη περάσει στα αεροπορικά εισιτήρια, οι Κύπριοι μέχρι στιγμής τουλάχιστον δεν έκοψαν τα ταξίδια στο εξωτερικό. Σύμφωνα με όσα ανέφεραν στην «Κ» οι αρμόδιοι φορείς του κλάδου, οι Κύπριοι ψάχνουν προσφορές και οργανώνονται εκ των προτέρων προκειμένου να εξασφαλίσουν τα εισιτήριά τους σε σχετικά καλές τιμές. Ωστόσο, το επόμενο διάστημα αναμένεται ότι οι αεροπορικές εταιρείες θα ανεβάσουν και άλλο τις τιμές των εισιτηρίων τους λόγω της συνεχόμενης αύξησης των τιμών αεροπορικών καυσίμων ως επακόλουθο της παρατεταμένης ενεργειακής κρίσης. Μάλιστα πολλές αεροπορικές εταιρείες έχουν ήδη προαναγγείλει αυξήσεις στα αεροπορικά εισιτήρια μέχρι και 20% για το 2027, επομένως θα διαφανεί κατά πόσο η ζήτηση των Κυπρίων για ταξίδια θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα.

Τα δεδομένα

Στα ίδια περίπου επίπεδα κινήθηκαν τα ταξίδια κατοίκων Κύπρου στο εξωτερικό, αφού τον Σεπτέμβριο ανήλθαν στις 165.447 σε σύγκριση με 166.129 τον Σεπτέμβριο του 2025, σημειώνοντας μια πολύ μικρή μείωση της τάξης του 0,4%.

Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, οι κυριότερες χώρες από τις οποίες επέστρεψαν οι κάτοικοι Κύπρου τον Σεπτέμβριο 2026 ήταν η Ελλάδα με 35,9% (59.422), το Ηνωμένο Βασίλειο με 6,5% (10.755), η Ιταλία 5,6% (9.227) και η Ρωσία με 4,7% (7.711).

Αξίζει να αναφερθεί πως ο σκοπός ταξιδιού των κατοίκων Κύπρου τον Σεπτέμβριο 2026 ήταν κυρίως οι διακοπές με ποσοστό 82,9%, ενώ οι επαγγελματικοί λόγοι κατείχαν ποσοστό 14,3%, οι σπουδές ποσοστό 1,5% και οι άλλοι λόγοι ποσοστό 1,2%.

Ενόψει των Χριστουγέννων, αυξημένο εμφανίζεται το ενδιαφέρον των Κυπρίων για ταξίδια στο εξωτερικό, με τους δημοφιλείς ευρωπαϊκούς προορισμούς να συγκεντρώνουν σημαντική ζήτηση. Σύμφωνα με τους αρμόδιους του ταξιδιωτικού κλάδου, μεγάλο μέρος των ταξιδιωτών έχει ήδη προχωρήσει σε κρατήσεις και εξασφαλίσει τα αεροπορικά του εισιτήρια, γεγονός που περιορίζει πλέον τις διαθέσιμες επιλογές για όσους προγραμματίζουν ταξίδι την τελευταία στιγμή. Οι πιο δημοφιλείς προορισμοί για την εορταστική περίοδο φέτος είναι η Πολωνία, το Μόναχο, η Πράγα, η Βιέννη και η Ελλάδα.

Τον μεγαλύτερο κίνδυνο για την Κύπρο και τις μεταφορές, αποτελεί η γεωπολιτική αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και οι επιπτώσεις της στις αεροπορικές διαδρομές.

Αναφορικά με τις αυξήσεις στα εισιτήρια, οι εμπλεκόμενοι φορείς σημειώνουν ότι σήμερα έχουν διαμορφωθεί στο πέραν του 5%, ποσοστό αντίστοιχο με τον πληθωρισμό και είναι σχετικά αναμενόμενες. Ωστόσο, προειδοποιούν ότι το επόμενο κύμα αυξήσεων στα αεροπορικά εισιτήρια θα είναι ιδιαίτερα τσουχτερό και θα επιβαρύνει σε μεγάλο βαθμό τους ταξιδιώτες.

Οι Κύπριοι κάνουν προγραμματισμό για όλη τη χρονιά και πετυχαίνουν καλά deals τιμών εισιτηρίων.

Το σκεπτικό των αεροπορικών εταιρειών είναι ότι δεν θα μπορούν πλέον να επωμίζονται τις αυξήσεις τιμών στα αεροπορικά καύσιμα. Το άλλο σενάριο που εξετάζουν είναι να περιορίσουν τα δρομολόγιά τους σε προορισμούς που εντοπίζουν χαμηλή ζήτηση. Το προηγούμενο διάστημα, ο διευθύνων σύμβουλος της Ryanair, Μάικλ Ο'Λίρι, προειδοποίησε για τη μεγαλύτερη αύξηση ναύλων που έχει καταγραφεί, εκτιμώντας ότι οι τιμές ενδέχεται να ανατιμηθούν έως και 20% μέσα στο επόμενο έτος.

Την ίδια ώρα, ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Cyprus Airways Βασίλης Ζερτάλης μιλώντας στο ένθετο ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ στην εκπομπή ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ στον ΣΠΟΡ FM 95.00, αναφέρθηκε στο αυξημένο κόστος των αεροπορικών καυσίμων, το οποίο έχει διπλασιαστεί. Όπως σημείωσε, οι αεροπορικές εταιρείες δεν μπορούν να απορροφούν επ' αόριστον τις αυξήσεις του κόστους, καθώς τα καύσιμα αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα έξοδα λειτουργίας τους. Για τον λόγο αυτό, εκτίμησε ότι οι τιμές των εισιτηρίων θα πρέπει αναγκαστικά να αυξηθούν σε κάποιο στάδιο, διαφορετικά θα δημιουργηθούν σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας για τις εταιρείες.

Σήμερα, σύμφωνα με την έκθεση του Eurocontrol, η τιμή του αεροπορικού καυσίμου έφτασε στα 4,29 ευρώ ανά γαλόνι καταγράφοντας αύξηση 2% μέσα σε διάστημα δύο εβδομάδων. Ο μέσος όρος του Οκτωβρίου έως σήμερα ανέρχεται σε 4,22 ευρώ ανά γαλόνι, αυξημένος κατά 2,5% σε σύγκριση με τον μηνιαίο μέσο όρο του Σεπτεμβρίου, ο οποίος διαμορφώθηκε σε 4,12 ευρώ ανά γαλόνι. Όπως προκύπτει, σε ετήσια βάση, οι τιμές των αεροπορικών καυσίμων διπλασιάστηκαν, ενώ η ανοδική πορεία τους συνεχίζεται.

Οι προκλήσεις

Σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης για την Κύπρο στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών καταγράφει η φθινοπωρινή έκθεση του Eurocontrol για την περίοδο 2026–2032, αναδεικνύοντας παράλληλα τις προκλήσεις που δημιουργεί η γεωπολιτική αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις, η Κύπρος αναμένεται να καταγράψει αύξηση της τάξης του 12% στις μονάδες παροχής υπηρεσιών διαδρομής για το 2026. Η έκθεση επισημαίνει ότι, παρά την υποχώρηση που καταγράφηκε κατά τους μήνες Μάρτιο έως Μάιο, η συνολική εικόνα για την Κύπρο παραμένει θετική. Μάλιστα, για την περίοδο 2026–2032 προβλέπεται μέση ετήσια αύξηση των μονάδων χρέωσης διαδρομής άνω του 4%, τοποθετώντας τη χώρα μεταξύ των κρατών με τις ισχυρότερες προοπτικές ανάπτυξης στον συγκεκριμένο τομέα.

Θετικές είναι και οι εκτιμήσεις για το 2027, καθώς ο Eurocontrol αναμένει ανάκαμψη της αεροπορικής δραστηριότητας στην περιοχή CRCO, η οποία συμπεριλαμβάνει τα 41 κράτη που συμμετέχουν στο σύστημα χρέωσης τελών διαδρομής του οργανισμού, με την Κύπρο και την Τουρκία να συγκαταλέγονται στα κράτη που αναμένεται να καταγράψουν ισχυρότερη ανάκαμψη, κυρίως λόγω της σταδιακής αποκατάστασης της κίνησης από και προς τη Μέση Ανατολή.

Ωστόσο, πίσω από τις θετικές προβλέψεις παραμένει ένας σημαντικός παράγοντας αβεβαιότητας, τονίζει η έκθεση, αυτός της εύθραυστης γεωπολιτικής κατάστασης της περιοχής. Η αυξημένη κίνηση στον κυπριακό εναέριο χώρο συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τις αλλαγές στις διεθνείς αεροπορικές διαδρομές εξαιτίας των περιφερειακών εντάσεων. Σε περίπτωση αποκλιμάκωσης και επαναλειτουργίας των περιορισμένων εναέριων χώρων, μέρος των πτήσεων ενδέχεται να επιστρέψει στις προηγούμενες διαδρομές, περιορίζοντας το σημερινό όφελος για την Κύπρο σημειώνει η έκθεση.

Για την Κύπρο, το βασικό ζητούμενο είναι να αξιοποιήσει τη γεωγραφική της θέση και τον αυξημένο ρόλο της ως διαμετακομιστικού αεροπορικού διαδρόμου στην Ανατολική Μεσόγειο, χωρίς όμως η ανάπτυξη αυτή να εξαρτάται αποκλειστικά από συγκυριακές γεωπολιτικές συνθήκες, προστίθεται. Η διατήρηση αξιόπιστων υπηρεσιών αεροναυτιλίας, η επαρκής επιχειρησιακή δυναμικότητα και η ενίσχυση της διεθνούς συνδεσιμότητας αποτελούν κρίσιμες προϋποθέσεις για τη μακροπρόθεσμη αξιοποίηση των ευκαιριών, σημειώνει ο Eurocontrol για την Κύπρο.

Πόσο ρεύμα από ΑΠΕ «κόπηκε» στην Κύπρο

Τα στοιχεία για τις αποκοπές και περικοπές ηλεκτρικής ενέργειας καταγράφουν αύξηση στην περίοδο 2020-2026

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Σε μια εποχή που το ρεύμα είναι ακριβό σε παγκόσμια βάση, το υπουργείο Ενέργειας υποδεικνύει πώς διαμορφώνεται η τελική τιμή ηλεκτρικής ενέργειας στην Κύπρο, αλλά παράλληλα παρατίθενται και στοιχεία για τις περικοπές ηλεκτρικής ενέργειας από τις ΑΠΕ.

Με σημείωμα που απεστάλη στη Βουλή των Αντιπροσώπων, δίδεται η πλήρης εικόνα των στοιχείων αναφορικά με τις περικοπές ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ως συνολικός όγκος ενέργειας και ως ποσοστό της συνολικής παραγόμενης ανανεώσιμης ενέργειας ανά έτος για τα τελευταία πέντε έτη.

Σύμφωνα με ενημέρωση της ΡΑΕΚ, η οποία βασίζεται σε στοιχεία και πληροφόρηση από τον Διαχειριστή Συστήματος Διανομής (ΔΣΔ), καθ' ύλην αρμόδιο μαζί με τον ΔΣΜΚ της διαδικασίας διαχείρισης των περικοπών παραγωγής ΑΠΕ, τα στοιχεία για τις αποκοπές και περικοπές ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) καταγράφουν σημαντική αύξηση κατά την περίοδο 2020-2026. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον πίνακα της απαντητικής επιστολής του υπουργού Ενέργειας, Μιχάλη Δαμιανού, προς σχετική ερώτηση του βουλευτή Γιάννη Λαούρη, η αποκοπείσα ενέργεια μέσω συστημάτων ΣΤΗΦΟΡ/IoT ήταν μηδενική από το 2020 έως το 2022, ενώ το 2023 ανήλθε σε 212 MWh, το 2024 σε 1.654 MWh, το 2025 σε 45.153 MWh και το 2026 σε 209.953 MWh. Για το 2025, η εκτιμώμενη παραγωγή οικιακών και μικρών εμπορικών συστημάτων ΣΤΗΦΟΡ/IoT ανήλθε σε 1.899.586 MWh, με ποσοστό αποκοπής 2,38%, ενώ το 2026 διαμορφώθηκε σε 2.255.525 MWh, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται σε 9,31%.

Παράλληλα, η εκτιμώμενη παραγωγή ΑΠΕ χωρίς περικοπές σύμφωνα με τον πίνακα του Υπουργείου ανήλθε σε 245.543 MWh το 2022, 476.000 MWh το 2023, 615.032 MWh το 2024, 646.686,60 MWh το 2025 και 577.754 MWh το 2026. Η εκτιμώμενη περικοπτόμενη ενέργεια ΑΠΕ αυξήθηκε από 9.924,30 MWh το 2022 σε 59.268,40 MWh το 2023 και 167.556,86 MWh το 2024. Το 2025 ανήλθε σε 313.772,50 MWh και το 2026 σε 394.824 MWh.

Ως ποσοστό της εκτιμώμενης παραγωγής ΑΠΕ, οι περικοπές διαμορφώθηκαν σε 4,04% το 2022, 12,45% το 2023, 27,24% το 2024, 48,52% το 2025 και 68,34% το 2026. Αντίστοιχα, το σύνολο των περικοπών και αποκοπών ανήλθε σε 314 MWh το 2021, 9.924,30 MWh το 2022, 59.480,40 MWh το 2023, 169.210,86 MWh το 2024, 358.925,50 MWh το 2025 και 604.777 MWh το 2026.

Οι περικοπές ΑΠΕ δεν συνεπάγονται, σύμφωνα με τον Υπουργό, πρόσθετη ή αδικαιολόγητη χρήση συμβατικής παραγωγής, αλλά συνδέονται με τις τεχνικές ανάγκες λειτουργίας του δικτύου.

Ετος	Αποκοπείσα ενέργεια μέσω ΣΤΗΦΟΡ / IoT (MWh)	Εκτιμώμενη παραγωγή Οικιακών & Μικρών Εμπορικών ΣΤΗΦΟΡ / IoT (MWh)	Ποσοστό αποκοπής	Εκτιμώμενη παραγωγή ΑΠΕ χωρίς περικοπές (MWh)	Εκτιμώμενη περικοπτόμενη ενέργεια ΑΠΕ (MWh)	Ποσοστό περικοπής ΑΠΕ	Σύνολο περικοπών & αποκοπών (MWh)
2020	0.00	N/A		N/A	N/A		
2021	0.00	N/A			314.00		314.00
2022	0.00	N/A		245,543.00	9,924.30	4.04%	9,924.30
2023	212.00	N/A		476,000.00	59,268.40	12.45%	59,480.40
2024	1,654.00	N/A		615,032.00	167,556.86	27.24%	169,210.86
2025	45,153.00	1,899,586.00	2.38%	646,686.60	313,772.50	48.52%	358,925.50
2026	209,953.00	2,255,525.00	9.31%	577,754.00	394,824.00	68.34%	604,777.00

Για ευστάθεια του δικτύου

Σύμφωνα με την απαντητική επιστολή του Υπουργού, ο υπολογισμός της ενέργειας που θα μπορούσε να παραχθεί από τις εγκαταστάσεις ΑΠΕ σε περίπτωση μη εφαρμογής περιορισμών δεν είναι μετρήσιμο στοιχείο και συνεπώς βασίζεται σε εκτίμηση της δυνητικής παραγωγής. Επιπρόσθετα, κατά τον Υπουργό, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ούτε και η συνολική καθαρή παραγωγή από ΑΠΕ δεν είναι μετρήσιμη αφού σημαντικό ποσοστό αυτοκαταναλώνεται. Ως εκ τούτου, τόσο η εκτιμώμενη περικοπτόμενη ενέργεια όσο και τα αντίστοιχα ποσοστά περικοπής αποτελούν προϊόν εκτίμησης και θα πρέπει να αξιολογούνται υπό αυτό το πρίσμα.

Επίσης, σημειώνει ότι προηγείται η εφαρμογή περικοπών στα μεγαλύτερα συστήματα ΑΠΕ, περιλαμβανομένης, όπου απαιτείται, της πλήρους περικοπής της παραγωγής τους, πριν από την έναρξη εφαρμογής αποκοπών στα Οικιακά και Μικρά Εμπορικά Φ/Β Συστήματα μέσω ΣΤΗΦΟΡ και IoT.

Ο Υπουργός τονίζει ότι, ο ΔΣΜΚ και ο ΔΣΔ είναι οι καθ' ύλην αρμόδιοι για την ασφαλή, αξιόπιστη και οικονομική λειτουργία του ηλεκτρικού συστήματος. Σε περιόδους χαμηλής ζήτησης, οι περικοπές παραγωγής ΑΠΕ επιβάλλονται για τη διατήρηση της ευστάθειας του δικτύου, καθώς απαιτείται η παράλληλη λειτουργία ενός ελάχιστου αριθμού συμβατικών μονάδων παραγωγής. Ο αριθμός αυτός καθορίζεται μεταξύ άλλων από την καμπύλη ζήτησης, τη μεταβλητότητα των καιρικών συνθηκών, την ανάγκη κάλυψης αιχμών και τους τεχνικούς περιορισμούς του συστήματος μεταφοράς, προς αποφυγή υπερφορτώσεων, διακοπών τροφοδοσίας, ή ολικής σβέσης.

Υπό το πρίσμα αυτό, κατά τον Υπουργό, οι περικοπές ΑΠΕ δεν συνεπάγονται πρόσθετη ή αδικαιολόγητη χρήση συμβατικής ηλεκτροπαραγωγής, αλλά αντικατοπτρίζουν την τεχνικά απαραίτητη λειτουργία των συμβατικών μονάδων στο ελάχιστο δυνατό όριο. Συνεπώς, η όποια οικονομική επίπτωση στο συνολικό κόστος του συστήματος (κατανάλωση καυσίμου και αγορά δικαιωμάτων εκπομπών CO^2) δεν θα ήταν ορθό να αξιολογείται μεμονωμένα.

Η ΡΑΕΚ εκτιμά ότι η αυξανόμενη συμμετοχή της παραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) επηρεάζει ουσιωδώς τη διαμόρφωση των τιμών στη χονδρεμπορική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, τόσο μέσω της συμμετοχής των παραγωγών στην Προημερήσια Αγορά (ΠΗΑ) όσο και μέσω των μακροχρόνιων διμερών συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας (PPAs) που συνάπτουν με προμηθευτές μέσω της Προθεσμιακής Αγοράς (ΠΘΑ).

Το merit-order effect

Σύμφωνα με την επιστολή, αναφέρεται πως στην Προημερήσια Αγορά, οι μονάδες ΑΠΕ χαρακτηρίζονται κατά κανόνα από πολύ χαμηλό οριακό μεταβλητό κόστος παραγωγής. Ως εκ τούτου, έχουν τη δυνατότητα να υποβάλλουν προσφορές σε χαμηλές τιμές, με αποτέλεσμα να τοποθετούνται στις χαμηλότερες βαθμίδες της καμπύλης προσφοράς. Με την αύξηση της διαθέσιμης παραγωγής ΑΠΕ περιορίζεται η ανάγκη ένταξης ακριβότερων συμβατικών μονάδων για την κάλυψη της ζήτησης, δημιουργώντας το γνωστό «merit-order effect» και ασκώντας καθοδική επίδραση στην οριακή Τιμή Εκκαθάρισης της Αγοράς (ΤΕΑ). Η επίδραση αυτή είναι ιδιαίτερα εμφανής σε περιόδους υψηλής παραγωγής από ΑΠΕ και σχετικά χαμηλής ζήτησης. Από τη μέχρι σήμερα λειτουργία της ΠΗΑ –κατά τον κ. Δαμιανό– έχουν παρατηρηθεί χρονικές περίοδοι κατά τις οποίες η αυξημένη προσφορά από ΑΠΕ συνέβαλε στη διαμόρφωση ιδιαίτερα χαμηλών ΤΕΑ, περιλαμβανομένων και περιόδων με μηδενική τιμή εκκαθάρισης.

Παραθέτει ο Υπουργός στη συνέχεια ανάλυση του Ινστιτούτου Κύπρου για τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της αγοράς (Θ. Κωνσταντίνου, «Cyprus Electricity Market: A Review of the First Year of Operation», CyCEM Insights, 1.10.2026), όπου η μέση ΤΕΑ της ΠΗΑ, σταθμισμένη με τον όγκο αγορών, ανήλθε σε €206,47/MWh. Σε αρκετούς μήνες, ιδίως την άνοιξη, καταγράφηκε έντονη μείωση των τιμών κατά τις ώρες της ημέρας. Αντίθετα, τον Ιούλιο και τον Αύγουστο το προφίλ τιμών ήταν σημαντικά πιο επίπεδο και υψηλό. Μηδενικές τιμές καταγράφηκαν στο 10,2% των ημίωρων. Τα ημίωρα αυτά, σύμφωνα με την ανάλυση του Ινστιτούτου Κύπρου αντιστοιχούν στο 1,9% περίπου των ετήσιων αγορών στην ΠΗΑ (46,35 GWh).

Επιπλέον, η ανάλυση εκτιμά ότι η μέση ΤΕΑ που αντιστοιχεί στο προφίλ παραγωγής των φωτοβολταϊκών ανέρχεται σε €128,52/MWh. Η αντίστοιχη τιμή για την πετρελαϊκή παραγωγή είναι €214,03/MWh, βάσει των πραγματικών πωλήσεών της.

Λιγότεροι άνθρωποι, περισσότερα σπίτια

Η μεγάλη αύξηση των μονοπρόσωπων νοικοκυριών διευρύνει και την ανάγκη και τη ζήτηση για μικρά διαμερίσματα

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Σημαντική αποδεικνύεται η επίδραση του δημογραφικού ζητήματος στη στεγαστική κρίση της χώρας, παρότι θα περίμενε κανείς να συμβαίνει το αντίθετο. Παρατηρείται δηλαδή ένα παράδοξο φαινόμενο, καθώς από τη μία πλευρά ο πληθυσμός μειώνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια, αλλά από την άλλη η έλλειψη διαθέσιμων ακινήτων σε σχέση με τη ζήτηση όχι μόνο δεν υποχωρεί, αλλά εντείνεται διαρκώς.

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία που ανακοίνωσε η Eurostat πριν από μερικές ημέρες, το 2024 η Ελλάδα βρέθηκε στην 20ή θέση μεταξύ των 27 χωρών-μελών της Ε.Ε. αναφορικά με τη γονιμότητα, καθώς η αναλογία ανά γυναίκα ήταν 1,24 γεννήσεις, έναντι 1,26 γεννήσεων το 2023, 1,32 το 2022 και 1,43 γεννήσεων το 2021. Η πορεία λοιπόν είναι συνεχώς φθίνουσα. Τη χειρότερη εικόνα καταγράφουν, μάλιστα, τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, με τον Κεντρικό Τομέα της Αθήνας να εμφανίζει μόλις 0,92 γεννήσεις ανά γυναίκα και την Αττική συνολικά 1,13 γεννήσεις ανά γυναίκα, ενώ στη Θεσσαλονίκη καταγράφονται μόλις 1,09. Στον αντίποδα, την καλύτερη εικόνα εμφανίζουν οι Κυκλάδες με 1,95 γεννήσεις.

Σύμφωνα με το βασικό σενάριο της Eurostat, έως το 2050 προβλέπεται μείωση πληθυσμού σε 836 από τις 1.165 περιφέρειες επιπέδου NUTS 3 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ποσοστό 71,8%. Στην Ελλάδα, η μείωση προβλέπεται σε πάνω από 80% των αντίστοιχων υποπεριφερειακών ενοτήτων, οι οποίες αντιστοιχούν κατά κανόνα σε περιοχές εκτός των δύο μεγάλων αστικών κέντρων.

Στο πλαίσιο αυτό, θα περίμενε κανείς ότι θα αμβλύνεται σταδιακά η πίεση στην αγορά κατοικίας, λόγω μειωμένης ζήτησης.

SHUTTERSTOCK

Το πλήθος των νοικοκυριών χωρίς οικογενειακό πυρήνα (εργένηδες, συγκάτοικοι, ανύπαντρα ζευγάρια) αυξήθηκε κατά 26% (+319.770 νοικοκυριά) σε σύγκριση με το 2011, κάτι που μεταφράζεται σε μεγαλύτερη ανάγκη για μικρότερα σπίτια.

Ο πληθυσμός στις αστικές περιοχές αντιστοιχεί στο 78,5% του συνολικού πληθυσμού, κάτι που εντείνει το στεγαστικό πρόβλημα.

Στην πράξη συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο και αυτό αποτυπώθηκε στην τελευταία απογραφή πληθυσμού του 2021 από την ΕΛΣΤΑΤ, όντας αποτέλεσμα της αύξησης του βαθμού αστικοποίησης, αλλά και της ανόδου του αριθμού των νοικοκυριών, μέσω της αύξησης των μονοπρόσωπων και μονογονεϊκών νοικοκυριών.

Όπως ανέφερε και η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ) στην τελευταία έκθεσή της για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, ο πληθυσμός στις αστικές περιοχές αντιστοιχεί στο 78,5% του συνολικού πληθυσμού, διαμένει σε έκταση που καταλαμβάνει το 13,7% της συνολικής επικράτειας, ενώ το 2011 ο πληθυσμός σε αστικές περιοχές αντιστοιχούσε στο 72,4% και διέμενε σε έκταση που καταλάμβανε το 14,3% της επικράτειας.

Επίσης, το πλήθος των νοικοκυριών χωρίς οικογενειακό πυρήνα (εργένηδες, συγκάτοικοι, ανύπαντρα ζευγάρια) αυξήθηκε κατά 26% (+319.770 νοικοκυριά) σε σύγκριση με το 2011 και το πλήθος των νοικοκυριών με έναν οικογενειακό πυρήνα (μόνος πατέρας/μόνη μητέρα) αυξήθηκε κατά 9% (+39.349 νοικοκυριά).

Έτσι, μονογονεϊκές οικογένειες, εργένηδες και διαζευγμένοι αποτελούν τους βασικούς εκφραστές της ζήτησης για αγορά και ακόμη περισσότερο για ενοικίαση κατοικιών και μάλιστα μικρότερης επιφάνειας συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια. Στις παραπάνω κατηγορίες προστίθενται επίσης οι φοιτητές που σπουδάζουν σε άλλη πόλη, αλλά και ψηφιακοί νομάδες που επίσης επιλέγουν κυρίως το κέντρο της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, ειδικά τους χειμερινούς μήνες.

Αλλη μία ομάδα ενδιαφερομένων είναι και οι ηλικιωμένοι, που αναμένεται σταδιακά να αποτελέσουν μια σημαντική υποκατηγορία ζήτησης. Ανθρωποι άνω των 60 ετών, των οποίων τα παιδιά έχουν αρχίσει να δημιουργούν τη δική τους οικογένεια, επιλέγουν να μετακινηθούν από την οικογενειακή τους εστία, δηλαδή από το σπίτι στο οποίο μεγάλωσαν τα παιδιά τους, σε αναζήτηση μικρότερων ακινήτων, πιο λειτουργικών για τους ίδιους.

Ενα μεγάλο οικογενειακό σπίτι συνεπάγεται και αυξημένα έξοδα, για επισκευές, συντηρήσεις και ασφαλώς για την κάλυψη αναγκών θέρμανσης και ψύξης, όπως επίσης και φορολογικά. Ετσι, πολλοί επιλέγουν να αποχωρήσουν από αυτό, συνήθως για να μείνουν εκεί τα δικά τους παιδιά.

Επομένως, ένα όλο και μεγαλύτερο ποσοστό της ζήτησης μετακινείται πλέον σε ακίνητα μικρότερης επιφάνειας. Μάλιστα, αυτό οφείλεται όχι μόνο στο ότι δεν υπάρχει η ανάγκη για μεγαλύτερο ακίνητο, αλλά και στο χαμηλότερο κόστος των διαμερισμάτων μικρότερης επιφάνειας. Επομένως, η οικονομική προσιτότητα διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο και σε αυτή την περίπτωση.

Το πρόβλημα προκύπτει από την τεράστια έλλειψη τέτοιων ακινήτων στην αγορά, καθώς για δεκαετίες οι κατασκευαστές προσανατολίζονταν σε μεγάλες επιφάνειες για τη στέγαση οικογενειών. Επομένως, οι νέες κατασκευές, αλλά και τα έργα ανακατασκευής κτιρίων μέσω αλλαγής χρήσης, π.χ. από γραφείο σε κατοικία, θα πρέπει να προσαρμοστούν στα νέα αυτά δεδομένα και να διαμορφώσουν ανάλογα και το μείγμα της προσφοράς νέων κατοικιών. Οι δε νέες οικογένειες έχουν όλο και περισσότερο ένα αντί για δύο παιδιά, κάτι που διαφοροποιεί αντιστοίχως τις ανάγκες τους σε χώρους, πέραν του χαμηλότερου κόστους.

Νέο επενδυτικό fund 320 εκατ. δολ. δημιούργησε η Endeavor Catalyst

Της **ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΟΝΤΗ**

«Οι Ελληνες της διασποράς χτίζουν AI σε ένα ρυθμό που μας έχει αφήσει άφωνους». Κάπως έτσι περιγράφει η ομάδα της Endeavor Greece την ανάπτυξη AI εταιρειών με ελληνική υπογραφή σε ορισμένα από τα μεγαλύτερα hubs τεχνολογίας παγκοσμίως. «Η πλειοψηφία των Ελλήνων που θέλει να φτιάξει κάτι μεγάλο πάει Αμερική», ανέφερε, σε δημοσιογραφική συνάντηση που πραγματοποιήθηκε πριν από λίγες ημέρες, ο Παναγιώτης Καραμπίνης, διευθύνων σύμβουλος της Endeavor Greece και περιφερειακός διευθυντής για τα ευρωπαϊκά γραφεία της Endeavor. Σε μερικές από αυτές –όπως στην Arena AI του Αναστάσιου Αγγελόπουλου, αξίας 3,1 δισ. δολ.– έχει επενδύσει και το παγκόσμιας εμβέλειας Endeavor Catalyst, επενδυτικός βραχίονας της Endeavor. Μέσω και του νέου διεθνούς fund V, το οποίο συγκέντρωσε 320 εκατ. δολ., ποσό δεκαπλάσιο σε μέγεθος σε σχέση με το πρώτο fund, ελληνικά κεφάλαια επενδύονται πλέον σε εταιρείες ανά τον κόσμο, από την Ουκρανία και την Ιορδανία μέχρι τη Νιγηρία και την Ισπανία, ανάμεσά τους και εταιρείες με Ελληνες ιδρυτές.

«Το fund V έσπασε ένα ρεκόρ και αυτό ήταν η ελληνική συμμετοχή από επενδυτές. Αυτό δείχνει μια διάθεση να συνδεθούν με τον κόσμο. Το ελληνικό οικοσύστημα γίνεται πιο εξωστρεφές και πιο φιλόδοξο από ό,τι ήταν παλιότερα. Βλέπει ευκαιρίες σε όλο τον κόσμο, όχι μόνο στην Ελλάδα, και αναγνωρίζει ότι οι ιστορίες επιτυχίας μπορούν να γεννηθούν παντού», επισήμανε ο κ. Καραμπίνης. Τα 70 εκατ. δολ. προήλθαν από 17 Ελληνες επενδυτές, ποσό που αντιστοιχεί στο 22% του συνολικού κεφαλαίου, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι τέσσερις συστημικές τράπεζες καθώς και επιχειρηματικές οικογένειες από την Ελλάδα και τη διασπορά.

Το Endeavor Catalyst χρηματοδοτεί και ξένες startups που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Την τελευταία πενταετία περίπου 100 ξένες νεοφυείς εταιρείες έχουν παρουσία στην Ελλάδα απασχολώντας σχεδόν 500 εργαζομένους, τονίζει ο CEO της Endeavor Greece Παναγιώτης Καραμπίνης.

Τα συνολικά υπό διαχείριση κεφάλαια του Endeavor Catalyst (μέσω των 5 επενδυτικών σχημάτων) ανέρχονται σε πάνω από 850 εκατ. δολ.

Από το 2012, όταν ξεκίνησε με το πρώτο ταμείο των 32 εκατ. δολ., το Endeavor Catalyst έχει επενδύσει συνολικά 25 εκατ. δολ. σε 15 εταιρείες Ελλήνων ιδρυτών που συμμετέχουν στο δίκτυο του οργανισμού. Σε αυτές συγκαταλέγονται τρεις AI εταιρείες Ελλήνων της διασποράς, των οποίων η συνολική κεφαλαιοποίηση ξεπερνάει τα 30 δισ. δολ. Ο λόγος για τη Reflection AI του Ιωάννη Αντώνογλου (25 δισ. δολ.) και τη Runway AI του Αναστάση Γερμανίδη, στους οποίους έχει επενδύσει και η Nvidia, καθώς και την Arena AI. Να σημειωθεί πως το Endeavor Catalyst επενδύει σε εταιρείες των επιχειρηματιών του δικτύου της όταν μία από αυτές αντλεί κεφάλαια με επικεφαλής έναν θεσμικό επενδυτή.

Τα συνολικά υπό διαχείριση κεφάλαια του Endeavor Catalyst (μέσω των πέντε επενδυτικών σχημάτων) ανέρχονται σε πάνω από 850 εκατ. δολ. και το χαρτοφυλάκιό του περιλαμβάνει 437 εταιρείες σε 44 αγορές. Από αυτές, 83 είναι unicorns, έχουν δηλαδή αξία ίση ή μεγαλύτερη από 1 δισ. δολ. Πρόκειται για τις space tech εταιρείες ICEYE και Open Cosmos, καθώς και την Eleven Labs, η οποία ειδικεύεται στη σύνθεση φωνής με τη χρήση AI. Κάποιες έχουν αποκτήσει, μέσω και της Endeavor, πρόσβαση στην ελληνική αγορά. «Σαν οργανισμός δεν εκπροσωπούμε μόνο τους Ελληνες του εξωτερικού, αλλά και το οικοσύστημα του εξωτερικού για την Ελλάδα», σημείωσε ο κ. Καραμπίνης, προσθέτοντας πως την τελευταία πενταετία περίπου 100 ξένες startups έχουν παρουσία στην Ελλάδα απασχολώντας σχεδόν 500 εργαζομένους.

Στο μεταξύ, όλο αυτό το οικοσύστημα φιλοδοξεί να φέρει κάτω από την ίδια στέγη η Endeavor Greece μέσα από τη δημιουργία ενός Greek Innovation Campus, με ορίζοντα το 2030.

Παράταση επιδότησης σε βενζίνη, ντίζελ και πετρέλαιο θέρμανσης

Της **ΘΕΛΜΑΣ ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

Παρατείνονται έως τις 15 Νοεμβρίου οι επιδοτήσεις 40 λεπτών ανά λίτρο στο πετρέλαιο θέρμανσης, 20 λεπτών στο ντίζελ κίνησης και 10 λεπτών στην αμόλυβδη βενζίνη 95 οκτανίων. Με τις τιμές των καυσίμων να παραμένουν σε υψηλά επίπεδα και τα δημοσιονομικά περιθώρια να στενεύουν, η κυβέρνηση συνεχίζει συντηρητικά τις προσπάθειες στήριξης του εισοδήματος, επανεξετάζοντας τις δυνατότητες νέων παρεμβάσεων ανά δεκαπενθήμερο.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Παρατηρητηρίου Τιμών Υγρών Καυσίμων από την Πέμπτη 29 Οκτωβρίου, η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης διαμορφώθηκε μετά την επιδότηση σε 1,566 ευρώ το λίτρο πανελλαδικά, ενώ η τιμή του ντίζελ και της αμόλυβδης 95 οκτανίων ανήλθε σε 2,136 ευρώ.

Σημειώνεται ότι οι εταιρείες διύλισης συμβάλλουν κατά το ήμισυ στην επιδότηση στο πετρέλαιο θέρμανσης, δηλαδή με έκπτωση 20 λεπτών ανά λίτρο. Επίσης, από τα μέσα Οκτωβρίου, η συμμετοχή των διυλιστηρίων στην επιδότηση στο ντίζελ έχει περιοριστεί σε έκπτωση 5 λεπτών.

Ετσι, το δημοσιονομικό κόστος της παράτασης των παρεμβάσεων στα καύσιμα για το πρώτο δεκαπενθήμερο του Νοεμβρίου εκτιμάται για το ελληνικό Δημόσιο σε 35 εκατ. ευρώ. Το οικονομικό επιτελείο εκτιμά ότι το συνολικό κόστος των μέτρων στήριξης εναντίον της ενεργειακής κρίσης ανέρχεται σε 1,44 δισ. ευρώ το 2026. Εξ αυτών τα 897 εκατ. ευρώ αφορούν έκτακτες προσωρινές παρεμβάσεις, όπως η ενίσχυση ύψους 150 ευρώ ανά παιδί και οι επιδοτήσεις στα καύσιμα και στα λιπάσματα, ενώ τα 541 εκατ. ευρώ αφορούν μόνιμα μέτρα, όπως η αύξηση της ενίσχυσης των συνταξιούχων και η διεύρυνση των εισοδηματικών ορίων για την επιστροφή ενοικίου. Τα μέτρα αυτά

Τα μέτρα στήριξης θα επανεξεταστούν στις 15 Νοεμβρίου ανάλογα με την πορεία των τιμών.

σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις που ανακοινώθηκαν στη ΔΕΘ φέρνουν τις κρατικές δαπάνες πολύ κοντά στο πλαφόν που θέτουν οι ευρωπαϊκοί κανόνες, περιορίζοντας τη δυνατότητα για πιο γενναίες παρεμβάσεις.

Για τη χρηματοδότηση των επιδοτήσεων στο τέλος του 2026, το οικονομικό επιτελείο περιορίζεται σε ανακατανομή των δαπανών μεταξύ των κρατικών φορέων, ώστε να υπάρχει συμμόρφωση στο ευρωπαϊκό όριο δαπανών. Λόγω του εξαιρετικά στενού δημοσιονομικού περιθωρίου, αποφασίστηκε τα μέτρα του τελευταίου τριμήνου να ξεδιπλώνονται σταδιακά. Εως τις 15 Νοεμβρίου θα ακολουθήσουν νέες ανακοινώσεις.

Οι πολυσχιδείς αλυσίδες των σούπερ μάρκετ

Παραγωγή προϊόντων, έτοιμα γεύματα, εξαγωγές και δημιουργία πολυχώρων

Εξέλιξη μεριδίου αγοράς των 6 μεγαλύτερων αλυσίδων σούπερ μάρκετ

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Σκλαβενίτης	26%	27%	28%	30%	31%	32%
ΑΒ Βασιλόπουλος	17%	16%	15%	14%	13%	13%
My Market	11%	11%	11%	11%	11%	11%
Μασούτης	7%	7%	7%	8%	8%	8%
Κρητικός	3%	4%	4%	5%	5%	5%
Γαλαξίας	4%	4%	4%	4%	3%	3%

• Δεν περιλαμβάνεται η Lidl, η οποία εκτιμάται ότι κατέχει το δεύτερο υψηλότερο μερίδιο αγοράς, καθώς δεν δημοσιεύει ισολογισμό.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ**

Το καπέλο του παραγωγού - βιομηχάνου, αλλά και του εξαγωγέα, «φορούν» ολοένα και περισσότερο οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ σε μια προσπάθεια να αυξήσουν πωλήσεις και κέρδη, αλλά και να μειώσουν το λειτουργικό κόστος τους. Επιπλέον, αφού αρχικά τα σούπερ μάρκετ αποτέλεσαν τη μετεξέλιξη του παντοπωλείου και στη συνέχεια μετατράπηκαν σε πολυκαταστήματα, η επόμενη φάση περιλαμβάνει τη λειτουργία τους ως πολυχώρων αγορών, εστίασης και διασκέδασης, ως «all inclusive» προορισμών για όλη την οικογένεια. Το μοντέλο αυτό εφαρμόζει ήδη η μεγαλύτερη αλυσίδα του κλάδου, «Σκλαβενίτης», με τους ανταγωνιστές να ακολουθούν εν μέρει αντίστοιχες στρατηγικές, κάτι που φαίνεται να έχει συμβάλει στην αύξηση του μεριδίου αγοράς από 26% το 2020 σε 32% το 2025. Ηδη οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ συγκεντρώνουν ολοένα και περισσότερο τζίρο του λιανεμπορίου με το μερίδιο αγοράς των έξι μεγαλύτερων –εξαιρουμένης της Lidl, η οποία δεν δημοσιεύει ισολογισμό– να φτάνει πλέον στο 72% από 68% το 2020 και τον τζίρο του συνόλου των αλυσίδων να διαμορφώνεται σε 16 δισ. ευρώ το 2025 από 12 δισ. ευρώ στις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας, καταγράφοντας μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 6%.

«Καθώς το αυξημένο κόστος ζωής στρέφει τα νοικοκυριά σε πιο προσιτές επιλογές, οι αλυσίδες λιανικής τροφίμων οφείλουν να προσαρμοστούν. Εκτός από αναπροσαρμογές στις τιμολογιακές και προωθητικές στρατηγικές τους, καλούνται να επανεξετάσουν τα χαρτοφυλάκια προϊόντων τους με βάση τις δημογραφικές αλλαγές, αλλά και τη ραγδαία αύξηση του τουρισμού. Ωστόσο, καθώς ο κλάδος μετασχηματίζεται και το περιθώριο κέρδους παραμένει υπό πίεση, οι επιχειρήσεις καλούνται να αναζητήσουν αξία μέσα από την επέκταση σε περισσότερα στάδια της αλυσίδας αξίας, μέσα από στρατηγικές επενδύσεις που θα μετατρέψουν τα καταστήματα σε ολοκληρωμένους προορισμούς αγορών και υπηρεσιών, αλλά και μέσα από επενδύσεις σε νέες επιλεγμένες αγορές του εξωτερικού», επισήμανε ο κ. Θάνος Μαύρος, εταίρος της ΕΥ Ελλάδος και επικεφαλής του Τομέα Καταναλωτικών Προϊόντων και Υπηρεσιών Υγείας της εταιρείας, με αφορμή τη δημοσιοποίηση της μελέτης της ΕΥ για τον κλάδο των σούπερ μάρκετ στην Ελλάδα. Σύμφωνα, λοιπόν, με τη μελέτη της ΕΥ, οι πέντε τάσεις - άξονες περαιτέρω ενίσχυσης εσόδων και κερδών για τα σούπερ μάρκετ είναι οι ακόλουθες:

Η επόμενη φάση του μετασχηματισμού περιλαμβάνει τη λειτουργία τους ως πολυχώρων αγορών, εστίασης και διασκέδασης.

Επέκταση των δραστηριοτήτων των αλυσίδων στην παραγωγή. Πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο όμιλος Σκλαβενίτη, ο οποίος ήδη διαθέτει παραγωγική δραστηριότητα μέσω των θυγατρικών ή συγγενών εταιρειών «Γλάρος», Bonora, Baker Master, Meathouse, Genfronco, ενώ προσφάτως απέκτησε και το 49% της Eurocatering («Φρεσκούλης»).

Συνέχιση της συγκέντρωσης. Οι μεγάλες αλυσίδες σούπερ μάρκετ θα συνεχίσουν την εξαγορά κυρίως μεσαίων και μικρών περιφερειακών αλυσίδων: μόνο την τελευταία διετία είχαμε πέντε σημαντικές εξαγορές.

Επέκταση του δικτύου των μεγάλων αλυσίδων στα νησιά μέσω ίδρυσης νέων καταστημάτων ή εξαγοράς τοπικών αλυσίδων. Το 2024 οι πωλήσεις των σούπερ μάρκετ στα νησιά υπολογίζονται σε περίπου 2,3 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί στο 15,2% του συνολικού τζίρου τους.

Τα σούπερ μάρκετ ως «πύλες» εξαγωγών ελληνικών προϊόντων. Παραδείγματα υπάρχουν ήδη αρκετά και αναμένεται να ακολουθήσουν και άλλα. Ο τζίρος των προϊόντων Ελλήνων προμηθευτών που πωλούνται από τα καταστήματα της Lidl εκτός Ελλάδας ξεπέρασε το 2025 τα 600 εκατ. ευρώ. Ο αντίστοιχος τζίρος στο δίκτυο της Ahold Delhaize (μητρικού ομίλου της ΑΒ Βασιλόπουλος) έφτασε στα 90 εκατ. ευρώ το 2025, ενώ η ΑΒ έχει δημιουργήσει ειδικό εξαγωγικό hub στη Σίνδο για να εξυπηρετεί τις εξαγωγές στην περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Η «Μασούτης» έχει ιδρύσει μαζί με την οικογένεια Διαμαντίδη την εμπορική εταιρεία Hellenic Authentic Goods (HAGS) με στόχο την εξαγωγή ελληνικών προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας, σε πρώτη φάση με το σήμα «Από τον τόπο μας» (περίπου 1.500 κωδικούς). Τέλος, τα έτοιμα γεύματα που θα παρασκευάζονται από τη νέα μονάδα της «Σκλαβενίτης» εξετάζεται να εξάγονται και εκτός Ελλάδος, δεδομένης της μεγάλης δυναμικότητας που αυτή θα έχει (250.000 μερίδες ημερησίως).

Τα καταστήματα σούπερ μάρκετ μετατρέπονται σε ολοκληρωμένους προορισμούς αγορών. Εκτός από τις υπηρεσίες που έχουν ενσωματώσει ήδη τα υπερμάρκετ των αλυσίδων (από σάλες κατανάλωσης έτοιμων γευμάτων έως παιδότοπους), το 2027 αναμένεται η ολοκλήρωση του Food Hall της «Σκλαβενίτης» στο πρώην εργοστάσιο της Πίτσος στην περιοχή του Ρέντη, ενώ ανάλογος σχεδιασμός υπάρχει από τη «Μασούτης» για το πρώην εργοστάσιο της υποδηματοποιίας Αλυσίδα στη Θέρμη στη Θεσσαλονίκη, ακίνητο το οποίο απέκτησε το 2023.

Δεύτερη χρονιά μείωσης τζίρου για ηλεκτρικές συσκευές

Υποχώρηση κατά 2% εμφανίζει ο κύκλος εργασιών στο 8μηνο

Σημαντική μείωση καταγράφεται στις πωλήσεις ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής, κατά 12% στο οκτάμηνο. ΑΠΕ

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ**

Με πτώση της τάξεως του 2% έκλεισε το οκτάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2026 ο κύκλος εργασιών στην αγορά καταναλωτικών ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών, πτωτική τάση η οποία δεν αναμένεται να αντιστραφεί μέχρι το τέλος του έτους, παρά την όποια αναθέρμανση της αγοράς επιφέρει η Black Friday στα τέλη Νοεμβρίου. Η πτώση είναι άμεσα συνδεδεμένη τόσο με τη διστακτικότητα των καταναλωτών να προβούν σε μείζονες αγορές, εν μέσω της νέας ενεργειακής - πληθωριστικής κρίσης, ενώ καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει και το γεγονός ότι φέτος δεν είναι σε εξέλιξη κάποιο πρόγραμμα επιδότησης αγοράς συσκευών, όπως συνέβαινε τα προηγούμενα χρόνια με τα είδη πληροφορικής και στη συνέχεια με τα κλιματιστικά μηχανήματα και τα ψυγεία.

Παρά την κάμψη της αγοράς για έναν ακόμη χρόνο –το 2025 υπενθυμίζεται ότι έκλεισε με πτώση 3%– αυτή παραμένει σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με την προηγούμενη δεκαετία, όταν είχε δεχθεί ισχυρό πλήγμα λόγω της βαθιάς οικονομικής κρίσης στη χώρα, πλήγμα που εκδηλώθηκε και σε «λουκέτα» με πλέον ηχηρό αυτό της «Ηλεκτρονικής Αθηνών». Ταυτοχρόνως, μέσα από την ανάλυση των επιμέρους στοιχείων φαίνεται η αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών, απόρροια συχνά της μεταβολής των εξωτερικών συνθηκών, είτε αυτή είναι η κλιματική κρίση είτε μια πανδημική ή ενεργειακή κρίση.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα στοιχεία της NielsenIQ, ο κύκλος εργασιών της εν λόγω αγοράς διαμορφώθηκε το διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου σε 1,85 δισ. ευρώ, καταγράφοντας πτώση σχεδόν 2% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2025. Η μεγαλύτερη μείωση σε ετήσια βάση, 16%, εντοπίζεται στην κατηγορία των κλιματιστικών μηχανημάτων, κατηγορία η οποία «πριμοδοτήθηκε» ειδικά τη διετία 2022-2023 λόγω του προγράμματος «Ανακυκλώνω - Αλλάζω συσκευή», που αφορούσε στην επιδότηση των νοικοκυριών για την αντικατάσταση παλαιών κλιματιστικών, κατά κύριο λόγο, αλλά και ψυγείων και καταψυκτών. Σημαντική μείωση καταγράφεται, επίσης, στις πωλήσεις ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών πληροφορικής, 12% στο οκτάμηνο, ενώ στις υπόλοιπες κατηγορίες η αγορά έχει κινηθεί ανοδικά. Οι μικρές οικιακές συσκευές εξακολουθούν να καταγράφουν ανοδική τάση, 6% στο οκτάμηνο του 2026 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2025, ενώ ανάλογη τάση καταγράφηκε στις τηλεοράσεις, εξέλιξη που σχετίζεται με τις αυξημένες πωλήσεις που έγιναν πριν από την έναρξη του Παγκόσμιου Πρωταθλήματος Ποδοσφαίρου (Μουντιάλ) το καλοκαίρι που πέρασε. Μικρότερη ήταν η αύξηση των πωλήσεων στις μεγάλες οικιακές συσκευές, 2%-2,4%, με την αγορά να ενισχύεται σε σημαντικό βαθμό από το κύμα ανακαινίσεων στις κατοικίες που συνεχίζεται, καθώς και από την επέκταση των καταλυμάτων τύπου Airbnb.

Η πληθωριστική κρίση και η έλλειψη προγράμματος επιδότησης αγοράς συσκευών αποτελούν τις βασικές αιτίες μείωσης των πωλήσεων.

Για τον ηγέτη του κλάδου, που δεν είναι άλλος από τις τηλεπικοινωνίες, την κατηγορία στην οποία αντιστοιχεί το 32,3% των πωλήσεων της αγοράς καταναλωτικών ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών, το πρόσημο παρέμεινε θετικό, με την αύξηση όμως να είναι οριακή, περίπου μία ποσοστιαία μονάδα σε σύγκριση με πέρυσι.

Παρά την καθοδική πορεία, η εν λόγω αγορά διαμορφώνεται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με το τέλος της προηγούμενης δεκαετίας, κατά 39% σε σύγκριση με το 2019. Τούτο είναι αποτέλεσμα ως ένα βαθμό μόνο της αύξησης των τιμών, καθώς είναι το διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης στις διάφορες κατηγορίες που «αποκαλύπτει» τις κυρίαρχες τάσεις στην κατανάλωση. Στις τηλεπικοινωνίες, κατηγορία της οποίας κυριότερος εκπρόσωπος είναι τα smartphones, οι πωλήσεις φέτος είναι υψηλότερες κατά 69% σε σύγκριση με επτά χρόνια πριν. Κυριότερος λόγος είναι ότι στην Ελλάδα, πέρα από το γεγονός της υψηλής διείσδυσης της εν λόγω κατηγορίας στα νοικοκυριά –σχεδόν κάθε μέλος της οικογένειας έχει τουλάχιστον ένα κινητό τηλέφωνο, ανεξαρτήτως του αν είναι κάτοικος αστικών κέντρων ή χωριών– παρατηρείται στροφή στις premium συσκευές, υψηλών δυνατοτήτων, αλλά και πολύ υψηλής τιμής. Σύμφωνα με τα στοιχεία της αγοράς, οι καταναλωτές προτιμούν είτε τα πιο προσιτά μοντέλα (κάτω των 300 ευρώ) είτε αυτά που κοστίζουν πάνω από 900 ευρώ.

Σημαντική άνοδο, κατά 45%, καταγράφουν την τελευταία επταετία οι πωλήσεις μικρών ηλεκτρικών συσκευών. Η φρενίτιδα για τα air fryers πριν από δύο-τρία χρόνια, η νέα μόδα για τις σκούπες stick και η σταθερά ανερχόμενη τάση της αγοράς εσπρεσιέρας βρίσκονται πίσω από την ενίσχυση των πωλήσεων. Πρόκειται για τάσεις που υπαγορεύθηκαν από την ανάγκη για στροφή σε πιο υγιεινή διατροφή και την ίδια ώρα από την κατανάλωση ολοένα και περισσότερων έτοιμων γευμάτων. Ας έχουμε υπόψη μας, άλλωστε, ότι το air fryer χρησιμοποιείται ευρέως και για το ζέσταμα φαγητών. Οσο για τις μηχανές παρασκευής καφέ, η αύξηση συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη μείωση της κατανάλωσης του δημοφιλούς ροφήματος εκτός σπιτιού. Το 2025 πωλήθηκαν 403.000 τεμάχια μηχανών παρασκευής ζεστών ροφημάτων.

Αυξάνεται το κόστος δανεισμού για τις επιχειρήσεις

Φόβοι για μείωση των επενδύσεων παρά τις χορηγήσεις του Ταμείου Ανάκαμψης

Της **ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ**

Με όχημα τα υπόλοιπα των δανείων του Ταμείου Ανάκαμψης, ύψους 5 δισ. ευρώ, που δεν έχουν εκταμιευθεί ακόμη, κινείται η πιστωτική επέκταση, με τον κύριο όγκο των νέων χορηγήσεων το γ΄ τρίμηνο να κατευθύνεται σε μεγάλες και μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Το απόθεμα των δανείων που δεν έχουν ακόμη εκταμιευθεί αναμένεται να συντηρήσει τις νέες χορηγήσεις τον προσεχή ενάμιση χρόνο εν μέσω ωστόσο αυξημένων ανησυχιών για το κόστος δανεισμού και των υψηλών πληθωριστικών πιέσεων που δημιουργεί η εκτίναξη των τιμών της ενέργειας.

Ηδη το κόστος δανεισμού των ελληνικών επιχειρήσεων έχει πάρει την ανιούσα, καθώς σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ ο σύνθετος δείκτης κόστους δανεισμού των επιχειρήσεων έφτασε τον Αύγουστο στο 4,44%, από 3,73% τον Δεκέμβριο του 2025. Με δεδομένο ότι στην Ευρωζώνη η άνοδος ήταν πολύ μικρότερη –ο αντίστοιχος δείκτης έφτασε στο 3,77%, από 3,57%– η ψαλίδα στο κόστος δανεισμού μεταξύ ελληνικών επιχειρήσεων και Ευρωζώνης άνοιξε ήδη από τον Αύγουστο στις 67 μονάδες βάσης, από μόλις 16 τον περασμένο Δεκέμβριο, ανακόπτοντας τη σύγκλιση που είχε αρχίσει το καλοκαίρι του 2024. Ο σύνθετος δείκτης κόστους δανεισμού των ΜΧΕ είναι ένας μέσος όρος που εκτιμά πόσο κοστίζουν στις επιχειρήσεις τα νέα τραπεζικά δάνεια, συνδυάζοντας τα επιτόκια νέων βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δανείων και σταθμίζοντάς τα με βάση τους όγκους των δανείων. Η άνοδος αποτυπώνει κυρίως το ακριβότερο κόστος των νέων επιχειρηματικών χορηγήσεων, με το μέσο επιτόκιο των νέων δανείων να αυξάνεται κατά 84 μονάδες βάσης σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο, στο 4,5%. Στα υφιστάμενα δάνεια η αύξηση ήταν μικρότερη, 29 μονάδες, με το επιτόκιο να διαμορφώνεται στο 4,4%, δείχνοντας ότι το ακριβότερο χρήμα περνάει πρώτα και πιο έντονα στις νέες χρηματοδοτήσεις.

Τα στοιχεία της ΤτΕ δεν περιλαμβάνουν την αύξηση των επιτοκίων της ΕΚΤ κατά 25 μονάδες βάσης τον Σεπτέμβριο, μετά την αντίστοιχη κίνηση του Ιουνίου. Η εκτίμηση είναι ότι το κόστος θα δεχθεί νέα πίεση, μιας και κορυφώνεται η ανησυχία για τις υψηλότερες τιμές ενέργειας, την πορεία του πληθωρισμού και την αβεβαιότητα στις αγορές, που έχουν οδηγήσει σε άνοδο και των αποδόσεων των ελληνικών εταιρικών ομολόγων.

Να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την έρευνα τραπεζικών χορηγήσεων της ΕΚΤ το περιβάλλον δανεισμού στην Ευρωζώνη έγινε πιο επιφυλακτικό το γ΄ τρίμηνο του έτους, καθώς η ζήτηση για επιχειρηματικά δάνεια μειώθηκε (-6%), ενώ εντονότερη (-27%) ήταν η πτώση στα στεγαστικά και βασικός ανασταλτικός παράγοντας είναι τα υψηλότερα επιτόκια. Στη χώρα μας η εικόνα είναι πιο ανθεκτική από αυτήν της Ευρωζώνης, αφού παρά τη μικρή κάμψη το γ΄ τρίμηνο της ζήτησης, οι τράπεζες αναμένουν σταθεροποίηση, με ελαφρά άνοδο, το δ΄ τρίμηνο.

Ο σύνθετος δείκτης κόστους δανεισμού των επιχειρήσεων έφτασε τον Αύγουστο στο 4,44%, από 3,73% τον Δεκέμβριο του 2025.

Οι χορηγήσεις

Τα στοιχεία του γ΄ τριμήνου για την πορεία των χορηγήσεων δείχνουν ότι η καθαρή ροή χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις του παραγωγικού τομέα –δεν περιλαμβάνονται οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις– επανέκαμψε τον Σεπτέμβριο στα 964 εκατ. ευρώ. Η καθαρή ροή χρηματοδότησης αποτυπώνει τα νέα δάνεια που δόθηκαν μετά τις αποπληρωμές υφιστάμενων οφειλών και η επάνοδος σε θετικό έδαφος συντηρεί την πιστωτική επέκταση του κλάδου στο +7,8%. Σε συνδυασμό με την άνοδο των καταθέσεων κατά 2,6 δισ. ευρώ τον Σεπτέμβριο, λειτουργεί ως «καύσιμο» για τα επενδυτικά σχέδια που θα υλοποιηθούν τους επόμενους μήνες.

Να σημειωθεί ότι οι καταθέσεις όλων των επιχειρήσεων –περιλαμβάνονται και οι επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα– έχουν αυξηθεί από τα 53,8 δισ. ευρώ στις αρχές του χρόνου στα 69,8 δισ. ευρώ στα τέλη Σεπτεμβρίου. Η άνοδος τροφοδοτείται από την άνοδο των κερδών, αλλά και από αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, εκδόσεις ομολόγων και δάνεια που εκταμιεύθηκαν από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις, μέρος των οποίων εμφανίζεται «παρκαρισμένο» προσωρινά σε τραπεζικούς λογαριασμούς έως ότου μετατραπούν σε επενδύσεις. Η θετική ροή του Σεπτεμβρίου αντανακλά σε ένα βαθμό την εκταμίευση συμφωνημένων δανείων και τον χρονισμό τους στο κλείσιμο του τριμήνου, καθώς πάγια πρακτική είναι στο κλείσιμο κάθε τριμήνου οι τράπεζες να εκταμιεύουν υψηλούς όγκους δανείων ενόψει των ανακοινώσεων των αποτελεσμάτων.

Στην πρόσφατη έκθεση για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα η ΤτΕ σημειώνει ότι τα δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης, αλλά και αυτά που συνδέονται με χρηματοδοτικά εργαλεία, αποτελούσαν περίπου το 1/5 των νέων δανείων προς τις επιχειρήσεις πέραν του χρηματοπιστωτικού τομέα. Με δεδομένο ότι οι τράπεζες έχουν ως «ουρά» δάνεια ύψους 5 δισ. από το Ταμείο Ανάκαμψης, ενώ άλλα 5 δισ. αναμένεται να μοχλευτούν από το 2027 μέσω της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, δημιουργείται αισιοδοξία για την εξέλιξη των χορηγήσεων την προσεχή διετία, με αστάθμητους ωστόσο παράγοντες την υψηλή αβεβαιότητα και την άνοδο του κόστους χρήματος, που μπορούν να αναχαιτίσουν την επενδυτική προοπτική.

Στα νοικοκυριά, η εικόνα παραμένει υποτονική, καθώς η καθαρή ροή χρηματοδότησης ήταν θετική κατά 126 εκατ. ευρώ τον Σεπτέμβριο, αλλά στο σύνολο του Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου έφθασε μόλις στα 502 εκατ. ευρώ. Ανάλογα συγκρατημένη είναι και η εικόνα των καταθέσεων, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 428 εκατ. ευρώ τον Σεπτέμβριο, ενώ συγκριτικά με την αρχή του έτους αυξήθηκαν κατά 3,3 δισ. ευρώ.

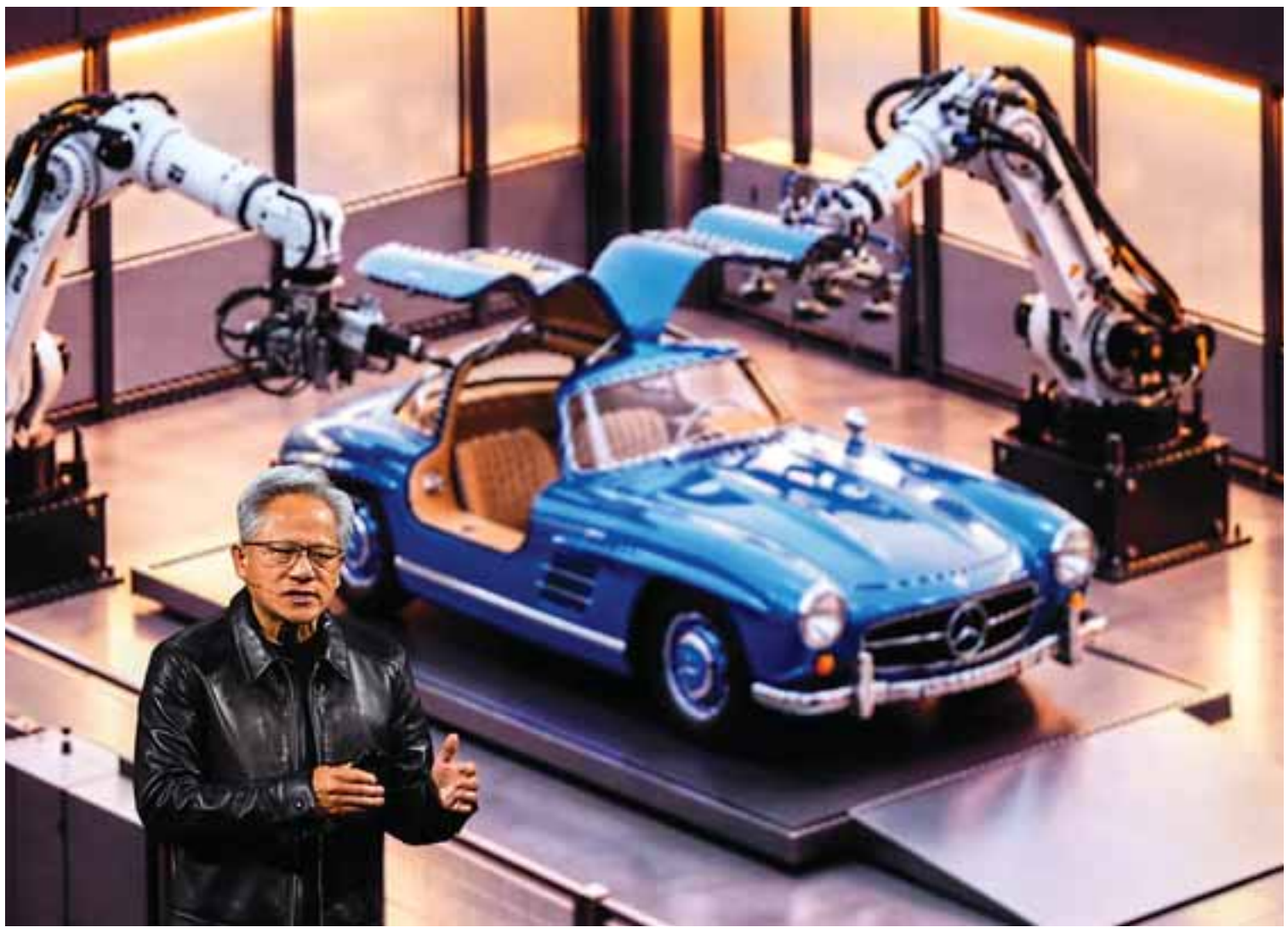
Δάνεια και καταθέσεις

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ *Ποσά σε δισ. ευρώ*	Ιανουάριος 2026	Σεπτέμβριος 2026	Αύξηση	Ποσοστιαία αύξηση
Επιχειρηματικά δάνεια	89,762	94,748	4,986	5,60%
Καταθέσεις επιχειρήσεων	53,849	69,841	15,992	29,70%
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ *Ποσά σε δισ. ευρώ*	Ιανουάριος 2026	Σεπτέμβριος 2026	Αύξηση	Ποσοστιαία αύξηση
Δάνεια νοικοκυριών	34,408	34,425	0,017	0,05%
Καταθέσεις νοικοκυριών	154,065	157,378	3,313	2,20%

Το Πεκίνο κατασκόπευε τον ισχυρό άνδρα της Nvidia

Ο Γένσεν Χουάνγκ είναι σύμβουλος του Τραμπ σε θέματα τεχνολογίας

Η αποκάλυψη ότι η Αλις Χουάνγκ είχε αναπτύξει τακτική επικοινωνία με τον επικεφαλής της Nvidia Γένσεν Χουάνγκ αναστάτωσε τον Λευκό Οίκο, καθώς πυροδότησε φόβους ότι το Πεκίνο αποκτούσε εικόνα όχι μόνο για τις τεχνολογικές εξελίξεις αιχμής, αλλά και για τους σχεδιασμούς της αμερικανικής ηγεσίας.

Στο επίκεντρο ενός κινεζικού δικτύου κατασκοπείας φέρεται να βρέθηκε ο ισχυρός άνδρας της Nvidia, Γένσεν Χουάνγκ, όπως αποκάλυψαν οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών, λίγα εικοσιτετράωρα πριν από τις κρίσιμες ενδιάμεσες εκλογές για το Κογκρέσο. Η υπόθεση έχει σημάνει συναγερμό στην Ουάσιγκτον, καθώς αγγίζει τον πυρήνα του παγκόσμιου ανταγωνισμού για την πρωτοκαθεδρία στην τεχνητή νοημοσύνη (AI), εγείροντας παράλληλα σοβαρά ερωτήματα για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ.

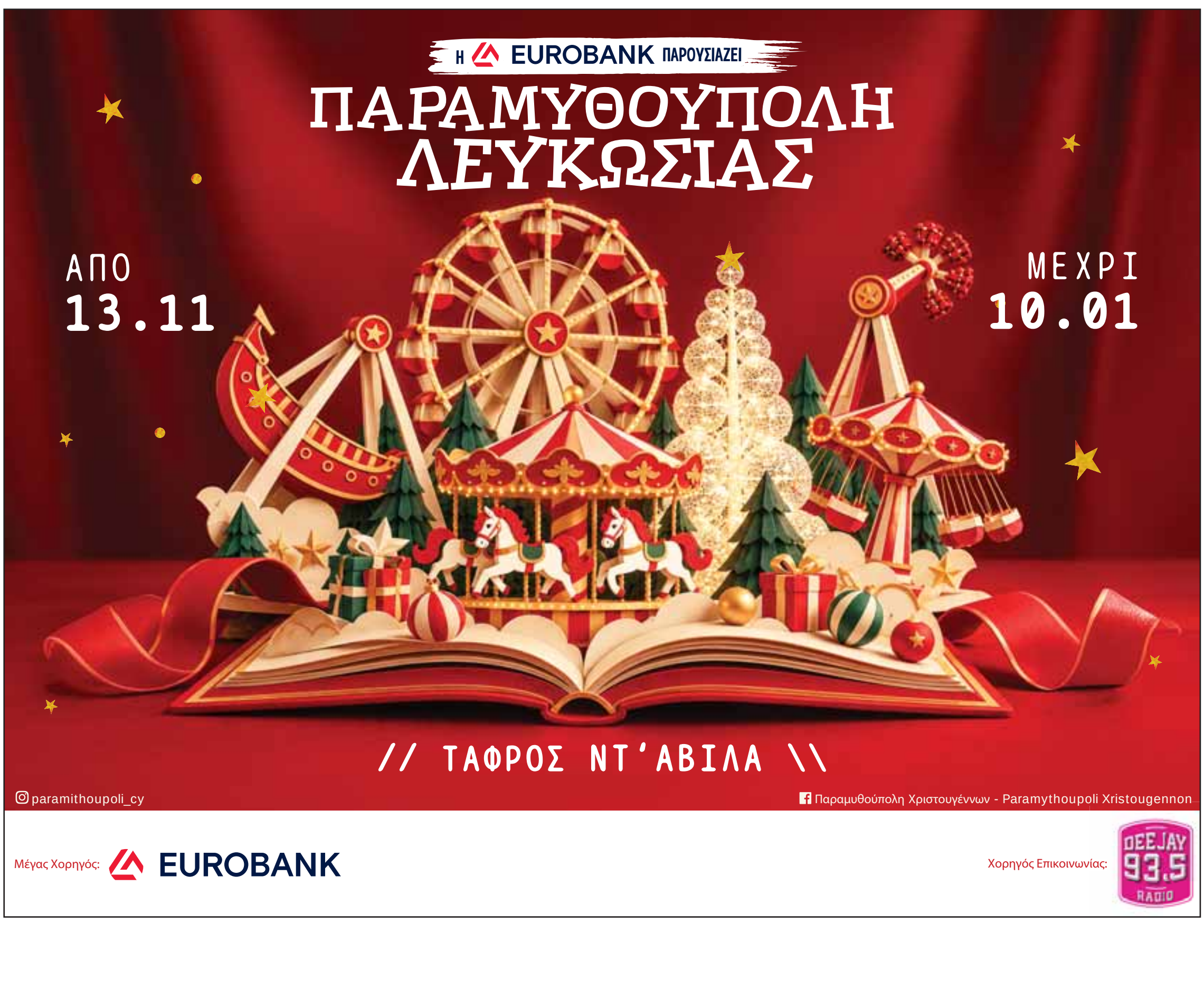
Στο μικροσκόπιο των Αρχών έχει βρεθεί η δραστηριότητα της Κινέζας επιχειρηματία Αλις Χουάνγκ, η οποία, όπως αποκάλυψαν οι έρευνες, είχε αναπτύξει στενή σχέση με τον διευθύνοντα σύμβουλο της Nvidia. Σύμφωνα με απόρρητες αναφορές που αποκαλύπτουν οι New York Times, η Χουάνγκ λειτουργούσε ως δίαυλος για τη διοχέτευση ευαίσθητων πληροφοριών προς το Πεκίνο, σε μια υπόθεση που ρίχνει φως στην αθέατη πλευρά του σινοαμερικανικού πολέμου για την τεχνολογική κυριαρχία.

Το κουβάρι της υπόθεσης άρχισε να ξετυλίγεται όταν οι Αρχές έθεσαν υπό παρακολούθηση την Αλις Χουάνγκ, ανώτατο στέλεχος της εταιρείας κέντρων δεδομένων Megaspeed με έδρα τη Σιγκαπούρη. Η εταιρεία βρισκόταν ήδη στο μικροσκόπιο για πιθανή παράκαμψη των αμερικανικών περιορισμών και διοχέτευση προηγμένων τσιπ τεχνητής νοημοσύνης στην Κίνα. Η αποκάλυψη ωστόσο ότι η Χουάνγκ είχε αναπτύξει τακτική επικοινωνία με τον επικεφαλής της Nvidia αναστάτωσε τον Λευκό Οίκο, καθώς πυροδότησε φόβους πως το Πεκίνο αποκτούσε εικόνα όχι μόνο για τις τεχνολογικές εξελίξεις αιχμής, αλλά και για τους σχεδιασμούς της αμερικανικής ηγεσίας και αυτό γιατί ο «μίστερ Nvidia» Χουάνγκ έχει αναδειχθεί σε έναν από τους πιο έμπιστους συμβούλους του Τραμπ σε θέματα τεχνολογίας.

> **Στο μικροσκόπιο η δραστηριότητα της Κινέζας επιχειρηματία Αλις Χουάνγκ, η οποία είχε αναπτύξει στενή σχέση με τον Χουάνγκ.**

Παρότι ο Αμερικανός πρόεδρος ενημερώθηκε για τα ευρήματα των μυστικών υπηρεσιών πριν από περίπου ένα χρόνο, επέλεξε να μην παρέμβει. Σύμφωνα με πηγές που επικαλούνται οι NYT, ήθελε να αποφύγει τυχόν διαταραχή στις πωλήσεις τσιπ της Nvidia –οι οποίες αποτελούν βασικό πυλώνα της αμερικανικής οικονομίας–, αλλά και να μην επιβαρύνει περαιτέρω τις εμπορικές σχέσεις με το Πεκίνο. Η Nvidia, από την πλευρά της, υπογραμμίζει ότι οι επαφές του διευθύνοντος συμβούλου της με πελάτες αποτελούν μέρος των καθηκόντων του και ότι οι συνεργάτες λαμβάνουν βασικές εμπορικές πληροφορίες και όχι ευαίσθητα μυστικά εθνικής ασφαλείας. «Οι επαφές του με τη Χουάνγκ δεν είναι ασυνήθιστες ούτε απροσδόκητες. Οι συναντήσεις με πελάτες αποτελούν μέρος της δουλειάς ενός διευθύνοντος συμβούλου· ο κ. Χουάνγκ συνομιλεί με χιλιάδες στελέχη κάθε χρόνο», τόνισε ο εκπρόσωπος της εταιρείας, Τζον Ρίζο.

Η Megaspeed, από την πλευρά, της έχει προσλάβει εξωτερικούς συμβούλους για τη διεξαγωγή εσωτερικής έρευνας, διαβεβαιώνοντας ότι συνεργάζεται πλήρως με τις Αρχές των ΗΠΑ, ενώ η πρεσβεία της Κίνας στην Ουάσιγκτον απέρριψε τις κατηγορίες, κάνοντας λόγο για αβάσιμες συκοφαντίες. Παρά τις σκιές και τις έρευνες εις βάρος της, η Χουάνγκ και οι συνεργάτες της φέρεται να αξιοποίησαν τις διασυνδέσεις τους με τη Nvidia για να προσελκύσουν κεφάλαια, να επενδύσουν παράλληλα με το κινεζικό κράτος και να επεκταθούν στη νοτιοανατολική Ασία. Ηδη η Megaspeed προχωράει στην κατασκευή ενός γιγαντιαίου κέντρου δεδομένων στο Τζοχόρ της Μαλαισίας, έχοντας εξασφαλίσει τα απαραίτητα τσιπ αιχμής, καταλήγει το σχετικό άρθρο των NYT.

Το «κορίτσι» που κατάφερε να ενώσει την ΕΚΤ

Η Κριστίν Λαγκάρντ πέτυχε τη σύγκλιση απόψεων, τονίζει στην «Κ» ο Γ. Στουρνάρας – Τα σενάρια για την επόμενη ημέρα

Της **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ**

«Ενα κορίτσι που ήρθε από το... πουθενά, έγινε "κάποια", χωρίς απαραιτήτως να έχει γεννηθεί στη "σωστή" οικογένεια, να έχει αρκετά χρήματα ή να έχει πάει στα "σωστά" σχολεία». Αυτή τη φράση είχε χρησιμοποιήσει πρόσφατα η Κριστίν Λαγκάρντ για να περιγράψει το περιεχόμενο της αυτοβιογραφίας της «Η κυρία πρώτα», η οποία θα κυκλοφορήσει στις αρχές του 2027.

Αυτό το «κορίτσι» μόλις έκλεισε άλλο ένα μεγάλο κεφάλαιο στη μεγάλη πορεία της, με την ανακοίνωσή της ότι θα παραιτηθεί από το τιμόνι της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περίπου ενέα μήνες πριν από τη λήξη της θητείας της, στις 7 Φεβρουαρίου του 2027. Και ετοιμάζεται για το επόμενο το οποίο, όπως είπε, θα της επιτρέπει να έχει μεγαλύτερη ελευθερία να εκφράζει τις απόψεις της και να ασχολείται με θέματα εκτός νομισματικής πολιτικής.

Η θητεία της Λαγκάρντ της ΕΚΤ έχει σημαδευθεί από την πανδημία, την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, τον πόλεμο στο Ιράν, το μεγαλύτερο πληθωριστικό σοκ της τελευταίας γενιάς και τον εμπορικό πόλεμο των ΗΠΑ. Νωρίτερα φέτος παραδέχθηκε ότι, όταν συμφώνησε με τον Γάλλο πρόεδρο Εμανουέλ Μακρόν να αναλάβει τη θέση, πίστευε πως θα υπηρετούσε στη Φρανκφούρτη για πέντε χρόνια αντί για οκτώ. Είναι η δεύτερη πρόεδρος στην 28χρονη ιστορία της ΕΚΤ που παραιτείται πρόωρα, έπειτα από τον πρώτο επικεφαλής, τον Βιμ Ντουίζενμπεργκ.

Γεφυροποιός

Οπως σημειώνει στην «Κ» ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Γιάννης Στουρνάρας, «η Κριστίν Λαγκάρντ είναι μια αξιόλογη προσωπικότητα, η οποία ξέρει να μαθαίνει από τα λάθη της και να βελτιώνεται».

Τον Ελληνα κεντρικό τραπεζίτη συνδέουν πολλά χρόνια συνεργασίας και φιλίας με την Κριστίν Λαγκάρντ, στα οποία έζησαν αρκετές κρίσεις, παγκόσμιες, ευρωπαϊκές και, φυσικά, την ελληνική. Συνεργάστηκαν στο πλαίσιο του Eurogroup, όταν ο κ. Στουρνάρας ήταν υπουργός Οικονομικών της Ελλάδας και η Λαγκάρντ ήταν γενική διευθύντρια του ΔΝΤ, ενώ ως δεύτερο μακροβιότερο μέλος στο διοικητικό συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο διοικητής της ΤτΕ συνεργάστηκε από την αρχή της θητείας της, το 2019, στην ηγεσία της κεντρικής τράπεζας.

«Το μεγάλο της επίτευγμα ήταν ότι πέτυχε σε αυτό το δύσκολο διοικητικό συμβούλιο, με τόσες χώρες να εκπροσωπούνται και τόσες διαφορετικές απόψεις να εκφράζονται, να έχουμε σύγκλιση απόψεων, κάτι που είναι πολύ σημαντικό για το μέλλον της Ευρώπης», τονίζει ο κ. Στουρνάρας. Οπως εξηγεί στην «Κ», δεν υπήρχαν πλέον οι έντονες διαφωνίες του παρελθόντος μεταξύ των μελών του Δ.Σ., αφού η Λαγκάρντ μπόρεσε να γεφυρώσει σε μεγάλο βαθμό τις διαφορές. «Από doves (περιστέρια) και hawks (γεράκια) γίναμε πρακτικά doves και πρακτικά hawks, ο διαχωρισμός δεν είναι καθόλου έντονος πλέον», σημειώνει χαρακτηριστικά, «και αυτή είναι μία σημαντική παρακαταθήκη».

> **Κανείς δεν γνωρίζει εάν η παραίτησή της αφορά και πολιτικές βλέψεις ενόψει και των γαλλικών προεδρικών εκλογών, σημειώνουν πηγές στην «Κ».**

Αλλωστε, από την εμπειρία της στη συγχρονισμένη κολύμβηση –συμμετείχε στην εθνική ομάδα της Γαλλίας στα εφηβικά χρόνια της– γνωρίζει πολύ καλά πώς να είναι μέλος μιας ισότιμης και ομόφωνης ομάδας σε ιδιαίτερα απαιτητικές συνθήκες.

«Με ενδιαφέρει η αλήθεια»

Στη συνέντευξη Τύπου μετά τη χθεσινή συνεδρίαση της ΕΚΤ, όπου τα επιτόκια διατηρήθηκαν αμετάβλητα (με το επιτόκιο αποδοχής καταθέσεων να διατηρείται στο 2,5% και την πόρτα για αύξηση τον Δεκέμβριο να είναι ανοιχτή), η Λαγκάρντ δέχθηκε βροχή ερωτημάτων από τους δημοσιογράφους σχετικά με την προσωπική της απόφαση να αφήσει αυτό το σημαντικό πόστο σε μια πολιτικά και δημοσιονομικά ευαίσθητη στιγμή για την Ευρώπη. Οπως είχε αναφέρει η ίδια τον Ιούλιο, εξάλλου, απαντώντας και διαψεύδοντας τότε τις φήμες για πρόωρη αποχώρηση, «όταν υπάρχουν σύννεφα στον ορίζοντα, ο καπετάνιος μένει στο πλοίο».

REUTERS

Αντλώντας από την εμπειρία της ως επικεφαλής του ΔΝΤ και της ΕΚΤ, η Λαγκάρντ εξέφρασε την πεποίθηση ότι έχει να προσφέρει πέρα από τον χώρο των κεντρικών τραπεζών. «Υπάρχουν πράγματα που μπορώ να πω – το εάν θα με ακούσει ο κόσμος είναι μια άλλη ιστορία».

Η Λαγκάρντ αφιέρωσε ειδικό κομμάτι της συνέντευξης Τύπου για να εξηγήσει την πρόωρη αποχώρησή της. Οπως υπογράμμισε, «ο λόγος είναι ότι θέλω να έχω την ελευθερία λόγου, έκφρασης και την ελευθερία να ασχοληθώ με θέματα που δεν αφορούν τη νομισματική πολιτική». Ως επικεφαλής της ΕΚΤ, επισήμανε, έχει την υποχρέωση να είναι ουδέτερη ώστε να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του θεσμού. Οπως δήλωσε, δεν αισθάνεται πλέον άνετα να παραμένει σιωπηλή όσον αφορά ευρύτερα παγκόσμια ζητήματα. «Με ενδιαφέρει η αλήθεια και βλέπω ότι η αλήθεια συχνά πλήττεται ή διαστρεβλώνεται», ανέφερε, χωρίς να δώσει περισσότερες διευκρινίσεις.

Αντλώντας από την εμπειρία της ως επικεφαλής του ΔΝΤ αλλά και της ΕΚΤ, η Λαγκάρντ εξέφρασε την πεποίθηση ότι έχει να προσφέρει πέρα από τον χώρο των κεντρικών τραπεζών. «Υπάρχουν πράγματα που μπορώ να πω – το εάν θα με ακούσει ο κόσμος είναι μια άλλη ιστορία».

Η επόμενη κίνηση

Η θέση στο τιμόνι του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ θεωρείται πιθανό επόμενο βήμα της, σύμφωνα με αναφορές, αν και όπως σχολιάζουν πηγές στην «Κ», «κανείς δεν γνωρίζει εάν η παραίτησή της αφορά και πολιτικές βλέψεις» ενόψει και των γαλλικών προεδρικών εκλογών. Αλλωστε έχει αφήσει να εννοηθεί στο παρελθόν ότι ίσως «παίξει κάποιο ρόλο» στην προεδρική αναμέτρηση στη χώρα της.

Πρακτικά, πάντως, με την αναχώρησή της, δίνει στους Ευρωπαίους ηγέτες χρόνο για να διευθετήσουν το ζήτημα της διαδοχής της προτού οι γαλλικές εκλογές καταστήσουν ενδεχομένως πιο περίπλοκες τις διαπραγματεύσεις για τον επόμενο πρόεδρο της ΕΚΤ. «Προκειμένου να διασφαλιστεί μια ομαλή μετάβαση στη νέα ηγεσία της ΕΚΤ, η διαδικασία για τον διορισμό του διαδόχου της θα ξεκινήσει σήμερα και θα προχωρήσει χωρίς καθυστέρηση, με στόχο τη λήψη απόφασης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εντός του κατάλληλου χρονικού πλαισίου», τόνισε σε δήλωσή του ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Αντόνιο Κόστα.

Οι υποψήφιοι διεκδικητές

Η ολλανδική κυβέρνηση προτείνει τον πρώην διοικητή της κεντρικής τράπεζας της Ολλανδίας, Κλάας Νοτ, ως διάδοχο της Λαγκάρντ, ενώ η Ισπανία στηρίζει τον Πάμπλο Ερνάντεθ ντε Κος, γενικό διευθυντή της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών και πρώην διοικητή της Τράπεζας της Ισπανίας. Το Eurogroup θα κινηθεί άμεσα για την προετοιμασία της εισήγησης σχετικά με τον επόμενο πρόεδρο της ΕΚΤ, δήλωσε ο επικεφαλής Κυριάκος Πιερρακάκης, ο οποίος και ευχαρίστησε την Κριστίν Λαγκάρντ «για την εξαιρετική συνεισφορά της στη σταθερότητα της Ευρωζώνης και για την ηγεσία της σε αυτούς τους δύσκολους οικονομικούς καιρούς».

Η αποχώρηση της Λαγκάρντ συμπίπτει με την αποχώρηση του μέλους της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ, Ιζαμπελ Σνάμπελ, η οποία αναλαμβάνει ανώτερη θέση στο ΔΝΤ. Η θητεία του επικεφαλής οικονομολόγου της ΕΚΤ, Φίλιπ Λέιν, λήγει τον Μάιο. Για τον διορισμό οποιουδήποτε νέου μέλους της Εκτελεστικής Επιτροπής, συμπεριλαμβανομένου του προέδρου, απαιτείται η στήριξη τουλάχιστον 16 εκ των 21 χωρών που χρησιμοποιούν το ευρώ, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 65% του πληθυσμού της Ευρωζώνης.

Το βαρύ βιογραφικό της

Το βέβαιο είναι πως η πορεία της Λαγκάρντ, η οποία έχει καταγράψει πολλές διαδοχικές κορυφές, θα συνεχιστεί. Η Κριστίν Λαλουέτ, όπως ήταν το αρχικό επώνυμό της, αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Paris X και απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο από το Ινστιτούτο Πολιτικών Επιστημών στο Εξ-αν-Προβάνς.

Αφού εγγράφηκε στον δικηγορικό σύλλογο του Παρισιού, εντάχθηκε στη διεθνή δικηγορική εταιρεία Baker McKenzie ως συνεργάτις με εξειδίκευση στο Εργατικό Δίκαιο, στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού και στις Συγχωνεύσεις και Εξαγορές. Το 1995 έγινε μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της εταιρείας, το 1999 ανέλαβε πρόεδρος της Παγκόσμιας Εκτελεστικής Επιτροπής της και, στη συνέχεια, το 2004, πρόεδρος της Παγκόσμιας Στρατηγικής Επιτροπής.

Πριν από περίπου 20 χρόνια ξεκίνησε τα πρώτα της πολιτικά βήματα, όταν εντάχθηκε στην κυβέρνηση του Ντομινίκ ντε Βιλπέν τον Ιούνιο του 2005 ως υπουργός Εξωτερικού Εμπορίου της Γαλλίας. Υστερα από μια σύντομη θητεία ως υπουργός Γεωργίας και Αλιείας, τον Ιούνιο του 2007 έγινε η πρώτη γυναίκα που ανέλαβε το αξίωμα του υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών σε χώρα του G7. Από τον Ιούλιο έως τον Δεκέμβριο του 2008, προήδρευσε επίσης του Συμβουλίου Ecofin και συνέβαλε στην προώθηση διεθνών πολιτικών που αφορούσαν τη χρηματοπιστωτική εποπτεία, τη ρύθμιση και την ενίσχυση της παγκόσμιας οικονομικής διακυβέρνησης. Η Λαγκάρντ έχει επίσης τιμηθεί με τον τίτλο του αξιωματικού της Λεγεώνας της Τιμής.

Τον Ιούλιο του 2011 έγινε η ενδέκατη γενική διευθύντρια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου –αντικαθιστώντας τον Ντομινίκ Στρος-Καν– και η πρώτη γυναίκα που κατέλαβε αυτή τη θέση, στην οποία διετέλεσε δύο θητείες, και στη συνέχεια, την 1η Νοεμβρίου 2019, μετέβη στην προεδρία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Διαφορετική

«Με τη Λαγκάρντ, από την ΕΚΤ αποχωρεί μια πρόεδρος πολύ διαφορετική από τους προκατόχους της. Η Λαγκάρντ διέφερε ως προς το ύφος και τον τόνο, ενώ ερμήνευσε τον ρόλο του προέδρου της ΕΚΤ περισσότερο ως συντονίστρια και επικεφαλής του συνόλου του διοικητικού συμβουλίου, παρά ως διαμορφώτρια της στρατηγικής σκέψης», σχολιάζει ο επικεφαλής οικονομολόγος της ING, Κάρστεν Μπρζέσκι.

ΑΝΑΛΥΣΗ *Του* **ΝΙΚΟΥ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ**

Η «εξαίρεση» Λαγκάρντ

Σε σχέση με τον προκάτοχό της Μάριο Ντράγκι, η Κριστίν Λαγκάρντ δεν είχε τη δική του ιστορική φράση «whatever it takes» (οτιδήποτε χρειαστεί για τη σωτηρία της Ευρωζώνης). Είχε όμως μια διαφορετική αποστολή: να κρατήσει όρθια την Ευρωζώνη μέσα σε διαδοχικές κρίσεις.

Ανέλαβε τον Νοέμβριο του 2019 έναν θεσμό που προσπαθούσε να ανακάμψει από την κρίση του ευρώ και βρέθηκε σχεδόν αμέσως μπροστά σε μια πανδημία που πάγωσε την οικονομική ζωή. Ακολούθησαν ο πόλεμος στην Ουκρανία, η αστάθεια των τιμών στην ενέργεια και το μεγαλύτερο πληθωριστικό κύμα που γνώρισε η Ευρωζώνη από την ίδρυσή της.

Η Ευρωζώνη άντεξε και αυτό δεν είναι λίγο, χωρίς να σημαίνει ότι δεν έκανε και τα λάθη της. Το πρώτο στην έναρξη της πανδημίας, με την περίφημη φράση ότι η ΕΚΤ «δεν είναι εδώ για να περιορίζει τα spreads», παραλίγο να τινάξει στον αέρα το κόστος δανεισμού, ειδικά των πιο αδύναμων οικονομιών. Η διόρθωση ήρθε γρήγορα από την ίδια και μάλιστα μόλις μία εβδομάδα μετά, με την ανακοίνωση του Εκτακτου Προγράμματος Αγοράς Στοιχείων Ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP). Το πρόγραμμα έφτασε στο 1,85 τρισ. ευρώ και έδωσε τη δυνατότητα στην ΕΚΤ να αγοράζει ομόλογα με μεγαλύτερη ευελιξία ανάμεσα στις χώρες. Για την Ελλάδα, η παρέμβαση ήταν ιδιαιτέρως σημαντική. Τα ελληνικά ομόλογα δεν είχαν την επενδυτική βαθμίδα. Κανονικά δεν θα επιτρεπόταν να συμμετάσχουν στις αγορές της ΕΚΤ. Η κεντρική τράπεζα κατ' εξαίρεσιν συμπεριέλαβε και την Ελλάδα. Αγόρασε ελληνικούς τίτλους και τους δέχθηκε ως εγγύηση για τη χρηματοδότηση των τραπεζών. Σε αντίθεση με τις αρχές της δεκαετίας του 2010, θεωρήθηκε ότι η κρίση θα χτυπούσε πρώτα τις πιο αδύναμες οικονομίες, όπως η ελληνική, και η κοινοτική αλληλεγγύη λειτούργησε. Το δεύτερο λάθος ήταν σοβαρότερο, καθώς για πολλούς υποτίμησε το πληθωριστικό ρεύμα και άργησε να παρέμβει, και όταν το έκανε ήταν τόσο απότομο, που από σχεδόν αρνητικά τα επιτόκια έφτασαν στο 4% σε έναν και κάτι χρόνο (σε 14 μήνες 450 μονάδες). Περιόρισε τη ζήτηση, αλλά επιβάρυνε απότομα νοικοκυριά και επιχειρήσεις με ακριβότερο δανεισμό. Για να υποχρεωθεί σχεδόν άμεσα στη μείωσή τους στο 2% έως τα μέσα του 2025, για να αρχίσει ξανά ένα νέο κύκλο αύξησης εντός του 2026. Πολλές οι κρίσεις, αλλά και πολλές οι στραβοτιμονιές.

Η ιστορία της Κριστίν Λαγκάρντ στην ΕΚΤ, που αποχωρεί πριν ολοκληρωθεί η οκταετής θητεία της, δεν είναι μια ιστορία αλάνθαστης πολιτικής. Είναι η ιστορία μιας προέδρου που κλήθηκε να πάρει αποφάσεις σε δύσκολες συνθήκες και με την «εξαίρεση» των ελληνικών ομολόγων προσέφερε μια ένδειξη αλληλεγγύης στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ
Συλλογή ειδών προσωπικής υγιεινής και φροντίδας

Ο Παγκύπριος Σύλλογος Εργοθεραπευτών, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Εργοθεραπείας 2026 και το μήνυμά της «Η Συμμετοχή Μετράει - Participation Matters», διοργανώνει παγκύπρια συλλογή καινούργιων, σφραγισμένων ειδών προσωπικής υγιεινής και φροντίδας. Τα είδη θα διατεθούν δωρεάν σε ευάλωτες ομάδες μέσω οργανώσεων που τις υποστηρίζουν.
Διάρκεια: 2-13 Νοεμβρίου 2026
Σημεία συλλογής: Χώροι εργασίας εργοθεραπευτών μελών του Συλλόγου και γραφείο του Συλλόγου (Αθαλάσσας 132, 2ος όροφος, Λευκωσία)
Είδη: όπως σαμπουάν, αφρόλουτρα, σαπούνια, οδοντόκρεμες, οδοντόβουρτσες, αποσμητικά, είδη γυναικείας υγιεινής, πάνες, μωρομάντηλα
*Δεν γίνεται συλλογή χρημάτων. Η δράση διεξάγεται σύμφωνα με τον περί Διενέργειας Εράνων Νόμο του 2014 και τους σχετικούς Κανονισμούς.
Πληροφορίες: cyprusot@gmail.com, 99 351517

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Η No1 ενημερωτική εφαρμογή στην Κύπρο
Μείνετε ενημερωμένοι!
Κατεβάστε την εφαρμογή της Καθημερινής Κύπρου στο κινητό σας
Available on the iPhone App Store
Google play

Διχάζει ο φόρος των δισεκατομμυριούχων

Οι πολίτες της Καλιφόρνιας καλούνται να ψηφίσουν εάν οι 200 κροίσοι της πολιτείας θα συνεισφέρουν στην ενίσχυση της υγείας

Λίγα μέρη στον πλανήτη διαθέτουν τόσο υψηλή συγκέντρωση υπερπλούσιων κατοίκων όσο η Καλιφόρνια, πολιτεία γνωστή ανά την υφήλιο για την οικονομική και τεχνολογική υπεροχή της, τις πολυτελείς παραθαλάσσιες επαύλεις και τη λάμψη της βιομηχανίας του θεάματος. Στις ενδιάμεσες εκλογές της 3ης Νοεμβρίου, παράλληλα με την ψήφο τους για τους εκπροσώπους της πολιτείας στο αμερικανικό Κογκρέσο, οι ψηφοφόροι καλούνται να αποφασίσουν αν οι περίπου 200 κροίσοι που ζουν ανάμεσά τους –όπως η μεγιστάνας των μέσων ενημέρωσης Οπρα Γουίνφρεϊ, ο διευθύνων σύμβουλος της Meta Μαρκ Ζούκερμπεργκ, η ιδρύτρια της Skims Κιμ Καρντάσιαν και ο σκηνοθέτης Τζορτζ Λούκας– θα υποχρεωθούν να συνεισφέρουν δισεκατομμύρια δολάρια για την ενίσχυση της δημόσιας υγείας.

Κεντρικό διακύβευμα αποτελεί η πολυσυζητημένη «Πρόταση 40», η οποία προβλέπει την επιβολή εφάπαξ φόρου 5% στην καθαρή περιουσία των δισεκατομμυριούχων της πολιτείας, όπως ο CEO της Meta Μαρκ Ζούκερμπεργκ, η μεγιστάνας των μέσων ενημέρωσης Οπρα Γουίνφρεϊ και ο σκηνοθέτης Τζορτζ Λούκας.

Η «Πρόταση 40»

Κεντρικό διακύβευμα αποτελεί η πολυσυζητημένη «Πρόταση 40» (Proposition 40), η οποία προβλέπει την επιβολή εφάπαξ φόρου 5% στην καθαρή περιουσία των δισεκατομμυριούχων της πολιτείας. Στόχος του μέτρου είναι η άντληση πολύτιμων πόρων για την κάλυψη των ομοσπονδιακών περικοπών και την αναβάθμιση του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης. Αν και η πρόταση έχει διχάσει την πολιτική και επιχειρηματική ελίτ, πυροδοτώντας παράλληλα ένα κύμα φυγής κεφαλαίων, δίνει ταυτόχρονα στους πολίτες τη δυνατότητα να αποφασίσουν για ένα ζήτημα που απασχολεί την πολιτεία εδώ και δεκαετίες. Οπως επισημαίνει ο Φραντσέσκο Τρέμπι, καθηγητής Δημόσιας Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο του Μπέρκλεϊ, πρόκειται για τον πρώτο φόρο δισεκατομμυριούχων, ο οποίος στοχεύει αποκλειστικά στο ανώτατο άκρο της εισοδηματικής πυραμίδας και θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στον περιορισμό των οικονομικών ανισοτήτων στην πολιτεία.

Η Καλιφόρνια αποτελεί τη μεγαλύτερη οικονομία στις ΗΠΑ και την τέταρτη μεγαλύτερη παγκοσμίως, ξεπερνώντας χώρες όπως η Ινδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Την ίδια στιγμή, όμως, καταγράφει δραματικά ποσοστά αστέγων και μία από τις μεγαλύτερες εισοδηματικές ανισότητες σε εθνικό επίπεδο. Οι υποστηρικτές του μέτρου υπογραμμίζουν ότι η πρωτοβουλία διασφαλίζει πως οι πλουσιότεροι πολίτες θα καταβάλουν το δίκαιο μερίδιό τους και η πολιτεία θα αντλήσει περίπου 100 δισ. δολάρια για την κάλυψη των τεράστιων κενών στον προϋπολογισμό της υγείας.

> **Η εισοδηματική ανισότητα στις ΗΠΑ είναι στα ύψη – Το πλουσιότερο 1% των νοικοκυριών συγκεντρώνει σχεδόν το 32% του συνολικού πλούτου της χώρας.**

Οι περικοπές του Τραμπ

Σύμφωνα με τη Σούζαν Χιμένες, εκπρόσωπο του συνδικάτου εργαζομένων υγείας United Healthcare Workers West, το μέτρο αποτελεί αναγκαία βραχυπρόθεσμη λύση απέναντι στις σαρωτικές ομοσπονδιακές περικοπές χρηματοδότησης που προωθεί η κυβέρνηση Τραμπ, προκειμένου να αποτραπεί η κατάρρευση του συστήματος. Από την άλλη πλευρά, η πρωτοβουλία συναντά σφοδρές αντιδράσεις από ισχυρές προσωπικότητες του επιχειρηματικού κόσμου, αλλά και από τον ίδιο τον Δημοκρατικό κυβερνήτη της πολιτείας Γκάβιν Νιούσομ, ο οποίος προειδοποιεί ότι η φυγή των πλουσίων θα στερήσει από τα ταμεία κρίσιμα έσοδα από φόρους εισοδήματος. Ενδεικτικό του κλίματος είναι ότι τουλάχιστον έξι επιφανείς μεγιστάνες, ανάμεσά τους ο συνιδρυτής της Google Σεργκέι Μπριν, ο οποίος διέθεσε περισσότερα από 100 εκατ. δολάρια σε εκστρατείες για να εμποδίσει το μέτρο, ο συνιδρυτής των PayPal και Palantir Πίτερ Τιλ, ο πρώην ισχυρός άνδρας της Uber Τράβις Κάλανικ και ο ιδρυτής του ομίλου Hankey Ντον Χάνκι, έχουν ήδη μεταφέρει τη φορολογική έδρα τους εκτός Καλιφόρνιας. «Εχουμε δημιουργήσει χιλιάδες θέσεις εργασίας στην Καλιφόρνια και διαθέτουμε σχέδιο κατανομής των κερδών στους εργαζομένους. Παρ' όλα αυτά, η πρόταση αυτή με έκανε να αισθάνομαι ανεπιθύμητος στην πολιτεία», είπε χαρακτηριστικά ο τελευταίος.

Στον αντίποδα, ο επικεφαλής της Nvidia Τζένσεν Χουάνγκ τάσσεται υπέρ του μέτρου. «Δεν με πειράζει να πληρώνω φόρους. Οσο περισσότερα βγάζεις, τόσο περισσότερα οφείλεις να συνεισφέρεις. Είμαι η ενσάρκωση του αμερικανικού ονείρου», δήλωσε σε συνέντευξή του στο δίκτυο CBS.

Η Καλιφόρνια δεν αποτελεί τη μοναδική περιοχή που πειραματίζεται με τη φορολόγηση του μεγάλου πλούτου. Οι ψηφοφόροι στην πολιτεία της Ουάσιγκτον καλούνται επίσης να εγκρίνουν ή να απορρίψουν έναν «φόρο εκατομμυριούχων», που προβλέπει συντελεστή 9,9% για ετήσια εισοδήματα άνω του 1 εκατ. δολαρίων.

Στην Ευρώπη, αν και οι φόροι περιουσίας αποτελούσαν κάποτε διαδεδομένη πρακτική, πλέον «επιβιώνουν» σε μόλις τρεις χώρες: την Ισπανία, τη Νορβηγία και την Ελβετία, όπως επισημαίνει ο δρ Κρίστιαν Νίμιτς, επικεφαλής Πολιτικής Οικονομίας στο Ινστιτούτο Οικονομικών Υποθέσεων (IEA). Ο ίδιος θεωρεί ότι οι φόροι πλούτου αποδεικνύονται στην πράξη επιζήμιοι, καθώς συνεπάγονται υψηλό διοικητικό κόστος, αμβλύνουν την επενδυτική δραστηριότητα, προκαλούν εκροή κεφαλαίων και, τελικά, αποδίδουν πενιχρά φορολογικά έσοδα. Το παράδειγμα της Νορβηγίας είναι ενδεικτικό: η αύξηση του σχετικού φόρου το 2022 πυροδότησε μεγαλύτερη φυγή υπερπλούσιων από ό,τι τα προηγούμενα 13 χρόνια αθροιστικά. Αντίστοιχα, ερευνητικά δεδομένα από την Ελβετία αποδεικνύουν ότι ακόμη και μια ανεπαίσθητη αύξηση του συντελεστή κατά μόλις 0,1 ποσοστιαία μονάδα ήταν αρκετή για να συρρικνώσει τη φορολογητέα βάση του πλούτου κατά 3,5%.

Το χάσμα πλούτου μεγαλώνει

Οπως και να 'χει, η συζήτηση γύρω από την «Πρόταση 40» διεξάγεται την ώρα που η εισοδηματική ανισότητα στις ΗΠΑ αγγίζει υψηλά τριών δεκαετιών, με το πλουσιότερο 1% των νοικοκυριών να συγκεντρώνει σχεδόν το 32% του συνολικού πλούτου της χώρας, ενώ στην Καλιφόρνια τα ποσοστά αυτά προσεγγίζουν ιστορικά ρεκόρ. Σύμφωνα με έρευνα του Ινστιτούτου Δημόσιας Πολιτικής της Καλιφόρνιας (PPIC), το 72% των πολιτών εκφράζει την έντονη ανησυχία του για το διευρυνόμενο χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών, αξιώνοντας από την πολιτειακή κυβέρνηση να αναλάβει δραστικές πρωτοβουλίες για τον περιορισμό του.

Διπλασιάζεται στο 6% ο ειδικός φόρος στις τράπεζες

Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αναμένεται να επιβάλει πρόσθετο φόρο 3% στις τράπεζες, αυξάνοντας την υφιστάμενη επιβάρυνση στο 6%, με σκοπό την άντληση περίπου 1,5 δισ. λιρών, σύμφωνα με τον υπουργό Οικονομικών Τζον Χίλι.

Συγκεκριμένα, η εν λόγω αύξηση θα έχει ισχύ 15 μηνών, από τον Ιανουάριο έως τις 31 Μαρτίου 2028, ενώ ο πρόσθετος φόρος αναμένεται να βοηθήσει την κυβέρνηση να εισπράξει 1,5 δισ. λίρες, σύμφωνα με το Γραφείο Προϋπολογιστικής Ευθύνης του Ηνωμένου Βασιλείου. Επισημαίνεται πως η αύξηση «δεν θα παραταθεί», σύμφωνα με τα έγγραφα του προϋπολογισμού του 2026. Η κίνηση αυτή ήταν αναμενόμενη σε ολόκληρο τον κλάδο, με ορισμένους στον τραπεζικό τομέα να αναμένουν μια πιο απότομη αύξηση στο 8%, στο επίπεδο στο οποίο βρισκόταν, πριν μειωθεί στο σημερινό επίπεδό του, το 2023. Βέβαια, τα έγγραφα του υπουργείου Οικονομικών δεν προέβλεπαν εξαίρεση για τις ξένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στο Ηνωμένο Βασίλειο, κάτι που σημαίνει ότι τράπεζες όπως η JPMorgan και η Citigroup, οι οποίες ήδη καταβάλλουν τον επιπλέον φόρο, θα επηρεαστούν και από τη νέα αύξηση.

> **Στόχος της βρετανικής κυβέρνησης είναι να εξασφαλίσει επιπλέον έσοδα 1,5 δισ. λιρών.**

Η επικεφαλής της Citi στο Ηνωμένο Βασίλειο Τίνα Λι δήλωσε ότι η τράπεζα είναι «απογοητευμένη» από την αύξηση, αλλά «ενθαρρύνεται από το γεγονός ότι ο υπουργός Οικονομικών άκουσε το Σίτι και αναγνώρισε τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζουν οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες στη στήριξη της ανάπτυξης του Ηνωμένου Βασιλείου». Από την άλλη, ο διευθύνων σύμβουλος της Barclays Σ. Βενκατακρισχάν δήλωσε σε τηλεφωνική συνέντευξη με δημοσιογράφους την περασμένη εβδομάδα ότι οι επιπτώσεις της αύξησης του φόρου θα είναι πιθανόν «ανεκτές», προσθέτοντας ότι ο υπουργός Οικονομικών έχει «την πλήρη στήριξή του».

Οι τράπεζες έχουν επιπλέον επιβάρυνση πέραν του κανονικού φόρου εταιρειών από το 2016. Αρχικά είχε οριστεί στο 8%, προτού μειωθεί στο σημερινό επίπεδο του 3% το 2023. Η προκάτοχος του Χίλι στο υπουργείο Οικονομικών από το Εργατικό Κόμμα Ρέιτσελ Ριβς είχε αποφασίσει να μην αυξήσει τους φόρους στις τράπεζες στον προϋπολογισμό του περασμένου έτους. Τα έσοδα που θα προκύψουν από τη νέα φορολογική αύξηση θα χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν μέρος της ενίσχυσης για το κόστος διαβίωσης των νοικοκυριών που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και έχουν πληγεί από τις επιπτώσεις του πολέμου στη Μέση Ανατολή.

Κατά συνέπεια, ο αναλυτής της Shore Capital Γκάρι Γκρίνγουντ τόνισε ότι «πιστεύουμε πως οι τράπεζες τη γλίτωσαν σχετικά εύκολα, ιδίως σε σύγκριση με ορισμένα από τα πιο αυστηρά μέτρα που συζητήθηκαν πριν από τον προϋπολογισμό».

Από την αύξηση του φόρου δεν εξαιρούνται οι ξένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη Βρετανία.

ΑΝΑΛΥΣΗ Του **ΓΚΑΒΙΝ ΜΑΓΚΟΥΑΪΡ / REUTERS**

Το φυσικό αέριο χάνει το έρεισμά του σε κομβικές αγορές ενέργειας

Το φυσικό αέριο προοριζόταν να αποτελέσει το κυρίαρχο καύσιμο-γέφυρα κατά τη μετάβαση από τα παραδοσιακά συστήματα ηλεκτροπαραγωγής στην καθαρή ενέργεια. Ωστόσο, σε κρίσιμες αγορές της Ευρώπης και της Ασίας, οι παραγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας φαίνεται να παρακάμπτουν όλο και συχνότερα το συγκεκριμένο καύσιμο προς όφελος άλλων επιλογών.

Η συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από μονάδες αερίου συρρικνώθηκε φέτος σε σύγκριση με το 2025 στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ολλανδία, στην Τουρκία, στην Ιαπωνία, στη Νότια Κορέα και στην Κίνα.

Οι χώρες αυτές αντιπροσωπεύουν ορισμένες από τις σημαντικότερες παραδοσιακές αλλά και υψηλών προοπτικών αγορές για την ηλεκτροπαραγωγή από φυσικό αέριο, κι όμως όλες περιόρισαν ταυτόχρονα τη χρήση του φέτος, καθώς οι παγκόσμιες προμήθειες και οι τιμές επηρεάστηκαν από τον πόλεμο στη Μέση Ανατολή. Αξιοσημείωτο είναι ότι η συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στις έξι αυτές χώρες αυξήθηκε, γεγονός που σημαίνει ότι το φυσικό αέριο έχασε μερίδιο αγοράς προς όφελος άλλων πηγών.

Για τους εξαγωγείς υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), ο κίνδυνος έγκειται στο να παραμείνει το αέριο απαραίτητο ως καύσιμο εξισορρόπησης, αλλά να παύσει να αποτελεί κινητήρια δύναμη ανάπτυξης για την ηλεκτροπαραγωγή. Τα συστήματα ηλεκτροδότησης εξακολουθούν να χρειάζονται τις μονάδες αερίου για τη διασφάλιση της σταθερότητας του δικτύου, αλλά η ανάγκη για την παραγόμενη από αυτές ενέργεια βαίνει μειούμενη, καθώς επεκτείνονται οι ΑΠΕ και η αποθήκευση.

Η σταδιακή υποχώρηση του φυσικού αερίου αποτυπώνεται καθαρά στους αριθμούς. Στην Ολλανδία, το μερίδιο του αερίου στην ηλεκτροπαραγωγή υποχώρησε στο ιστορικό χαμηλό του 32% κατά το πρώτο 9μηνο του 2026, έναντι σχεδόν 60% το 2020. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, παρά το κλείσιμο της τελευταίας μονάδας άνθρακα στο τέλος του 2024, το μερίδιο του αερίου υποχώρησε στο 29%, ενώ στην Τουρκία συρρικνώθηκε στο 11%, από 32% το 2021. Παρόμοια εικόνα καταγράφεται και στην Ασία, όπου η Ιαπωνία περιόρισε το μερίδιο του αερίου στο 28,4% λόγω της αύξησης των ΑΠΕ και της επανεκκίνησης πυρηνικών αντιδραστήρων, ενώ η Νότια Κορέα και η Κίνα σημείωσαν επίσης πολυετή ή ιστορικά χαμηλά ποσοστά.

Το πλέον ανησυχητικό σήμα για τους παραγωγούς LNG είναι ότι η κάμψη αυτή σημειώνεται προτού καν τεθεί σε λειτουργία το νέο κύμα εξαγωγικών υποδομών. Οι μεγάλες προμηθεύτριες εταιρείες επενδύουν δισεκατομμύρια δολάρια, υποθέτοντας ότι η αύξηση της ζήτησης για ηλεκτρισμό θα μεταφραστεί σε αυξημένη κατανάλωση αερίου. Ωστόσο, οι μεγάλες οικονομίες αποδεικνύουν ότι μπορούν να καλύψουν τις αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες τους μειώνοντας την εξάρτησή τους από το αέριο.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Real Estate
ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2026

Υπερδιπλασιασμός των τιμών κατοικίας στην Αττική την τελευταία δεκαετία

Τα νεόδμητα διαμερίσματα έχουν σημειώσει σωρευτική αύξηση κατά 112% και τα παλαιότερα ακίνητα κατά 109%

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Ξεπερνάει το 110% η αύξηση των τιμών πώλησης κατοικίας στην Αττική κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας – και 13,35% τα τελευταία δύο χρόνια, σύμφωνα με τα στοιχεία της φετινής έρευνας του Παρατηρητηρίου Τιμών Αγοράς Κατοικίας, που επιμελείται η Geoaxis, εταιρεία πιστοποιημένων εκτιμητών. Αναλύοντας την πορεία των τιμών πώλησης σε πέντε αντιπροσωπευτικές περιοχές της Αττικής από κάθε γεωγραφική ζώνη (Μαρούσι στα βόρεια, Π. Φάληρο στα νότια, Περιστέρι στα δυτικά, Αμπελόκηποι στο κέντρο και Χολαργός στα ανατολικά), η Geaoxis σημειώνει ότι κατά τη διάρκεια του τελευταίου 12μήνου (γ΄ τρίμηνο 2025 – γ΄ τρίμηνο 2026), η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφεται στα παλαιότερα διαμερίσματα, που έχουν σημειώσει άνοδο κατά 7,37% τον τελευταίο χρόνο και 14,51% από το 2024. Αντίστοιχα, οι τιμές των νεόδμητων καταγράφουν αύξηση κατά 5,8% σε ετήσια βάση και 12,23% την τελευταία διετία.

Εκτίναξη των αξιών

Συνολικά, από το 2017 και μέχρι φέτος, τα νεόδμητα διαμερίσματα έχουν σημειώσει σωρευτική αύξηση κατά 112% και τα παλαιότερα ακίνητα κατά 109%. Η εξέλιξη αυτή εξηγεί και τη δυσκολία όλο και περισσότερων νοικοκυριών να προβούν σε αγορά κατοικίας. Όπως αναφέρεται στην έκθεση της Geoaxis, «σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Eurostat, στην Ελλάδα, το ποσοστό ιδιοκατοίκησης το 2023 ήταν 69,6%, το 2024 έφτασε στο 69,7%, ενώ το 2025 κατέγραψε οριακή μείωση στο 69,4%. Μέσα σε μια δεκαετία, η Ελλάδα έχασε 4,5 ποσοστιαίες μονάδες (από σχεδόν 74% που ήταν το ποσοστό), επιβεβαιώνοντας τη σταδιακή υποχώρηση της ιδιοκατοίκησης στη χώρα». Όπως εξηγεί ο κ. Γιάννης Ξυλάς, διευθύνων σύμβουλος της Geoaxis, «ιδιαίτερα έντονη είναι η δυσκολία στεγαστικής αυτονόμησης των νεότερων ηλικιών. Το 56,3% των νέων ενηλίκων ηλικίας 25-34 ετών εξακολουθεί να διαμένει με τους γονείς του, ενώ το 2025 η μέση ηλικία αποχώρησης από την οικογενειακή εστία στην Ελλάδα έφτασε τα 30,9 έτη, έναντι 26,3 ετών κατά μέσον όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το διαχρονικό άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ αύξησης του κατώτατου μισθού και αξίας ακινήτων είναι αποκαλυπτικό και εξηγεί πλήρως με χρηματοοικονομικούς όρους τη στροφή στην ενοικίαση. Σύμφωνα με τη Eurostat, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του κατώτατου μισθού μεταξύ Ιουλίου 2016 και Ιουλίου 2026 ήταν μόλις 4,6%, ενώ οι αξίες κατοικιών κατά την ίδια περίοδο κινήθηκαν με αισθητά υψηλότερους ρυθμούς, κοντά στο 10%», επισημαίνει ο κ. Ξυλάς.

Απλησίαστα τα νεόδμητα

Ειδικά σε ό,τι αφορά τις νέες κατασκευές, η δυσκολία αγοράς είναι μεγαλύτερη, λόγω των υψηλότερων τιμών, κάτι που εξηγεί και την αυξημένη στροφή προς τις πιο παλιές κατασκευές, που όμως οδηγεί και σε μεγαλύτερες αυξήσεις, όπως ήδη αποτυπώνεται στα σχετικά στοιχεία. Με βάση τα φετινά στοιχεία της Geoaxis, στα νέα διαμερίσματα (μέση επιφάνεια 116 τ.μ.) η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται στο Περιστέρι, με 7,06% σε 2.987 ευρώ/τ.μ., ενώ ακολουθεί το Παλαιό Φάληρο, όπου η αύξηση των τιμών πώλησης διαμορφώνεται σε 6,18% και 4.261 ευρώ/τ.μ. Στο Μαρούσι, η μέση τιμή πώλησης αγγίζει τα 4.050 ευρώ/τ.μ. έχοντας αυξηθεί κατά 5,88% σε ετήσια βάση, ενώ στους Αμπελοκήπους παρατηρείται αύξηση κατά 5,8% σε 3.425 ευρώ/τ.μ. Στον Χολαργό, οι τιμές αυξήθηκαν κατά 4% σε 4.622 ευρώ/τ.μ. κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου.

Σύμφωνα με την έκθεση της Geoaxis, οι υψηλότερες απαιτήσεις (π.χ. υψηλή ενεργειακή απόδοση) και προδιαγραφές των νέων κατασκευών εξηγούν και τη μεγαλύτερη άνοδο στο κόστος ανέγερσης, άρα και στις τιμές πώλησης. «Οι αυξημένες τεχνικές απαιτήσεις συμπίπτουν με τη συνεχιζόμενη άνοδο του κατασκευαστικού κόστους. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2026 το κόστος κατασκευής νέων κατοικιών αυξήθηκε κατά 4% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2025. Σήμερα, ένα κόστος κατασκευής περί τα 1.600-2.000 ευρώ/τ.μ. για μια απολύτως τυπική κατασκευή θεωρείται πραγματικό».

Σύμφωνα με τον κ. Ξυλά, ωστόσο, «αν και το θετικό πρόσημο στις αυξήσεις των αξιών θα διατηρηθεί, αναμένουμε ο ρυθμός αύξησης να μειωθεί περαιτέρω, σηματοδοτώντας πιθανώς την πορεία προς την κορύφωση του παρόντος κύκλου ανόδου των τιμών. Η ασφάλεια που προσφέρει η Ελλάδα σε συνδυασμό με το πρόγραμμα Golden Visa και το γεγονός ότι το εγχώριο real estate εξακολουθεί να είναι φθηνό σχετικά με την Ευρώπη και άλλα κράτη (π.χ. Ισραήλ) θα συνεχίσουν να οδηγούν σημαντικά ξένα κεφάλαια στην αγορά οικιστικών ακινήτων. Η ζήτηση από εγχώριους επενδυτές (θεσμικούς και μη) επίσης φαίνεται να διατηρείται καθώς υπάρχουν διαθέσιμα κεφάλαια παρά τα υψηλά επιτόκια».

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Οι άδειες βιτρίνες της πόλης: Μπορεί η Μακαρίου να ξαναβρεί τη ζωή της;

Η κρίση των εμπορικών δρόμων δεν αντιμετωπίζεται μόνο με έργα ανάπλασης. Χρειάζεται νέο όραμα, σωστή πρόσβαση και ένα διαφορετικό μοντέλο εμπορικής ανάπτυξης.

Οι εμπορικοί δρόμοι των πόλεων αλλάζουν. Τα καταστήματα, που κάποτε αποτελούσαν σημεία αναφοράς για την αγορά και την κοινωνική ζωή, καλούνται σήμερα να επιβιώσουν σε ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον. Το ηλεκτρονικό εμπόριο, η ανάπτυξη των εμπορικών κέντρων, οι νέες καταναλωτικές συνήθειες και η μετακίνηση επιχειρήσεων προς άλλες περιοχές έχουν μεταβάλει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το λιανεμπόριο.

Η Λευκωσία δεν αποτελεί εξαίρεση. Η Λεωφόρος Μακαρίου, ένας από τους πλέον αναγνωρίσιμους εμπορικούς δρόμους της πρωτεύουσας, αναζητεί εδώ και χρόνια τη θέση της στη νέα πραγματικότητα. Οι άδειες βιτρίνες και η συζήτηση γύρω από την ανάπλαση και τις κυκλοφοριακές ρυθμίσεις της επαναφέρουν ένα ουσιαστικό ερώτημα: πώς μπορεί ένας εμπορικός δρόμος να ανακτήσει την ελκυστικότητά του χωρίς να προσπαθεί απλώς να αναπαράγει το παρελθόν;

Η εμπορική υποχώρηση της Μακαρίου δεν μπορεί να εξεταστεί ανεξάρτητα από τις ευρύτερες αλλαγές στην οικονομία και στην αγορά ακινήτων. Η οικονομική κρίση, η δημιουργία των Malls, η εξάπλωση του ηλεκτρονικού εμπορίου και η μεταβολή των καταναλωτικών συνηθειών είχαν ήδη επηρεάσει την εμπορική δραστηριότητα πριν από την ολοκλήρωση της ανάπλασης.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι επιλογές του σχεδιασμού ή οι περιορισμοί στην πρόσβαση δεν πρέπει να αξιολογούνται. Σημαίνει, όμως, ότι η αναζήτηση της αιτίας του προβλήματος αποκλειστικά στην πεζοδρόμηση ή στις κυκλοφοριακές ρυθμίσεις κινδυνεύει να οδηγήσει σε μια ελλιπή διάγνωση.

Η προσβασιμότητα είναι σημαντική για κάθε εμπορική περιοχή. Εξίσου σημαντικό, όμως, είναι να υπάρχει λόγος για να την επισκεφθεί κάποιος, να βρίσκει τις επιχειρήσεις που τον ενδιαφέρουν και να μπορεί να συνδυάσει τις αγορές του με άλλες δραστηριότητες. Ένας δρόμος δεν γίνεται εμπορικός προορισμός μόνο επειδή είναι όμορφος ή επειδή διαθέτει περισσότερο χώρο για τους πεζούς.

Η πρόσφατη πεζοδρόμηση τμήματος της Oxford Street στο Λονδίνο επαναφέρει τη συζήτηση για το μέλλον των μεγάλων εμπορικών δρόμων. Στις 26 Οκτωβρίου 2026, τμήμα της ιστορικής οδού έκλεισε οριστικά για την κυκλοφορία οχημάτων, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης προσπάθειας αναζωογόνησης της περιοχής. Η πρωτοβουλία συνοδεύεται από σχεδιασμό για περισσότερο πράσινο, καθιστικούς χώρους και νέες δημόσιες πλατείες.

Η Oxford Street, ωστόσο, αντιμετωπίζει διαφορετικές προκλήσεις και λειτουργεί σε ένα εντελώς διαφορετικό αστικό και εμπορικό περιβάλλον. Η δυναμική της αγοράς του Λονδίνου, οι συγκοινωνιακές υποδομές, η τουριστική κίνηση και η κλίμακα της εμπορικής δραστηριότητας δεν μπορούν να συγκριθούν άμεσα με εκείνες της Λευκωσίας.

Η Λεωφόρος Μακαρίου δεν χρειάζεται να επιστρέψει αυτούσια στη δεκαετία του 1980 ή του 1990. Χρειάζεται να αποκτήσει μια νέα ταυτότητα που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της σημερινής Λευκωσίας.

Επιπλέον, είναι ακόμη πολύ νωρίς για να κριθεί εάν η νέα ρύθμιση θα πετύχει τους στόχους της. Η ίδια η συζήτηση στο Λονδίνο αναγνωρίζει ότι η αναζωογόνηση της Oxford Street δεν εξαρτάται μόνο από την απομάκρυνση των οχημάτων, αλλά και από την προσέλκυση επιχειρήσεων, την ποιότητα του δημόσιου χώρου και τη σύνδεση της περιοχής με το ευρύτερο εμπορικό περιβάλλον.

Το δίδαγμα για τη Μακαρίου δεν είναι, επομένως, ότι πρέπει να αντιγράψει το Λονδίνο. Είναι ότι οι παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο οφείλουν να εντάσσονται σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο εμπορικής και αστικής αναγέννησης.

Το μέλλον των εμπορικών δρόμων δεν είναι απαραίτητο να στηρίζεται αποκλειστικά στο παραδοσιακό λιανεμπόριο. Οι καταναλωτές μπορούν πλέον να αγοράσουν πολλά προϊόντα μέσω του διαδικτύου, ενώ τα μεγάλα εμπορικά κέντρα προσφέρουν συγκεντρωμένες επιλογές αγορών, εστίασης, ψυχαγωγίας και στάθμευσης.

Ένας κεντρικός εμπορικός δρόμος χρειάζεται, συνεπώς, να προσφέρει κάτι διαφορετικό. Μπορεί να συνδυάζει ξενοδοχεία, καταστήματα με καφέ και εστιατόρια, μικρές επιχειρήσεις με ιδιαίτερη ταυτότητα, υπηρεσίες, πολιτιστικές δραστηριότητες, χώρους εργασίας και άλλες χρήσεις που δημιουργούν κίνηση καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας.

Παράλληλα, η κατοικία μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Η επαναφορά κατοίκων στο κέντρο δημιουργεί καθημερινή ζήτηση για καταστήματα, εστίαση και υπηρεσίες, αντί η περιοχή να εξαρτάται αποκλειστικά από τους επισκέπτες που έρχονται για αγορές. Αυτό προϋποθέτει, βεβαίως, κατάλληλους χώρους, λογικά ενοίκια, σωστή διαχείριση και συνεργασία μεταξύ ιδιοκτητών, επιχειρηματιών και τοπικών αρχών.

Στη συζήτηση για τα κενά καταστήματα συχνά παραβλέπεται ένας κρίσιμος παράγοντας: η σχέση μεταξύ των ζητούμενων ενοικίων και της πραγματικής εμπορικής δυνατότητας ενός υποστατικού. Ένα κατάστημα που παραμένει κενό για μεγάλο διάστημα δεν παράγει εισόδημα για τον ιδιοκτήτη του. Παράλληλα, επιβαρύνει την εικόνα ολόκληρου του δρόμου, επηρεάζοντας δυνητικά και τα γειτονικά ακίνητα.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, μια πιο ευέλικτη εμπορική συμφωνία, μια προσωρινή χρήση ή η προσαρμογή του χώρου σε διαφορετική δραστηριότητα μπορεί να αποδειχθεί προτιμότερη από την παρατεταμένη αναμονή για τον επόμενο ενοικιαστή που θα δεχθεί το αρχικό μίσθωμα. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι ιδιοκτήτες πρέπει να αποδεχθούν οποιοδήποτε τίμημα. Σημαίνει ότι η αξία ενός εμπορικού ακινήτου εξαρτάται και από τη βιωσιμότητα της χρήσης του. Η συνεργασία μεταξύ ιδιοκτητών και επιχειρηματιών μπορεί να δημιουργήσει καλύτερες προϋποθέσεις για αμφότερους.

Η αναζωογόνηση της Μακαρίου απαιτεί μια συντονισμένη προσέγγιση. Η πρόσβαση πρέπει να επανεξετάζεται με βάση τις πραγματικές ανάγκες των επισκεπτών, των επιχειρήσεων, των κατοίκων και των ατόμων με κινητικές δυσκολίες. Η στάθμευση, η δημόσια συγκοινωνία, οι παραδόσεις εμπορευμάτων και η σύνδεση με άλλες εμπορικές περιοχές πρέπει να αποτελούν μέρη της ίδιας εξίσωσης.

Χρειάζεται επίσης συστηματική παρακολούθηση συγκεκριμένων δεικτών: πόσα καταστήματα παραμένουν κενά, πόσες νέες επιχειρήσεις εγκαθίστανται, ποια είναι η εξέλιξη των ενοικίων και πόσο συχνά επισκέπτεται την περιοχή ο κόσμος. Μόνο με τέτοια δεδομένα μπορεί να αξιολογηθεί εάν οι παρεμβάσεις αποδίδουν και ποιες διορθωτικές κινήσεις χρειάζονται.

Η Μακαρίου δεν χρειάζεται να επιστρέψει αυτούσια στη δεκαετία του 1980 ή του 1990. Χρειάζεται να αποκτήσει μια νέα ταυτότητα που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της σημερινής Λευκωσίας.

Οι άδειες βιτρίνες δεν είναι απλώς ένα αισθητικό πρόβλημα. Είναι ένδειξη ότι το μοντέλο λειτουργίας μιας εμπορικής περιοχής χρειάζεται επανεξέταση. Και αυτή η αλλαγή δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με περισσότερο ή λιγότερο αυτοκίνητο, ούτε μόνο με μια νέα πλακόστρωση.

Να γίνουν χώροι όπου οι άνθρωποι δεν πηγαίνουν απλώς για να αγοράσουν κάτι, αλλά για να εργαστούν, να συναντηθούν, να ψυχαγωγηθούν και να ζήσουν ένα μέρος της καθημερινότητάς τους. Μόνο τότε οι βιτρίνες θα έχουν πραγματικό λόγο να φωτίζονται ξανά.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Λάπαθο, δίκοκκο σιτάρι και σταφύλια στην Ερήμη

Σελ. 3

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Η χαμένη «Οπερα» ξανά στη Θεσσαλονίκη 50 χρόνια μετά

Σελ. 8

ΜΟΥΣΙΚΗ

Μάνος Χατζιδάκις από το μέλλον με δύο άλμπουμ

Σελ. 7

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
τέχνες & γράμματα
Κυριακή 1 Νοεμβρίου 2026

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΒΟΣ

Η Βούλα Καραμπατζάκη στο ατελιέ της, ανάμεσα σε μνημεία, ναούς και πολυκατοικίες από κυψελωτό χαρτόνι. «Η Αθήνα», λέει, «είναι μια άσχημη πόλη αν δεν της αφιερώσεις χρόνο, αλλά αν αρχίσεις να τη ζεις είναι μαγική».

Κάνοντας τέχνη με τα θραύσματα της πόλης

Εξι καλλιτέχνες εντοπίζουν τη γοητευτική πλευρά της Αθήνας σε μεσοπολεμικά κτίρια, σε δάση από κεραίες, σε γκράφιτι, πολυκατοικίες και πλατείες. Τι λένε για τα χίλια πρόσωπα της πρωτεύουσας και τους ανθρώπους της

Σελ. 4-5

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ατζέντα

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

1.11-7.11.26

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΒΙΒΛΙΟ

«Κύπρος – Εν Καινότητι Ζωής»

Ο Δήμος Αραδίππου παρουσιάζει την ποιητική συλλογή του δρα Μάριου Πιτσιλλή, με τίτλο «Κύπρος - Εν Καινότητι Ζωής». Τον συντονισμό της παρουσίασης θα έχει η φιλόλογος Μυρτώ Μιχαηλά, για το βιβλίο θα μιλήσει η διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας Έλενα Ματσάγγου. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει μουσική και τραγούδι από τη Λουίζα Μαππούρα, τον Μάριο Ορθοδόξου και τον Λούκα Μιχαηλά. Μετά την παρουσίαση, η συλλογή του Μουσείου Χριστιανικής Τέχνης θα είναι ανοικτή για το κοινό, ενώ θα ακολουθήσει μικρή δεξίωση. Αραδίππου, Μουσείο Χριστιανικής Τέχνης – Συλλογή Χριστοφόρου, Δευτέρα 2 Νοεμβρίου, 7:00 μ.μ. **Είσοδος ελεύθερη.**

ΕΚΘΕΣΗ

Δημήτρης Πετρολέκας: «Θαμαί»

Η γκαλερί Marginalia παρουσιάζει την έκθεση ζωγραφικής του Έλληνα εικαστικού Δημήτρη Πετρολέκα με τίτλο «Θαμαί». Όπως αναφέρει ο εικαστικός στο εισαγωγικό του σημείωμα «Θαμαί: επίρρημα που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Έλληνες για να δηλώσουν κάτι που συμβαίνει συχνά ή επαναλαμβανόμενα. Με βάση αυτήν τη ρίζα, διαμορφώθηκε και το ουσιαστικό «θαμώνας», περιγράφοντας τον άνθρωπο που συνηθίζει να πηγαίνει συχνά σε έναν συγκεκριμένο χώρο. Θαμώνας και εγώ στον τόπο των προσωπικών μου εικόνων». Εγκαίνια Παρασκευή 6 Νοεμβρίου, ώρα 7:00 μ.μ. Διάρκεια μέχρι τις 28 Νοεμβρίου. Γκαλερί Marginalia, αρχιεπισκόπου Κυπριανού 15 Δ, Ε, Στρόβολος. **Πληροφορίες marginalia.gallery@gmail.com**

ΘΕΑΤΡΟ

Νέα Σκηνή ΘΟΚ: «Φροστ/Νίξον»

Η Νέα Σκηνή του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου (ΘΟΚ) παρουσιάζει το θεατρικό έργο του Πήτερ Μόργκαν «Φροστ/Νίξον», σε σκηνοθεσία Ανδρέα Αραούζου. Με αφετηρία ένα πραγματικό ιστορικό γεγονός, ο Πήτερ Μόργκαν δημιουργεί ένα έργο που ξεπερνά τα όρια μιας πολιτικής βιογραφίας. Το «Φροστ/Νίξον» είναι ένα έργο για την εξουσία και την ευθύνη, για τη δημόσια εικόνα και την προσωπική αλήθεια, για τη δημοσιογραφία, τη χειραγώγηση και την ανάγκη του ανθρώπου να αφήσει πίσω του τη δική του εκδοχή της ιστορίας. Την άνοιξη του 1977, ο Βρετανός τηλεπαρουσιαστής Ντέιβιντ Φροστ συναντά τον πρώην Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Ρίτσαρντ Νίξον, λίγα χρόνια μετά το σκάνδαλο Watergate και την παραίτηση του Αμερικανού προέδρου. Δύο άντρες με διαφορετικές αφετηρίες και διαφορετικά όπλα έρχονται αντιμέτωποι, διεκδικώντας τον έλεγχο όχι μόνο της συζήτησης, αλλά και της αφήγησης. Παίζουν οι: Βαρνάβας Κυριαζής, Γιώργος Αναγιωτός, Σταύρος Δημόπουλος, Ανδρέας Βούλγαρης, Γρηγόρης Γεωργίου, Μιχάλης Παπέττας, Μαρίνα Μακρή, Δημήτρης Αντωνίου, Φάνος Θεοφάνους, Ιωάννα Κεραυνού. Κτίριο ΘΟΚ, Νέα Σκηνή Νίκος Χαραλάμπους, Λευκωσία. **Παραστάσεις από το Σάββατο 7 Νοεμβρίου και κάθε Τετάρτη, Παρασκευή & Σάββατο στις 8:00 μ.μ. και Κυριακή στις 6:00 μ.μ.**

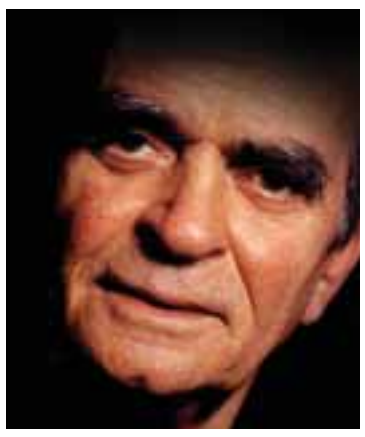
ΘΕΑΤΡΟ

«Το Ψέμα», του Φλοριάν Ζελέρ

Η Κεντρική Σκηνή του Σατιρικού Θεάτρου παρουσιάζει την κωμωδία «Το Ψέμα», του Γάλλου συγγραφέα Φλοριάν Ζελέρ, σε μετάφραση Μαριαλένας Κωτσάκη και σκηνοθεσία Μαριάννας Καυκαρίδου. Με γρήγορους διαλόγους, εκπλήξεις και ανατροπές, ο Ζελέρ ξετυλίγει ένα ευφυές παιχνίδι παραπλάνησης και διαπραγμάτευσης της πραγματικότητας, όπου οι ήρωες προσπαθούν να διαχειριστούν την αβεβαιότητα και την ανάγκη τους για εμπιστοσύνη και να ισορροπήσουν ανάμεσα σε όσα γνωρίζουν και όσα προτιμούν να μην μάθουν ποτέ. Το ψέμα γίνεται άλλοτε άμυνα, άλλοτε άλλοθι και άλλοτε μια «τακτική επιβίωσης». Η παράσταση διερευνά με χιούμορ και τρυφερότητα κάτι πολύ οικείο: τις μικρές και μεγάλες αλήθειες που λέμε – ή αποφεύγουμε να πούμε – στους ανθρώπους που βρίσκονται πιο κοντά μας, αλλά και τα ψέματα που συχνά επιστρατεύουμε για να προστατεύσουμε τον εαυτό μας και τις σχέσεις μας. Παίζουν: Μάρα Κωνσταντίνου, Ανδρέας Τσέλεπος, Σίμος Τσιάκκας, Ιωάννα Λαμπροπούλου. Σατιρικό Θέατρο – Κεντρική Σκηνή. Παραστάσεις από το Σάββατο 7 Νοεμβρίου, ώρα 8:00 μ.μ. και κάθε Σάββατο στις 8:00 μ.μ. και Κυριακή στις 6:30 μ.μ. μέχρι 20 Δεκεμβρίου. **Πληροφορίες, εισιτήρια: www.satirikotheatro.com και τηλέφωνο 22312940.**

ΜΟΥΣΙΚΗ

«Με τους στίχους σου Λευτέρη»

Ο Δήμος Στροβόλου στο πλαίσιο των φθινοπωρινών του συναυλιών παρουσιάζει την παράσταση μουσικής, λόγου και εικόνας «Με τους στίχους Λευτέρη» από το σχήμα «Μουσικοί Συνοδοιπόροι». Η παράσταση αποτελεί ένα ξεχωριστό αφιέρωμα στον Λευτέρη Παπαδόπουλο, έναν από τους σημαντικότερους Έλληνες στιχουργούς. Με περισσότερα από 1.200 τραγούδια στο ενεργητικό του, το έργο του αποτελεί ένα πολύτιμο αποτύπωμα μιας ολόκληρης εποχής, που εξακολουθεί να συγκινεί και να εμπνέει. Ο σπουδαίος στιχουργός έγραψε δεκάδες τραγούδια για τον κινηματογράφο, πολλά από τα οποία γνώρισαν μεγάλη επιτυχία και παραμένουν διαχρονικά. Παράλληλα, συνεργάστηκε με σχεδόν όλους τους μεγάλους Έλληνες συνθέτες της εποχής του, ενώ τα τραγούδια του ερμηνεύτηκαν από κορυφαίους τραγουδιστές και γνώρισαν πολλές επανεκτελέσεις. Πέμπτη 5 Νοεμβρίου, ώρα 8:00 μ.μ. Δημοτικό Θέατρο Στροβόλου **Πληροφορίες και εισιτήρια: Ticketmaster**

ΧΟΡΟΣ

«Blue Indigo»

Το «Blue Indigo» σε σύλληψη και χορογραφική διεύθυνση της Ανδρομάχης Δημητριάδου Lindahl είναι ένα «παράθυρο» στον κόσμο της νευρο-διαφορετικότητας μέσα από αυθεντικές μαρτυρίες, που αποκαλύπτουν τις ιδιαιτερότητες, αλλά και τις βαθιά ριζωμένες ιδέες για την αποδοχή, τις ικανότητες, την ευαλωτότητα, την συγγένεια, το «φυσιολογικό» και το «διαφορετικό». Ένα έργο για την ανθρώπινη επιθυμία να συνδεθούμε, να αποκαταστήσουμε και να απελευθερώσουμε τις «δυνατότητες» και τις «ανικανότητες» του σώματος και του νου, τις αναμνήσεις, τις επιθυμίες και τις παρορμή-

σεις μας, μέσα από την τρυφερότητα της ενδοσκόπησης και την ένταση της επανάληψης. Το Blue indigo είναι μια πρόσκληση σ' ένα κόσμο τόσο οικείο όσο και διαφορετικό, όπου η κίνηση, ρυθμική και επαναλαμβανόμενη, άλλοτε θυμίζει θάλασσα, πέταγμα πουλιών, στροβιλισμό η πτώση, άλλοτε νανούρισμα κι αγκαλιά, κι άλλοτε αποφυγή, απομόνωση, πάλη και απώλεια. Παρουσιάζονται: Nicholas Paris, Αθηνά Θεοφίλη, Rodrick Paris, Alexander Paris και φίλοι. Στέγη Χορού Λευκωσίας, Παρθενώνος 25, Άγιος Ανδρέας, Λευκωσία. Σάββατο 7 και Κυριακή 8 Νοεμβρίου, ώρα 8:00 μ.μ. **Πληροφορίες, κρατήσεις 99360503 (14.00 ως 22.00)**

Έχει ανάγκη την κριτική το θέατρο;

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΧΑΜΑΛΗ**

Τον τελευταίο καιρό, όλο και πιο συχνά, όλο και πιο έντονα, εμφανίζονται σχόλια – και, πόσο ευχάριστο, τα περισσότερα από καλλιτέχνες που αναγνωρίζουν ότι ενώ το κυπριακό θέατρο – ποσοτικά τουλάχιστον – ανθεί, η συστηματική θεατρική κριτική από άτομα που, είτε επαγγελματικά είτε ακαδημαϊκά, κατέχουν τη γνώση ή εμπειρία να την υποστηρίξουν είναι, σχεδόν, απούσα. Το είδος αυτό της κριτικής, που μόνο στόχο οφείλει να έχει τη δημιουργία ενός ουσιαστικού διαλόγου, χωρίς να φοβάται τη δικτατορία του δικτύου των διαπροσωπικών σχέσεων που αναπτύσσονται σε έναν τόσο μικρό τόπο (γεωγραφικά) και χώρο (καλλιτεχνικά), έχει αντικατασταθεί από διάσπαρτα σχόλια ή σύντομα σημειώματα κυρίως στα Μέσα Δικτύωσης, τα οποία, στην πλειοψηφία τους, κινούνται ανάμεσα σε δύο άκρα: τον διθυραμβικό σχολιασμό που ολοκληρώνει το σχεδόν επιβεβλημένο, αυθόρμητο, αλλά συχνά άκριτο «standing ovation» της πλατείας ή την ατεκμηρίωτη και ολοκληρωτική αποδοκιμασία.

Χρειάζεται, τελικά, την κριτική το θέατρο; Την απάντηση θα μπορούσε να δώσει αβίαστα όποιος βρέθηκε στην πρόσφατη παρουσίαση του ψηφιοποιημένου αρχείου των κριτικών της Νόνας Μολέσκη. Μέσα από την αδιάλειπτη παρουσία της στον δημόσιο λόγο, η Νόνα Μολέσκη συνέβαλε καθοριστικά στην ορατότητα του κυπριακού θεάτρου, αφήνοντας πίσω της μια πολύτιμη παρακαταθήκη για τους μελλοντικούς μελετητές του. Μια έμπειρη θεατής με έμφυτα κριτική ματιά, αλλά και με ασταμάτητη ροπή προς τη μελέτη του θεάτρου, η οποία με τις κριτικές της κατέγραψε ένα σημαντικό κεφάλαιο της ιστορίας του σύγχρονου κυπριακού θεάτρου.

Μέσα από το αρχείο της Μολέσκη αποκαλύπτεται και ο διττός ρόλος που καλείται να παίξει η κριτική. Από τη μια, η συστηματική και εμπεριστατωμένη θεατρική κριτική (η οποία απέχει από τον γενικόλογο και περιγραφικό σχολιασμό ή το πολιτιστικό ρεπορτάζ) ανοίγει μια δημόσια συνομιλία ανάμεσα στο έργο τέχνης και το κοινό, μέσα από τη διαμεσολάβηση ενός κριτικού που διαθέτει τα κατάλληλα εργαλεία για να ερμηνεύσει, να αποτιμήσει ή να αμφισβητήσει τις καλλιτεχνικές επιλογές μιας παράστασης. Να αναγνωρίσει τα ευρήματα και τις αδυναμίες της, να αναδείξει την πρωτοτυπία και την τόλμη της, αλλά και να επισημάνει τις επαναλήψεις, τις κοινοτοπίες ή τις αντιφάσεις της. Δεν πρόκειται απλώς για μια αξιολογική κρίση, αλλά για τεκμηριωμένη παρέμβαση στον δημόσιο διάλογο γύρω από τη θεατρική δημιουργία. Ταυτόχρονα, όμως, η κριτική λειτουργεί και ως κοινωνικός και πολιτισμικός παλμογράφος. Αποτυπώνει τις αισθητικές αναζητήσεις, τις ιδεολογικές εντάσεις και τους προβληματισμούς μιας εποχής, ενώ καταγράφει την πρόσληψη μιας παράστασης σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Αποτελεί, έτσι, ένα τεκμήριο της θεατρικής ζωής: μαρτυρεί ότι μια παράσταση υπήρξε, ότι συνάντησε ένα συγκεκριμένο βλέμμα, μια ανταπόκριση, μια αμφισβήτηση ή ακόμη και την πλήρη απόρριψη. Ακόμη και σήμερα που τα οπτικοακουστικά μέσα μπορούν να διασώσουν μια παράσταση με εξαιρετική τεχνική αρτιότητα, η κριτική εξακολουθεί να είναι απαραίτητη, αφού δεν καταγράφει απλώς όσα συνέβησαν επί σκηνής, αλλά επιχειρεί να ερμηνεύσει τι σήμαιναν, πώς έγιναν αντιληπτά και ποιο αποτύπωμα ενδέχεται να άφησαν. Διασώζει, όσο μπορεί, το εφήμερο της ιδιαίτερης αυτής τέχνης που λέγεται θέατρο.

Η κριτική λειτουργεί και ως κοινωνικός και πολιτισμικός παλμογράφος. Αποτυπώνει τις αισθητικές αναζητήσεις, τις ιδεολογικές εντάσεις και τους προβληματισμούς μιας εποχής, ενώ καταγράφει την πρόσληψη μιας παράστασης σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.

Η ανάγκη για θεατρική κριτική, επομένως, δεν αφορά μόνο τις ερευνητικές αναζητήσεις των μελετητών που θα ανατρέξουν σε αυτήν για να ανασυνθέσουν την ιστορία του θεάτρου. Αφορά πρωτίστως το κοινό που αναζητεί το αποτύπωμα μιας παράστασης και μετά το κλείσιμο της αυλαίας, αλλά και τους ίδιους τους καλλιτέχνες, τουλάχιστον εκείνους που είναι πρόθυμοι να συμμετάσχουν σε έναν ανοιχτό και δημοκρατικό διάλογο γύρω από το έργο τους και την πρόσληψή του. Μέσα από την επιθυμία να ανοίξει και πάλι αυτός ο διάλογος, γεννήθηκε η ιδέα για ένα «πείραμα», μια δοκιμή: τη δημιουργία μιας στήλης για «νέους» κριτικούς στους οποίους θα δοθεί το δημόσιο βήμα να αποτυπώσουν κριτικά την παρατήρησή τους πάνω στο κυπριακό θέατρο. Μετά από πολλές συζητήσεις και προβληματισμούς, η ιδέα αυτή, που με ενθουσιασμό αγκάλιασε η «Καθημερινή», ξεκινά μέσα από τη στήλη «Κριτικές δοκιμές», ελπίζοντας στη δημοσίευση δύο, τουλάχιστον, κριτικών τον μήνα, με ελεύθερη πρόσβαση στο κοινό.

Η ανάγκη για θεατρική κριτική αφορά πρωτίστως το κοινό που αναζητεί το αποτύπωμα μιας παράστασης και μετά το κλείσιμο της αυλαίας, αλλά και τους ίδιους τους καλλιτέχνες, τουλάχιστον εκείνους που είναι πρόθυμοι να συμμετάσχουν σε έναν ανοιχτό και δημοκρατικό διάλογο γύρω από το έργο τους και την πρόσληψή του.

Το εγχείρημα αυτό αφορά ανθρώπους που έχουν ουσιαστική τριβή με το θέατρο της Κύπρου, παρακολουθούν συστηματικά παραστάσεις, γνωρίζουν το σύγχρονο θεατρικό τοπίο και διαθέτουν την ακαδημαϊκή βάση/γνώση και τα θεωρητικά εργαλεία για να το προσεγγίσουν κριτικά. Η στήλη αυτή φιλοδοξεί να τους δώσει την ευκαιρία να μετατρέψουν αυτή τη γνώση και εμπειρία τους σε συγκροτημένο δημόσιο λόγο και να δοκιμάσουν, μέσα από την πράξη, τη δική τους κριτική γραφή. Μετά από έρευνα, δεκάδες κοινές παρακολουθήσεις παραστάσεων κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου, ανεξάντλητες και δημιουργικές συζητήσεις και, βέβαια, δοκιμές στη συγγραφή, δημιουργήθηκε μια μικρή ομάδα ανθρώπων που φοιτούν ή έχουν αποφοιτήσει από προπτυχιακά ή μεταπτυχιακά προγράμματα Θεατρικών Σπουδών, και που φάνηκε, μέσα από τη διαδικασία που είχε προηγηθεί, ότι θέλουν –και μπορούν– να δοκιμαστούν και να εκτεθούν στο δύσκολο τοπίο της θεατρικής κριτικής.

Η πορεία από την παρατήρηση, μέχρι αυτή να γίνει ένα συγκροτημένο κριτικό κείμενο, δεν είναι εύκολη ούτε απλή, προϋποθέτει πολλά, και καθόλου αυτονόητα, στάδια: μελέτη πριν και μετά την παράσταση, καταγραφή σημειώσεων, συζήτηση θέσεων, απόψεων και προβληματισμών, δοκιμές γραφής, διορθώσεις, τελικό κείμενο. Ο στόχος της στήλης αυτής είναι να στηρίξει, μέσα από ένα είδος «mentoring» κατά τη διάρκεια αυτής της πορείας, τη διαδικασία δημιουργίας ενός κριτικού σημειώματος, ενώ ταυτόχρονα θα έχει την ευθύνη για την επιμέλεια των τελικών κειμένων, όχι σε σχέση με το «τι» διατυπώνεται, αλλά με το «πώς» αυτό διατυπώνεται. Η επιμέλεια δεν αποσκοπεί στην εξομάλυνση, την ομοιομορφία ή την ομογενοποίηση των διαφορετικών φωνών, ούτε και στην καθοδήγηση της προσωπικής άποψης, αλλά στην ενίσχυσή της με εργαλεία, τεκμηρίωση και κριτικό τρόπο θέασης και γραφής.

Αυτή είναι, άλλωστε, η «φιλοδοξία» του εγχειρήματος: να μην προστεθούν απλώς μερικές ακόμη γνώμες στον δημόσιο λόγο, αλλά να βρεθεί ο χώρος για έναν λόγο που να συνομιλεί με το θέατρο, να αφουγκράζεται το καλλιτεχνικό έργο και τις συνθήκες μέσα στις οποίες γεννιέται, χωρίς να παραιτείται από την αυτονομία του. Η κριτική δεν χρειάζεται, ούτε και πρέπει να έχει τον τελευταίο λόγο. Αυτός ανήκει στους θεατές. Χρειάζεται, όμως, να μπορεί να ανοίγει την επόμενη συζήτηση. Να αφήνει κάτι ανοιχτό, ένα ερώτημα, μια σκέψη, μια διαφορετική ανάγνωση, που να επιμένει και μετά το τέλος της παράστασης.

Η κα Μαρία Χαμάλη είναι θεατρολόγος, φιλόλογος, ανεξάρτητο μέλος της Διεθνούς Ένωσης Κριτικών Θεάτρου (IATC).

Σημ.: Την επιμέλεια της στήλης «Κριτικές δοκιμές» θα έχει η Μαρία Χαμάλη και η πρώτη κριτική θα δημοσιευθεί στην Κατηγορία Πολιτισμός | Θέατρο του ιστότοπου της Καθημερινής www.kathimerini.com.cy την Τρίτη 3 Νοεμβρίου.

Τις τελευταίες δεκαετίες οι ανασκαφές εστίασαν στο δυτικό τμήμα του νησιού αλλά οι ανασκαφές του Τμήματος Αρχαιοτήτων στο πλαίσιο της σύγχρονης ανάπτυξης έδειξαν ότι η Ερήμη είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση (περίπου 160 στρέμματα) οικισμός της εποχής, και άρα έχει ακόμη να προσφέρει πολλές νέες πληροφορίες.

Λάπαθο, δίκοκκο σιτάρι και σταφύλια στην Ερήμη

Η αναπληρώτρια καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Αρχαιολογίας Εύη Μαργαρίτη μιλάει στην «Κ» για την ανασκαφή στον χαλκολιθικό οικισμό

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Φωτογραφίες: **ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΗΜΗΣ-ΠΑΜΠΟΥΛΑ**

Την προηγούμενη εβδομάδα το Τμήμα Αρχαιοτήτων ανακοίνωσε τη λήξη της δεύτερης ανασκαφικής περιόδου στον Χαλκολιθικό οικισμό της Ερήμης Παμπούλας, η οποία πραγματοποιήθηκε από 25 Ιουνίου έως 24 Ιουλίου 2026. Η ανασκαφή διεξάγεται από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ) υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Γιώργου Βαβουρανάκη. Στην «Κ» μίλησε για τη σπουδαιότητα της θέσης η αναπληρώτρια καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Αρχαιολογίας στο Ερευνητικό Κέντρο Επιστήμης και Τεχνολογίας στην Αρχαιολογία και τον Πολιτισμό του Ινστιτούτου Κύπρου δρ Εύη Μαργαρίτη.

Η δρ Μαργαρίτη μού μιλάει κατ' αρχάς για τη σημαντικότητα της αρχαιολογικής αυτής θέσης: «Η Ερήμη Παμπούλα ήταν κατά το παρελθόν η τυπική Χαλκολιθική θέση της Κύπρου. Κατά την περίοδο (4000 - 2500 π.Χ.) αυτή υπήρχε χρήση χάλκινων αντικειμένων αλλά δεν γινόταν ακόμη εκκαμίνευση του χαλκού. Τις τελευταίες δεκαετίες οι ανασκαφές εστίασαν στο δυτικό τμήμα του νησιού αλλά οι ανασκαφές του Τμήματος Αρχαιοτήτων στο πλαίσιο της σύγχρονης ανάπτυξης έδειξαν ότι η Ερήμη είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση (περίπου 160 στρέμματα) οικισμός της εποχής, και άρα έχει ακόμη να προσφέρει πολλές νέες πληροφορίες» και μου λέει πως η ανασκαφή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) στοχεύει στη σε βάθος έρευνα της θέσης και τη διαχρονική κατανόηση της ζωής κατά την πρώιμη Προϊστορία στην Κύπρο.

Σχετικά με τη συμμετοχή του Ινστιτούτου Κύπρου η δρ Μαργαρίτη εξηγεί ότι το Ινστιτούτο συμμετέχει στην έρευνα του Χαλκολιθικού οικισμού της Ερήμης–Παμπούλας μέσω του προγράμματος One Archaeological Science (OAS), το οποίο χρηματοδοτείται από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Horizon Europe και του προγράμματος «Η Περιβαλλοντική και Αγροτική Ιστορία της Κύπρου μέσα στον χρόνο», που χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας. Η συνεργασία εντάσσεται επίσης στο πλαίσιο συμφωνίας Erasmus+ μεταξύ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Ινστιτούτου Κύπρου. Στόχος, μου λέει η δρ Μαργαρίτη, είναι η συνδυαστική ανάλυση και ερμηνεία των ανασκαφικών δεδομένων, μέσα από τη συνεργασία και την ανταλλαγή γνώσης μεταξύ των ειδικών των αρχαιολογικών επιστημών. «Τα αρχαιοβοτανικά κατάλοιπα, τη μελέτη των οποίων συντονίζω, εξετάζονται σε συνδυασμό με τα αρχαιοζωολογικά και τα ανθρώπινα κατάλοιπα, την κεραμική και άλλα υλικά, όπως ο χαλκός. Έτσι, τα επιμέρους ευρήματα συνδέονται μεταξύ τους και με το ανασκαφικό τους πλαίσιο, ώστε να κατανοήσουμε πληρέστερα τις δραστηριότητες, την καθημερινή ζωή και τη σχέση των κατοίκων της Παμπούλας με το περιβάλλον τους».

Η ανασκαφή έφερε επίσης στο φως τέσσερις βρεφικές ταφές μέσα σε πήλινα αγγεία, τα πρώτα γνωστά παραδείγματα εγχυτρισμού στη Χαλκολιθική Κύπρο. Στη φωτογραφία πήλινο αγγείο με γραπτή διακόσμηση.

Η μελέτη των ζωικών καταλοίπων γίνεται από τον δρα Άγγελο Χατζηκουμή και των ανθρωπίνων από την αναπληρώτρια καθηγήτρια Ευθυμία Νικήτα. Μάλιστα, η ανασκαφή έφερε επίσης στο φως τέσσερις βρεφικές ταφές μέσα σε πήλινα αγγεία, τα πρώτα γνωστά παραδείγματα εγχυτρισμού στη Χαλκολιθική Κύπρο. Η οστεολογική ανάλυση έδειξε ότι τα βρέφη απεβίωσαν σε ηλικίες μεταξύ 7,5 και 18 μηνών, ενώ τρία από αυτά παρουσίαζαν ενδείξεις φυσιολογικού στρες. «Τα ευρήματα προσφέρουν νέα στοιχεία για τις ταφικές πρακτικές, την υγεία και τις συνθήκες ζωής των προϊστορικών κοινοτήτων» μου εξηγεί η δρ Μαργαρίτη.

Διατροφικές επιλογές

Ρωτώ τη δρα Μαργαρίτη τι νέο έδωσε η ανασκαφή στον τομέα της αρχαιοβοτανικής, των ανθρωπίνων και ζωικών καταλοίπων: «Η μελέτη των αρχαιοβοτανικών καταλοίπων από την Ερήμη–Παμπούλα έχει δώσει ενδείξεις για την καλλιέργεια δημητριακών, όπως το κριθάρι και το δίκοκκο σιτάρι, καθώς και για την παρουσία σταφυλιού και σύκου, και πολλών άγριων φυτών. Τα ευρήματα αυτά μας επιτρέπουν να διερευνήσουμε τις διατροφικές επιλογές των κατοίκων, την οργάνωση της γεωργικής παραγωγής και την αξιοποίηση των διαθέσιμων φυτικών πόρων. Παράλληλα, η κατανομή τους στους διαφορετικούς ανασκαφικούς χώρους μπορεί να μας βοηθήσει να εντοπίσουμε δραστηριότητες επεξεργασίας, αποθήκευσης και προετοιμασίας της τροφής». Η δρ Μαργαρίτη μού λέει πως ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρουσία του λάπαθου (Rumex), για το οποίο διερευνούν εάν έφτασε στον οικισμό ως ζιζάνιο μαζί με τη συγκομιδή των δημητριακών ή εάν συλλεγόταν σκόπιμα και επισημαίνει: «Αντίστοιχα, η παρουσία σταφυλιού ανοίγει ερωτήματα για την αξιοποίησή του, χωρίς από μόνη της να τεκμηριώνει αμπελοκαλλιέργεια ή παραγωγή κρασιού».

Η αρχαιοβοτανική έρευνα συμβάλλει σε μια πληρέστερη κατανόηση της σχέσης των κοινοτήτων της κοιλάδας με το τοπίο και τους πόρους του.

Στη φετινή έρευνα του ΕΚΠΑ διερευνήθηκε ευρύς υπαίθριος χώρος με ίχνη δαπέδου, λίθινο ιγδίο, εστία από πηλοκονίαμα, απορριμματικό λάκκο, συγκεντρώσεις οστράκων κεραμικής και οστών, καθώς και ίχνη κατεργασίας ώχρας.

Η ανασκαφή του ΕΚΠΑ στην Ερήμη στοχεύει στη διαχρονική κατανόηση της ζωής κατά την πρώιμη Προϊστορία στην Κύπρο.

Συνεχίζοντας την κουβέντα μας η αρχαιολόγος λέει πως η σημασία της έρευνας επεκτείνεται πέρα από τον ίδιο τον οικισμό: «Η σύγκριση των δεδομένων της Ερήμης–Παμπούλας με εκείνα των μεταγενέστερων θέσεων της Ερήμης–Λαόνιν του Ποράκου και της Ερήμης–Πιθάρκα προσφέρει τη δυνατότητα να εξετάσουμε διαχρονικά τις αλλαγές στη γεωργία και στη διαχείριση των πόρων στην κοιλάδα του Κούρη. Μας ενδιαφέρει να διαπιστώσουμε ποια είδη καλλιεργούνταν σε κάθε περίοδο, πώς μεταβαλλόταν η σημασία τους και ποιος ήταν ο ρόλος των άγριων φυτικών πόρων στην οικονομία των κοινοτήτων» και συνεχίζει: «Λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές στη δειγματοληψία και στη διατήρηση των καταλοίπων, μπορούμε να διερευνήσουμε εάν οι μεταβολές αντανακλούν διαφορετικές παραγωγικές και διατροφικές επιλογές, αλλαγές στην οργάνωση των οικισμών ή προσαρμογές στις περιβαλλοντικές συνθήκες. Έτσι, η αρχαιοβοτανική έρευνα συμβάλλει σε μια πληρέστερη κατανόηση της σχέσης των κοινοτήτων της κοιλάδας με το τοπίο και τους πόρους του».

Πλατώνι της Μεσοποταμίας

Σχετικά με τα ζωοαρχαιολογικά δεδομένα η δρ Μαργαρίτη μού εξηγεί: «Η ανασκαφή έχει φέρει μέχρι στιγμής στο φως περίπου 2.000 κατάλοιπα ζώων, σχεδόν αποκλειστικά θηλαστικών. Έχουν αναγνωριστεί έως τώρα το πλατώνι της Μεσοποταμίας, ο χοίρος, η αίγα, το πρόβατο και η αλεπού. Οι προκαταρκτικές αναλύσεις των ζωοαρχαιολογικών δεδομένων δείχνουν ότι οι κάτοικοι του οικισμού βασίζονταν σε σημαντικό βαθμό στο κυνήγι του πλατωνιού της Μεσοποταμίας. Φαίνεται πως οι κυνηγοί της Χαλκολιθικής Ερήμης επέλεγαν κυρίως ενήλικα αρσενικά ζώα, μια βιώσιμη κυνηγετική πρακτική που συνέβαλλε στη διατήρηση του πληθυσμού». Τονίζει πως τα ερωτήματα σχετικά με τις αλληλεπιδράσεις ανθρώπων και ζώων είναι πολλά και συναρπαστικά, και απαριθμεί μερικά από τα ερωτήματα που προκύπτουν: «Ποιες ήταν οι κυνηγετικές πρακτικές; Ποιος ήταν ο ρόλος της κτηνοτροφίας σε μια κοινωνία κυνηγών; Ποιες κοινωνικές πρακτικές συνδέονταν με τον διαμοιρασμό και την κατανάλωση ζωικών προϊόντων; Πώς ακριβώς ήταν το φυσικό περιβάλλον κατά την περίοδο αυτή;».

Η μελέτη των αρχαιοβοτανικών καταλοίπων από την Ερήμη–Παμπούλα έχει δώσει ενδείξεις για την καλλιέργεια δημητριακών, όπως το κριθάρι και το δίκοκκο σιτάρι, καθώς και για την παρουσία σταφυλιού και σύκου, και πολλών άγριων φυτών.

Η αρχαιοβοτανολογία και η ζωοαρχαιολογία

Υπάρχουν εξελίξεις στον κλάδο της αρχαιοβοτανικής, της αρχαιοζωολογίας και της οστεοαρχαιολογίας που βοηθούν την κυπριακή αρχαιολογία και ιστορία, ρωτάω τη δρα Μαργαρίτη, η οποία ως καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Αρχαιολογίας μελετά επισταμένα την αρχαιοβοτανολογία, μου απαντάει: «Η αρχαιοβοτανολογία και η ζωοαρχαιολογία, ανταποκρινόμενες στην αποστολή τους να απαντούν ερωτήματα που άπτονται όλων των πτυχών της ζωής των ανθρώπων του παρελθόντος, υιοθετεί μεθόδους και τεχνικές από πάρα πολλά επιστημονικά πεδία. Η σύγχρονη ζωοαρχαιολογία και αρχαιοβοτανολογία χρησιμοποιούν τεχνικές από τη γενετική, τη βιοχημεία, τη βιολογία, τις κοινωνικές επιστήμες, τα οικονομικά, την εθνογραφία, τη στατιστική και πολλά άλλα πεδία. Μια σημαντική νέα συμβολή είναι η ανάλυση σταθερών ισοτόπων στα φυτικά και ζωικά κατάλοιπα, η οποία μπορεί να προσφέρει ενδείξεις για πρακτικές όπως η λίπανση με κοπριά και για τη διαθεσιμότητα νερού κατά την ανάπτυξη των καλλιεργειών και για τη διατροφή των ζώων και άλλες κτηνοτροφικές πρακτικές. Επιπλέον, στατιστικές και μορφομετρικές αναλύσεις για παράδειγμα στα σταφύλια μπορούν να μας δώσουν πληροφορίες για το αν οι σύγχρονες ποικιλίες σταφυλιών έχουν κοινά σημεία με τις αρχαίες. Οι προσθήκες αυτές της επιτρέπουν σήμερα να απαντά σε περισσότερα ερωτήματα και με μεγαλύτερη ευκρίνεια και λεπτομέρεια. Η οστεοαρχαιολογία μάς προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για τη διατροφή, την υγεία, την κινητικότητα και τη σωματική καταπόνηση των ανθρώπων. Κυρίως, όμως, μας επιτρέπει να δώσουμε φωνή σε ανθρώπους που συχνά απουσιάζουν από τις ιστορικές αφηγήσεις, όπως οι γυναίκες, τα παιδιά και οι απλοί άνθρωποι, συμβάλλοντας σε μια πιο συμπεριληπτική κατανόηση του παρελθόντος».

Η θέση

Η φετινή έρευνα του ΕΚΠΑ, όπως ανακοίνωσε το Τμήμα Αρχαιοτήτων, συνέχισε τις εργασίες σε κοντινή απόσταση από το χώρο ανασκαφής του Π. Δίκαιου. Διερευνήθηκε ευρύς υπαίθριος χώρος με ίχνη δαπέδου, λίθινο ιγδίο, εστία από πηλοκονίαμα, απορριμματικό λάκκο, συγκεντρώσεις οστράκων κεραμικής και οστών, καθώς και ίχνη κατεργασίας ώχρας. Ολοκληρώθηκε σχεδόν η κάτοψη ενός κυκλικού κτιρίου, τμηματικά ανεσκαμμένου στο παρελθόν από το Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου, ενώ ορθογώνιος τοίχος ή κατασκευή που εντοπίσθηκε το 2025 φάνηκε ότι ανήκει σε γειτονικό κυκλικό κτίριο. Τα κινητά ευρήματα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, υψηλό αριθμό οστράκων κεραμικής, κυρίως Ερυθρής επί Ανοικτού, ποικίλα εργαλεία από λειασμένο και λαξευμένο λίθο, αντικείμενα από πικρόλιθο (βότσαλα, ημίεργα, χάντρες), πηλόμαζες, θαλάσσια όστρεα και ζωικά οστά, κυρίως από ελάφι. Η κεραμική μέχρι στιγμής επιβεβαιώνει τη χρονολόγηση του οικισμού από τη Μέση έως και τις απαρχές της Ύστερης Χαλκολιθικής περιόδου (3500-2900/2800 π.Χ.).

Το πρόγραμμα

Σε δήλωσή του στην «Κ» για το ερευνητικό πρόγραμμα ο καθηγητής Γιώργος Βαβουρανάκης είπε πως αυτό εστιάζει στην ανασκαφή του Χαλκολιθικού οικισμού της Ερήμης και δίνει έμφαση στη διεπιστημονικότητα και τις διεθνείς συνεργασίες, ιδίως με το Ινστιτούτο Κύπρου. Το τελευταίο διεξάγει τη μελέτη των περιβαλλοντικών και ανθρωπίνων καταλοίπων, και μαζί του πραγματοποιούνται πολλαπλές εκπαιδευτικές δράσεις του προγράμματος Erasmus+. Το Πρόγραμμα έχει πενταετή διάρκεια (2025-2029) και εντάσσεται στην ακαδημαϊκή δράση του ΕΚΠΑ προς ενίσχυση των παραδοσιακών στενών δεσμών Ελλάδας-Κύπρου. Ο καθηγητής σημείωσε πως το Αρχαιολογικό Πρόγραμμα Ερήμης Παμπούλας (ΑΠΕΠ) πραγματοποιείται από το ΕΚΠΑ, με την άδεια του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου και μετά από πρόσκληση του διευθυντή του, δρα Γεώργιου Γεωργίου και έχει την υποστήριξη του ΕΚΠΑ, της Ι. Μητροπόλεως Λεμεσού, του Δήμου Κουρίου, του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς Κύπρου, του Ιδρύματος Ι. Σ. Λάτσης, του Ιδρύματος Qualco και της EurotankDry SA.

Η ομάδα

Η ομάδα περιλάμβανε τον διδάσκοντα στο ΕΚΠΑ Ιωάννη Βοσκό, μεταδιδάκτορες, υποψήφιους διδάκτορες, μεταπτυχιακούς και προπτυχιακούς φοιτητές/τριες του ΕΚΠΑ και των Πανεπιστημίων Δυτικής Αττικής, Χαϊδελβέργης και Λυών, καθώς και αρχαιολόγους από την Κύπρο. Στην ανασκαφή εντάχθηκε εκπαιδευτικό πρόγραμμα Erasmus βραχείας κινητικότητας μεταξύ του ΕΚΠΑ και του Ινστιτούτου Κύπρου. Η Gaia Mustone, μεταδιδάκτορας του Πανεπιστημίου της Σιένα, μελέτησε τα λαξευμένα λίθινα εργαλεία. Ο δρ Δημήτρης Κλουκίνας, αρχαιολόγος στο υπουργείο Πολιτισμού της Ελλάδας, εξέτασε τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα από πηλό.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΒΟΣ

Στο ατελιέ της Ανδριάνας Φακίνου νιώθεις σαν να κάνεις βόλτα στην Αθήνα. Στον τοίχο πίσω της διακρίνονται γραφεία στην πλατεία Ομονοίας και στην αρχή της Κουμπάρη, μια πολυκατοικία στην πλατεία Κολωνακίου και οι εγκαταστάσεις της Alpha Bank στην πλατεία Κλαυθμώνος. Αριστερά της είναι ακουμπισμένο το έργο «In memory of the red entrance», μια αφαιρετική αναφορά στην παλιά είσοδο του ΕΜΣΤ.

Τέχνη με τα υλικά του αθηναϊκού χάους

Από τα μεσοπολεμικά κτίρια έως τις τέντες των πολυκατοικιών και τις κεραίες μέχρι τα γκράφιτι και τις πλατείες, έξι δημιουργοί μιλούν για την πόλη, αναζητώντας την ομορφιά στις αντιφάσεις και στις καθημερινές εικόνες της

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

Αναρχη, αφτιασίδωτη, ζωηρή, αρχαία και σύγχρονη μαζί, θορυβώδης, πυκνή σε πληροφορία και ερωτική, η Αθήνα έβρισκε πάντα μια θέση στους καμβάδες και στα μπλοκ των ζωγράφων, στις φωτογραφίες και στις αποτυπώσεις των καλλιτεχνών που εργάζονται με ψηφιακά μέσα. «Η Αθήνα είναι σαν ένας παλιός σου έρωτας, πάντα κάτι θα σου κάνει. Δεν μπορώ να την αφήσω», υποστηρίζει η αρχιτέκτων και εικαστικός Δανάη Γκόνη. Ξεκίνησε να την εντάσσει στα κολάζ της το 2013, έχοντας μόλις επιστρέψει στην Ελλάδα από το Ρότερνταμ. Σήμερα, συνεχίζει να δουλεύει πάνω σε «αυτήν» για να φαίνεται πιο όμορφη στα μάτια της. «Κατ' αρχάς η Αθήνα είναι μια πολύ ειλικρινής πόλη, πάντα ήταν, δηλαδή, αποτυπώνει πάνω στο κτισμένο σώμα της όλη την κοινωνική κατάσταση. Εχει επίπεδα και βλέπεις τα πάντα, από την αρχαιότητα έως σήμερα όλες οι αλλαγές διαγράφονται πάνω στην πόλη».

Το κολάζ ήταν για εκείνη ένα εργαλείο που χρησιμοποιούσε στην αρχιτεκτονική, γρήγορα είδε όμως πως μπορούσε να σταθεί ως αυτόνομο εικαστικό μέσο. Αρχισε να φωτογραφίζει την Αθήνα της κρίσης, θέλοντας, όπως λέει, να αποδώσει από τη μια τον ζοφερό, δυστοπικό χαρακτήρα της που μόλις είχε αρχίσει να διαφαίνεται και από την άλλη μια πιο ποπ, χαρούμενη διάστασή της. «Δεν φωτογράφιζα εμβληματικά κτίρια, αλλά μια οποιαδήποτε hardcore πολυκατοικία, αρχιτεκτονικά αδιάφορη ενδεχομένως, που όμως απέπνεε τη σκληρότητα που με αφορούσε εκείνη την περίοδο». Τα πρώτα της κολάζ ήταν σκοτεινά και έντονα πολιτικά, καθώς η Αθήνα βρισκόταν σε μεγάλη αναταραχή τότε, αλλά έβγαζαν και μια σουρεάλ, εντελώς αδικαιολόγητη χαρά. «Συνδύαζα εικόνες καταστροφών, αφίσες και συνθήματα που φωτογράφιζα στους δρόμους με υπερρεαλιστικά στοιχεία από τη φύση, έντονα χρώματα, κομμάτια σώματος και ζώα. Αυτά τα κολάζ είχαν και έντονο το στοιχείο του παραθερισμού. Νερά, κολυμβητές, εικόνες καλοκαιρινής ραστώνης τρύπωναν μέσα σε ένα γκρίζο, σκληρό περιβάλλον και αυτή η αντίστιξη μου φαινόταν πολύ ενδιαφέρουσα».

Το ανθρώπινο στοιχείο παραμένει και σήμερα αναπόσπαστο κομμάτι της εικαστικής γλώσσας της. «Οταν ολοκληρώνω μια εικόνα και δεν έχει τίποτα ανθρώπινο, έστω ένα χέρι, κάπως μου φαίνεται μισή». Στα έργα της, μάλιστα, επιλέγει πορτρέτα παλαιότερων εποχών, αποφεύγοντας σύγχρονες λήψεις. Το αποτέλεσμα μοιάζει σαν ανθρώπινες μορφές από το παρελθόν να «εισβάλλουν» σε μια Αθήνα που αλλάζει πρόσωπα ραγδαία, αντανακλώντας και αυτήν την εύθραυστη σχέση της πόλης με την ιστορία και το παρόν της.

ΦΑΙΔΡΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Το χρώμα ως αντίσταση στη μονοχρωμία που μας κατακλύζει

Ανθρώπινο στοιχείο περιέχουν και τα έργα της ζωγράφου Φαίδρας Καζαντζάκη. Στην πτυχιακή εργασία της στην ΑΣΚΤ, τον Οκτώβριο του '25, έδειξε όψεις της Αθήνας, όπως και στην πρώτη της ατομική έκθεση στην Genesis Gallery τον προηγούμενο μήνα. Με λάδι, κάρβουνο και λαδοπαστέλ, η Καζαντζάκη καταγράφει το αστικό τοπίο «πειράζοντας» τις φωτογραφικές εικόνες που συλλέγει με τη δική της χρωματική παλέτα. «Ζωγραφίζω αυτό που αισθάνομαι για την Αθήνα, γι' αυτό και επιλέγω το χρώμα ως εργαλείο αντίστασης στη μονοχρωμία που μας κατακλύζει. Μεγάλωσα κάτω από την πλατεία Αμερικής, αναγνωρίζω τα προβλήματά της, ότι είναι πυκνοκατοικημένη, αντιφατική, χαοτική την ίδια στιγμή, όμως, αυτά είναι που την κάνουν και γοητευτική στα μάτια μου».

Με τον χρωστήρα της αναδεικνύει τοπόσημα όπως τα προσφυγικά στην Αλεξάνδρας, πιάνει τον οπτικό «θόρυβο» που δημιουργούν οι τέντες στα μπαλκόνια των πολυκατοικιών, αποτυπώνει την πλατεία Κολωνακίου και τα Εξάρχεια πριν τις λαμαρίνες και τις εργασίες για το μετρό, «παρακολουθεί» τις πορείες στην Πανεπιστήμιου, μας «ξεναγεί» στη λαϊκή της Καλλιδρομίου και στη Βαρβάκειο, προσθέτοντας πάντα στα κάδρα της ανθρώπινες φιγούρες ή ίχνη ανθρώπινης κατοίκησης. «Οι άνθρωποι είναι αυτοί που κάνουν μια πόλη, δεν μπορούν να λείπουν», υποστηρίζει.

Ο Νικολά Ιμπές περιπλανιέται στην πόλη αποτυπώνοντας την αφτιασίδωτη, καθημερινή Αθήνα. Στο έργο «Εξάρχεια» έχει απεικονίσει μεταξύ άλλων το περίφημο γκράφιτι «λάθως».

ΝΙΚΟΛΑ ΙΜΠΕΣ

Υπάρχει μια ομορφιά σε όλα αυτά που πάνε στραβά

Για τους Γάλλους, η Αθήνα είναι άρρηκτα δεμένη με την αρχαιότητα, αλλά και με έναν πιο ελεύθερο τρόπο ζωής, με τον αυθορμητισμό και τη γοητεία του απρόβλεπτου. Ο Νικολά Ιμπές, που πλέον μοιράζει τον χρόνο του ανάμεσα στο Παρίσι και στην Αθήνα, εστιάζει, ωστόσο, στις συχνά απαρατήρητες εικόνες της πόλης και μας την επανασυστήνει. Την πρώτη φορά που επισκέφθηκε την Αθήνα ήταν 10 χρόνων και είχαν έρθει για οικογενειακές διακοπές. «Ηταν μόδα τότε να πηγαίνουν οι Γάλλοι στην Αθήνα, δεν θυμάμαι ούτε την Ακρόπολη ούτε τίποτε άλλο από αυτό το ταξίδι. Μου έχουν μείνει σαν μνήμη μόνο τα σανδάλια που μου είχαν αγοράσει από το Μοναστηράκι οι γονείς μου. Ημουν πολύ περήφανος γι' αυτά».

Στην Αθήνα επέστρεψε ως ενήλικος, πριν από περίπου 12 χρόνια για έναν έρωτα και όταν η σχέση τελείωσε, εκείνος έμεινε και συνέχισε να ανακαλύπτει την Αθήνα. Εργαζόταν ως εικονογράφος για γαλλικές εκδόσεις, αλλά μέχρι την COVID δεν είχε σκεφτεί να σκιτσάρει την πόλη που τον φιλοξενούσε. «Στην COVID αναγνωρίσαμε την αξία της βόλτας, μέχρι τότε δίναμε ραντεβού για καφέ, διανύαμε αποστάσεις με το αυτοκίνητο ή τα πόδια χωρίς να παρατηρούμε, έπρεπε απλώς να φτάσουμε κάπου». Εκείνος συνέχισε τις βόλτες χωρίς πλάνο και μετά την COVID και σιγά σιγά άρχισε να κάνει λεπτομερή σκίτσα, αρχικά με ξυλο-

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΒΟΣ

Η Βούλα Καραμπατζάκη επί το έργον. Πίσω διακρίνεται μια αναφορά στην Πύλη του Αδριανού και μπροστά μια χαρτογράφηση της πόλης σαν κυψέλη. Κάποιες κατασκευές στο βάθος θυμίζουν πολυκατοικίες στο κέντρο της Αθήνας.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΖΑΒΟΣ

Η Φαίδρα Καζαντζάκη με το έργο της «Σύγχρονοι ικέτες» (2026, λάδι, κάρβουνο και λαδοπαστέλ, σε καμβά). «Ζωγραφίζω αυτό που αισθάνομαι για την Αθήνα», λέει στην «Κ» η δημιουργός που μεγάλωσε κοντά στην πλατεία Αμερικής.

Φωτογραφία της Ελπίδας Σπύρου για το Athens facades. Διατηρητέα διώροφη πολυκατοικία του 1928, με εκλεκτικιστικά μορφολογικά στοιχεία, στη συμβολή των οδών Σκουφά και Πατριάρχου Ιωακείμ στο Κολωνάκι. Μελετητής του κτιρίου ήταν ο Γ. Βρυζάκης.

Το κολάζ της Δανάης Γκόνη «Athens' Fall» (2021). Στα έργα της χρησιμοποιεί πάντοτε το ανθρώπινο στοιχείο, ενώ αντιπαραβάλλει ζωηρά χρώματα από τη φύση στο γκρίζο του αστικού τοπίου.

μπογιές και έπειτα με iPad που δεν αφορούσαν τα μνημεία, την Πλάκα ή τις up-and-coming συνοικίες του κέντρου, αλλά το κιτς, την πατέντα, τα γκράφιτι, τα αδέσποτα, τα τρίκυκλα που κυκλοφορούν στα στενά, τις κεραίες στις ταράτσες, τα συνεργεία και τα ερειπωμένα νεοκλασικά δίπλα σε γυάλινους ουρανοξύστες. «Παλιά σκίτσαρα επιτόπου, κουβαλούσα ένα σπαστό σκαμπό και είχε πλάκα αυτό, μαζευόταν κόσμος στις γειτονιές, κυρίως ηλικιωμένοι.

Μια κυρία στα προσφυγικά με κάλεσε στο σπίτι της να με κεράσει». Εξηγεί ότι βλέπει συχνά αποτυπώσεις του αστικού τοπίου, απουσιάζει όμως ο άνθρωπος. «Χωρίς άνθρωπο δεν έχεις το μέτρο του τόπου, δεν καταλαβαίνεις τι βλέπεις», σημειώνει. Στους φίλους του που νομίζουν πως η Αθήνα είναι ακόμη «με μάρμαρα», τους εξηγεί πως η ελληνική πρωτεύουσα είναι ένα ποιητικό χάος. «Υπάρχουν πράγματα που ενοχλούν, που δεν λειτουργούν και για τα οποία οι Αθηναίοι παραπονιούνται. Κι όμως, υπάρχει μια ομορφιά σε όλα αυτά που πάνε στραβά: οι δρόμοι με τις τρύπες, ο κόσμος που κυκλοφορεί παντού, τα καφέ που απλώνονται στα πεζοδρόμια. Αυτή η αταξία έχει κάτι που μου αρέσει πολύ».

ΑΝΔΡΙΑΝΑ ΦΑΚΙΝΟΥ

Αν ήταν όλα τέλεια, δεν θα μας άρεσε αυτή η πόλη

Η Ανδριάνα Φακίνου ξεκινάει να αποτυπώνει όψεις της Αθήνας ζωγραφικά με αφορμή τη συμμετοχή της σε μια ομαδική έκθεση όπου λάμβαναν μέρος και άλλοι συμφοιτητές της στην ΑΣΚΤ, στο Ιδρυμα Γιάννη Τσαρούχη. Το πρώτο της έργο αυτής της σειράς απεικόνιζε ένα νεοκλασικό που έβλεπε απέναντι από την πολυκατοικία όπου μεγάλωσε στο Κουκάκι. Αρχικά την ενδιέφερε ο διάλογος ανάμεσα στα νεοκλασικά και στα σύγχρονα κτίρια, γρήγορα όμως ανακάλυψε τη μαγεία της γεωμετρίας, του μοντερνισμού, τον ρυθμό των προσόψεων, τις εναλλαγές φωτός και σκιάς, αλλά και τις μικρές λεπτομέρειες που συνθέτουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της πόλης. «Ισως αυτή η κατεύθυνση να οφείλεται και στην προηγούμενη δουλειά μου, ήμουν προγραμματίστρια και έχω έναν πιο μαθηματικό τρόπο να βλέπω τα πράγματα», εξηγεί.

Τους καλοκαιρινούς μήνες, από τις 8 το πρωί μέχρι νωρίς το μεσημέρι, η ζωγράφος είναι στον δρόμο, φωτογραφίζοντας προσόψεις και αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες σε γειτονιές της Αθήνας που πολλές φορές διαφεύγουν την προσοχή μας. Συχνά επιστρέφει στα ίδια σημεία, μελετά το φως και τις σκιές, αναζητώντας τον ιδιαίτερο ρυθμό κάθε κτιρίου. «Πάντα δουλεύω με δικό μου φωτογραφικό υλικό· πρέπει να δω τον όγκο του κτιρίου, τα χρώματα, να παρατηρήσω τι πλαισιώνει κάθε κτίσμα και μετά να προχωρήσω στο προσχέδιο», σχολιάζει. Υπογραμμίζει ότι την ενδιαφέρουν ιδιαίτερα γειτονιές όπως η Κυψέλη και τα Πατήσια, όπου συνυπάρχουν διαφορετικές αρχιτεκτονικές εποχές, δεν αναζητάει, ωστόσο, μια συγκεκριμένη αρχιτεκτονική τυπολογία, αλλά εκείνο το στοιχείο που θα της κινήσει αυθόρμητα το ενδιαφέρον: ένα μισάνοιχτο παράθυρο, μια κατεβασμένη τέντα. Μέσα από τη ζωγραφική της, η Φακίνου μας προτρέπει να καμαρώσουμε την Αθήνα, να προσέξουμε όσα προσπερνάμε και να ανακαλύψουμε την ομορφιά εκεί που δεν την περιμένουμε. «Αν ήταν όλα τέλεια, δεν ξέρω αν θα μας άρεσε αυτή η πόλη».

ΕΛΠΙΔΑ ΣΠΥΡΟΥ

Χρειάζεται χρόνο για να ανακαλύψεις την Αθήνα

Η Ελπίδα Σπύρου, αρχιτέκτων, φωτογράφος και δημιουργός του λογαριασμού Athens facades στο Instagram, ξεκίνησε να φωτογραφίζει κτίρια που αντιπροσώπευαν, όπως λέει, ένα κομμάτι της Αθήνας που κινδύνευε να χαθεί. «Για παράδειγμα τις προάλλες ανέβασα το Decadence στη Βουλγαροκτόνου – οι νεότεροι μπορεί να μην ξέρουν ότι ήταν ένα από τα πιο ιστορικά στέκια της Αθήνας». Τα εμβληματικά κτίρια, τονίζει, αποτελούν μόνο μία εκδοχή της Αθήνας, αυτήν που μπορεί εύκολα να αναγνωρίσει κανείς. Η ίδια, ωστόσο, έστρεψε το βλέμμα και στις γειτονιές του κέντρου και των προαστίων, καταγράφοντας διαφορετικές αρχιτεκτονικές τυπολογίες και τις ιστορίες που αυτές αφηγούνται.

Πλέον το αρχείο της αριθμεί περισσότερες από 15.000 φωτογραφίες κτιρίων: από κατοικίες, συγκροτήματα πολυκατοικιών και γραφεία έως βιομηχανικούς χώρους και μουσεία. Η καταγραφή της οργανώνεται κυρίως ανά περιοχή, ενώ συχνά επιστρέφει στους ίδιους δρόμους για να παρατηρήσει τις αλλαγές τους. «Πολλές φορές λέω ότι είναι σαν να τραβάς την κλωστή από ένα πουλόβερ, αν ξεκινήσεις να τραβάς, δεν τελειώνει αυτό».

Ανάμεσα σε όλα τα κτίρια, εκείνα στα οποία επιστρέφει διαρκώς είναι οι πολυκατοικίες. Την ενδιαφέρουν η ανομοιομορφία τους, οι διαφορετικές χρήσεις των διαμερισμάτων, οι τέντες και τα μπαλκόνια που αποκαλύπτουν τον τρόπο με τον οποίο οι ένοικοι οικειοποιούνται τον χώρο τους. Ιδιαίτερη θέση στη φωτογραφική της καταγραφή έχουν και οι είσοδοι των πολυκατοικιών. Η Σπύρου παρατηρεί πόσο διαφορετική είναι η σημασία που τους αποδιδόταν παλαιότερα σε σχέση με τις νεότερες κατασκευές. «Τα κτίρια που χτίστηκαν τα προηγούμενα χρόνια έδιναν τρομερή σημασία στο πώς μπαίνουμε, πώς βιώνουμε το κτίριο από την πρώτη στιγμή», σημειώνει.

Ρωτώντας την πώς θα περιέγραφε την Αθήνα, την παρομοιάζει με παζλ. «Χρειάζεται χρόνο για να την ανακαλύψεις και να ταιριάξεις τα κομμάτια της. Παλιά, υπήρχαν μόνο η Ακρόπολη και η Πλάκα για τους ξένους, η Αθήνα έχει τρομακτικό ενδιαφέρον, είναι ατελείωτη».

ΒΟΥΛΑ ΚΑΡΑΜΠΑΤΖΑΚΗ

Αν αρχίσεις να τη ζεις, είναι μαγική

Η Βούλα Καραμπατζάκη άρχισε να ασχολείται με την αρχιτεκτονική της Αθήνας στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας της στην ΑΣΚΤ. Μνημεία, ναοί, τοπόσημα και πολυκατοικίες, από ντουλέ και κυψελωτό χαρτόνι, συνθέτουν ένα ιδιότυπο αστικό τοπίο. Η σειρά γεννήθηκε σε μια περίοδο προσωπικής αναστάτωσης, όταν εν μέσω πανδημίας και εξάπλωσης των βραχυχρόνιων μισθώσεων, αναγκάστηκε να μετακομίσει τρεις φορές. Τα χαρτόνια των μετακομίσεων έγιναν η πρώτη ύλη για κατασκευές που σταδιακά άρχισαν να θυμίζουν κτίρια. «Το κυψελωτό χαρτόνι, που διατίθεται σε διαφορετικά πάχη και πυκνότητες, δεν ήταν εύκολο να το βρω σε μεγάλες ποσότητες. Αρχισα να ρωτώ σε εταιρείες όπως η ΙΚΕΑ και τα Praktiker και τελικά βρήκα υλικό από συσκευασίες κλιματιστικών που είχαν παραγγείλει για την ΑΣΚΤ». Μέσα από αυτές, η καλλιτέχνις επεξεργάστηκε τη σχέση της με την κατοίκηση και την αρχιτεκτονική, αλλά και τις αντιθέσεις της Αθήνας, όπου μια ξύλινη παράγκα μπορεί να συνυπάρχει με ένα νεοκλασικό και μια πολυκατοικία της δεκαετίας του '60.

Για την Καραμπατζάκη, η πόλη μοιάζει με αρχαιολογικό πεδίο, όπου διαφορετικές εποχές και ιστορίες αποκαλύπτονται η μία δίπλα στην άλλη. Ιδιαίτερα στο Μεταξουργείο, όπου επικεντρώθηκε μία από τις σειρές της, η αρχιτεκτονική αποτυπώνει τις κοινωνικές αντιθέσεις και τις διαδοχικές κοινότητες που διαμόρφωσαν τη συνοικία. «Η Αθήνα, αν την αντιμετωπίσεις επιπόλαια και δεν της αφιερώσεις χρόνο, είναι μια άσχημη πόλη, αλλά αν αρχίσεις να τη ζεις, είναι μαγική».

ΔΕΛΤΙΟ Α-ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

NETFLIX

Το τέρας μέσα μας

Οταν ακούμε για μια σειρά τρόμου και μυστηρίου με τέρατα και ανεξήγητους θανάτους στο Netflix, οι προσδοκίες μας συνήθως δεν είναι ιδιαίτερα υψηλές. Το «Below», όμως, η νέα μίνι σειρά που έκανε πρεμιέρα στις 8 Οκτωβρίου και βρέθηκε για αρκετό διάστημα στα Top 10 της πλατφόρμας στην Ελλάδα, καταφέρνει να ξεπεράσει τα στερεότυπα του είδους. Με αφετηρία ένα θαλάσσιο τέρας, στα πλοκάμια του οποίου βρίσκουν τον θάνατο δεκάδες άνθρωποι μιας κοινότητας στον Καναδά, η σειρά χτίζει σταδιακά ένα κλίμα αγωνίας, ενώ παράλληλα σχολιάζει με ευφυή τρόπο την κλιματική αλλαγή. Το τέρας τελικά δεν είναι απλώς αυτό που κρύβεται κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, αλλά όσα επιλέγουμε να αγνοούμε πάνω από αυτήν.

Ε. Σ.

Ακριβή βόλτα

Μ' αρέσουν τα κρητικά παξιμάδια, τα παραδοσιακά μέλια και τα σκυλάκια που παίζουν μουσικές καρέκλες. Ωραία και τα βιβλία κι οι μπίρες και τα χριστουγεννιάτικα σπιτάκια που μυρίζουν καραμελωμένο μήλο. Ολο και πιο συχνά, όμως, οι λιγοστές πλατείες κι οι πεζόδρομοι στην Αθήνα καταλαμβάνονται από μαγαζάτορες που κάτι πουλάνε. Τη μια είναι το Ζάππειο, την άλλη το Πεδίον του Αρεως, την τρίτη το Σύνταγμα. Στην Αθήνα τίποτα δεν είναι πλέον τζάμπα. Ούτε μια βόλτα. Ο Εθνικός Κήπος κλείνει όταν φυσάει, όταν έχει διαδηλώσεις κι όταν δύσει ο ήλιος. Τα πάρκα σφραγίζονται στους καύσωνες, ο Λυκαβητός όταν υπάρχει κίνδυνος πυρκαγιάς. Ο προαυλισμός συρρικνώνεται διαρκώς.

Ξ. Κ.

Εξυπνα γυαλιά

Μπορεί να φαίνονται σαν ένα απλό ζευγάρι γυαλιά μυωπίας αλλά στην πραγματικότητα είναι ένας αυτόνομος ξεναγός. Με ελάχιστο αντίτιμο πήραμε από περιέργεια ένα ζευγάρι από το Μουσείο της Σαγκάης για να δούμε την έκθεση με τεχνουργήματα της εποχής του Χαλκού. Με το άγγιγμα του σκελετού τα γυαλιά σκανάρουν το αντικείμενο που βλέπουμε και ακούμε –μόνο εμείς– μια πλήρη περιγραφή του, από τη χρονολόγησή του μέχρι την τελετουργική χρήση του σε θρησκευτικές τελετές ή στον πόλεμο. Δέχονται και ερωτήσεις.

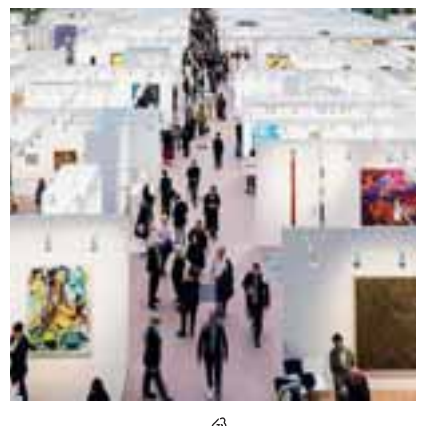
Σ. Ι.

Λευκός καπνός

Γράφαμε πριν από λίγες εβδομάδες για την καθυστέρηση διάρκειας ενός χρόνου της έναρξης των εργασιών για την αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου του Ωδείου Αθηνών εξαιτίας μιας ακόμη γραφειοκρατικής εκκρεμότητας. Αυτά είναι τα κακά νέα – δεν μας περισσεύουν στην Αθήνα δημόσιοι χώροι της προκοπής. Τα καλά νέα είναι ότι ο πρόεδρος του Δ.Σ. του ωδείου, Νίκος Τσούχλος, επικοινώνησε πρόσφατα για να μας ενημερώσει ότι το έσχατο εμπόδιο ξεπεράστηκε, η οικοδομική άδεια εκδόθηκε επιτέλους και τώρα η μπάλα βρίσκεται στα πόδια της αναδόχου εταιρείας...

Δ. Ρ.

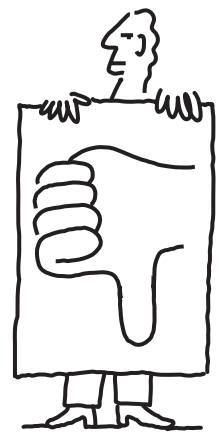

Από φουάρ σε φουάρ

Το 2025 πραγματοποιήθηκαν περισσότερες από 370 φουάρ παγκοσμίως, σχολίασε στο Χ ο The Economist. Περισσότερες από μία για κάθε ημέρα του χρόνου. Αναρωτιέμαι αν όλοι αγάπησαν την τέχνη ξαφνικά ή αν οι γκαλερί φοβούνται να απέχουν από τις star διοργανώσεις. Μήπως τελικά η λύση είναι να στραφούμε όλοι σε μικρότερες φουάρ ή να κάνουμε πιο σοφές επιλογές; Την ώρα που το κόστος συμμετοχής στις μεγάλες διοργανώσεις τύπου Frieze, Art Basel αυξάνεται και η κόπωση στις γκαλερί εντείνεται, το μέλλον, πιθανώς, βρίσκεται σε μια πιο ουσιαστική επαφή με την τέχνη.

Ξ. Γ.

Πολυμήχανος και σοσιαλιστής

Η κυκλοφορία της κινηματογραφικής «Οδύσσειας» τον περασμένο Ιούλιο είχε προκαλέσει την έντονη αντίδραση του Ελον Μασκ, ο οποίος είχε επικρίνει το φιλμ του Κρίστοφερ Νόλαν, κυρίως εξαιτίας της χρήσης μαύρων ή τρανς ηθοποιών, όπως η Λουπίτα Νιόνγκο (Ωραία Ελένη) και ο Ελιοτ Πέιτζ (Σίνων). Είχε μάλιστα υποσχεθεί ότι μέχρι το τέλος του έτους το δικό του AI λογισμικό, Grok Imagine, θα δημιουργούσε μια «ιστορικά ακριβή» Οδύσσεια. Πράγματι αυτή την εβδομάδα δημοσιεύθηκε το πρώτο επεισόδιο, διάρκειας 7 λεπτών, μιας AI σειράς(;) βασισμένης στο ομηρικό έπος. Μαύροι ηθοποιοί σίγουρα δεν υπάρχουν εκεί, ενώ οι πρωταγωνιστές μοιάζουν αρκούντως αγριωποί. Προσωπικά εκτιμήσαμε τη σκηνή όπου ο Οδυσσέας, πλησιάζοντας την Τροία, απευθύνεται στους συντρόφους του: «Οταν φτάσουμε αυτή την ακτή δεν θα υπάρχουν αγρότες, ψαράδες και βασιλιάδες ανάμεσά μας. Μόνο αδέλφια». Εκτός από πολυμήχανος, ήταν και σοσιαλιστής...

ΑΙΜ. Χ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

«...ό,τι λείπει δεν μπορεί να μετρηθεί»

Ο κύριος Γκρι συνεχίζει την περιήγησή του στο Ρεϊκσμουζέουμ του Αμστερνταμ. Σήμερα στέκεται μπροστά στο πορτρέτο του Ντέιβιντ Μπέιλι (1584-1657) φιλοτεχνημένο γύρω στα 1625 με 1630 από τον Τόμας ντε Κέιζερ (1596-1667).

Ολλανδοί ζωγράφοι και οι δύο, της Χρυσής Εποχής της φλαμανδικής ζωγραφικής, με τον Μπέιλι να ξεχωρίζει για τις νεκρές φύσεις του και τα πορτρέτα του. Ο Ντε Κέιζερ, πάλι, ήταν δεινός πορτρετίστας, περιζήτητος στην εποχή του.

Ο κύριος Γκρι παρατηρεί: το ξίφος στον τοίχο, μαζί με ένα μαντολίνο. Πάνω στο τραπέζι, το καπέλο του, ένα γλυπτό του Ηρακλή ως βρέφους να πνίγει το φίδι, ένα ανοιχτό βιβλίο με την εικόνα μιας νέας κοπέλας που έχει το στήθος της εκτεθειμένο και, στην άκρη δεξιά, το κρανίο.

Ο Μπέιλι, αρχοντικός στο παράστημα, κοιτάζει κάπου πίσω και πέρα από τον ζωγράφο. Σε έναν μεταγενέστερο πίνακά του, του 1651, επαναλαμβάνει περίπου το ίδιο σκηνικό σε μια αυτοπροσωπογραφία του. Το απαραίτητο κρανίο δίπλα του πάντοτε. Αυτή η εμμονή.

Νεκρές φύσεις και κρανία: μεγάλη τάση του δεκάτου εβδόμου αιώνα. Η οποία είχε όνομα: vanitas. Θεμέλιό της ο πασίγνωστος στίχος του Εκκλησιαστή: «Ματαιότης ματαιοτήτων, τα πάντα ματαιότης. Ποιο είναι το κέρδος του ανθρώπου που μοχθεί

Το πορτρέτο του Ντέιβιντ Μπέιλι, φιλοτεχνημένο γύρω στα 1625 με 1630 από τον Τόμας ντε Κέιζερ.

αδιάκοπα κάτω απ' τον ήλιο;» (μτφρ.: Αλέξανδρος Ισαρης, εκδ. Ολκός, 1993, επίμετρο - σχόλια: Μ. Ζ. Κοπιδάκης).

«Τα είδα όλα όσα διαδραματίζονται κάτω απ' τον ήλιο και διαπίστωσα πως όλα ήταν μάταια και εφήμερα. Ο,τι στράβωσε δε γίνεται να ισιώσει κι ό,τι λείπει δεν μπορεί να μετρηθεί».

Ο Μπέιλι, όπως μας τον αποδίδει ο συνάδελφος και συμπατριώτης του Ντε Κέιζερ, παραμένει αγέρωχος «κάτω απ' τον ήλιο», με την πλούσια μαβιά φορεσιά του, το δεξί του χέρι –γυμνό, σε αντίθεση με το γαντοφορεμένο αριστερό– σε αρχοντική στάση στηριγμένο στο σώμα του.

Κι ωστόσο, το κρανίο δεν γίνεται να λείπει. Τι λείπει; Λείπει ο Μπέιλι, λείπει ο Ντε Κέιζερ. Οπως λέει ο Εκκλησιαστής, «ό,τι λείπει δεν μπορεί να μετρηθεί».

Ισχύει; Και ναι και όχι. Οσον αφορά τη σάρκα και το αίμα των ανθρώπων εκείνων, όντως τι να μετρήσεις; Λείπουν. Η θέση στην οποία κάθισε ο Μπέιλι για να κάνει το μοντέλο είναι αδειανή. Και στο σημείο όπου στάθηκε ο Ντε Κέιζερ, δεν υπάρχει παρά μόνον το κενό.

Ο πίνακας όμως μας λέει άλλα. Τι ακριβώς; Οτι στην τέχνη ο χρόνος καταλύεται; Δεν είναι όλα εφήμερα κάτω απ' τον ήλιο;

Ο κύριος Γκρι στρέφει αλλού το βλέμμα του: στο ανοιχτό βιβλίο και στο κορίτσι με το γυμνό στήθος. Ακόμα και ο βλοσυρός Εκκλησιαστής παραδέχεται: «Αν δυο άνθρωποι πλαγιάσουν μαζί, θα ζεσταθούν. Αυτός που είναι μόνος του πώς να ζεστάνει το κορμί του;».

Στο επίμετρο των εκδόσεων Ολκός, ο Μ. Ζ. Κοπιδάκης κάνει λόγο για τον «ηδονοθηρικό πεσιμισμό» του Εκκλησιαστή. Παραθέτει Πίνδαρο: «Την ηδονή κυνηγώντας της στιγμής/ ήρεμος βαδίζω τα γηρατειά να συναντήσω και τον θάνατο».

Παραθέτει και ένα επιτάφιο επίγραμμα για τον «έκλυτο βασιλιά της Ασσυρίας, τον Σαρδανάπαλο»: «Να, στάχτη είμαι, κι όμως στη μεγάλη Νινευί ήμουνα βασιλιάς».

Η Νινευή του Μπέιλι (και του Ντε Κέιζερ) είναι η τέχνη. Η ηδονή της διάρκειας, όχι της στιγμής.

Ο ανεξάντλητος ερωτικός

Δύο αδισκογράφητοι κύκλοι τραγουδιών του Μάνου Χατζιδάκι κυκλοφορούν στην πλήρη μορφή τους

Του **ΒΥΡΩΝΑ ΚΡΙΤΖΑ**

Σε ένα παλιό τραγούδι του, ο Αλκίνοος Ιωαννίδης φαντάζεται τον εαυτό του ηλικιωμένο. Σκέφτεται τις φράσεις που θα λέει τότε. Μία από αυτές είναι και η παρακάτω: «Ο Χατζιδάκις μοιάζει στην προϊστορία/ και αντικατάσταση δεν έγινε καμία» («Ηταν ανάγκη;», 2009). Δεκαεπτά χρόνια μετά, ο Μάνος Χατζιδάκις πράγματι μοιάζει αναντικατάστατος, όπως ήταν και τότε, όπως θα είναι πάντα. Εξ ου και η κυκλοφορία ενός «χαμένου» έργου του από την περίοδο 1977-1978, που εκδόθηκε προ ημερών από την Panik Oxygen στην πλήρη μορφή του, αλλά και σε ενορχήστρωση του συνθέτη, αποτελεί γεγονός.

Ηχογραφημένο στο στούντιο Sierra με τη φωνή του Αλκίνοου Ιωαννίδη, τη Χορωδία Δωματίου Αθηνών και οκταμελή ορχήστρα, το «Παίδες επί Κολωνώ» παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην ολότητά του. Τους στίχους υπογράφουν οι Νίκος Γκάτσος, Αγαθή Δημητρούκα, Μάνος Ελευθερίου, Μιχάλης Μπουρμπούλης και ο ίδιος ο συνθέτης. Πρόκειται για μια σκηνική καντάτα που προοριζόταν να ανέβει ως οπτικοακουστικό θέαμα στον Κολωνό. Ο δήμαρχος εκείνης της εποχής απέφυγε τελικά τη συνεργασία, «ίσως επειδή θεώρησε το έργο ιδιαίτερα τολμηρό», όπως αναφέρει σε πρόσφατο δημοσίευμα της «Καθημερινής» ο Ιωαννίδης. Από την άλλη, ο Γιώργος Χατζιδάκις, θετός γιος και κληρονόμος του έργου του συνθέτη, υποστηρίζει πως η συνεργασία με τον πατέρα του δεν προχώρησε επειδή «τον θεωρούσαν δεξιό». Το σημαντικό, βέβαια, είναι το ίδιο το έργο. Η θέση του στο σήμερα, αλλά και η ταξινόμησή του στο σύνολο του χατζιδακικού καταλόγου. Τι ακούμε λοιπόν εδώ;

Στην παρτιτούρα του, ο συνθέτης σημειώνει πως το «Παίδες επί Κολωνώ» αποτελεί «μια σπουδή στο μαγικό ύφος του '30». Μιλάμε για μια εποχή συνδεδεμένη με τα παιδικά του χρόνια, το ρεμπέτικο τραγούδι, αλλά και ένα ήθος διαφορετικό από εκείνο της μεταπολιτευτικής Ελλάδας. Ευχάριστα αλλά όχι εύπεπτα, τα τραγούδια επιχειρούν κάτι φιλόδοξο: να συνδέσουν πρόσωπα από ολόκληρο το νήμα της ελληνικής ιστορίας (Οιδίποδας, Μέγας Αλέξανδρος, Τσιτσάνης), με ιστορίες απλών, φτωχών ανθρώπων του Κολωνού. Το θρησκευτικό στοιχείο συνυπάρχει με την πεζή καθημερινότητα. Ο αισθησιασμός μπλέκεται με την κοινωνική αδικία και την ανέχεια, σε ένα νήμα που ενώνει τον Καβάφη με το ρεμπέτικο, το δράμα ενός παιδιού απ' το Παγκράτι με τις καμπάνες που χτυπάνε νυχτιάτικα, το σιδεράδικο της γειτονιάς με το λύγισμα της ομορφιάς.

Ο Μάνος Χατζιδάκις «επέστρεψε» στη δισκογραφία με το άλμπουμ «Παίδες επί Κολωνώ».

«Απόλυτη συγκίνηση»

Στο μουσικό σκέλος συναντάμε αντίστοιχη φιλοδοξία. Πιστό στο διαχρονικό όραμα του συνθέτη για ένα υψηλό λαϊκό τραγούδι, το «Παίδες επί Κολωνώ» συνδυάζει μπουζούκι με άρπα, πειραματίζεται ρυθμολογικά πάνω στο ρεμπέτικο («Τα ζάρια»), «αναπνέει» μέσα από κατανυκτικά χορωδιακά μέρη. Ολα αυτά αποδίδονται άψογα στη νέα ηχογράφηση. «Είναι το επιστέγασμα μιας δουλειάς που έγινε με απόλυτη συγκίνηση και ενέργεια», λέει ο Γιώργος Τοσικιάν, που παίζει στο άλμπουμ κλασική κιθάρα. «Λειτουργήσαμε σαν ομάδα. Δεν υπήρχε αυτό που λέμε αρχηγός, μαέστρος. Είχαμε μεν παρτιτούρες οι οποίες ήταν έτοιμες, αλλά έπρεπε να βρούμε από κοινού τον τρόπο που θα αποδοθούν. Το κάθε τραγούδι το δοκιμάζαμε, το ακούγαμε, ανταλλάζαμε ιδέες και ύστερα ξεκινούσαμε πάλι. Ηταν μια ηχογράφηση που έγινε με τον παλιό τρόπο, χρονοβόρα και απολαυστική».

Ως πρωταγωνιστής, ο Ιωαννίδης είναι κάτι παραπάνω από επαρκής. Από την άλλη, η επιλογή ενός νεότερου ερμηνευτή θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάτι πιο «σημερινό». Ακούγοντας ένα έργο εμπνευσμένο από τη δεκαετία του 1930, γραμμένο τη δεκαετία του 1970, τραγουδισμένο από έναν καλλιτέχνη που καθιερώθηκε στα '90s και ηχογραφημένο τη δεκαετία του 2020, δεν ξέρεις πού ακριβώς πατάς. Εκτός αν αποφανθείς, ωραία και ποιητικά, ότι το «Παίδες επί Κολωνώ» «έρχεται από το μέλλον».

Από τα μέχρι πρότινος ακυκλοφόρητα ξεχωρίζει το «Ολοι οι αγγέλοι τ' ουρανού», με τα εμπνευσμένα μέρη του Διονύση Βερβιτσιώτη στο βιολί, καθώς και το «Στο σταυρό, στο σώμα εκείνου» (Διπλα στον Τσιτσάνη). Οι στίχοι του τελευταίου παρομοιάζουν έναν άνδρα που χορεύει με αγίασμα της Τήνου. Λίγο νωρίτερα, στο «Τα ακριβά και τα φτωχικά», μια κοπέλα ξεντύνεται και, γυμνή πια, μοιάζει να «φοράει του Θεού κληρονομιά». Είναι εικόνες σαν και αυτή που κάνουν τα κομμάτια να συνομιλούν με αντίστοιχους συγκερασμούς του θρησκευτικού στοιχείου με τον αισθησιασμό, όπως το μεταγενέστερο «Hallelujah» του Λέοναρντ Κοέν (1984). Ασφαλώς, υπάρχει μια σεβαστή μειοψηφία που θα βρει αυτές τις εικόνες τολμηρές. Οπως υπάρχουν και εκείνοι που θα δυσανασχετήσουν βλέποντας ότι στο κάτω μέρος της σελίδας που αφιερώνει η Panik Oxygen στο σάιτ της για το άλμπουμ, φιγουράρουν η Λένα Ζευγαρά και η Καίτη Γαρμπή. Ο Χατζιδάκις θα χαιρόταν. Μάλιστα η συμπερίληψή του σε ένα τέτοιο καλλιτεχνικό περιβάλλον αποτελεί μια καλή υπενθύμιση του πόσο εμπορική παραμένει η μουσική του.

Ραντεβού τον Δεκέμβριο

Το «Παίδες επί Κολωνώ» δεν είναι το μόνο αδισκογράφητο έργο του συνθέτη που κυκλοφορεί πλήρες φέτος, με φρέσκες ηχογραφήσεις. Τον ερχόμενο Δεκέμβριο θα ακολουθήσει ο «Κοινός βίος», εμβληματικός κύκλος τραγουδιών σε στίχους Γιώργου Χρονά. Ο «Κοινός βίος» έγινε κοινό κτήμα πίσω στον Δεκέμβριο του 1999, όταν τέσσερα από τα τραγούδια του («Περί πάθους», «Οχτώ», «Επρεπε να 'ρχόσουνα» και «Η εκδρομή») είχαν δισκογραφηθεί με τη φωνή του Χατζιδάκι στο άλμπουμ «2000 μ.Χ.». «Ηταν μια αποκάλυψη για μένα όταν τα πρωτοάκουσα», θυμάται ο τραγουδοποιός Π. Ε. Δημητριάδης. «Ουσιαστικά ήταν τα πρώτα ελληνικά τραγούδια που συνέδεσα με την ενήλικη ζωή μου». Ως μέλος των Παιδιών της Παλαιότητας, ο ίδιος έχει διασκευάσει το «Περί πάθους», ενώ οι Κόρε. Υδρο., με τους οποίους τον γνωρίσαμε, είχαν γνέψει διακριτικά στο έργο με το «Περί πάθους '05» και τον «Χωριστό βίο».

Τους προσεχείς μήνες αναμένονται επίσης λάιβ παραγωγές της Panik όπου θα παρουσιαστούν ζωντανά τα δύο νέα άλμπουμ, ενώ για την άνοιξη του 2027 σχεδιάζεται το άλμπουμ «30», με διάφορα εμβληματικά τραγούδια του συνθέτη.

Ρεμπέτικο και Καβάφης

Στην παρτιτούρα του, ο συνθέτης σημειώνει πως το «Παίδες επί Κολωνώ» αποτελεί «μια σπουδή στο μαγικό ύφος του '30». Ο αισθησιασμός μπλέκεται με την κοινωνική αδικία και την ανέχεια, σε ένα νήμα που ενώνει τον Καβάφη με το ρεμπέτικο.

Μπουζούκι και άρπα

Πιστό στο διαχρονικό όραμα του συνθέτη για ένα υψηλό λαϊκό τραγούδι, το «Παίδες επί Κολωνώ» συνδυάζει μπουζούκι με άρπα, πειραματίζεται ρυθμολογικά πάνω στο ρεμπέτικο («Τα ζάρια»), «αναπνέει» μέσα από κατανυκτικά χορωδιακά μέρη.

ΝΤΙΜΗΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ενα «χαμένο» από το 1977-78 έργο του Μάνου Χατζιδάκι, το «Παίδες επί Κολωνώ», κυκλοφορεί σε ενορχήστρωση του συνθέτη από την Panik Records. Τα τραγούδια, ευχάριστα αλλά όχι εύπεπτα, επιχειρούν κάτι φιλόδοξο: να συνδέσουν πρόσωπα από ολόκληρο το νήμα της ελληνικής ιστορίας (Οιδίποδας, Μέγας Αλέξανδρος, Τσιτσάνης) με ιστορίες απλών, φτωχών ανθρώπων του Κολωνού.

Γιώργος Χρονάς, *ποιητής, συγγραφέας*

Κανένας δεν ήθελε να τραγουδήσει τον «Κοινό βίο»

Ο δίσκος «2000 μ.Χ.» με τα τέσσερα τραγούδια του «Κοινού βίου», θυμάται ο ποιητής και συγγραφέας Γιώργος Χρονάς, είχε τυπωθεί σε μόλις 4.000 αντίτυπα. Ως εκ τούτου, εδώ και χρόνια παραμένει εξαντλημένος. Η νέα ηχογράφηση με τον Ιωαννίδη θα περιέχει δύο επιπλέον κομμάτια: το ορχηστρικό «Εισαγωγή στον κοινό βίο» και το ομώνυμο μελοποιημένο ποίημα.

– Πού βασίζεται η κεντρική ιδέα του «Κοινού βίου»;

– Ο Χατζιδάκις, μαζί με το ρεμπέτικο, είχε μια αγάπη προς τα παιδιά που έρχονται από την επαρχία στις πόλεις. Παρακολουθούσε αυτά τα άτομα, τα οποία έρχονται άφραγκα και δεν έχουν πού την κεφαλήν κλίναι. Ο «Κοινός βίος» λοιπόν (ο τίτλος οφείλεται στον Μάνο Χατζιδάκι) δεν είναι παρά η εκλογή ανθρώπων που ζουν ανάμεσα στην παρανομία και στην επιβίωση. Αυτό που δείχνει και ο Παζολίνι στο «Ακατόνε» και στο «Μάμα Ρόμα».

– Πώς αποφάσισε να πει ο ίδιος ο Χατζιδάκις τα τραγούδια που αργότερα συμπεριλήφθηκαν στο «2000 μ.Χ.»;

– Αναγκάστηκε να τα πει γιατί κανένας δεν ήθελε να τα τραγουδήσει, λόγω περιεχομένου (ξέρω από τον ίδιο ότι είχε απευθυνθεί και στον Δημήτρη Χορν). Το υλικό είναι μια προέκταση των πραγμάτων που ήθελε να κάνει. Ας πούμε, παίζει η μπάντα της αστυνομίας υπέρ αυτών των παιδιών που έρχονται στις πόλεις και πέφτουν μέσα στην ερημιά τού τίποτα. Μοιάζει με ρεμπέτικη ιστορία, που μας πηγαίνει πίσω, όταν η νεολαία έψαχνε τρόπο να ζήσει. Τα προβλήματα παραμένουν, όπως ξέρετε, παντού, σε όλες τις χώρες. Ακούγονται σαν πολιτικές ειδήσεις, αλλά δεν είναι παρά ανθρώπινες ειδήσεις.

– Γιατί δεν ολοκλήρωσε ποτέ το έργο ο Χατζιδάκις;

– Εφυγε για τη Νέα Υόρκη και είχε βάλει στόχο να το ολοκληρώσει επιστρέφοντας, αλλά έμεινε ημιτελές. Δεν ξέρω γιατί. Είναι δικό του θέμα. Γενικώς ο Χατζιδάκις ανήγγελλε πράγματα και μετά έκανε άλλα. «Το μόνο που με ενδιαφέρει είναι να κοιμάμαι», είχε πει σε μια συνέντευξη. Ξυπνούσε γύρω στις τρεις. Εκανε το λουτρό του, έβαζε ένα ωραίο, σιδερωμένο πουκάμισο και κατά τις τέσσερις - πέντε πήγαινε στα ραντεβού του.

«Του άρεσε όταν του έλεγα ότι το έργο αυτό είναι ένα "West Side Story" στον Σταθμό Λαρίσης», λέει για τον Μάνο Χατζιδάκι ο Γιώργος Χρονάς.

– Πάντως μιλάμε για έναν κύκλο τραγουδιών που αποκτά μεγαλύτερη σημασία με τα χρόνια και που ο ίδιος ο Χατζιδάκις εκτιμούσε πολύ...

– Ο γιος του μου είπε κάποτε ότι το θεωρούσε έργο ζωής. Του άρεσε όταν του έλεγα ότι το έργο αυτό είναι ένα «West Side Story» στον Σταθμό Λαρίσης. Επειδή ο σταθμός είχε ζέστη, τις κρύες νύχτες κατέφευγαν εκεί πολλά αδέσποτα παιδιά (όπως και σκυλιά και γατιά), που έρχονταν σε κόντρα με την αστυνομία. Είχε γίνει και ένας φόνος κοντά στον σταθμό τότε, στο πάρκο. Νομίζω ότι κατά βάθος ο Χατζιδάκις ήθελε ο «Κοινός βίος» να είναι παράνομος. Απαγορευμένος όχι από κυβερνήσεις και λογοκρισίες, αλλά από τον ίδιο. Είναι ένα τολμηρό έργο, το οποίο διασώζει η ποιότητα της ζωής του Μάνου Χατζιδάκι και ίσως η δική μου σοβαρότητα.

Η «Κ» παρουσιάζει τους στίχους του Γ. Χρονά.

Κοινός βίος

Τα παράθυρα των ξενοδοχείων
Και εκείνων των σπιτιών που
βλέπουν σε άλλα σπίτια
Και τα δωμάτια και οι σταθμοί
Και οι φωνές από τα γύρω
γήπεδα
Και τέλος, η σιωπή
Είναι: κοινός βίος

Μεγάλη η ζωή των πεθαμένων
Κοινός ο βίος των θνητών

Οι εσοχές των λιμανιών: κοινός
βίος
Και οι γραμμές των καραβιών
Που δεν έχουν ακόμα αράξει:
κοινός βίος

Και οι λάμπες απ' τα σπίτια των
χωριών: κοινός βίος
Και η βροχή που πέφτει
ασταμάτητα: κοινός βίος

Μεγάλη η ζωή των πεθαμένων
Κοινός ο βίος των θνητών

Τα τρένα που φεύγουν δίχως
προορισμό
Και αυτά που μπαίνουν μες τους
αγρούς του Αργους
Και ο αγέρας που πεθαίνει
Τα φουγάρα
Τα γκρεμισμένα ερείπια από
εργοστάσια: κοινός βίος

Μεγάλη η ζωή των πεθαμένων
Κοινός ο βίος των θνητών

Τα μάτια σου, η φωνή σου:
κοινός βίος
Το σώμα σου: κοινός βίος
Ο ερεθισμός σου: κοινός βίος
Ο σπασμός: κοινός, κοινός,
κοινότατος βίος.

1

5η ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

'Ο «Λίβυος» καί ἡ «Όπερα

δύο μικρά τολμηρά σκάνδα

ΑΠΕΓΟΗΤΕΥΣΕ Ο «ΜΑΗΣ ΤΟΥ 36» ΤΟΥ Τ. ΨΑ

2

3

4

1. Ανταπόκριση από το Φεστιβάλ του 1976 του απεσταλμένου της «Καθημερινής» Γιάννη Μπακογιαννόπουλου, όπου περιγράφει την «Όπερα» και τον «Λίβυο», «δύο μικρά τολμηρά σκάνδαλα». **2.** Βάφοντας τη Ράτκα Λάλοβσκα. **3.** Ο σκηνοθέτης Ανδρέας Βελισσαρόπουλος πίσω από την κάμερα. **4.** Σκηνή από τα γυρίσματα της «Όπερας». **5.** «Αποκάλυψη» χαρακτηρίζει την «Όπερα» ο Βασίλης Ραφαηλίδης στο «Βήμα».

'Ο Παζολίνι έκλεψ

την...παράσταση

5

67ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Θραύσματα από τη χαμένη «Οπερα» 50 χρόνια μετά

Το φιλμ του Ανδρέα Βελισσαρόπουλου αποδοκιμάστηκε από τον εξώστη, ενώ αποθεώθηκε από κριτικούς το 1976. Σκηνές από τα γυρίσματα ανακαλύφθηκαν και θα προβληθούν φέτος

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

Ακόμη θυμάται ο Γιάννης Δασκαλοθανάσης το γιουχάισμα του εξώστη μετά την προβολή στην Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών. Ηταν η πρεμιέρα της «Οπερας», της μικρού μήκους ταινίας του Ανδρέα Βελισσαρόπουλου, στο 17ο Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου το 1976. «Κάποιοι κινήθηκαν εναντίον μας και έξω από την αίθουσα, με σχόλια που ούτε θέλω να ανακαλώ», λέει ο βετεράνος σήμερα διευθυντής φωτογραφίας, τότε 22χρονος απόφοιτος της Σχολής Σταυράκου.

Οι δύο σπουδαίοι κριτικοί κινηματογράφου Γιάννης Μπακογιαννόπουλος και Βασίλης Ραφαηλίδης είδαν, αντιθέτως, μια «τολμηρή ταινία», μια «αποκάλυψη». Ο πρώτος έγραψε στην «Καθημερινή» (29/9/76) για ένα «ποιητικό έργο ενός σχεδόν νευρωτικού μπαρόκ, παρακμιακό αλλά και με κριτική συνείδηση της παρακμής ενός ολόκληρου κόσμου». Ο δεύτερος παρατήρησε ότι ο σκηνοθέτης «κάνει ένα ειρωνικό και πικρό σχόλιο πάνω στη "χεγκελιανή αντίληψη της ιστορίας"» («Βήμα», 28/9/76). Οχι τυχαία, το 38λεπτο φιλμ απέσπασε το βραβείο της Πανελλήνιας Ενωσης Κριτικών Κινηματογράφου.

Δυστυχώς, το συμβάν ανήκει πλέον στην Ιστορία, όχι μόνο γιατί έχει μεσολαβήσει μισός αιώνας, αλλά και γιατί η πέτρα του σκανδάλου δεν υπάρχει πια· το ίδιο το έργο έχει χαθεί. Το φετινό, 67ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου, το ανασύρει με αφορμή την ανακάλυψη υλικού σε super 8, στην αποθήκη του συλλέκτη και φίλου του Βελισσαρόπουλου Δημήτρη Ξανθούλη, που περιλαμβάνει σκηνές από τα γυρίσματα και τις πρόβες, αμοντάριστες, χωρίς ήχο. Θα προβληθούν, πλαισιωμένες από συζήτηση, στις 13 Νοεμβρίου, στην αίθουσα «Παύλος Ζάννας».

Ο δημιουργός

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά. Ο Ανδρέας Βελισσαρόπουλος (ζούσε ανάμεσα σε Αθήνα και Παρίσι, πέθανε το 1985 από AIDS σε ηλικία 38 ετών) περιγράφει την ταινία του ως «μια πολύ ελεύθερη "ανάγνωση" της όπερας του Ρίχαρντ Βάγκνερ "Τριστάνος και Ιζόλδη", το μεγαλοφυέστερο και καθαρότερο ίσως δημιούργημα του ρομαντισμού, καθώς και μια έρευνα πάνω στην ιστορικότητα». Στο ίδιο σημειωμά του (στο περιοδικό τέχνης «Σήμα») εξηγεί: «Η ταινία εκ πρώτης όψεως είναι τελείως "αντικινηματογραφική", πολύ περισσότερο "ζωγραφική", "θεατρική", "περατική". Π.χ. έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στα κοστούμια, στη σύνθεση του κάδρου, στην παντομίμα και σε τελείως συμβατικά, μη νατουραλιστικά σκηνικά τοποθετημένα σε πραγματικούς χώρους. Παρ' όλα αυτά, η "Οπερα" δεν θα μπορούσε να είναι παρά μια κινηματογραφική ταινία. Βρίσκεται ίσως έτσι σ' ένα όριο του κινηματογράφου».

Παρακολουθώντας σήμερα το βωβό making of, στο περιστύλιο του Ζαππείου και στον Εθνικό Κήπο, εντυπωσιάζεται κανείς από το αίσθημα ελευθερίας που αναδίνει. Μπορεί ο Τριστάνος να φοράει αμάνικο μακό και καμπάνα παντελόνι (αισθητική της δεκαετίας του '70); Μια φιγούρα διασχίζει πότε αργά και πότε τρέχοντας το περιστύλιο, φορώντας υπερμέγεθες καπέλο με τούλια –σαν έργο τέχνης– και μακρύ, ανάλογο φόρεμα, που ανασηκώνει για να βαδίσει. Περαστικοί τριγύρω κοιτούν το αξιοπερίεργο θέαμα αιφνιδιασμένοι. Σκέφτομαι ότι, πριν καθιερωθούν η περφόρμανς και η εννοιολογική τέχνη (conceptual art), την περίοδο (μέσα του '70) που η Αμπράμοβιτς εγκατέλειψε την παραδοσιακή ζωγραφική για να μετατρέψει το ίδιο της το σώμα σε καλλιτεχνικό μέσο, ο Βελισσαρόπουλος συνέδεε την Ελλάδα με ένα διεθνές ρεύμα εν τη γενέσει του. Η αταξινόμητη για εκείνα τα χρόνια προσωπική ματιά του υπήρξε και από τους θεμέλιους λίθους ενός ρεύματος που αργότερα θα ονομάζαμε queer ελληνικό σινεμά.

Η «Οπερα» προηγήθηκε ένα χρόνο της ίδρυσης του ΑΚΟΕ, του Απελευθερωτικού Κινήματος Ομοφυλοφίλων Ελλάδας, του πρώτου οργανωμένου ΛΟΑΤΚΙ+ κινήματος στη χώρα μας. Ο Βελισσαρόπουλος υπήρξε στην ιδρυτική ομάδα και ένα από τα πιο ενεργά μέλη του.

Ενώνοντας τις τελείες

Οπως εύστοχα επισημαίνουν οι επιμελητές του φετινού αφιερώματος, η Ελένη Ανδριτσοπούλου, επικεφαλής του Ελληνικού Προγράμματος του Διεθνούς Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, και ο κριτικός και συνιδρυτής του flix.gr Μανώλης Κρανάκης στην «Κ», μέσα από παρόμοιες «ανακαλύψεις» ενώνονται οι τελείες που συνθέτουν τη μεγάλη εικόνα του ελληνικού σινεμά: «Το αφιέρωμα στην "Οπερα" ακολουθεί την ευτυχή κατάληξη που είχε η αναζήτησή της "Καστοριάς" του Τάκη Κανελλόπουλου λίγα χρόνια πριν. Ταυτοχρόνως, μας δίνει τη δυνατότητα να μιλήσουμε για ακόμη μία φορά για τις ταινίες που χάνονται και τη σημασία των αρχείων ως της απαραίτητης συνέχειας όχι μόνο για τη διατήρηση της ιστορικής μας μνήμης, αλλά και της ύπαρξής μας πολιτιστικά, πολιτικά, κοινωνικά και κινηματογραφικά».

Παρά το γεγονός ότι τα «περισσότερα στοιχεία της ταινίας (θέμα, μουσική, κοστούμια) δεν έχουν καμιά "ελληνικότητα"», όπως επισημαίνει ο ίδιος ο Βελισσαρόπουλος , «η σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα μισοφαίνεται, τρόπον τινά, "μέσα από τις κουίντες"».

Μπροστά και πίσω από τις κάμερες, συμβάλλουν στην ολοκλήρωση της ταινίας προσωπικότητες της πολιτισμικής ζωής όπως ο Γιώργος Βέλτσος, η Ράτκα Λάλοβσκα, η Ειρήνη Βουρλούμη, ο Γιώργος Τσεμπερόπουλος, η Βίκυ Ποταμιάνου, η Μαρία Μήτσορα κ.ά. Ο Αντώνης Εξαδάκτυλος επιμελήθηκε τα σκηνικά και τα κοστούμια, ο σκηνοθέτης Τάκης Σπετσιώτης καταχωρίστηκε ως σκριπτ, ενώ ο Γιάννης Δασκαλοθανάσης παρέδωσε, ως οπερατέρ, την πτυχιακή του στη Σχολή Σταυράκου.

«Το αποτέλεσμα ήταν ένα τεράστιο ερωτηματικό για μένα, με μεγάλη γοητεία. Προσπαθούσα να το κατανοήσω και να δω το διακύβευμα», σχολιάζει ο Γ. Δασκαλοθανάσης. «Είναι η ανάγνωση ενός κόσμου που έφυγε αλλά υπάρχουν τα αποτυπώματά του».

Εκκεντρική και ρηξικέλευθη

Ο Τάκης Σπετσιώτης συμβάλλει στην καταγραφή της μνήμης με τη δική του αφήγηση στην «Κ»: «Η "Οπερα'' γυρίστηκε δύο φορές. Την πρώτη σε φιλμ 8 χιλιοστών, το 1975. Και τη δεύτερη σε φιλμ 16 χιλιοστών, το 1976. Επομένως, αναζητούνται δύο βερσιόν της ίδιας ταινίας. Γράφεται ότι δούλεψα ως... σκριπτ στα γυρίσματα της βερσιόν των 16 χλστ. με παραγωγό τον Γιώργο Εμιρζά. Βοήθησα, θα έλεγα καλύτερα, ως άμισθο παιδαρέλι. Και άλλωστε τι σκριπτ χρειαζόταν σε μια ταινία που δεν είχε καν παραδοσιακή αφήγηση, συνεπώς και ρακόρ για τα περάσματα απ' τη μια σκηνή στην άλλη; Ανεβοκατέβαινα απ' την ταράτσα, όπου γυρίζονταν τα νυχτερινά πλάνα, στην Τιμολέοντος Βάσσου, στον τελευταίο όροφο στο οικογενειακό διαμέρισμα του Ανδρέα, να φέρω κάτι που χρειαζόταν. Ο Ανδρέας θαύμαζε τον Γερμανό σκηνοθέτη Βέρνερ Σρέτερ και σε κάποιες ταινίες του στηρίχτηκε για τη δημιουργία της "Οπερας". Γερμανικός ιδεαλισμός, χριστιανισμός, Αναγέννηση, ποπ κουλτούρα (θυμάμαι το επαναλαμβανόμενο τραγούδι της country music "I Beg Your Pardon"). Πίνακες της Λεονόρ Φινί με ονειρικές σκηνές, στις οποίες κυρίαρχες γυναίκες και παθητικοί άνδρες υπονομεύουν τις παραδοσιακές αντιλήψεις για το φύλο και το κοινωνικό φύλο, ήταν τα πρότυπά του. Αλλά παράλληλα ήθελε να περάσει και κάποια πολιτικά μηνύματα για την ιστορικότητα κ.λπ. – ήταν το κλίμα της Μεταπολίτευσης στην Ελλάδα. Δεν ξέρω, βέβαια, κατά πόσο τα 'πιασε όλ' αυτά το κοινό τότε, έτσι ερμητικά κρυμμένα κάτω από πυκνά σύμβολα, και δεν ήταν μόνο στο μυαλό του. Δεν ξέρω κατά πόσο θα τα 'πιαναν, έξω από λίγους, και οι σημερινοί θεατές, αν βρισκόταν η "Οπερα" και ξαναπροβαλλόταν σήμερα, που στο θέαμα όλα είναι πολύ πιο "ετοιματζίδικα". Επρόκειτο, όμως, για μια εκκεντρική και ρηξικέλευθη μικρού μήκους ταινία».

Σε εκείνο το «ιστορικό» Φεστιβάλ του 1976, προβλήθηκαν κι άλλες μικρού μήκους ταινίες που έφεραν έναν αέρα ανανέωσης και ανατροπής, επανατοποθέτησης των εθνικών συμβόλων με διάθεση αντισυμβατική. Ενδεικτικά: «Το γελεκάκι» (Ιρις Ζαχμανίδη), «Νικόλας» (Γιώργος Βερνίκος), «Η Λίζα και η άλλη» (Τάκης Σπετσιώτης), «Σαλώμη» (Νίκος Μουρατίδης), «Κρεπ ντε Σιν» (Μαρία Γαβαλά), «Τσάμικος - Μια ηρωική παράσταση» (Μάνος Ευστρατιάδης), «Μοναστηράκι» (Γκαίη Αγγελή).

Το ταξίδι

Οσο για την «Οπερα», η αρχή και το τέλος της δεν ήταν εκείνο το φεστιβάλ. Προβλήθηκε σε σπίτια, ταράτσες, αυλές, σε ένα ατελιέ στο Παρίσι στα τέλη του '70, στο Collective for Living Cinema στη Νέα Υόρκη αρχές του '80, στην Μπιενάλε του Παρισιού στο τμήμα πειραματικού κινηματογράφου το 1980, στο Πανεπιστήμιο Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνιας το 1984, ξανά στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης μετά τον θάνατο του Βελισσαρόπουλου και στη δεκαετία του '90 σε μια γκαλερί στο Λονδίνο, για τελευταία φορά. Μετά χάθηκαν τα ίχνη της.

Ανάγνωση του Βάγκνερ

Ο δημιουργός της ταινίας την περιγράφει ως «μια πολύ ελεύθερη "ανάγνωση" της όπερας του Ρίχαρντ Βάγκνερ "Τριστάνος και Ιζόλδη", το μεγαλοφυέστερο και καθαρότερο ίσως δημιούργημα του ρομαντισμού, καθώς και μια έρευνα πάνω στην ιστορικότητα».

Η σημασία των αρχείων

«Το αφιέρωμα δίνει τη δυνατότητα να μιλήσουμε για τις ταινίες που χάνονται και τη σημασία των αρχείων ως της απαραίτητης συνέχειας της ύπαρξής μας πολιτιστικά, πολιτικά, κοινωνικά και κινηματογραφικά», σχολιάζουν οι επιμελητές.

Στο αφιέρωμα του 67ου Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, την Παρασκευή 13 Νοεμβρίου, θα μιλήσουν για την ταινία οι Τάκης Σπετσιώτης, Γιάννης Δασκαλοθανάσης, Ιρις Ζαχμανίδη, Κωνσταντίνος Κυριακός και ο συλλέκτης Δημήτρης Ξανθούλης.

Καταφύγιο μετά την καταστροφή

Ενας κομμωτής μετατρέπει το κατάστημά του σε καταφύγιο για τους κατατρεγμένους όταν την πόλη χτυπάει μια θανατηφόρος ασθένεια, στο «Salón de belleza» της Ναταλίας Ασεβέδο.

Η προετοιμασία

Στο «Ραντεβού» του Αλεξ Μπάρετ παρακολουθούμε τη Χασμίν, μια μόνη μητέρα, που ετοιμάζεται γεμάτη προσμονή για το πρώτο της ραντεβού ύστερα από χρόνια.

Σπουδή στη σιωπή

Ο Βιετναμέζος Μπάο Λε στο «Hearing» παραδίδει μια σπουδή στη σιωπή, στρέφοντας τον φακό του στα μέλη μιας αποξενωμένης οικογένειας και στις μεταξύ τους σχέσεις.

Επιστροφή στο αργό σινεμά

Γιατί το Φεστιβάλ κάνει αφιέρωμα σε ταινίες που «αδιαφορούν» για τον χρόνο, στην εποχή του σκρόλινγκ

67ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Υπάρχει μια σχεδόν θρυλική σκηνή στο «Τανγκό του Σατανά» (1994) του Μπέλα Ταρ, όπου η κάμερα του Ούγγρου κινηματογραφιστή μένει επί οκτώ συνεχόμενα λεπτά να παρακολουθεί μερικές αγελάδες που περιφέρονται μπροστά σε έναν λασπωμένο αγρό. Το κάδρο μετακινείται αργά, ακολουθώντας τα αμέριμνα βοοειδή ανάμεσα στα σπίτια ενός χωριού δίχως ίχνος ανθρώπινης παρουσίας. Η αρχική αίσθηση ερήμωσης επιτείνεται. Το μονοπλάνο ολοκληρώνεται όταν και το τελευταίο ζώο εξαφανίζεται από την οθόνη. Μόνο ο άνεμος σφυρίζει πια, καθώς η οθόνη σκοτεινιάζει.

Η σκηνή θεωρείται «θρυλική» διότι αποτελεί αποθέωση ενός δόγματος, σύμφωνα με το οποίο ο κινηματογραφικός χρόνος δεν ορίζεται από την αφήγηση, αλλά αποτελεί ο ίδιος βασικό αντικείμενό της. Ο λεγόμενος «αργός κινηματογράφος» (slow cinema), του οποίου ο Μπέλα Ταρ υπήρξε μέγας απολογητής, εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια ξανά ως τάση του καλλιτεχνικού σινεμά, ενίοτε και ως αντανακλαστική αντίδραση σε έναν όλο και πιο επιταχυνόμενο κόσμο. Με αυτό κατά νουν, οι συντελεστές του 67ου Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης (5-15/11), το οποίο ανοίγει την αυλαία του την προσεχή Πέμπτη, θέλησαν να συμπεριλάβουν στο φετινό πρόγραμμα μια καινούργια ενότητα.

Να σταθεί το βλέμμα

«Φέτος επιλέξαμε να κάνουμε κάτι τολμηρό. Σε μια εποχή που μετράει την προσοχή σε δευτερόλεπτα, που οι εικόνες διαδέχονται η μία την άλλη πριν προλάβουμε πραγματικά να τις δούμε, θελήσαμε να κάνουμε τον χρόνο να κυλάει πιο αργά. Με το πιλοτικό πρόγραμμα “Δαμάζοντας τον χρόνο” εγκαινιάζουμε ένα χώρο αφιερωμένο στο slow cinema, με ταινίες δημιουργών όπως ο Λαβ Ντίαζ, που αδιαφορούν για την ταχύτητα και ζητούν από τον θεατή την προσοχή του και την υπομονή του. Σε αντάλλαγμα, τον ανταμείβουν γενναιόδωρα, χαρίζοντάς του μια μοναδική εμπειρία και κάνοντας το βλέμμα του να σταθεί στο κάδρο, αντί απλώς να το διατρέξει», εξηγεί στην «Κ» ο καλλιτεχνικός διευθυντής του Φεστιβάλ, Ορέστης Ανδρεαδάκης, για τις προβολές των ταινιών που θα φιλοξενηθούν στην ανανεωμένη Αίθουσα «Τάκης Κανελλόπουλος» του Μουσείου Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.

Τι είναι όμως στην πραγματικότητα ο αργός κινηματογράφος; «Απογυμνωμένος από την αισθητική ορολογία, ο ορισμός του αργού κινηματογράφου είναι λοιπόν ο εξής: να κάνεις κάτι να διαρκεί περισσότερο απ’ ό,τι έχεις μάθει να περιμένεις», διαβάζουμε στο βιβλίο-ορόσημο του Πολ Σρέιντερ «Το υπερβατικό ύφος στον κινηματογράφο», το οποίο κυκλοφόρησε προσφάτως στα ελληνικά από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. Η πρώτη έκδοση του βιβλίου έγινε τη δεκαετία του 1970, όμως το συγκεκριμένο απόσπασμα, μαζί με ένα εκτεταμένο σχετικό κεφάλαιο, προστέθηκε από τον Σρέιντερ στην αναθεωρημένη έκδοση του 2018. Εκεί ο βετεράνος κινηματογραφιστής και σεναριογράφος του «Ταξιτζή» μάς ξεναγεί στο έργο των ομοτέχνων του, οι οποίοι σμίλεψαν τον χρόνο –κατά Ταρκόφσκι– προκειμένου να βρουν καινούργιες μορφές έκφρασης.

«Ο αγγλοσαξονικός όρος “slow cinema”, ο οποίος αρχικά μοιάζει και λίγο χοντροκομμένος, εμφανίζεται στις αρχές του 2010, στην κορύφωση του φεστιβαλικού σινεμά. Φυσικά ως περιεχόμενο υπάρχει για πολλές δεκαετίες νωρίτερα – οι περισσότερες ταινίες του Οζου, του Μπρεσόν και του Ντράγιερ για παράδειγμα, που αναφέρονται στο ορίτζιναλ “Υπερβατικό ύφος”, αποτελούν δείγματα τέτοιου σινεμά. Γενικώς ο μη κατακερματισμός του χρόνου μέσω του μοντάζ είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για τον αργό κινηματογράφο. Ο χρόνος βιώνεται στην ολότητά του. Υποτίθεται ότι στην καλή εκδοχή του έχει ως στόχο τον αναστοχασμό. Ο θεατής μπορεί δηλαδή να αναστοχαστεί πάνω στο πλάνο και στο ίδιο το περιεχόμενο της ταινίας. Δεν μπαίνει μέσα στον μηχανισμό που ροκανίζει τον χρόνο και παράγει πλάνα, στη λογική, π.χ., του “Transformers” του Μάικλ Μπέι», μας λέει ο σκηνοθέτης Δημήτρης Κοτσέλης, ο οποίος μετέφρασε και το βιβλίο του Σρέιντερ.

Πλάνο από το φιλμ «Πρόγονοι, αφήστε μας να περάσουμε», την πιο πρόσφατη δουλειά του Φιλιππινέζου Λαβ Ντίαζ, ενός από τους νέους εκπροσώπους του είδους του αργού σινεμά, που θα προβληθεί στο αφιέρωμα του 67ου Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.

Συνθήκη της προσμονής

Στο «Ραντεβού» του Αλεξ Μπάρετ, το οποίο θα κάνει παγκόσμια πρεμιέρα στη Θεσσαλονίκη, παρακολουθούμε τη Χασμίν, μια μόνη μητέρα, που ετοιμάζεται γεμάτη ενθουσιασμό για το πρώτο της ραντεβού ύστερα από χρόνια. Η διάρκεια του φιλμ είναι μόλις 80 λεπτά, ωστόσο η ουσία του δεν έγκειται στην (όποια) πλοκή ή στην τελική έκβαση της υπόθεσης, αλλά στον φιλοσοφικό στοχασμό του πάνω στη μεταφυσική συνθήκη της προσμονής, με τον τρόπο του «Περιμένοντας τον Γκοντό» του Μπέκετ. «Αργό σινεμά δεν σημαίνει απαραιτήτως και μεγάλη συνολική διάρκεια μιας ταινίας. Ακόμη και ο Μπέλα Ταρ ή ο Ταρκόφσκι έχουν κάνει και σχετικώς σύντομα φιλμ. Εκείνο που μετράει είναι η μέση διάρκεια του πλάνου, η οποία στην εποχή του Instagram τείνει προς το... μηδέν. Αντιθέτως στο αργό σινεμά ο θεατής μπορεί να περιηγηθεί μέσα σε ένα κάδρο σαν να βλέπει μια θεατρική σκηνή. Μπορεί να επιλέξει πού θα κοιτάξει, έχοντας φυσικά και τις κατευθυντήριες γραμμές του δημιουργού, διότι προφανώς έχει γίνει μια σύνθεση (φωτιστική, σκηνογραφική κ.ο.κ.)», σημειώνει ο κ. Κοτσέλης.

Ο Σρέιντερ από την πλευρά του υιοθετεί μια ενδιαφέρουσα, διττή προσέγγιση ως προς τη σχέση του θεατή με ένα έργο του αργού κινηματογράφου. Από τη μία επισημαίνει ότι οι εν λόγω δημιουργοί επί της ουσίας εκμεταλλεύονται τη νευρολογική προδιάθεση του ανθρώπινου εγκεφάλου να συμπληρώνει τα κενά μιας εικόνας, ώστε να «χειραγωγήσουν» τον θεατή· από την άλλη, υποστηρίζει ότι με αυτόν τον τρόπο ο θεατής συμμετέχει στην ταινία, απελευθερωμένος από την καταδυνάστευση ενός συντριπτικού μοντάζ, που τον καθιστά απλώς παθητικό δέκτη των διαφόρων ερεθισμάτων.

Για να ενισχύσει μάλιστα τις απόψεις του, χρησιμοποιεί τα λόγια ενός κορυφαίου μάστορα του αργού σινεμά, του Θόδωρου Αγγελόπουλου: «Οι παύσεις και οι νεκροί χρόνοι αφενός δίνουν στον θεατή την ευκαιρία να αποτιμήσει μια ταινία ορθολογιστικά, αφετέρου να δημιουργήσει ή να συμπληρώσει τα διαφορετικά νοήματα μιας σεκάνς». Ο Αγγελόπουλος, ο Κιαροστάμι, ο Ταρ, ο Αντονιόνι κ.ά. αναφέρονται στο βιβλίο ως εμβληματικοί εκπρόσωποι του είδους, μαζί με νεότερους κινηματογραφιστές όπως ο Πάβελ Παβλικόφσκι, ο Κρίστιαν Μουνγκίου, η Κέλι Ράιχαρντ, ο Νούρι Μπίλγκε Τσεϊλάν, ο Χιροκάζου Κόρε-Εντα και ο Λαβ Ντίαζ, την πιο πρόσφατη ταινία του οποίου, «Πρόγονοι, αφήστε μας να περάσουμε», θα δούμε στη Θεσσαλονίκη. Ο Σρέιντερ μάλιστα συνοδεύει τις παρατηρήσεις του με ένα ιδιότυπο διάγραμμα, το οποίο τοποθετεί τα ονόματα δεκάδων δημιουργών μέσα ή έξω από τον λεγόμενο «Δακτύλιο του Ταρκόφσκι».

Τον Ρώσο δεξιοτέχνη, πάντως, έχει επικαλεστεί ως βασική αισθητική επιρροή του σε ταινίες όπως το «Interstellar» και η «Οδύσσεια» και ο Κρίστοφερ Νόλαν. Σε τι βαθμό μπορεί όμως το αργό σινεμά να εισχωρήσει πραγματικά στη σύγχρονη, mainstream κινηματογραφική παραγωγή; «Θεωρώ ότι μπορεί να βρει κάνεις στοιχεία του μέσα στο φάσμα του mainstream, αλλά με ένα όριο. Είναι πρακτικά αδύνατο να υποστηρίξεις τις αρχές του μέχρι τέλους, κάνοντας εμπορικό σινεμά. Αν σε κάποιον δημιουργό το βλέπω περισσότερο, αυτός είναι ο Ντενί Βιλνέβ, ο οποίος, ούτως ή άλλως, έχει και arthouse καταβολές. Νομίζω ότι μπορείς να εντοπίσεις αυτού του είδους την αισθητική ακόμη και στα “Dune”. Από εκεί κι έπειτα δείγματα “αργού σινεμά” υπάρχουν σχεδόν παντού, ακόμη και σε τηλεοπτικές σειρές, όπως ο τρίτος κύκλος του “Twin Peaks” ή κάποια επεισόδια του “Breaking Bad”», παρατηρεί ο Δημήτρης Κοτσέλης.

Η αναβίωση

Ο ίδιος, με την ιδιότητα και του διδάσκοντος, βρίσκει ενδιαφέρουσα τη σύγχρονη αναβίωση του φαινομένου και όσον αφορά τη σύνθεση του κοινού. «Ουσιαστικά αυτές οι ταινίες βρίσκονται σταθερά εδώ, όμως σήμερα είναι τρομερά μεγάλη η αισθητική αντίθεσή τους σε σχέση με το “περιεχόμενο” το οποίο η νέα γενιά καταναλώνει. Οι περισσότεροι σπουδαστές μου στη Σχολή Σταυράκου είναι ιντσταγκραμικοί ρέκτες και ταυτόχρονα γεμίζουν τις προβολές στα αφιερώματα του Μπέλα Ταρ, σαν αυτό που έγινε φέτος το καλοκαίρι. Είναι ενθουσιασμένοι, τους ενδιαφέρει αυτή η προσέγγιση και σίγουρα βιώνουν εντονότερα το κοντράστ σε σχέση με τη μηχανή του κιμά, που είναι το “περιεχόμενο”, το content».

Μοναδική εμπειρία

Οι ταινίες ζητούν από τον θεατή την προσοχή του και την υπομονή του. Τον ανταμείβουν χαρίζοντάς του μια μοναδική εμπειρία, κάνοντας το βλέμμα του να σταθεί στο κάδρο, αντί απλώς να το διατρέξει.

Ορέστης Ανδρεαδάκης

Καλλιτεχνικός διευθυντής του Φεστιβάλ

Ο παράγων μοντάζ

Ο μη κατακερματισμός του χρόνου μέσω του μοντάζ είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για τον αργό κινηματογράφο. Ο χρόνος βιώνεται στην ολότητά του. Υποτίθεται ότι στην καλή εκδοχή του έχει ως στόχο τον αναστοχασμό.

Δημήτρης Κοτσέλης

Σκηνοθέτης

Δαμάζοντας τον χρόνο
Στην Αίθουσα «Τάκης Κανελλόπουλος» του Μουσείου Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.

Η «Μήδεια», σε διασκευή Φίλιππου Μανδηλαρά και εικονογράφηση Ναταλίας Καπατσούλια (εκδ. Πατάκη), βασίζεται στους παλαιότερους μύθους και δεν περιλαμβάνει την παιδοκτονία του Ευριπίδη, ενώ ο «Δον Κιχώτης» (δεξιά, με τον Ροσινάντε του), που υπογράφουν ο Αντώνης Παπαθεοδούλου και η Ιρις Σαμαρτζή (εκδ. Παπαδόπουλος), θέλει να προκαλέσει τα παιδιά ώστε όταν μεγαλώσουν να διαβάσουν το δίτομο αριστούργημα του Μιγκέλ ντε Θερβάντες.

Πώς λες τη Μήδεια στα παιδιά;

Οι διασκευές των μεγάλων κλασικών έργων για ανηλίκους φτάνουν πλέον έως τη Γαλλία και την Κίνα. Οι Ελληνες συγγραφείς και εικονογράφοι μιλούν για τις προκλήσεις του είδους

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ**

Μέχρι πριν από λίγα χρόνια, δύσκολα θα πίστευε κανείς ότι θα έφτανε η στιγμή που οι Γάλλοι θα «εισήγαν» Ιούλιο Βερν από την Ελλάδα. Κι όμως, αυτό συμβαίνει με τη σειρά «Μικρά μεγάλα κλασικά» των εκδόσεων Παπαδόπουλος, που απευθύνεται σε παιδιά άνω των 6 ετών, με κείμενο του Αντώνη Παπαθεοδούλου και εικονογράφηση της Ιριδος Σαμαρτζή («Ο γύρος του κόσμου σε 80 ημέρες», «Ταξίδι στο κέντρο της Γης»). Δεν είναι η μόνη χώρα οι μικροί αναγνώστες της οποίας γνωρίζουν κλασικά έργα της λογοτεχνίας και μέσα από ελληνικές εκδόσεις. Οι ίδιες σειρές φτάνουν στην Κίνα, στη Δανία, στην Ισπανία, στην Τουρκία και στο Βιετνάμ.

Μολονότι δεν το πολυσυζητάμε, υπάρχουν πολλές ενδείξεις για μια «υπερπαραγωγή» μεταφράσεων και διασκευών από καλούς μεταφραστές και εικονογράφους «διεθνούς επιπέδου», σύμφωνα με τη δρα Νικολέτα Κόρκα, του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών, η μελέτη της οποίας «Το μεταφραστικό ταξίδι των κλασικών έργων: Ο Ντίκενς για παιδιά και για νέους» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Καλειδοσκόπιο (2025).

Τολστόι και Παπαδιαμάντης

Είτε πρόκειται για τον Ομηρο και την αρχαία τραγωδία, είτε για τον Τολστόι και τον Οργουελ, είτε για τον Παπαδιαμάντη και τον Καρκαβίτσα, είτε, τέλος, για τον Ιούλιο Βερν και τον Λιούις Κάρολ, φαίνεται πως, διαχρονικά, αρκετοί Ελληνες εκδότες αναθέτουν την εργασία αυτή σε καθιερωμένες/-ους συγγραφείς και εικονογράφους, ώστε να διασφαλίσουν την ποιότητα του αποτελέσματος. Στα λεγόμενα «περικειμενικά» σημειώματα των εκδοτών, που συνοδεύουν ενίοτε την έκδοση, η διασκευή του κλασικού για παιδιά συνδέεται ρητά με τη μεταλαμπάδευση συγκεκριμένων αξιών, υποστηρίζει η κ. Κόρκα.

Δεν είναι, άραγε, μεγάλο το ρίσκο, μεγάλη η ευθύνη που αναλαμβάνουν οι διασκευαστές; «Οι διασκευές των κλασικών είναι μια πύλη. Το αν θα ανοίξει είναι θέμα του κάθε αναγνώστη. Αν ανοίξει όμως και μείνει ανοιχτή, έχουμε αναγνώστη και αναγνώστρια», λέει ο βραβευμένος πεζογράφος Μιχάλης Μακρόπουλος, ο οποίος διασκεύασε για τις εκδόσεις Διόπτρα, μεταξύ άλλων, τη «Φάρμα των ζώων» και το «Πόλεμος και ειρήνη», σε εικονογράφηση Θέντας Μιμηλάκη. «Η “Φάρμα των ζώων” είναι μαύρο βιβλίο χωρίς καμία κάθαρση. Ενώ σε ένα παιδικό βιβλίο είναι ζητούμενη η κάθαρση», υποστηρίζει. Τροποποιεί λοιπόν κατά 50% την αρχική ιστορία. Και το αχανές μυθιστόρημα του Τολστόι; «Ηταν γαλάζια φάλαινα και τον έκανα μυρμήγκι». Ως προς τη σκηνή με τον τραυματία Αντρέι που κοιτάζει τον ουρανό έχοντας από πάνω του έφιππους τον Ναπολέοντα με τους δύο αξιωματικούς, μας αποκαλύπτει: «Εκεί “έκανα Μιχάλη, όχι Τολστόι”!».

Θέματα ταμπού

Τι γίνεται όμως όταν το βιβλίο δεν είναι απλώς «μαύρο», αλλά αγγίζει θέματα-ταμπού; Με επιφύλαξη και κάμποση προκατάληψη διαβάσαμε τον «Οιδίποδα» και τη «Μήδεια», σε διασκευή Φίλιππου Μανδηλαρά και εικονογράφηση Ναταλίας Καπατσούλια (εκδ. Πατάκη). Ανακρούσαμε πρύμναν διαπιστώνοντας ότι κατορθώθηκε κάτι δύσκολο. Ισως οι δύο υπότιτλοι, μαζί με τις εικόνες, που κι αυτές, εξίσου, συν-διασκευάζουν, είναι το «κλειδί». Ο Οιδίποδας είναι, έτσι, «ο βασιλιάς λύκος», που λυπημένος και ανήσυχος μας κοιτάζει κατάματα από το εξώφυλλο. «Ηθελα να ρωτάει και αυτός τον αναγνώστη: “Γιατί; Τι μου συνέβη; Τι είναι όλο αυτό;”» μας λέει η εικονογράφος. «Είμαι άλλο ένα στόμα που λέει την ιστορία. Απλώς εγώ τη λέω σε πιο μικρά παιδιά. Χρησιμοποιώ άλλους συμβολισμούς, γιατί έτσι μπορούν να προσεγγίσουν πιο εύκολα τους μύθους. Η ιστορία με τους λύκους που μεγαλώνουν παιδιά είναι ένα μοτίβο. Το συναντάμε στη λαογραφία όλου του κόσμου. Το ίδιο και με τη μοίρα που σε καθορίζει. Ο Οιδίποδας λύκος ακολουθεί, λοιπόν, ένα μοτίβο που το συναντάμε διεθνώς». Οσο για τη «Μήδεια» (υπότιτλος: «Η μάγισσα από την Ανατολή»), ο Μανδηλαράς βάζει στην άκρη τον Ευριπίδη. Προτιμά τους παλαιότερους μύθους που δεν περιλάμβαναν την παιδοκτονία. «Ποιος είναι αυτός ο Ιάσονας;» αναρωτιέται, θυμίζοντας σκηνοθέτη σύγχρονης παράστασης. «Είναι ένας μάνατζερ! Δεν μπορεί να κάνει τίποτα μόνος του. Εχει μαζέψει την αφρόκρεμα, Ηρακλή και άλλους, φτάνει στην Κολχίδα και δεν μπορεί να κάνει τίποτα. Παίρνει βοήθεια από τη Μήδεια. Και μετά τι κάνει; Την έχει σκλάβα». Δεν έχει αυταπάτες ως προς τη δυσκολία του εγχειρήματος. «Τα κείμενα αυτά τα πιάνω στα χέρια μου και καίνε».

Οι θετικές εντυπώσεις που αποκομίσαμε δεν μεταφράζονται, πάντως, σε εκδοτική επιτυχία. Τα συγκεκριμένα βιβλία δεν σημειώνουν πάντα υψηλές πωλήσεις. «Οταν ήμουν παιδί, διαβάζαμε πράγματα μυθολογικά, αγριευτικά, χωρίς κανένα φίλτρο. Δεν νομίζω ότι είχαμε κάποιο ταμπού τότε», λέει η Καπατσούλια. «Είναι πρόκληση πλέον για εμένα τα κείμενα αυτά να τα επικαιροποιήσω για ένα συγκεκριμένο κοινό που δεν ξέρει καν περί τίνος πρόκειται. Ο γιος μου έπαιζε μπάλα με κάτι Γαλλάκια σε ένα νησί και του είπαν κάτι για τον Οιδίποδα. Με ρώτησε ο μικρός “ποιος είναι αυτός;”. Συνειδητοποίησα ότι οι μύθοι αυτοί δεν περνάνε καθόλου στα παιδιά».

Νόλαν πριν από τον Νόλαν

«Την αίσθηση της ευθύνης την έχει έτσι κι αλλιώς όποιος λέει μια ιστορία, ιδίως στα παιδιά», λέει η βραβευμένη μεταφράστρια και συγγραφέας Μαρία Αγγελίδου. Πρόσφατα κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις Καλέντη σε δική της διασκευή η «Οδύσσεια» (υπότιτλος: «Η περιπέτεια») και η «Ιλιάδα» (υπότιτλος: «Ο πόλεμος»). Αναμένεται σύντομα και η «Αινειάδα», καθώς και, αργότερα, οι «Μεταμορφώσεις» του Οβιδίου. Η διασκευή της Αγγελίδου στα ομηρικά έπη περιλαμβάνει ισχυρή λογοτεχνική γλώσσα και ευφάνταστα ερμηνευτικά τεχνάσματα, όπως είναι οι περιπέτειες-χρώματα στην «Οδύσσεια» και οι πολεμιστές-φωνές στην «Ιλιάδα». «Μακάρι να μπορούσες την “Οδύσσεια” να τη βλέπεις και την “Ιλιάδα” να την ακούς!» μας λέει. Η εικονοπλαστική ικανότητα και η δημιουργική ελευθερία της την καθιστούν ένα είδος Νόλαν πριν από τον Νόλαν.

«Ο στόχος είναι να κάνουμε ένα παιδί να περάσει καλά απολαμβάνοντας ένα ανάγνωσμα, χωρίς απαραίτητα να πάει στο πρωτότυπο έργο. Θα γνωρίσει, π.χ., από οκτώ ετών, τη “Μαύρη Καλλονή”, την εποχή», πρεσβεύει ο επίσης βραβευμένος, μεταξύ άλλων και με το σημαντικό διεθνές βραβείο Compostela (μαζί με την εικονογράφο Ιριδα Σαμαρτζή) για παιδικά εικονο-βιβλία, Αντώνης Παπαθεοδούλου. «Σε κάποια άλλα βιβλία, π.χ. στον “Δον Κιχώτη”, ο στόχος είναι να οδηγήσουμε στο πρωτότυπο. Γι’ αυτό, στο τέλος του βιβλίου υπάρχει ο όρκος του βιβλιο-ιππότη: “Δεν θα ξεχάσω, όταν μεγαλώσω, να βρω και να διαβάσω ολόκληρο τον Δον Κιχώτη!”».

Μαγική πύλη

Οι διασκευές των κλασικών είναι μια πύλη. Το αν θα ανοίξει είναι θέμα του κάθε αναγνώστη. Αν ανοίξει όμως και μείνει ανοιχτή, έχουμε αναγνώστη και αναγνώστρια.

Μιχάλης Μακρόπουλος
Συγγραφέας, μεταφραστής

Ο όρκος του ιππότη

Στον «Δον Κιχώτη», ο στόχος είναι να οδηγήσουμε στο πρωτότυπο. Στο τέλος υπάρχει ο όρκος του βιβλιο-ιππότη: «Δεν θα ξεχάσω, όταν μεγαλώσω, να διαβάσω ολόκληρο τον Δον Κιχώτη!».

Αντώνης Παπαθεοδούλου
Συγγραφέας, μεταφραστής

Εικονογράφηση της Ιριδος Σαμαρτζή από το «Ταξίδι στο κέντρο της Γης» του Ιουλίου Βερν, σε διασκευή Αντώνη Παπαθεοδούλου. Η ελληνική εκδοτική προσπάθεια αναλαμβάνει να συστήσει τον Γάλλο πατέρα της επιστημονικής φαντασίας στους μικρούς Γάλλους αναγνώστες.

«Να δείξουμε στα παιδιά τα κλασικά έργα όπως δείχνουμε την Ακρόπολη»

«Το σημαντικό είναι να δείξουμε στα παιδιά τα κλασικά έργα», τονίζει ο Αντώνης Παπαθεοδούλου, «όπως τους δείχνουμε, για παράδειγμα, την Ακρόπολη. Θέλουμε, στην πραγματικότητα, να μοιραστούμε κάτι που αξίζει από αυτόν τον κόσμο μας». Τον ενθουσιάζει το γεγονός ότι στη διασκευή «αφηγείσαι μια ιστορία όχι ως συγγραφέας, αλλά ως αναγνώστης».

Η συνεργάτις του εικονογράφος Ιρις Σαμαρτζή επωμίζεται εξ ημισείας την ευθύνη της διασκευής. «Η Ιρις», λέει ο Παπαθεοδούλου, «δεν διακοσμεί αυτό που γράφω. Φτιάχνει κόσμους». Η ίδια εργάζεται εις βάθος με τα πρωτότυπα έργα. «Δεν θα μπορούσα να αγγίξω όλους αυτούς τους ήρωες, τις εποχές, αν δεν είχα αναφορές στα πρωτότυπα βιβλία. Δεν μπορείς να μπεις μέσα στην ιστορία αν δεν έχεις διαβάσει και τους δύο τόμους του Θερβάντες.

Η αφέλεια και ο παιδικός αυθορμητισμός του Δον Κιχώτη έχουν τόσο υπόβαθρο από πίσω...», μας λέει. Και προσθέτει: «Εχω “λιώσει” κάποια soundtrack ταινιών προκειμένου να νιώσω όσο γίνεται καλύτερα το βιβλίο». Και εδώ οι υπότιτλοι κρύβουν μυστικά. «Στον υπότιτλο κρύβεται το γιατί θέλουμε να πούμε τη συγκεκριμένη ιστορία», λέει ο Παπαθεοδούλου. Ως παράδειγμα, το «Από τη Γη στη Σελήνη» έχει υπότιτλο «Το κανόνι της ειρήνης», ενώ η «Μαύρη Καλλονή» έχει υπότιτλο «Ενα βιβλίο γραμμένο στη γλώσσα των αλόγων».

Στα πωλητήρια των μεγάλων μουσείων (και των βιβλιοπωλείων) του εξωτερικού θα μπορούσαν να φιγουράρουν τα αρχαιόθεμα βιβλία της Αγγελίδου και του Μανδηλαρά· οι παλαιότερες, αλλά σταθερές στην αξία τους, διασκευές της Ζαραμπούκα. Ηδη οι εκδόσεις Πατάκη κυκλοφορούν τα δικά τους αρχαιόθεμα βιβλία στα αγγλικά, εντός όμως των συνόρων, με στόχο τους τουρίστες. Αν επιτυχώς διαμεσολαβούμε, με το δίδυμο Παπαθεοδούλου - Σαμαρτζή, τον Βερν στους Γάλλους και στους Κινέζους, τότε μπορούμε, ασφαλώς, να διαμεσολαβήσουμε σε όλους ανεξαιρέτως την αρχαία ελληνική γραμματεία.

Η Ιστορία με τα μάτια της Δύσης

Δύο αναγνώσεις στο νέο βιβλίο του ιστορικού Αντώνη Λιάκου. Το κυρίαρχο αφήγημα της Ευρώπης για την πρόοδο και πώς αμφισβητείται από τις κοινωνίες των «άλλων».

Τι συνδέει τον Κοραή με τον Λιανγκ Τσιτσάο;

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΚΛΑΨΗ**

Για μεγάλο διάστημα, η ιστορία της Ευρώπης παρουσιαζόταν ως η ιστορία της ανθρωπότητας. Η Αναγέννηση, ο Διαφωτισμός, η βιομηχανική επανάσταση και η επικράτηση του εθνικού κράτους θεωρούνταν σταθμοί μιας πορείας, την οποία θα ακολουθούσαν και οι υπόλοιπες κοινωνίες. Οσες δεν είχαν φθάσει στο ίδιο σημείο χαρακτηρίζονταν καθυστερημένες. Η γεωγραφική απόσταση από το ευρωπαϊκό κέντρο μετατρεπόταν έτσι σε απόσταση μέσα στον ιστορικό χρόνο. Αυτήν την αντίληψη εξετάζει ο Αντώνης Λιάκος στο νέο βιβλίο του με τίτλο «Η άνοδος και η πτώση του δυτικού κανόνα ιστορίας» (εκδόσεις Πόλις).

Το έργο εντάσσεται στη συνάντηση της παγκόσμιας ιστορίας, της ιστορίας των εννοιών και των μετααποικιακών σπουδών. Αντικείμενό του είναι η ιστορία της ιστορικής συνείδησης: πώς διαφορετικές κοινωνίες έμαθαν να αντιλαμβάνονται τη θέση τους στον κόσμο, να συγκρίνουν το παρελθόν τους με εκείνο άλλων λαών και να προσδιορίζουν τις προσδοκίες τους για το μέλλον. Ο συγγραφέας δεν περιορίζεται, επομένως, στην κριτική μιας ευρωκεντρικής ιστοριογραφίας. Αναζητεί τους μηχανισμούς μέσω των οποίων ένα συγκεκριμένο πρότυπο ιστορικής εξέλιξης απέκτησε σχεδόν οικουμενική ισχύ.

Ο δυτικός κανόνας δεν ήταν απλώς μια αφήγηση για τα επιτεύγματα της Ευρώπης. Ηταν συγχρόνως ένα μέτρο αξιολόγησης των άλλων. Η πρόοδος, ο εκσυγχρονισμός και ο πολιτισμός συνδέθηκαν με την ευρωπαϊκή εμπειρία, η οποία αντιμετωπίστηκε ως πρότυπο προς μίμηση. Οι κοινωνίες που επιδίωκαν την αναγνώρισή τους στη διεθνή κοινότητα καλούνταν να αποδείξουν ότι μπορούσαν να ακολουθήσουν την ίδια διαδρομή. Με αυτόν τον τρόπο, η ιστορία λειτουργούσε όχι μόνο ως γνώση του παρελθόντος, αλλά και ως μέσο διαμόρφωσης συλλογικών ταυτοτήτων.

Από τις πιο ενδιαφέρουσες πλευρές του βιβλίου είναι οι συγκρίσεις φαινομενικά ασύνδετων περιπτώσεων. Ο Αδαμάντιος Κοραής στην Ελλάδα, ο Φουκουζάουα Γιουκίτσι στην Ιαπωνία και ο Λιανγκ Τσιτσάο στην Κίνα προσπάθησαν, σε διαφορετικές συνθήκες, να απαντήσουν στο ίδιο ερώτημα: πώς μπορούσε η κοινωνία τους να κατακτήσει τη θέση που θεωρούσε ότι της άξιζε στον σύγχρονο κόσμο; Η αποδοχή του ευρωπαϊκού προτύπου δεν σήμαινε πάντοτε απλή μίμηση. Μπορούσε να συνοδεύεται από αμφισβητήσεις, προσαρμογές ή από την προσπάθεια ανάδειξης μιας ιδιαίτερης ιστορικής διαδρομής.

Η συγκριτική προσέγγιση αποτελεί ουσιαστική συμβολή του έργου. Επιτρέπει να αντιληφθούμε την ελληνική ιστορική εμπειρία έξω από τα στενά όρια της εθνικής ιδιαιτερότητας, χωρίς να παραγνωρίζονται τα χαρακτηριστικά της. Δείχνει επίσης ότι οι αντιδράσεις απέναντι στη δυτική κυριαρχία δεν υπήρξαν ενιαίες. Ορισμένες κοινωνίες διεκδίκησαν τη συμμετοχή τους στον κανόνα, άλλες επιχείρησαν να ανατρέψουν τις ιεραρχίες του, ενώ άλλες αναζήτησαν εναλλακτικές αντιλήψεις για τον πολιτισμό και την πρόοδο.

Στο τελευταίο μέρος, το ενδιαφέρον μεταφέρεται στην αμφισβήτηση των μεγάλων αφηγήσεων της δυτικής υπεροχής. Η αποικιοκρατία, η δουλεία και η βία, που συχνά απουσίαζαν από τις θριαμβικές εξιστορήσεις, επανέρχονται στο προσκήνιο μέσα από τη μνήμη και το ιστορικό τραύμα. Παράλληλα, η άνοδος μη δυτικών δυνάμεων υπονομεύει την παλαιότερη ταύτιση της νεωτερικότητας με τον εκδυτικισμό. Ο εκσυγχρονισμός δεν προϋποθέτει πλέον την υιοθέτηση του δυτικού υποδείγματος στο σύνολό του.

Ο τίτλος του βιβλίου, πάντως, εγείρει ένα πρόσθετο ερώτημα: σε ποιο βαθμό η υποχώρηση της δυτικής πολιτικής και οικονομικής πρωτοκαθεδρίας συνεπάγεται και την πτώση του δυτικού ιστορικού κανόνα; Οι δύο διαδικασίες συνδέονται, αλλά δεν ταυτίζονται. Ακόμη και κοινωνίες που αμφισβητούν τη δυτική υπεροχή εξακολουθούν να περιγράφουν τις επιδιώξεις τους με όρους προόδου, ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού. Η γλώσσα του κανόνα μπορεί συνεπώς να διατηρεί την επιρροή της, ακόμη και όταν μεταβάλλονται οι συσχετισμοί ισχύος που συνέβαλαν στην επικράτησή του. Ο ίδιος ο Λιάκος αφήνει ανοιχτό αυτό το ενδεχόμενο στον επίλογό του.

Εξάλλου, η υποχώρηση της δυτικής πρωτοκαθεδρίας δεν καταργεί αυτομάτως την οικουμενική αξία ιδεών που συνδέθηκαν ιστορικά με τη Δύση. Ούτε κάθε επίκληση μιας ιδιαίτερης πολιτισμικής παράδοσης συνεπάγεται απαραίτητα χειραφέτηση. Μπορεί, αντιθέτως, να χρησιμοποιηθεί για τη νομιμοποίηση της ισχύος ή τον περιορισμό των ελευθεριών, όπως δείχνει και η συζήτηση του Λιάκου για τα λεγόμενα κράτη-πολιτισμούς. Μένει, επομένως, ανοιχτό το κατά πόσον η αμφισβήτηση της δυτικής πρωτοκαθεδρίας θα οδηγήσει σε έναν περισσότερο πλουραλιστικό τρόπο κατανόησης του παρελθόντος ή εάν θα αναδείξει νέους ιστορικούς κανόνες, υπό την επιρροή άλλων κέντρων ισχύος. Το ερώτημα, επομένως, δεν είναι μόνο εάν ο δυτικός κανόνας υποχωρεί, αλλά και τι πρόκειται να τον διαδεχθεί και ποιοι θα έχουν τη δυνατότητα να καθορίσουν τους όρους αυτής της διαδοχής.

Ο κ. Αντώνης Κλάψης είναι αναπληρωτής καθηγητής Σύγχρονης Ιστορίας και Διεθνούς Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Οχι μόνο μίμηση

Η αποδοχή του ευρωπαϊκού προτύπου δεν σήμαινε πάντοτε απλή μίμηση. Μπορούσε να συνοδεύεται από αμφισβητήσεις, προσαρμογές ή από την προσπάθεια ανάδειξης μιας ιδιαίτερης ιστορικής διαδρομής.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΑΚΟΣ
Η άνοδος και η πτώση του δυτικού κανόνα Ιστορίας
εκδ. Πόλις, **σελ.** 466

Η ιστορική εμπειρία

Η συγκριτική προσέγγιση αποτελεί ουσιαστική συμβολή του έργου. Επιτρέπει να αντιληφθούμε την ελληνική ιστορική εμπειρία έξω από τα στενά όρια της εθνικής ιδιαιτερότητας.

«Η υποδοχή των πρεσβευτών στη Δαμασκό», πίνακας του 1507, που φιλοτεχνήθηκε πιθανότατα στο εργαστήριο του Τζεντίλε Μπελίνι. Απεικονίζει (στο κέντρο) τον κυβερνήτη της πόλης, από την κάστα των Μαμελούκων, να παραχωρεί ακρόαση σε Βενετούς εμπόρους ή αξιωματούχους στις αρχές του 16ου αιώνα.

Το βλέμμα του Ελπήνορος

Του **ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ**

Οι ισορροπίες στην τελευταία ταινία μιας κινηματογραφικής τριλογίας είναι λεπτές. Οι δημιουργοί πρέπει να επιλύσουν τις συγκρούσεις, να ορίσουν τη μοίρα των ηρώων και, κυρίως, να αφήσουν το αίσθημα της πλήρωσης. Η ολοκλήρωση μιας τριλογίας βιβλίων έχει παρόμοιες δυσκολίες, ιδίως όταν η θεματική είναι η ίδια η πλοκή της παγκόσμιας ιστορίας. Αυτό επιχειρεί το νέο βιβλίο του Αντώνη Λιάκου, που κλείνει την τριλογία του («Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία;», 2007· «Αποκάλυψη, ουτοπία και ιστορία», 2011), και η πρώτη ανάγνωση αφήνει ήδη το αίσθημα της πλήρωσης.

Η σύλληψη του βιβλίου, στην πραγματικότητα, ανάγεται σε σχεδόν τρεις δεκαετίες πίσω. Από τότε ο Λιάκος συνέβαλε καθοριστικά στη μετατόπιση του τρόπου που σκεφτόμαστε και γράφουμε για το παρελθόν: από την ιστορία της ιστοριογραφίας και τη «δόμηση του εθνικού χρόνου» στην ποιητική της ιστορίας και στην ιστορική κουλτούρα. Με αυτό το βιβλίο η τροχιά καταλήγει σε ακόμη ευρύτερη προσέγγιση, που αφορά την ιστορία της ιστορικής συνείδησης με άξονα τον «δυτικό κανόνα ιστορίας».

Πώς μπορεί, όμως, μια τόσο ευρύχωρη έννοια να φανεί χρήσιμη σε μια επιστήμη η οποία έχει συγκροτηθεί ως μελέτη συγκεκριμένων μεταβολών στον χώρο και στον χρόνο; Ο Λιάκος απαντάει ότι η μεγάλη κλίμακα μάς επιτρέπει να διακρίνουμε τα μοτίβα: πώς «οι κοινωνίες έμαθαν να σκέφτονται ιστορικά τον εαυτό τους και να τον τοποθετούν στον χρόνο». Η ευρυχωρία έχει, βέβαια, και το τίμημά της, καθώς ο «κανόνας» μοιάζει ενίοτε να εξηγεί σχεδόν τα πάντα. Δεν πρόκειται, πάντως, για μια ιστορία του «δυτικού πολιτισμού», ούτε απλώς για μια ανάλυση του δυτικού βλέμματος, αλλά για μια αποκρυπτογράφηση του πώς αυτό το βλέμμα συγκροτήθηκε, καθόρισε και καθορίστηκε, έγινε αντικείμενο επιθυμίας και αμφισβήτησης. Η αφετηρία είναι μια ανατροπή: οι κοινωνίες, γράφει ο Λιάκος, δεν συναντούν την ιστορία και ύστερα τον κόσμο· πρώτα συναντούν τον κόσμο και τότε «ανακαλύπτουν ότι χρειάζονται ιστορία».

Αν και διατρέχει τους δύο τελευταίους αιώνες, το βιβλίο δεν οργανώνεται ως ευθύγραμμη, εξελικτική αφήγηση, αλλά σε τέσσερα μέρη που αφορούν διαφορετικούς τρόπους συσχέτισης με τον κανόνα. Πρώτον, ο κανόνας ως αναγνώριση και ως κατώφλι που επιδιώκουν να περάσουν μέσα στον 19ο αιώνα λόγιοι από την Ελλάδα έως την Περσία, την Αίγυπτο, την Ιαπωνία και την Κίνα. Δεύτερον, η «αρνητική συνείδηση» –ο αυτοπροσδιορισμός μιας κοινωνίας βάσει του τι δεν είναι– η οποία αφορά ταυτόχρονα διαφορετικές τοποθεσίες και χρονικότητες, από την Ελλάδα και τη Ρωσία μέχρι την Πολωνία και την Ισπανία. Τρίτον, οι μορφές αναμέτρησης με τον κανόνα, που εκλεπτύνουν σχήματα όπως «εκδυτικισμός-αντίσταση», από τον Κεμάλ και τον Ντι Μπουά μέχρι τον Ελύτη και τον Γκάντι. Τέταρτον, οι ρωγμές του κανόνα και στην ίδια τη μορφή του: πολυφωνικές αφηγήσεις υποτελών πληθυσμών, νέες έννοιες που θέτουν στο επίκεντρο τη μνήμη και την απώλεια, τεχνολογίες της ιστορίας για την αφηγηματοποίηση του τραύματος, της μετάβασης και του αιτήματος για δικαίωση.

Το βιβλίο προσφέρει πολλά στους αναγνώστες, ειδικούς και μη. Στους πρώτους προσφέρει πλούσιο θεωρητικό και μεθοδολογικό στοχασμό, σε διάλογο με τη σύγχρονη διεθνή παραγωγή. Ταυτόχρονα, γραμμένο πιο προσβάσιμα, αλλά εξίσου διεισδυτικά σε σχέση με τα δύο προηγούμενα, γίνεται για κάθε αναγνώστη ένα διανοητικό «cabinet of curiosities»: σχεδόν όπου κι αν το ανοίξει κανείς, θα συναντήσει ιστορίες με αυτοτελές ενδιαφέρον. Ενώ κλείνει, λοιπόν, μια τριλογία, μοιάζει παράλληλα με σπονδυλωτή ταινία.

Παρότι η σύλληψη είναι παλαιότερη, το βιβλίο γράφτηκε υπό σημερινό πρίσμα, όπως φαίνεται και στο εξώφυλλο με τη φωτογραφία της αποκαθήλωσης του ανδριάντα του δουλεμπόρου Εντουαρντ Κόλστον στο Μπρίστολ. Η εικόνα παραπέμπει στο τέταρτο μέρος, όπου η τριλογία κλείνει τον κύκλο της: ο Ελπήνωρ, κεντρική μορφή του πρώτου βιβλίου, μοιάζει να επιστρέφει, γιατί «η ταφή δεν αρκεί πλέον για να καταστήσει το παρελθόν παρελθόν».

Το σημερινό πρίσμα γίνεται σαφέστερο στον επίλογο. Αντί για συμπεράσματα, ο Λιάκος ξεκινάει από τα 250 χρόνια της αμερικανικής ανεξαρτησίας και ανοίγει μια συζήτηση που μόλις αρχίζει διεθνώς, σχετικά με τα «κράτη-πολιτισμούς». Συνολικά, η «πτώση» του τίτλου δεν είναι ακόμη μία «παρακμή της Δύσης», αλλά η απώλεια της οικουμενικότητας του κανόνα, που γίνεται «αυτοπεριγραφή» ενός πολιτισμού ανάμεσα σε άλλους, ενώ η αρνητική συνείδηση επιστρέφει σαν φάντασμα στην καρδιά της Δύσης. Η συζήτηση έφθασε ήδη εδώ: πριν από λίγες εβδομάδες, ο Λιάκος ερμήνευσε σε άρθρο του τον λόγο του Μάρκο Ρούμπιο στην Πνύκα ως «δυτικό κανόνα ιστορίας χωρίς οικουμενικότητα». Ετσι, με κινηματογραφικούς όρους ο επίλογος του βιβλίου είναι η σκηνή μετά τους τίτλους τέλους, η οποία υπόσχεται τη συνέχεια της ιστορίας.

Ο κ. Χρήστος Τριανταφύλλου είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ.

BIG BANG
ORIGINAL
UNICO

HUBLOT

Vassos Eliades Accessories Ltd

Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361